

02
P 74

Biblioteca Municipală
B.P. HASDEU

calea ta spre cunoaștere!

135 ani

Vlad POHILĂ

ARTA DE A PASIONA CITITORII

(Editoriale din revista BiblioPolis 2002-2012)

CHIȘINĂU
2012

02
P74

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU

calea ta spre cunoaștere!

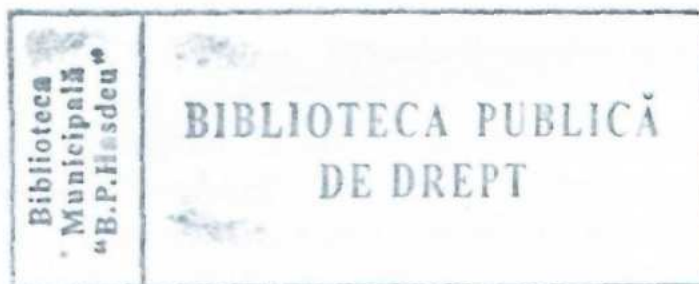
135 ani

Vlad POHILĂ

016023

ARTA DE A PASIONA CITITORII

(Editoriale din revista BiblioPolis 2002-2012)

CHIȘINĂU

2012

SCRIU DESPRE BIBLIOTECI, PENTRU CĂ E UN SUBIECT MAJOR

Chiar dacă efectele acestui fenomen devastator le-au simțit părinții mei, rudele mele, consătenii și conaționali mei mai în vîrstă, de mic am avut oroare, frică și repulsie de cultul lui Stalin. În adolescență și în tinerețe citeam, ascultam la radio, îngrozit, despre nenorocirile ce se abătuseră la mii de kilometri de noi, în China, unde făcea ravagii cultul lui Mao Tzedong. Exemplul nefast al liderului chinez a fost preluat în Coreea de Nord, apoi în Cambodgia – și aici oamenii erau umiliți prin obligativitatea de a-și iubi conducătorii, de a se supune orbește oricăror dispoziții de sus, de a îndura foame, sete, sărăcie și privarea de orice libertăți, iar într-un final – de a accepta și nimicirea fizică. Nu puteam să-mi închipui, în toiul „revoluției culturale” chineze (mijlocul anilor '60 – începutul anilor '70 ai sec. XX) că voi suporta și eu, într-un fel, efectele aberante ale cultului personalității: mai direct, al lui Leonid Brejnev, și „colateral”, pe cel al lui Nicolae Ceaușescu...

Tocmai de aceea, încă din adolescență-tinerete am devenit refractar la exaltarea personalităților, am respins categoric orice formă de manifestare a acestui „stil”, fie că era vorba de un conducător de colhoz, fie redactor-șef de ziar sau revistă, lider de partid sau de stat. Și totuși, am acceptat, iar în unele privințe am și menajat, mi-am dezvoltat, alte culte: în primul rînd, pentru limba română (dar și pentru alte limbi); apoi, pentru carte și lectură; pentru trecutul Neamului, inclusiv pentru marii noștri înaintași; în fine – pentru sublimul, frumosul din jurul nostru, etalat în fața ochilor sau pitit, cu discreție, în sufletele oamenilor, în armonia operelor de artă (uneori, și în haosul acestora), în temeinicia lucrurilor, în temeritatea faptelor, în noblețea aspirațiilor, intențiilor, idealurilor.

În cărți, în lecturi, în bibliotecă, am putut găsi cel mai des și cel mai sigur conținuturi, forme și expresii ale cultelor pe care le-am admis, le-am protejat, le-am consolidat – uneori fără a-mi da seama clar de aceasta – și grație cărora mi-am îmbogățit continuu cunoștințele, mi-am ascuțit abilitățile și sensibilitățile, putînd ajunge a fi cel ce sînt: un om al scrisului, un om împlinit și fericit prin creație, prin acumulări intelectuale, prin contact și comunicare cu oameni dragi care, vreau să cred, prețuiesc eforturile mele, uneori, chiar beneficiind de ele.

Unii colegi de breaslă mă întrebă – care insinuant, care din pură curiozitate – de ce scriu atît de mult (după alții, chiar foarte mult) despre bibliotecă și elementele ei constitutive: cărți, bibliotecari, cititori, lectură... Le răspund fără a ezita: scriu despre bibliotecă, pentru că este un subiect major! Un „ghem de teme” de importanță primordială, uneori decisivă pentru comunitate,

pentru evoluția pe care o jinduim a societății noastre, iar mai larg – și a lumii întregi.

Cu regret, la noi, dar și aiurea, încă nu sînt suficient de bine cunoscute adevăratele rosturi ale cărții, bibliotecii, lecturii. Or, impactul acestei magnifice triade (**carte – lectură – bibliotecă**; ordinea poate fi schimbată) este uriaș pentru bunul mers al lucrurilor și în casa omului, și în lume, din cărunta antichitate și pînă la multicolorul prezent. Mai mult, efectele benefice, adeseori salvatoare, ale „conlucrării” elementelor ce constituie sus-numita triadă se vor resimți și în viitor, chiar dacă – nu este exclus – și biblioteca, și cartea, și lectura se vor numi altfel, vor avea alte forme de existență.

Și mai puțin este cunoscută, iar în consecință – și mai nedrept apreciată – munca bibliotecarului de la noi. Și cînd te gîndești că tocmai bibliotecarii sînt cei care pasionează cititorii, iar aceștia sînt, conform unor evaluări recente, mai mult de jumătate din populație, în unele cazuri formînd chiar majoritatea unei națiuni (cultivate), majoritatea absolută a locuitorilor unui stat (prosper). A pasiona cititorii înseamnă a te implica și a contribui plenar – din suflet, dar „și cu minte”, cu bună știință, premeditat – la opera de informare și de culturalizare a membrilor societății. Iar un om informat, cunoscător, documentat, cult este, de regulă, mai puternic, mai sensibil, mai drept. Astfel încît, bibliotecarii sînt cei care contribuie generos la creșterea, la formarea unei comunități ce ne insuflă speranța, și certitudinea chiar, că vor trăi, iată, și compatrioții noștri, potrivit unor standarde capabile să garanteze șansa creșterii și împlinirii omului, iar celor care și-o doresc – și bucuria existenței.

Prin bunăvoința direcției BM „B.P. Hasdeu”, în anul aniversării a 135-a de la întemeierea bibliotecii noastre, am putut aduna și da la tipar această culegere de editoriale scrise, pentru revista BiblioPolis, de-a lungul perioadei 2003-2012. Am ținut să-mi intitulez cartea așa: *Arta de a pasiona cititorii – nu pentru că așa da, în articolele mele, „rețete” (sfaturi, idei) pentru o însușire mai temeinică a acestui extraordinar meșteșug, chit că anumite sugestii și informații utile pot fi găsite în multe editoriale. Am optat, totuși, pentru acest titlu deoarece prezenta carte se vrea un omagiu muncii, eforturilor, dragostei ce le manifestă bibliotecarii – tocmai cei care își asimilează, stăpînesc, apoi și promovează magnifica artă de a pasiona cititorii. Mai larg, culegerea se dorește a fi un sincer elogiu **triadei carte – lectură – bibliotecă**, punînd între copertele ei toată recunoștința și cea mai vibrantă dragoste pentru această sfîntă treime întru devenirea omului de treabă – informat, cult, bun la suflet, vrednic, simțitor...*

AUTORUL

CĂLĂTORIND PRIN GÎNDURI, SUFLETE ȘI FRUMUSEȚE

Cu mai mulți ani în urmă, cineva mi-a atras atenția la un amănunt banal și, totodată, deosebit, ce mi se pare acum semnificativ: noțiunile *biblioteca* și *Biblie* au aceeași rădăcină, cuvântul grecesc *biblon*, care înseamnă pur și simplu „carte”.

Regimurile autoritare ce s-au perindat de-a lungul a mai bine de șapte decenii în mai multe țări de pe trei continente au despărțit biblioteca de Biblie, punând la loc de cinste în biblioteci cărți ce atentau obraznic la prestigiul milenar al Sfintei Scripturi. Să fie o pedeapsă de sus că după prăbușirea lagărului comunist bibliotecile au ajuns într-o situație, pe puțin spus, dificilă? Fonduri de carte dezechilibrate de tone de maculatură doctrinară, sedii avariate, desconsiderarea muncii de bibliotecar printr-o remunerare umiltoare – iată doar cele mai vizibile fațete ale ghemului de probleme și greutăți cu care s-au ales gestionarii bibliotecilor și lucrătorii lor. Oamenii noștri au descoperit cu stupeoare că în URSS și în alte țări ce se autoconsiderau „cele mai cititoare din lume” bibliotecile erau în realitate, prioritar, niște furnizori de „droguri ale îndoctrinării”, nu furnizori de informații, de cunoștințe, de cultura generală. Specialiștii, inclusiv bibliotecarii, având ocazia de a vizita unele țări occidentale, au avut o revelație și mai șocantă: nivelul de întreținere a bibliotecilor era la noi incomparabil inferior celui din oricare stat capitalist. Între timp, deteriorarea instituțiilor de păstrare și împrumut al cărților a continuat; se pare că a prins a scădea vertiginos prestigiul însuși al cărții, fapt ce devine tot mai sensibil în confruntarea cărților cu televiziunea, apoi, și mai grav, cu internetul.

Necesitatea unei noi politici a bibliotecii și cărții se făcea simțită pretutindeni unde pînă mai deunăzi toți oamenii erau, zice-se, absolut egali. S-au făcut anumite tentative de reglementare, în spirit nou, a activității bibliotecilor, și la noi. Au fost adoptate niște legi sau niște stipulații legislative, care, unde mai greu, unde mai ușor, au devenit operante. Chiar cu prețul sacrificării unor biblioteci – mai mici, sau din localități cu perspective neclare – s-a mai salvat ce se putea salva în cazul bibliotecilor mai mari, cu mai mulți potențiali utilizatori. Au apărut biblioteci noi, ca să nu mai vorbim de completarea fondurilor; fie mai mult din donații, dar procentul de carte românească a crescut simțitor, tinzînd să ocupe locul pe care-l merită, central, printre celelalte limbi în care mai citesc cetățenii Republicii Moldova. Este apreciazabilă atragerea bibliotecilor în diferite programe, granturi și proiecte, dacă nu de rang național, apoi internațional, prin diverse fundații, societăți, consilii. Salariul bibliotecarilor este pus cumva în legătură, de către oficialități, cu cel al cadrelor didactice sau medicale, deci, cu al altor categorii compatibile de intelectuali. În fine, a fost instituită o nouă sărbătoare profesională – Ziua bibliotecarului, o performanță pe care nu a atins-o nici regimul sovietic, deosebit de generos la asemenea gesturi.

Și totuși, credem, cea mai autentică politică a bibliotecilor și a cărții o promovează la noi înșiși bibliotecarii. Spunem acest lucru nu ca o complezență de Ziua lor; nu facem decît să relevăm o axiomă, un adevăr greu contestabil. Prestigiul cărții, al bibliotecii a putut fi menținut sau chiar salvat numai datorită ținutei umane și profesionale a lucrătorilor ei, a majorității acestora, de vreți. Vă imaginați pe o clipă ce s-ar întîmpla dacă – prin absurd, evident! – bibliotecarii ar fi molipsiți de morbul indiferenței față de destinul volumelor din colecții, din fonduri? Sau de morbul unei oribile neglijențe, față de cititori, de acea atitudine disprețuitoare ce poate fi întîlnită în foarte multe magazine? Niște date statistice întru totul credibile atestază că în sistemul bibliotecar fidelitatea profesiei este la o cotă maximă, respectiv, fluctuația cadrelor fiind dintre cele mai reduse printre profesiunile intelectuale. Și aceasta, în pofida unor salarii în multe cazuri simbolice, care abia de acoperă cheltuielile pentru deplasare la locul de muncă, un minimum pentru hrană și achitarea cîtorva din numeroasele facturi pentru serviciile comunale.

Există o tărie aparte, tainică, poate chiar mistică, a ținutei umane și profesionale a bibliotecarilor, un atașament sincer meseriei alese și muncii prestate. Mi-a fost dat de atîtea ori să aud cuvinte de admirație la adresa bibliotecarilor noștri și, din fericire, aproape că niciodată – critici, vorbe de ocară. Inserăm și în acest număr al *BiblioPolis*-ului, consacrat „neoficial” Zilei bibliotecarului, mai multe aprecieri date muncii de loc ușoare în bibliotecă. Fie ca aceste cuvinte calde să aducă mai multă lumină în sufletele doamnelor și domnilor care deserveșc cititorii, altfel zis – cinstesc cartea, cunoștințele, cultura.

Acea carte despre care nu cred să fi vorbit cineva mai frumos decît Tudor Arghezi: „*Ce este o carte? O trebuință de singurătate a omului neliniștit și curios, înainte de a deveni o filozofică amărăciune, cartea e o făgăduință, o bucurie, o călătorie prin suflete, gînduri și frumusețe.*”

Celor care percep astfel rostul cărții, le urăm călătorii cît mai plăcute, cît mai norocoase. Aceste urări sună mai altfel acum, de Ziua profesională a lucrătorilor bibliotecii. Deși, dacă e să ne gîndim mai bine, Ziua bibliotecarului e în fiecare zi cînd el e solicitat de utilizatori. Deci, mereu.

(*BiblioPolis*, 2003, vol. 7, nr. 3)

CARTEA, O MAGNIFICĂ LUCRARE A SPIRITULUI DIVIN

Acest număr al *BiblioPolis*-ului va apărea de Crăciun – poate cea mai iubită sărbătoare, alături de Paști și Duminica Mare, a omului nostru cu credință în Dumnezeu. Ne vom aminti, în aceste zile, în mod firesc, cu o trăire accentuată, de nașterea Fiului Domnului, de marea bucurie pe care ne-a adus-o Preacurata Fecioară Maria, cu mai bine de două milenii în urmă; vom da uitării, fie și pe un timp, grijile și frământările cotidiene, bucurându-ne de masa și de atmosfera festivă. Dar nici acum nu vom uita, nu vom face abstracție de Carte. Căci, nu-i așa: „La început a fost Cuvîntul...” – rostit, apoi scris, apoi tipărit, ca să ajungem, iată, și la cuvîntul virtual, fără de care e greu să ne imaginăm mersul în continuare al societății umane.

Încă nu s-a putut stabili cu maximă precizie data apariției pe mapamond a primei biblioteci publice. De regulă, acest eveniment major în existența omenirii este atribuit epocii antice; așadar, vîrsta acestor instituții ar fi de cîteva mii de ani. Bibliotecile personale însă sînt considerate cu mult mai tinere, iar cît privește caracterul de masă al bibliotecilor de acest fel, de cele mai multe ori se spune că ar fi o realizare a secolului trecut, la noi fiind pus în legătură cu programul de culturalizare a societății, promovat de cei care au încercat să ferească lumea prin doctrina comunistă. Se mai spune că bibliotecile personale ar fi fost apanajul intelectualilor, că le-ar fi deținut exclusiv scriitorii, clericii, savanții, politicienii de calitate... Este o eroare, un semiadevăr, poate o confuzie în această afirmație. Biblioteci personale au fost la noi – încă de prin secolele XVII-XVIII – extrem de multe, practic, în fiecare casă de țaran gospodar sau de bun meșteșugar, ca să nu mai vorbim de slujitorii clerului. Atîta doar că, aceste biblioteci aveau, de obicei, o singură carte: Biblia sau Sfînta Scriptură. Dar ce carte! Cît o bibliotecă cu tipărituri în toate domeniile posibile!

Data apariției „bibliotecilor personale cu o singură carte” poate fi stabilită la noi cu o oarecare precizie: este epoca traducerii și copierii, apoi și tipăririi, în limba română, a cărților sfinte, care anterior, fiind în slavonă sau în greacă, puteau fi găsite numai pe la biserici și prin mănăstiri.

Primele tălmăciri în română ale unor cărți sau fragmente din Sfînta Scriptură datează din sec. XVI. Munca de transpunere a Cuvîntului Domnului, pe înțelesul strămoșilor noștri, a fost grea și de lungă durată, ca să se încununeze cu miraculoasa apariție, în anul de grație 1688, a *Bibliei de la București*, tipărită prin strădaniile domnitorului muntean Șerban Cantacuzino. *Biblia de la București*, de la 1688, conține același text pe care-l auzim și azi în lăcașurile sfinte, pe care-l putem citi și acum de pe filele tuturor edițiilor ulterioare, în limba română, ale Sfîntei Scripturi, căci redactările operate în secolele

următoare, pînă nu de mult, nu au fost esențiale. Ni se pare deosebit de remarcabil acest fapt: apariția *Bibliei de la București*, tălmăcirea ei, este opera de o viață a fraților munteni Radu și Șerban Greceanu, dar cu importante contribuții ale mitropolitului Dosoftei și ale lui Nicolae Milescu Spătarul din Moldova, toți pornind de la cărțile sfinte redactate și tipărite în Transilvania, la Brașov, de către diaconul Coresi (*Catehismul, Liturghierul, Psaltirea, Apostolul* și, în mod special, *Evanghelia cu învățătură*).

Astfel că **apariția Cărții Cărilor în limba noastră a fost o fericită conlucrare a teologilor și cărturarilor din cele trei provincii românești, ca cea mai strălucită dovadă a istoricei, secularei noastre unități lingvistice și spirituale. Se pare că însuși Domnul Dumnezeu a dorit să arate lumii că sîntem „uniți în limbă, cuget și simțire”!** Nimeni și niciodată nu va putea zdruncina această unitate, căci ar însemna să se atenteze astfel nu numai la ființa noastră națională, ci chiar la Puterea Divină s-ar atenta! Nici în cele mai grele perioade ale istoriei noastre, niciun invadator, niciun stăpînitor, niciun asupritor străin – turc, maghiar, rus, sovietic – poate că a încercat să oprească circulația cărților sfinte în română, dar să intervină în textul lor (să le „moldovenizeze”, să le „ardelenizeze” etc.) – nimeni nu a cutedat. Sau, dacă au și îndrăznit, sfortările lor au fost spulberate peste ani.

Generația actuală de cititori nici nu-și poate imagina că pînă nu de mult – pînă acum vreo 15-20 de ani! – accesul la cărțile sfinte nu că era limitat, ci era, pur și simplu, interzis. Exemplare disparate ale unor ediții mai vechi ale Bibliei puteau fi văzute (doar văzute! dreptul de a le consulta îl aveau numai profesorii de „ateism științific”!) în fonduri speciale din Biblioteca Națională și din Biblioteca Academiei. Pe acest fundal – din fericire, deja istoric – pare cu totul incredibil că astăzi, cine se interesează, poate găsi, împrumuta și citi cărțile sfinte, ca și multe alte volume reprezentînd o literatură extrem de bogată pe cele mai diferite teme vizînd credința în Dumnezeu, teologia, creștinismul, ortodoxia, afirmarea și importanța cărților sfinte în existența românilor etc. De fapt, (re-)deschiderea noastră spre Cuvîntul Sacru a început la sfîrșitul anilor '80, prin retipărirea unor texte sfinte în presa periodică de la Chișinău. Primul număr al *Glasului* – prima publicație cu litere latine din Basarabia postbelică – se deschidea, în primăvara lui 1989, cu niște crîmpeie din Biblie. Apoi, în 1990, revista *Nistru*, al cărei redactor era pe atunci Dumitru Matcovschi, a tipărit în mai multe numere consecutiv textul integral, canonic, al Sfintei Scripturi. Tot atunci a fost revigorat, prin apreciablea strădanie a protoiereului Petru Buburuz, și *Luminătorul* – revistă teologică și de cultură spirituală, cea mai veche publicație de acest gen din Basarabia, remarcabilă în primii săi ani de apariție și prin colaborarea la ea a poetului preot și profet

Alexe Mateevici. Apoi au început a vedea lumina tiparului ziarele *Curierul ortodox*, *Alfa și Omega*, revista *Orthodoxia*, diferite calendare bisericești...

Cînd a mai ruginit sîrma ghimpată de pe Prut, a fost posibil să vină la noi din Țară zeci, sute de titluri de carte religioasă. Astfel au apărut premisele pentru crearea de colecții, fonduri, secții de literatură în domeniu. Menționăm cu sinceră bucurie că tocmai într-o filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” – Biblioteca „Transilvania” (director, dna Parascovia Onciu) a fost fondat primul Oficiu teologic într-o instituție bibliotecară din R. Moldova. Donația inițială, datorită căreia a și fost posibilă inaugurarea acestui Oficiu, număra 500 de volume. Astăzi, la dispoziția cititorilor de la „Transilvania” se află circa 2000 de volume, plus pagina web, pentru care au fost selectate cărțile mai des solicitate. Nu vom uita că meritul de a exista (și funcționa!) la Chișinău a acestei remarcabile colecții revine în cea mai mare măsură regretatului prieten al bibliotecarilor basarabeni, cărturarului transilvănean Traian Brad, ctitorul unei excepționale instituții de cultură modernă românească – Biblioteca „Octavian Goga” din Cluj-Napoca.

Cartea, această minunată creație a geniului uman, este, indiscutabil, mai întîi de toate, o lucrare a Spiritului Divin. Să nu trecem pe lîngă cărți ca pe lîngă oricare alte lucruri frumoase. Să ne aplecăm mai des și mai atent privirile, mintea și simțirea asupra lor. Inclusiv, dacă nu prioritar, asupra cărților sfinte. Acestea, e adevărat, presupun o anumită stare, un anumit efort, poate și o anumită pregătire. Și starea, dispoziția aceasta, și efortul, și pregătirea ni le facem tot noi. Luminați de lumina ce vine să ne încălzească de Sus. Să ne ferim de întuneric, dîndu-ne mai aproape de lumină!...

Crăciun fericit, sărbători de iarnă fericite, dragi colegi și prieteni! La anul și la mulți ani!

(BiblioPolls, 2003, vol. 8, nr. 4)

MĂRȚIȘOARE PENTRU BIBLIOTECARE

Cu diferite ocazii, s-a scos în evidență contribuția, de multe ori substanțială, a bărbaților la menținerea și dezvoltarea bibliotecilor. Personalități de-a dreptul remarcabile ca Francesco Petrarca, William Shakespeare, Johann Wolfgang von Goethe, Immanuel Kant, Anatole France... – din cultura europeană – sau Mihai Eminescu, B.P. Hasdeu, Spiru Haret, Nicolae Iorga, Dimitrie Gusti – din spațiul cultural românesc – sînt doar cîteva nume ce fac cinste profesiei de bibliotecar, pe care au îmbrățișat-o și cei enumerați mai sus (și încă atîția alții!), ca să-i dea acestei îndeletniciri pondere, valoare, inclusiv în virtutea măreției talentului și capacităților lor excepționale. **Și totuși, pentru extrem de multă lume, profesiunea de bibliotecar se asociază de cele mai multe ori cu femeia.** Tocmai de aceea, acest articol consacrat Mărțișorului, sosirii primăverii și frumoaselor schimbări ce se produc în natură și în sufletele oamenilor, vrem să-l dedicăm femeilor. Cîte un buchet de flori, fie ele și imagine, vor primi, odată cu acest număr de revistă, toate angajatele Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, iar de ne ajută inspirația – extindem gestul spre toate femeile ce trudesesc în preajma rafturilor de cărți. Nu credem că ar fi un prilej de supărare pentru colegii-bărbați. În ultimă instanță, tradiția cea veche și nealterată prevede că mărțișoare se dau numai femeilor – bărbații înmînează soțiilor, colegelor, surorilor, mamelor, prietenelor acele două flori de mătase cusute cu culoarea dragostei – roșu – și cea a purității, sincerității – albul. Că la noi se mai întîmplă și invers e numai o urmare a dragostei deosebite pentru acest obicei, un timp pe nedrept neglijat, aproape că dat uitării, încît atunci cînd a fost readus în actualitate, masiv, se pune pe prim-plan gestul de a dărui, fără a se mai ține cont de fireasca diferențiere făcută de poporul nostru cu secole în urmă: florile, fie ele și de mătase, trebuie dăruite numai de către bărbați, exclusiv femeilor.

Este adevărat că lucrătorii bibliotecilor au acum mai multe prilejuri de a se felicita, de a fi felicitați. Ne gîndim, în primul rînd, la sărbătoarea profesională, Ziua bibliotecarului, de la începutul lunii octombrie. Ceva mai devreme, în a treia duminică a lunii mai, se marchează Ziua lucrătorilor culturii. Fiece bibliotecar are – ar trebui să aibă, cel puțin – o trăire, o simțire a sa aparte, la 27 August, de Ziua Independenței Republicii Moldova, și la 31 August, de Ziua Limbii Române. În multe case și colective se mai sărbătorește 8 martie – Ziua internațională a femeilor, unii își amintesc de Ziua internațională a poeziei (21 martie), a teatrului (27 martie), a muzicii (1 octombrie)... Și totuși, Mărțișorul are un farmec mai aparte, deoarece această zi deschide nu numai porțile primăverii, dar mai inaugurează ciclul marilor noas-

tre sărbători tradiționale, parcă veșnice: Pastele, Duminica Mare, Crăciunul, întâmpinarea Anului Nou (revelionul, Sfântul Vasile)...

Tradițional, la vreo ocazie festivă, cum se cuvine a vorbi despre oameni numai la modul pozitiv, se obișnuiește a se face și o listă a celor mai buni lucrători, colegi, subalterni. În opinia noastră, nu există încă rețete, criterii întru totul clare, sigure, cu atât mai mult – exhaustive – de apreciere a muncii cuiva. Tocmai de aceea, oricât de mare ar fi ispita, nu vom da în această pagină nume care în mod firesc ne vin în memorie când vrem să asociem cu niște persoane concrete activitatea bibliotecară.

Dacă ar fi de capul nostru, am înșira aici foarte multe nume – dacă nu pe toate! – de lucrători ai Bibliotecii Municipale, procedînd la niște categorisiri bazate pe un set anume de calități. În primul rînd, i-am aminti pe cei care se bucură sincer că sînt angajați ai acestei instituții. Pe cei care sînt conștienți că prestează o muncă deosebit de importantă, de valoroasă în această epocă a unor evoluții cu adevărat spectaculoase: și dramatice, și tragice, ba chiar și comice și, totuși, mai presus de toate – sublime, căci, în ultimă instanță, aceste evoluții oricum se vor încununa cu împlinirea speranțelor de dreptate istorică. Acea dreptate fără de care e de neconceput democrația autentică, supremația rațiunii de a fi stăpîni pe propriul destin, în propria țară, fructificarea șanselor oferite egal pentru toți ș.a. Nu am uita de cei care și-au găsit rostul în echipa „Hasdeu”, se simt comod și fac tot ce le stă în puteri pentru a se simți și mai bine în „aceeași familie a bibliotecarilor”, cum calificase marele bibliolog N. Georgescu-Tistu, cu vreo trei sferturi de secol în urmă, colectivul de lucrători ai unei biblioteci ce activează pe baza spiritului de echipă. Nici pe cei fideli profesiei alese, care nu se lasă tentați de îndeletniciri fie și provizoriu mai lucrative, mai „bănoase”, muncind cu dăruire în beneficiul cititorilor, adeseori în detrimentul bunăstării familiale. Pe cei care fac tot posibilul pentru a menține și chiar a ridica prestigiul profesional, încît să nu devină o iluzie opinia potrivit căreia bibliotecarul e o persoană și amabilă, și cu un acut simț al răspunderii; care știe să asculte, dar știe să și dea lămuriri, informații necesare, să îndrume cu precizie, în cunoștință de cauză, cititorul „pe valurile oceanului informațional”. În fine, pe cei care răspund afirmativ, fără a ezita, acestor exigențe enunțate, tot cu trei sferturi de secol în urmă, de către N. Georgescu-Tistu față de претенdenții la munca de bibliotecar: „*Au calitatea ordinii, a metodei; suplețe de spirit, asimilarea cunoștințelor diverse, răbdare, amabilitate?...*”

La începutul toamnei din anul trecut, o colegă de breaslă, pregătind un material despre munca bibliotecarilor, a efectuat un sondaj independent cu o singură întrebare adresată tinerilor studioși – studenți și/sau doctoranzi, tot ei și beneficiari ai BM: „*Pentru ce sînteți (deosebit de) recunoscători bibliotecii?*”

Desprindem câteva aprecieri, credem, edificatoare, nu înainte de a face precizarea că toate răspunsurile au fost favorabile activității bibliotecarilor noștri. Așadar:

- „Numai datorită acestei biblioteci mi-am putut scoate la capăt teza de licență în management, pe care am susținut-o cu brio!” (Nota bene: responden-
tul e licențiat al ULM-ului, școală superioară cu o bibliotecă destul de solidă);

- „Am văzut în această sală de lectură o expoziție de pictură a unui coleg de la Arte Plastice. Atunci m-am gândit: parcă n-aș putea face și eu o expoziție similară, chiar dacă sînt cu doi ani mai mic?! În câteva luni mi-am adunat lucrările finisate, am pus la punct încă vreo zece pe care le credeam aproape de finisaj... Acum primesc întruna felicitări de la prieteni, colegi, profesori, ba chiar și de la necunoscuți. Nici nu puteam bănuși că la o bibliotecă vin atît de mulți admiratori ai graficii și picturii” (Nota bene: chiar și pentru un artist plastic, în anumite situații, biblioteca poate însemna nu mai puțin decît un muzeu sau o galerie de arte...);

- „Datorită accesului la internet, asigurat de bibliotecă, am găsit o șansă unică de a merge în lumea liberă să-mi continui studiile! Dacă nu voi mai fi un cititor fidel «al lui Hasdeu», cum zicem noi, cu certitudine voi fi mereu recunoscător anume acestei biblioteci” (Nota bene: în municipiul nostru funcționează în prezent zece de internet-cluburi și/sau internet-cafenele – cu mult mai multe decît biblioteci. Se vede însă că acestea din urmă predispun omul mai puțin pe unda distracțiilor...);

- „Aici mi-am întilnit alesul inimii. Culmea e că mi-e coleg de promoție... Am înțeles destul de repede că avem în comun nu numai pasiunea pentru studii, pentru cărți și iată că în ultimul an sîntem deja mereu împreună. Inclusiv la bibliotecă!” (Nota bene: firește, fericita apropiere a două inimi tinere putea să aibă loc și la o discotecă, la o petrecere în vreun local public, mai modest sau mai luxos, în stradă sau chiar într-un mijloc de transport; în fine, prin intermediul unor publicații de tipul *Makler*. Dar s-a întîmplat totuși într-o ambianță mai puțin banală și cu mult mai sobră...).

Nu avem nicio îndoială că la derularea fericită a acestor istorii – fie ele și ieșite din comun, poate chiar singulare – își au partea de contribuție și bibliotecarii noștri. Biblioteca devine tot mai des un refugiu pentru un număr crescînd de persoane și angajații ei trebuie să răspundă constant, plener, generos, de aflarea în bune condiții a acestor refugiați pe una dintre mirificele insule ale destinului. Este vocația, dar și obligația bibliotecarilor.

(BiblioPolis, 2004, vol. 9, nr. 1)

BIBLIOTECA ÎNTRE TRADIȚIE ȘI MODERNITATE

La cea mai recentă ediție a Tîrgului de carte „**Bookarest – 2004**”, ce s-a desfășurat la finele lunii mai a.c. în frumosul oraș de pe malul Dîmboviței, a atras atenția multora și această manifestare: o masă rotundă pe tema *Cartea virtuală vs cartea tipărită*. La discuții au participat directori de biblioteci, bibliologi, simpli bibliotecari, cadre didactice în domeniu. Nici participanții la masa rotundă, nici reporterii ce au relatat despre ea, nu au îndrăznit să spună categoric „Da” sau „Nu” cărții virtuale. Însuși felul cum a fost formulat subiectul discuției – **Opinii pro sau contra cărții virtuale** – ne duce cu gîndul la existența, pe o durată încă greu de stabilit, a unei dileme vizînd tradiția și modernitatea în lumea cărții. Sau, mai simplu zis, încă multă vreme va persista, fără un răspuns clar, categoric, întrebarea cine-i învingătorul și cine-i învinsul, între cartea tradițională și cea virtuală... Pentru că, în această competiție a evoluțiilor, s-ar putea nici să nu fie învingători și învinși. Cel puțin deocamdată, dar și într-un viitor apropiat, poate chiar și în unul mai îndepărtat.

Am asistat recent la o convorbire dintre doi doctori în studiul artelor, tocmai după ce ambii lansaseră cîte o carte nouă, cu aproximativ același subiect și același volum. Primul cercetător, un român de la Cluj-Napoca, își scrisese monografia în doi ani și ceva. Cel de al doilea, un spaniol de la Barcelona, isprăvisese lucrarea în numai două luni! Sincer uimit, românul și-a exprimat încîntarea, dar și o doză de neîncredere... Însă dubiile i-au fost spulberate de această precizare a colegului din Spania: cît timp a scris monografia, a fost accesat continuu la site-urile a 11 (unsprezece!) mari biblioteci de la Madrid și din alte mari orașe spaniole, consultînd prin internet peste 400 de surse bibliografice, față de alte vreo 15-20 de volume, cărți vechi și rare, pe care a trebuit să le consulte *de visu*. Cercetătorul român, om de modă veche, auzise doar de posibilitatea de a consulta literatura de specialitate prin internet...

Veți spune că de, așa e acolo, în Vest, pe cînd la noi... Dar nu-i chiar așa! Dacă e să judeci, de exemplu, după literatura pe care o folosesc tot mai mulți studenți (fie de la București, Iași, Timișoara sau Cluj-Napoca, fie de la Chișinău, Bălți sau Cahul), pentru a-și scrie tezele de an sau de licență, înclini să crezi că așa-numitul *e-book* este omniprezent și chiar în multe privințe învingător, dacă nu atotbiruitor.

Cu vreo jumătate de secol în urmă, reductibilul bibliolog român N. Georgescu-Tistu, își exprima încrederea că, **„deși concurată de radio și cinematograful, forma clasică a cărții va rămîne instrumentul cel mai temeinic pentru cultivarea sufletului oamenilor și pentru înțelegerea pașnică între ei; instrumentul cel mai subtil de perfecționare a minții**

noastre". Acum cartea mai e concurată de televiziune, video, internet... și totuși! Pe la mijlocul anilor '90, o mare companie editorială din Marea Britanie a investit o sumă fabuloasă pentru a trece la cartea electronică. Însă peste câțiva ani a investit de trei ori mai mult, pentru a reveni la cartea tradițională!...

La Tîrgul de carte de la București, ca, de altfel, și la alte manifestări similare, rafturile (nu pavilioanele!) atribuite cărții electronice ocupau un spațiu mai mult decît modest. Printre altele, în unul din buletinele acestei expoziții-tîrg de carte, se încerca o inventariere a literaturii electronice din România, cu referire specială la vizualizarea poeziei, prozei, dramaturgiei, eseului ș.a. Salutînd niște apariții de excepție cum ar fi site-urile dedicate lui Nichita Stănescu sau Dumitru Stăniloae, autorii articolului constatau o situație totuși deplorabilă în domeniu: deși ar implica niște cheltuieli minime, nu putem găsi încă pe internet opera lui Eminescu sau Coșbuc, Creangă ori Slavici, Camil Petrescu sau Mircea Eliade, nici vorbă de *Istoria literaturii române...* a lui G. Călinescu sau a altui exeget de prestigiu. În articol este prezentată o listă de site-uri, pe care o preluăm și noi aici, cu speranța că va trezi interesul cititorilor, dar și că poate să prindă bine cuiva în munca-i cotidiană la bibliotecă. Astfel, pe <http://editura.liternet.ro> pot fi găsite peste 80 de volume în format electronic, multe aparținînd unor autori consacrați. Site-ul *Biblioteca românească* (<http://biblioteca.euroweb.ro>), unul dintre cele mai solide site-uri culturale românești, găzduiește și numeroase pagini ale literaturii naționale, grupate în secțiuni: *Literatură clasică*, *Literatură populară*, *Memorialistică*, *Filozofie* etc. Printre altele, volumele de pe site-urile editurilor românești pot fi descărcate în calculatorul celui care a efectuat plata (de la 1,95 \$ pînă la 4,95 \$ volumul) de la adresa: <http://www.folium.ro/ebooks>. Vom mai reține un site dedicat integral lui Caragiale (<http://www.caragiale.net>), precum și site-urile unor publicații literare în format electronic, editate cu precădere de scriitori tineri și/sau moderniști: <http://www.respiro.org> (revista *Respiro*), <http://www.asalt.tripod.com> (revista *Asalt*), <http://www.tiuk.reea.net> (revista *Tiuk* a fraților Mihai și Alexandru Vakulovski, originari din Basarabia, una dintre cele mai interesante publicații în spațiul virtual românesc) ș.a.

Nimeni nu poate contesta numeroasele avantaje pe care ni le oferă cartea modernă (virtuală, electronică), inclusiv (sau poate, în primul rînd) operativitatea găsirii ei, acea viteză care sfidează depărtările și frontierele, dar și comoditatea în utilizarea literaturii (de ex., citate, scheme, figuri etc. pot fi preluate fără niciun efort, ceea ce-i inimaginabil în cazul cărții tipărite). Și totuși, cine va pune la îndoială mulțimea de avantaje pe care le oferă omului, de mai bine de cinci secole, cartea tradițională? Sigur că e vorba și de o obișnuință transmisă din generație în generație, de o percepere înrădăcinată, dar mai e la mijloc și o simțire specifică a cărții, care nu va fi schimbată nici de

cele mai spectaculoase evoluții ale tehnologiilor moderne. Ni s-au părut edificatoare, în acest sens, aserțiunile dlui Gheorghe Erizanu, unul dintre cei mai temerari și mai performanți editori de la noi, totodată, scriitor cu o viziune indiscutabil modernă. „**Cartea obișnuită**, apreciază Gh. Erizanu într-un interviu acordat recent ziarului *Democrația*, **nu este doar lumină. Este și un excelent somnifer. Și, esențial, nu face rău sănătății. Cartea e ca o femeie pe care o simți, o poți mîngîia. E-book e ca aceeași femeie, doar că o privești la televizor.**”

Adevărul e că argumentele pro sau contra unui ori altui fel de carte pot fi invocate la infinit și nu se știe încă cine va avea mai multă dreptate. Puși în situația de a munci, de un deceniu deja, nu numai cu cartea tradițională, dar și cu cea electronică, lucrătorii bibliotecilor nu trebuie să considere că se află între două focuri, între ciocan și nicovală, între Scila și Caribda. Ei se află, pur și simplu, între două șanse pe care ni le oferă progresul contemporan și trebuie să fructifice la maximum aceste priorități. Firea omului e croită astfel că, de cele mai multe ori, acceptă anevoie inovațiile. În unele cazuri, și mai greu și le însușește. Dar o atitudine dușmănoasă din start sau chiar exagerat de prudentă față de noile tehnologii este păguboasă și pentru lucrător, și pentru prestigiul instituției unde muncește. Nu e cazul să ne temem sau să ne ferim de mersul vertiginos al științei și tehnicii. Există, neîndoios, o abordare aprioric stresantă a oricărei inovații. Dar stresul are mai multe leacuri, unul deosebit de eficient fiind atitudinea îngăduitoare, ca și bunăvoința, bazată pe încredere. Iar dacă atitudinea binevoitoare, sau, în termeni mai moderni – creatoare, față de aceste evoluții, este conjugată cu un respect constant pentru tradiție, atunci succesul, efectul benefic al muncii este ca și garantat. Este o cale sigură spre mulțimea de cititori – tot mai diversificată –, spre necesitățile și preferințele în continuă amplificare ale beneficiarilor bibliotecii contemporane.

(BiblioPolis, 2004, vol. 10, nr. 2)

O CATEGORIE SPECIFICĂ DE CITITORI: CHIȘINĂUIENII

Trăim într-o epocă a diversităților în continuă creștere... Acest adevăr sare în ochi cu atît mai mult cu cît majoritatea sîntem totuși „fii și fiice” ai unei epoci a uniformității, monotoniei, unității impuse de un regim totalitar, cînd ceea ce ieșea din cadrul general, din tiparele trasate de „conducerea cea mai înțeleaptă din lume”, era suspect și condamabil.

Cine-și imagina, cu două decenii în urmă, că ar putea exista la noi, de exemplu, categorii diferite de cititori? Nu, pe atunci putea fi un singur fel de cititori: oamenii sovietici, „cei mai avizi cititori, cei mai fideli prieteni ai cărții” etc., etc. Dacă se și admitea – cu mare scîrț, totuși! – o delimitare, ea se putea face între cititorii din bibliotecile academice, adică cei pentru care lectura era o parte a muncii lor, și „toți ceilalți”, care găseau (sau trebuiau să găsească!) în citit – expresia cea mai sigură de familiarizare cu ideologia de stat și o șansă sigură de formare, prin ea (prin ideologie, și, parțial – prin lectură!) a „omului nou”, „constructor al societății comuniste”, al „viitorului luminos”... și tot așa.

După ce ne-am clarificat cu ideologia, care s-a dovedit a fi perimată din start, apoi și cu viitorul, care nu dădea niciun semn că ar fi cît de cît luminos, iată că în societate se produce o spectaculoasă schimbare, datorită căreia iese la suprafață o impresionantă diversitate de opinii, abordări, interese etc. și, în consecință – diferite grupuri, mai mari sau mai mici, de persoane categorisite pe cu totul alte criterii decît cele cu care ne obișnuisem.

S-a produs o firească diversificare și în sistemul bibliotecar. Își putea imagina cineva, cu 20 de ani în urmă, să funcționeze la noi o bibliotecă evreiască? Sau una prioritar pentru deținuți? Dar ce să mergem atît de departe: era greu de conceput existența unei colecții de carte românească aici, unde vorbitorii de limba română au fost și mai rămîn majoritari...

Iată că am și anticipat o schiță la portretul cititorului de la Chișinău, al utilizatorului bibliotecilor din capitala noastră. Pe ultima pagină a copertei acestui număr al revistei *BiblioPolis* puteți vedea, puteți admira! o hartă a bibliotecilor de la Chișinău – idee originală și inspirat realizată de colegele noastre, Genoveva Scobioală și Rodica Brînză de la Departamentul marketing. Este cea mai convingătoare dovadă a transformărilor benefice, inclusiv în sensul diversificării exigențelor, intereselor, necesităților culturale, prin care a trecut municipiul, iar odată cu el – și majoritatea absolută a locuitorilor lui. Fără exagerare, putem vorbi azi de chișinăuieni ca de o categorie specifică de cititori, atît la nivel național, cît și într-un context mai larg, poate chiar mondial. Imaginea utilizatorului de bibliotecă de la Chișinău se conturează cel mai pregnant din... rapoartele anuale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”! Chișinăuianul cititor este, în primul rînd, un om cu adevărat avid de carte, de

016823

lectură, de informație, de documentare: **aproape că fiecare al doilea locuitor al municipiului trece pragul bibliotecilor.** Apoi, orășeanul nostru este un cititor modern, care **poate și vrea să beneficieze de ultimele realizări în domeniu,** inclusiv de accesul la internet și de cartea virtuală. **Cititorii din capitală sînt niște poligloți:** ei solicită literatură nu numai în română și rusă, limbi care dețin aici tradițional întîietatea, dar și în toate limbile de circulație internațională, de la engleză la chineză, precum și în idiomurile vorbite de toate minoritățile etnice de la noi: bulgară, ucraineană, găgăuză, cele două limbi evreiești (idiș, ivrit), polonă... Cititorul de la Chișinău **are toate șansele de a face lecturi și de a se documenta în biblioteci și/sau filiale, secții specializate:** de artă, de drept, strict științifice, reprezentînd diferite culturi (rusă, germană, turcă...), pentru copii, pentru persoane dezavantajate, de teologie etc. Funcționarea pe lingă bibliotecile din Chișinău a unui **număr mare de cluburi, cercuri, cenaculuri, tabere** ș.a. determină o varietate și mai mare a ofertei, respectiv, a satisfacerii intereselor profesionale, culturale, de vîrstă etc. Am mai adăuga aici că utilizatorii fondurilor de bibliotecă de la Chișinău sînt niște răsfațați: nicăieri în altă parte nu pot beneficia de servicii de informare-documentare cum e cel de la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”, care e un adevărat centru de informații comunitare: numărul informațiilor solicitate e în continuă creștere, iar cazuri supărătoare de nesatisfacere a intereselor încă nu au fost înregistrate. Nu trebuie neglijat nici acest aspect: **generozitatea bibliotecilor din Chișinău.** Nu e o metaforă, ci o axiomă această generozitate: cele vreo 40 de biblioteci unite sub patronajul spiritual al lui Bogdan Petriceicu Hasdeu oferă servicii tuturor solicitanților, indiferent dacă au viză de reședință pe bdul Ștefan cel Mare și Sfînt sau la Posta Veche, pe noua stradă Alba Iulia sau în străvechiul sat Băcioi. Mai mult, sălile de lectură și fondurile de carte ale BM sînt accesibile și pentru locuitorii altor sate și orașe din republică. Numai interes și corectitudine să fie, că oricine, practic, își va putea satisface necesitățile de lectură și de documentare. Ar fi nedrept să nu evocăm, aici și acum, încă o particularitate a Chișinăului cititor. E vorba de **atitudinea favorabilă a autorităților locale față de destinul bibliotecilor** și, în consecință – față de cititori. Fără de concursul efectiv și eficient al Primăriei conduse de dl S. Urecheanu, nu avem nicio îndoială – alta ar fi imaginea bibliotecilor din municipiu și alta ar fi dispoziția zecilor de mii de orășeni ce trec pragul acestor instituții de luminare a minții și sufletului.

Și cum amintisem de un specific și în context mondial al cititorilor de la Chișinău, trebuie să facem și precizarea necesară: ne refeream, în primul rînd, la **accesul la valorile culturale ale minorităților naționale,** ale grupurilor etnice de la noi. În capitala Republicii Moldova, printre primele în capitalele republicilor din defunctul URSS, au apărut biblioteci de carte destinate exclusiv

acestor categorii de populație. Iar felul cum funcționează ele, trezește interesul și încântarea altor metropole, chiar din state care s-ar părea că au acumulat o experiență mai bogată în sensul satisfacerii necesităților spirituale ale alogenilor, alolingvilor.

Aceste rînduri au avut ca punct de pornire o frumoasa sărbătoare ce bate la ușă: Hramul Chișinăului. Deși relativ „tînără”, această sărbătoare a devenit, indiscutabil, una dintre cele mai îndrăgite de chișinăuieni și de oaspeții capitalei. Cum am spus mai sus, o bună parte a locuitorilor capitalei sînt și cititori ai bibliotecilor noastre. Lor le adresăm acum cele mai frumoase felicitări și urări, inclusiv dorința de a rămîne și în continuare utilizatori ai sălilor de lectură și ai colecțiilor de carte. Nu simpli beneficiari, dar și buni prieteni ai bibliotecii și ai bibliotecarilor. Este și aceasta o trăsătură a categoriei specifice despre care am amintit în titlu; relația cititor-bibliotecă, trăinicia ei, ca o garanție a funcționării tot mai bune a celor mai solicitate instituții ale culturii de la noi.

(BiblioPolis, 2004, vol. 11, nr. 3)

CEL MAI PUTERNIC, MAI SIGUR LIANT

Puțini știu că în acest an se termină *Deceniul mondial al popoarelor băștinașe și al limbilor lor* (abreviat, în franceză: *DMPAL*), lansat cu exact zece ani în urmă, de către ONU, în scopul protejării și îmbunătățirii condițiilor de dezvoltare a unor populații și a graiurilor vorbite de acestea. Dat fiind că efectele (adică programele, tot felul de activități, acțiuni și măsuri) acestui deceniu „tematic” al ONU nu s-au dovedit prea eficiente, Consiliul economic-social a solicitat Adunării Generale a acestei organizații suprastatale prelungirea Deceniului – cu încă zece ani. Astfel, suita acțiunilor de protejare și ameliorare a condițiilor de dezvoltare a unor populații și de funcționare a limbilor acestora se va afla încă un deceniu sub înaltul patronaj al ONU. Încă zece ani despre destinul unor popoare și limbi „cu probleme” se va vorbi și se va acționa de la cea mai înaltă tribună a lumii.

Denumirea acestei suite de manifestări cu o durată de 20 de ani (zece trecuți, zece următori), mai ales dacă vom avea ca punct de plecare denumirea ei în franceză – *Decennie mondiale des peuples aborigenes et leurs langues* – te duce cu gândul la populațiile băștinașe din spații îndepărtate ca Australia, Oceania, America de Nord, America de Sud, Africa... Fără doar și poate, totul a început de la situația precară din aceste zone ale lumii. Statisticile, ca și evoluțiile de aici sînt implacabile: anual dispar alte și alte popoare, populații, iar odată cu ele – mor și limbi, dialecte sau graiuri. O recentă contabilizare făcută de lingviști și etnologi arată că în lume s-ar vorbi circa 6,8 mii de limbi și dialecte distincte. Peste jumătate din acestea, sau circa 3,5 mii de idiomuri, într-adevăr „au viză de reședință” în țări ca India, Papua-Noua Guinee, Indonezia, Mexic, Brazilia, Camerun, China, SUA, Rusia. Vreo 400 de limbi au rămas cu 50 de vorbitori, alte 60 de idiomuri se află într-un veritabil delir al dispariției, avînd cîte unu-doi vorbitori. E bine să se știe că o limbă se consideră ferită de pericolul dispariției dacă are cel puțin un milion de vorbitori. Astfel de limbi sînt în lume vreo 250... Celelalte, mai bine de 90 la sută din idiomurile contabilizate pe Terra, se confruntă cu primejdia morții naturale a purtătorilor lor.

Totuși, *DMPAL* – *Deceniul mondial al popoarelor băștinașe și al limbilor lor* al ONU – vizează și Europa, inclusiv popoare sau populații relativ sau aparent prospere. În franceză (ca și în română, de altfel) cuvîntul *aborigene*, utilizat în denumirea Deceniului despre care discutăm, este sinonim cu *autochtone*, *indigène*, *local*, însemnînd, deci, *autohton*, *indigen*, *local* – sinonime ale lui *băștinaș*. La fel, noțiunea de *limbă primejduită* (= aflată în pericol de dispariție) are în vedere cele mai diferite forme de strîmtorare, neglijare, sfidare a dreptului unei sau altei populații de a-și vorbi / utiliza

nestingherit graiul în toate sferele vieții. În consecință, oricît ar părea de surprinzător, dar DMPAL vizează și Republica Moldova.

Nimic de mirare, căci situația lingvistică de la noi este una dintre cele mai dificile în partea de sud-est a Europei și, privind altfel la lucruri – din spațiul ex-sovietic. În R. Moldova, după 15 ani de la decretarea funcțiilor de stat pentru limba băștinașilor, româna se află într-o situație doar ceva mai bună decît era în URSS, dar nici pe departe în situația pe care ar trebui s-o aibă o limbă oficială, de stat. (Nu e cazul să facem comparații cu franceza în Franța sau cu suedeza în Suedia, suficient să vedem cît de comod se simt la ele acasă limbi ce au avut pînă la 1991 cam același destin cu româna din RSSM: estona, letona, lituaniana, georgiană, armeană...) Limbile unor minorități etnice de la noi, și mă refer la ucraineană, bulgară, găgăuză, au o situație relativ satisfăcătoare, conformă exigențelor, standardelor impuse de organismele internaționale. Și fiindcă toate se văd mai bine în comparație, vă propunem să vedem ce se întîmplă cu limba găgăuzilor, respectiv, cea a bulgarilor din Ucraina... Cum nu au fost, nu există nici acum acolo școli, presă, emisiuni radio și TV la nivel național; nici pomeneală de biblioteci bulgare sau găgăuze, chiar dacă numeric aceste comunități sînt comparabile cu cele din R. Moldova.

Totuși, o politică mai coerentă, dar și o schimbare de atitudine din partea liderilor de comunități naționale ar contribui la ameliorarea situației în care se află limba și cultura comunităților ucraineană, bulgară și găgăuză de la noi. Cu regret, însă, atît politicienii zilei, cît și mulți lideri de comunități etnoculturale de la noi manifestă un excesiv și nejustificat devotament față de limba rusă. Acesta e motivul că în R. Moldova, aproape ca și în RSSM, rusa continuă a fi limba principală în stat. Or, e un lucru bine știut: limba, pe lîngă faptul că e partea cea mai de preț a patrimoniului național, mai e și un important însemn al unui stat ce se vrea independent. Statele din Africa sau din Asia, în care limbile colonizatorilor au păstrat asemenea poziții, aceste țări, zic, își continuă o existență semicolonială. Din păcate, curentul de opinie (mai bine spus – ideologic, sau și mai exact: economico-ideologic) care dorește să țină R. Moldova în această stare de semicolonie a Rusiei, este foarte puternic. Din acest punct de vedere, limba băștinașilor R. Moldova, limba ei de stat / oficială se află într-o permanentă primejdie, amenințare. Presiunea continuă a limbii ruse nu numai că influențează nefast funcționarea nestingherită a românei ca limbă oficială, dar exercită și o acțiune malefică asupra lexicului, pronunției, structurilor ei gramaticale și sintactice.

Situația avantajată (repetăm: și prin nimic justificată) a limbii ruse provoacă și menține o atitudine de neglijență (iar în multe cazuri – și de dispreț) față de limba noastră din partea unor reprezentanți ai minorităților naționale de la noi. Exemple – cîte vrei, și nu trebuie căutate în stradă sau în

nu știu care firme cu activități tenebre. Oricît ar fi de regretabil, dar acest flagel se întîlnește chiar și într-un univers atît de pașnic, atît de deschis la comunicare cum e cel al bibliotecilor. Au devenit proverbiale capriciile cîtorva colege de ale noastre, care din 1991 încoace cer secretarei de la Sediul Central al BM să le spună în rusă ordinea de zi a vreunei ședințe ordinare. Într-o bibliotecă deschisă recent, cîteva angajate i-au cerut ultimativ șefei să le traducă în rusă planul de activități. Rețineți, vă rog, acest amănunt: nici măcar nu roagă, dar cer... Această stare de lucruri – absolut anormală în orice societate, respectiv, într-un stat ce se respectă va dura pînă cînd factorii de decizie (iar aici trebuie incluși și liderii de comunități etnoculturale) nu-și vor schimba optica: păstrînd dragostea și atașamentul față de rusă, să-și cultive un respect elementar și față de limba oficială a R. Moldova. Va fi la fel de trist la noi pînă cînd așa-numiții rusolingvi (altfel, în marea lor majoritate cetățeni vrednici ai statului R. Moldova) nu vor realiza că limba rusă se poate dezvolta, poate avea viitor ca o limbă omniprezentă numai în patria sa, adică în Rusia.

Realitățile sînt de așa natură că fiecă stat are, de regulă, o limbă de bază, de primă importanță și de primă necesitate. Istoria a decis ca în R. Moldova acest destin, acest rol să revină românei, ea devenind cel mai puternic și mai sigur liant al societății noastre. Deoarece, în afară de faptul că, fiind de-a lungul secolelor unica limbă în casa noastră, istoricește mai fiind și unica limbă de comunicare între băștinași și cei veniți mai tîrziu pe aceste pămînturi, româna întrunește toate datele ce o pun în capul mesei: e o limbă cristalizată, normată, codificată; cu o apreciabilă bogăție lexicală, inclusiv terminologică; e limba unei literaturi și a unei culturi cu nimic mai prejoase decît ale altor popoare din Europa de sud-est.

Necunoașterea limbii oficiale, respingerea ei este desigur o încălcare... dacă nu a legislației, atunci cu certitudine a legilor conviețuirii și ale bunului-simț. Respingerea limbii majorității este un semnal alarmant pentru comunitate, o lipsă de respect nu numai față de vorbitorii ei, dar și față de statul ce poartă numele majorității băștinașe. Fără acest respect, discuțiile despre armonie, toleranță, înțelegere, pace civică... toate devin niște vorbe goale, o pură demagogie.

La noi se vorbește mult de necesitatea consolidării societății, destul de dezmembrată în ultimele două decenii și poate cel mai mult abordează acest delicat subiect chiar cei care se opun, mai discret sau mai deschis, funcționării limbii oficiale, trîmbițînd despre măreția limbii ruse, măreție pe care, de altfel, nimeni la noi nu o pune la îndoială. Pur și simplu, o limbă este cu adevărat măreață în patria sa: franceza – în Franța (nu în Africa de Vest), ucraineana – în Ucraina (nu în statul Winnipeg din Canada, unde s-au oploșit circa două milioane de ruteni), rusa – în Rusia (nu în Bulgaria sau în Mongolia, unde în

anii de comunism se studia obligatoriu din clasa întâi a școlii medii, ca după schimbările din 1989-1991 să rămână obiect de studii doar la facultățile de slavistică etc.). Ei bine, limba română are acum două spații geopolitice indigene (ca să apelăm la terminologia ONU), adică băștinașe: România și R. Moldova.

La est de Prut, după 31 August 1989, româna își recapătă funcțiile, atribuțiile, acordate de legislație, dar mai presus de toate – de istoria însăși. În aceste condiții, limba noastră poate și trebuie să fie un important element consolidator în societatea moldoveană, atât de pestriță sub aspect etnolingvistic. Și, atunci, se vor întreba unii, care-i problema? Problema e să se înțeleagă acest adevăr și să fie acceptat ca axiomă. În caz contrar, intrăm iar în mrejele vechilor minciuni, nereguli și nedreptăți. Iar astfel intrăm într-o fundătură din care nu se știe ce ieșire există.

(BiblioPolis, 2004, vol. 12, nr. 4)

ANUL UNOR MARI EVENIMENTE CULTURALE

Ne-am obișnuit, din perioada de regim sovietic, să ne axăm fiecare an din viață pe un „eveniment politic major”. Aceste evenimente remarcabile ale anului respectiv erau anticipate de pregătiri ce durau adesea câțiva ani la rînd și culmineau prin festivități din cele mai grandioase în ziua cu pricina. Unor tineri de azi poate să le pară incredibil, ridicol... dar, pregătirile pentru a celebra aniversarea a 50-a a puciului bolșevic din 1917, numit pe atunci „marea revoluție socialistă din octombrie”, au început cu un an mai înainte, adică în toamna lui 1966. A urmat un an de manifestări, una mai spectaculoasă decît alta, în absolut toate sferele vieții sociale, culturale și chiar economice! Apoi, „măreața sărbătoare” din 7 noiembrie 1967!... La fel s-a procedat și la semicentenarul comsomolului și al Armatei roșii (sovietice), în 1968, apoi la centenarul de la nașterea lui Lenin, în 1970... Sărbători se găseau, ample, anvergură, importanță li se imprima fără prea mare greutate. Dacă nu mă înșel, ultimul jubileu sovietic, „de largă respirație”, a fost în noiembrie 1987. Se împlineau 70 de ani de la revoluția bolșevică a lui Lenin, și în unele organe de presă aceasta era numită deja mai altfel... Alt „jubileu remarcabil al oamenilor sovietici” – 70 de ani de la crearea URSS – a fost sărbătorit în 1992, deja numai de către nostalgici, căci nu mai exista nici imperiul roșu, nici elanul de altădată, alimentat generos „de sus”, nu mai exista...

De ce am răscolit aceste amintiri? Pentru a ajunge la un gând care nu-mi dă pace mai de mult: cât de mult ne-am obișnuit cu acest stil sovietic de a ne lega trecerea anilor de tot felul de aniversări! Și nu oricare, ci, preferabil, cu substrat politic. Cât de mult am (sau poate totuși nu am?) dreptate – cel mai sigur ne-ar răspunde suita de manifestări din 2004, consacrate lui Ștefan cel Mare și Sfânt, adică celor cinci secole de la stingerea din viață a marelui domnitor. S-au făcut multe și diferite forțări întru comemorarea lui Ștefan cel Mare. Au fost organizate numeroase activități culturale de calitate, cu adevărat valoroase din punct de vedere estetic, cognitiv, civic. Însă, alături de acestea, nu au lipsit nici manifestările cu tentă politică sau, pur și simplu, politizate. Au profitat din plin de măreția domnitorului cam toți politicienii, inclusiv unii care îl numeau, pînă mai ieri-alaltăieri, pe Ștefan cel Mare, nu altfel decît „*jalki kumir naționalistov*” („*un jalnic idol al naționaliștilor*”) – referindu-se, evident, la monumentul din centrul Chișinăului, căci altceva nici nu știau despre unul dintre cei mai bavi conducători ai neamului românesc.

S-au făcut și pure speculații, nu numai politice, dar și financiare, cu stoarcere și însușire nerușinată de sume fabuloase din banii noștri, ai contribuabililor... Un exemplu edificator în acest sens ni-l oferă filmul (pretins) documentar turnat de jalnicul reporter C. Starîș de la jalnica TVM, acesta fiind „îndrumat” de niște „giganți” de la Școala superioară de antropologie – un bastion al urii și disprețului față de noi.

Dar iată că pînă la urmă a trecut și acest an remarcabil... Și ne-am trezit că nu mai avem ceva similar: 2005 nu mai este un an axat pe o aniversare, pe o personalitate, pe un eveniment, ieșite din comun. O derută se face simțită și între unii bibliotecari, atunci cînd își programează activitățile culturale în luna următoare, pe trimestru, pe anul curent. E un semn clar al unei realități incontestabile: viața noastră este excesiv de politizată. Chiar și în domenii ce țin eminent de cultură, educație, cunoaștere, informare, cum este și activitatea bibliotecilor.

De fapt, cine vrea și caută bine, găsește și aniversări sau alte evenimente cu substrat politic.

Să zicem, un asemenea prilej ni-l poate oferi *Anul colectivităților locale*, căci exact așa a fost proclamat 2005. La fel, aniversarea a 60-a a victoriei asupra nazismului, care va fi sărbătorită la 8-9 mai cu deosebit fast în Rusia, dar și în alte țări europene. Nu-i exclus ca 2005 să ne ofere și unele surprize politice de importanță locală.

Dar acest an poate fi marcat și prin ingenioase și utile manifestări culturale. Căci, bibliotecile își au calendarul lor propriu și propriile surprize, pe care le vor oferi numeroșilor beneficiari. Instituțiile de cultură trebuie să fie preocupate primordial de cultură. Iar calendarul UNESCO – cea mai

prestigioasă organizație internațională pentru cultură, știință și educație – ne pune la dispoziție un spectru impresionant de sărbători, evenimente, comemorări în domeniul literaturii, artelor, culturii.

Astfel, anul 2005, exact la un secol de când Albert Einstein a descoperit controversata teorie a relativității, a fost numit și *An al fizicii și fizicienilor*. Și dacă aceasta pare cuiva cam „îngustă”, iată două comemorări ce ne oferă spațiu extrem de larg pentru cele mai diferite manifestări culturale: *Anul Michelangelo* și *Anul Cervantes*. Dacă însă cuiva i se pare că nici aceste două somități nu-i acordă suficiente posibilități de manevră, completăm imediat lista cu încă o serie de aniversări celebre: *H. Ch. Andersen* (200 de ani de la naștere), *Mihail Sadoveanu* (125 de ani de la naștere), *Jules Verne* (100 de ani de la stingere), *Mihail Șolohov* (100 de ani de la naștere), *George Enescu* (50 de ani de la stingere)...

Nu credem că aceste evenimente culturale, alese din calendarul UNESCO, ar necesita comentarii. Totuși, vom schița și aici câteva repere. Talentele lui Michelangelo, vasta și polivalenta sa activitate, oferă subiecte pentru sute de manifestări culturale ce ar atrage mii și mii de persoane interesante. Cu referire la Cervantes, am aminti o spusă a lui Dostoievski, care sună așa: „La Judecata de apoi, oamenii s-ar putea îndreptați în fața Domnului Dumnezeu, prezentînd această carte – *Don Quijote*.” Sadoveanu, ca și Enescu, au fost întotdeauna cunoscuți și iubiți și în stînga Prutului, dar cum avem încă o ocazie de a ni-i apropia și mai mult sufletește, nu cred să fie cineva care nu ar dori să recitească *Baltagul* sau *Neamul Șoimăreștilor*, să asculte *Rapsodia Română* sau *Oedip rege*. De altfel, la mii de kilometri de noi – în China, în ianuarie au demarat deja manifestările muzicale consacrate *Anului Enescu!* Despre Andersen și Jules Verne ar fi mai indicat să fie întrebați copiii și adolescenții: „Doriți să revenim la acești scriitori?” Nu încapă nicio îndoială că răspunsul ar fi unanim afirmativ.

Cum s-ar spune, avem evenimente culturale chiar că pentru toate vârstele, toate interesele, toate gusturile. Nu rămîne decît să fructificăm aceste ocazii. Parafrazîndu-l pe Paul Verlaine, care afirma: „De la musique avant toutes choses!”, noi vom spune: „Cultura, înaintea oricăror alte preocupări!” Fără doar și poate, prin cultură vom învinge, azi. Ca să putem merge mai departe. Mîine.

(BiblioPolis, 2005, vol. 13, nr. 1)

GREU ESTIMABILA VALOARE A INSTITUȚIILOR DE CULTURĂ

Vom începe acest articol prin a vă relata câteva evenimente de ultimă oră din viața bibliotecilor în unele țări cândva frățești nouă. Cu regret, evenimentele sînt cam triste, dar parcă viața noastră e marcată numai de bucurii? În plus, anumite concluzii judicioase, învățături utile, se trag și din fapte, realități, adevăruri mai puțin îmbucurătoare.

Tocmai de aceea ne și grăbim să derulăm banda de știri...

...În Turkmenia, printr-un decret al președintelui dictator Saparmurat Niyazov, supranumit Turkmen-bași, au fost închise / lichidate toate bibliotecile din provincie, rămînînd să funcționeze numai Biblioteca Națională. Motivul: așa a decis *Tatăl turkmenilor* (astfel se traduce supranumele *Turkmen-bași*), *cel mai înțelept turkmen* (altul, din zecile de calificative ce i le atribuie presa locală, dar, în primul rînd, lingăii de la curtea tiranului din Așhabad)... De fapt, motivul oficial e că „poporul turkmen oricum nu citește, nu are timp pentru asemenea distracție” (!!!). În treacăt fie spus, acest mizerabil *Turkmen-bași*, ajuns printr-un macabru rînjel al istoriei postcomuniste președinte de stat suveran postsovietic, mai e și „scriitor”... Exact ca în bancul cela de pe timpul URSS: „...e scriitor, nu e cititor!”...

...În mai multe regiuni din Rusia (în Ural, Siberia, Extremul Orient) se închid lunar zeci de biblioteci comunale și orășenești. Motivația aici e de altă natură, obiectivă: situația demografică de-a dreptul catastrofală – populația din aceste zone îmbătrînește, moare sau... pleacă în partea europeană a Rusiei, pentru a duce o viață mai așezată. Și dacă un sat sau un orășel siberian rămîne efectiv fără locuitori, iar pe alocuri și fără case, atunci la ce ar mai trebui să fie acolo biblioteci?!

...În Bulgaria, situația demografică este, de câteva decenii deja, *constant problematică*, dar nici ca în regiunile ruse de care am amintit mai sus nu e. La fel, de mai mulți ani în această țară balcanică se edifică un fel de capitalism democratic, așadar, nici de dictatură ca în Turkmenia nu se poate vorbi. Și totuși, și în Bulgaria se închid biblioteci, mai exact – unele biblioteci „mai bogate” le înghit pe altele, „mai sărace”. Nu, nu am confundat îmbinările de cuvinte, nu e vorba de biblioteci „mai mari”, respectiv, „mai mici”, ci exact așa: „mai bogate” și/sau „mai sărace”.

Desigur, vă veți întreba: cum vine asta? Explicația ar fi, pe scurt și simplificînd nițel lucrurile, cam următoarea: niște funcționari în ale culturii, din Sofia, promovează, de la un timp, o idee ce ar fi originală, de nu ar fi atît de prostească: „susținerea liberei inițiative în vederea pătrunderii (și a) instituțiilor de cultură pe piață”. Care piață? vă veți întreba. Căci piață presupune anumite bunuri materiale și anumiți clienți. Da, instituțiile de cultură au și ele clienți...

(să nu le fie cu supărare utilizatorilor, beneficiarilor de biblioteci, muzee, teatre...). Dar bunurile culturale, spirituale... sînt oare ele comparabile cu bunurile economice, materiale?

Problema este ceva mai complexă decît am prezentat-o noi aici, însă, în linii mari, cam așa stau lucrurile în ceea ce privește „tristețea activității bibliotecare” în unele țări pînă mai deunăzi cu un destin similar celui al nostru. Sînt acele neliniști și nereguli despre care îmi anunșasem din start intenția de a vă povesti, pentru că ele vizează nu numai spațiile geografice sus-numite.

Dar ce treabă avem noi cu toate astea? se vor întreba unii, sincer contrariați.

Cu adevărat, pericolul unei dictaturi de tipul celei turkmene parcă ar fi exclus la noi. (Pur și simplu, *dalșe nekuda [mai mult nu se poate]*, cum ar zice unii consilieri prezidențiali ce nu știu *limba de stat* a acestui stat). Nici depopularea, pustiirea / golirea satelor și orașelor noastre de locuitori nu pare a fi o primejdie reală, cel puțin într-o perspectivă apropiată. Cît despre provocările „capitalismului democratic” – așa cum se întîmplă în Bulgaria (dar, se pare, și în alte țări ce au aderat sau aderă cu adevărat la NATO, Uniunea Europeană etc.) – nici acest pericol nu ne paște, atîta timp cît despre *atașamentul față de democrația în stil occidental, despre vectorul european* etc. – la Chișinău se vorbește numai.

Și totuși, cîte ceva din fiecare primejdie la care ne-am referit s-ar putea să ne atingă și pe noi, într-un fel sau altul, mai devreme sau mai tîrziu. Să ne amintim, în context, de soarta căminelor culturale („cluburile” de la sate) – astea, de fapt, nu mai există și nu vor mai fi reanimate, oricît de vulcanic ar fi elanul dlui prim-ministru Vasile Tarlev.

Sau, să vedem care e destinul real al muzeelor: dacă la Chișinău ele mai au achiziții, expoziții, vizitatori, la cîteva zeci de kilometri de capitală muzeele nu mai au nimic din astea. Dar ce se întîmplă la noi cu presa literară, culturală? Conform unor standarde europene, la atîta populație – circa trei milioane de români – ar trebui să existe în R. Moldova cel puțin 15 reviste de literatură, artă, cultură. În realitate, nu avem nici pe hîrtie atîtea, iar cele care mai apar totuși se confruntă cu grave probleme privind periodicitatea, tirajul, remunerarea autorilor etc., etc.

Pericolul cel mare e că la noi nu se face o delimitare între subiecții liberei inițiative, ai economiei de piață și subiecții spiritualității naționale. O instituție de cultură nu poate fi tratată la fel cu o alimentară sau cu un magazin de confecții sau de încălțăminte – absolut necesare, de altfel, aceste unități comerciale. O bibliotecă, un muzeu, un teatru, o revistă literară ș.a.m.d., este „producătoare” de bunuri specifice – nonmateriale –, mai avînd și clienți specifici (oameni care nu vor numai să mănînce bine și să se îmbrace / să se

încalțe frumos, comod etc.). Tocmai de aceea, instituție de cultură necesită și o abordare specifică: ea trebuie ferită de riscuri, iar în consecință – trebuie asistată de Stat. Noi trăim cu amintirea că această grijă a Statului – de a feri instituțiile de cultură de riscuri, de „coliziuni economice” – era caracteristică comunismului. Dar, înainte de comunism, în paralel cu acest regim, și după el! – asistența Statului o simțeau / o simt bibliotecile, muzeele, teatrele, publicațiile de cultură etc. din țările capitaliste, mai exact – din țările dezvoltate, avansate din punct de vedere economic datorită sistemului capitalist. Singura condiție pentru a beneficia de grija, de asistența Statului era / este ca instituția de cultură să asigure servicii de calitate pentru comunitate – la nivel național, dar și comunal, municipal etc.

Cine ar putea să pună la îndoială calitatea, eficiența serviciilor acordate comunității de către bibliotecile noastre? Parcă nimeni... Cu atât mai mult cu cât, în ultimii 10-15 ani, bibliotecile nu numai că și-au perfecționat activitatea, dar și-au extins-o spectaculos: de exemplu, au devenit și centre editoriale, de cercetare științifică, mai preluând și unele atribuții ce reveneau cândva altor instituții de cultură, dispărute sau pe cale de dispariție (librării, cămine și case de cultură, muzee de etnografie, galerii ori săli de expoziție, cenacluri etc.). Așadar, **problema e ca să fie înțeleasă – și jos, și (mai ales) sus – valoarea adevărată a instituțiilor de cultură, inclusiv a bibliotecii**. Oricât de greu le-ar veni unora – de sus, de jos – să estimeze această valoare. În caz contrar, vom fi la numai un pas pînă la aplicarea, și la noi, a „variantei turkmene” („ruse”, „bulgare”...) de „soluționare” a problemei bibliotecilor. Altfel zis, am avea de făcut doar o singură mișcare pînă a păși în hăul dezumanizării.

(BiblioPolis, 2005, vol. 14, nr. 2)

ORICE ANOTIMP ESTE BUN PENTRU LECTURI

Pe la mijlocul verii, o confesiune senzațională a unei vedete a sportului britanic a făcut ocolul lumii. La prima vedere, nimic ieșit din comun: un fotbalist declara că nu a citit nicio carte... Această declarație a constituit pentru unii gazetari un prilej fericit de a „controla” ce mai citesc și alte vedete: ale sportului, apoi ale teatrului, ale muzicii, ale artelor figurative și, desigur, cei care se numesc printr-un generic oameni ai scrisului (poeti, prozatori, jurnaliști, analiști politici...). Rezultatele acestor sondaje improvizate erau, în general, cele așteptate: lumea citește puțin sau foarte puțin. Motivațiile sînt multiple: și criza de timp, și costul pipărat al producției editoriale, și serioasa concurență pe care o fac lecturii o serie de realizări, de ultimă oră, a intelectului uman: televiziunea, video, internetul. Ar fi de amintit, în aceeași ordine de idei, și dificultatea pe care o implică contactul cu cartea: fiți de acord, chiar și cititul unor texte cu caracter distractiv, presupune o concentrare mai mare decît, să zicem, satisfacția de a urmări la video o melodramă sau de a parcurge la internet un text din care află, în cîteva minute, multe și mărunte despre autorul X și despre tot ce a scris el.

În această discuție despre starea lecturii, azi, firește, s-a strecurat și gîndul că „iată, cîndva... cu vreo 20-30 de ani în urmă, oamenii citeau, nu glumă, nu ca acum!...” Nu știm cine ar putea pune la îndoială că prin anii '60-'90 ai secolului trecut, și în genere în anii de regim comunist, oamenii citeau mai mult decît acum. Elementar, și din motivul că nu exista video și internet, nici măcar televiziunea nu se impusese prin diversitatea și calitatea programelor, ca acum. Lectura pe atunci – în URSS, inclusiv la noi, în RSS Moldovenească, și în România sau în alte țări din lagărul socialist – era „un leac contra plictiseli”, o modalitate sigură de a umple anumite goluri de ordin spiritual, o revanșă pentru orele și chiar pentru zilele, săptămînile efectiv pierdute cu diverse obligații de îndoctrinare ideologică – absurdă, inutilă, monotonă, plicticoasă. Problema este ce se citea în acele timpuri. Unor tineri care nu au apucat „epoca de aur”, le pare acum incredibil să audă că părinții lor dădeau cît nu face pentru a citi un roman polițist! Un roman nou, de calitate, sau o carte de poezie, despre care se vorbea / se scria la modul elogios nu erau nici pe departe accesibile tuturor doritorilor de a le citi. Pentru „a omorî timpul”, cei mai mulți lecturau ce le nimerea în mîină: proze uniforme ca subiect și realizare artistică, poezii declarative, drame patetice, lipsite de suflu... Tocmai pe seama acestora creștea fantastic numărul de cititori și de cărți solicitate, încît bibliotecile, de cele mai multe ori, fără probleme deosebite „își făceau și depășeau planurile” și astfel numărul de lecturi, ca și cel al cititorilor, erau în continuă creștere.

Acum însă, în prim-plan iese *calitatea lecturii*, inclusiv o *calitate datorată diversității* de domenii, subiecte, autori, limbi în care sînt scrise cărțile, publicațiile periodice și, firește, materialele accesate în internet. Dacă admitem că în prezent se citește mai puțin decît cu vreo 20-40 de ani în urmă (deși e riscant să faci o evaluare, chiar o analogie, o comparație corectă), cert e că în zilele noastre lecturile sînt mai calitative. Pentru că omul nostru citește preponderent din anumite necesități: profesională, „concurrentială”, intelectuală, în fine (dar nu și în ultimul rînd!) – sufletească. Iar *necesitatea lecturii*, de regulă, nu are nimic în comun cu „îndopatul cu cărți” de altădată, cînd bieții oameni se zbăteau în extreme: fie că „înghiteau”, pentru a ține pasul situației politice, orice maculatură doctrinară, politizată, fie că citeau romane polițiste, de aventuri sau nuvele amoroase frivole, „ușor pornografice”, care recompensau, echilibrau, într-o anumită măsură, suprasaturarea de lecturi politice.

Evaluările de ultimă oră – inclusiv diverse sondaje, observații, anchete etc., realizate la Sediul Central și la diferite filiale ale BM „B.P. Hasdeu” – demonstrează fără drept de tăgadă că totuși se citește mult, că citesc cele mai variate categorii sociale și de vîrstă, și, așa cum am menționat deja – putem vorbi de un spor al calității lecturilor. Prin urmare, nu credem că e cazul să ne neliniștim că s-ar anunța o scădere vertiginoasă a cititorilor, a cărților citite, cu atît mai puțin că am avea motive să vorbim despre „moartea cititului”. Exemplul fotbalistului celandez este mai curînd unul izolat, la fel, izolate sînt și cazurile de la noi, unele cu iz de anecdotă: că scriitorul X a citit mai puține cărți decît a scris Nicolae Esinencu, că pentru actorul Y cartea se identifică exclusiv cu cele cîteva texte de roluri, tocite; că pictorul Z are în biblioteca personală o singură carte: catalogul primei și unicei expoziții la care a participat etc., etc. Necesitatea de a fi la nivelul exigențelor zilei își impune, dictează și numărul sporit de lecturi, și varietatea lor, și calitatea textelor solicitate, consultate. Cine nu face față exigențelor, pînă la urmă, este eliminat din cursă, în cel mai bun caz rămîne o mediocritate ca specialist, ca om politic, om de cultură, și, desigur, ca *homo ethico-estheticus*, iar epoca noastră pune tot mai apăsător accentul pe prestația etico-estetică a cetățeanului, conducătorului, colegului de birou, părintelui... A unui sat sau oraș, a unei comunități, în ultimă instanță. Scria undeva Garabet Ibrăileanu: „*Cultura nu este un lux, este un strict necesar. Fără cultură un popor nu poate rezista în concurența vitală dintre popoare.*” Cîtă dreptate a avut marele nostru critic și istoric al literaturii ne-o demonstrează evoluția istoriei moderne și contemporane: în tot felul de conflicte, conflagrații, victoriile popoarelor tari din punct de vedere militar și/sau economic au fost, în temei, niște reușite provizorii. Pînă la urmă au învins popoarele cu un grad superior de cultură, de civilizație. Suficient să invocăm exemplul Germaniei, tară nu pur și simplu învinsă în al Doilea Război

Mondial, ci ruinată, devastată, distrusă pînă în temelii și care în nici două decenii a renăscut ca Pasărea Phoenix, în timp ce unii învingători, restanțieri la capitolul cultură și civilizație, și astăzi se zbat în mizerie economică și morală. Identic este și exemplul Japoniei, o țară care, pe lîngă faptul că a fost ruinată, apoi și izolată de învingători, mai e și extrem de săracă în resurse naturale. Mai recent, am putea invoca modelul de ascensiune oferit de Țările Baltice. Ruina și degradarea erau acolo, în linii mari, aceleași ca și în R. Moldova, în Armenia, în alte republici – foste colonii din URSS. Și ce culmi au atins aceste trei popoare – letonii, lituanienii, estonienii – datorită faptului că au știut întotdeauna, în orice împrejurări, să prețuiască la justa valoare cultura, frumosul, cartea! În concluzie: cei care văd un lux în cultură, al cărei element deosebit de însemnat este și cartea (literatura, lectura, biblioteca...), riscă să nu reziste la „concuranța vitală” dintre popoare. Nu dă Doamne să rămînem și noi la acest „nivel” de percepere a nevoii stringente de cultură!...

...Aruncînd o privire spre începutul articolului, vă puteți întreba, și pe bună dreptate: ce are însă, în comun, titlul materialului – cu subiectul abordat de noi? Recunoaștem, nu există o legătură directă între titlu și subiect. Dar nicio abstractizare nu e la mijloc. Vorba e că în publicațiile care trataseră despre englezul ce sfida lecturile și, în paralel, se ocupau de pasiunea pentru citit a unor personalități de la noi, se strecurase și o idee, credem noi, cam năstrușnică, însă care nu poate fi trecută cu vederea. Astfel, cîteva din vedetele interviewate declaraseră că vara nu e un anotimp tocmai potrivit pentru lecturi (chestionarea lor făcîndu-se în toiu verii). Se prea poate că pentru cineva căldurile lunii lui Cuptor constituie într-adevăr un impediment serios pentru a se deda pasiunii cititului. Există și o logică în această abordare: briza ce vine de la albastrul mării sau oceanului, ca și răcoarea munților sau codrilor, te fac adeseori să uiți de toate pe lume, inclusiv de poezii, de eseuri, de romane... Prin contrast, gerurile tari și zăpada abundentă, ținînd omul închis în casă ori în birou, predispun mai mult la lectură. O fi fiind așa, *în linii mari*. Pentru că, în genere, *orice anotimp este potrivit pentru „a sta la sfat” cu scriitorii, filozofii, economiștii, artiștii, cu toți cei care scriu cărți bune și trebuincioase*. Astfel, ne întoarcem acolo de unde am pornit: calitatea și necesitatea lecturii. Pe lîngă aceste două direcții, celelalte (criza de timp, prețurile exorbitante ale cărților, concurența internetului...) pur și simplu pălesc, pierd, adeseori brusc și solid, din semnificație. De aceea calitatea și necesitatea cititului, respectiv ale tipăriturilor primează și vor mai prima încă mult timp în societatea noastră și, probabil, în lumea întreagă. Ele vor asigura perpetuarea lecturilor, în pofida spectaculoaselor schimbări pe care le traversăm.

Lectură plăcută, dragi prieteni!

(BiblioPolis, 2005, vol. 15, nr. 3)

CITITORUL SE FORMEAZĂ. CEL MAI MULT, TOTUȘI, LA BIBLIOTECĂ

Deși nu se dețin statistici într-un tot exact, se consideră că de la *Cazania* lui Varlaam (1643) și pînă în zilele noastre s-au tipărit în limba română cîteva sute de mii de titluri de carte. În ultimul deceniu, în R. Moldova se tipăresc anual circa 2000 de cărți, iar în România – cîte 8-9 și chiar 10 mii de titluri de carte. Pentru comparație, amintim că în Franța se imprimă anual peste 100 000 de titluri de carte, iar în Rusia – aproximativ 80 de mii. De cîteva ori mai mare este numărul de titluri-cărți ce apar în limba engleză.

Ne-am referit numai la apariția, în prezent, a cărților în limba noastră, precum și în cîteva limbi străine cunoscute și folosite de mai mulți concetățeni de ai noștri, în special de tineri. Așadar, avem cărți destule, există și posibilități de a le împrumuta, de a le achiziționa. Rămîne ca ele și să fie citite, să avem cît mai mulți cititori de calitate – dornici de lectură, capabili de a exploata la maximum posibilitățile pe care ni le oferă cartea, biblioteca, cititul! Iar pentru a avea asemenea cititori e nevoie ca ei să fie pregătiți, formați.

Primul pas spre formarea cititorului ar fi, credem, cultivarea unei atitudini respectuoase, chiar pioase, față de carte, de lectură, de acumularea de cunoștințe din cărți. Așa ceva se face, cel mai bine, acasă, desigur, dacă părinții înșiși au în cap și în suflet asemenea atitudine... Se face și la școală, dacă, bineînțeles, școala, liceul, colegiul, universitatea etc. nu se preocupă numai de rezultatele finale: cunoștințe care să asigure o medie bună, demnă, ca să nu facă de rușine instituția. Pînă la urmă, totuși biblioteca este locul cel mai sigur unde copilul, adolescentul, tînărul nu numai că acumulează cunoștințe, dar își poate forma gustul, interesul, percepția atît cognitivă, cît și estetică pentru lectură.

Încă Miron Costin scria, în sec. XVII, că „nu este zăbavă” (ocupație, îndeletnicire) mai plăcută și mai cu folos „decît cetitul cărților”. Este un gînd în spiritul marilor învățați luminiști din Europa de Vest. Voltaire, de exemplu, considera că „*lectura înaripează sufletul*” – deci, se referea la plăcerea pe care o simte sufletul, în timpul lecturii, la energiile pozitive pe care le acumulează inima și cugetul omului datorită cititului. Această impresie, dacă nu o obsesie, au avut-o marii cititori – oameni de litere, de artă, de cultură, de știință, de politică ș.a. – în legătură cu însemnătatea cu totul deosebită a cărții în viața omului. Scriitorul rus Maxim Gorki mărturisea: „*Tot ce am mai bun în mine – dătoz cărților, lecturilor.*” Iar conaționalul său, renumitul romancier Lev Tolstoi, spunea: „*Citirea unei cărți bune e ca și o conversație cu un om deștept.*” Nicolae Iorga a folosit adjectivul **sfînfă** alături de substantivul **carte**,

astfel parcă punînd semnul egalității între pasiunea pentru lectură și divinitate, care îți dă șansa de a deveni Om: „O, sfintele mele cărți, mai bune și mai rele, pe care soarta mi le-a scos în cale! Cît de mult vă datorez că sînt om, că sînt om adevărat!” „Cărțile, trebuie să fie oglinzile de aur ale realității”, susținea Mihai Eminescu. Iar I.L. Caragiale, continuînd, parcă, acest gînd, considera că: „O carte bună este o faptă bună.”

Astăzi nimeni nu mai pune la îndoială însemnătatea cărții și a cititului pentru formarea personalității moderne: un om cult, bine informat, sensibil la frumos, deschis spre noi valori, tolerant față de alte culturi și civilizații etc. Diferă însă modalitățile și posibilitățile de formare a acestui om cititor. Se știe că majoritatea americanilor citesc enorm, oriunde, în orice împrejurări, pe orice timp, se străduiește să fie la curent cu cele mai noi și mai solicitate apariții editoriale. În Franța există un adevărat cult al cărții, dar și o cultură deosebită a cititului. Acestea s-au obținut datorită unei munci intense de propagare a valorilor spirituale, reflectate și prin intermediul activității editoriale, al librăriilor și bibliotecilor, prin popularizarea metodelor de lectură și a numelor unor cititori deveniți celebri prin numărul mare de cărți și publicații citite, dar mai ales – grație faptului că prin cărți și lecturi ei au atins performanțe deosebite în sfera unde se manifestă ca cetățean, specialist, om de cultură.

Situația de la noi, din R. Moldova, este, desigur, mult diferită de aceea din Franța sau din SUA. Lucru firesc, dacă avem în vedere gradul de dezvoltare diferit al societăților. Situația economică, nivelul de trai, aplicarea tehnologiilor performante – toate acestea influențează, fără doar și poate, cultura oamenilor, iar în ultimă instanță – și cultura cititorului și a lecturii. Deși a fost scrisă la începutul sec. XVIII, pînă în prezent este citată lucrarea lui D. Cantemir *Descrierea Moldovei*, mai ales acel moment în care se spune că moldovenii nu prea au tragere de inimă la carte, că nu le-ar plăcea nici să învețe, nici să citească... S-a schimbat oare starea de lucruri în Moldova, în secolele care au trecut de la apariția cărții lui D. Cantemir? Dacă în privința învățaturii constatăm o pasiune tot mai puternică a conaționalilor noștri, apoi este greu totuși să declari sus și tare că moldovenii din epoca contemporană ar avea o atracție prea mare pentru lectură.

Și atunci, apare întrebarea clasică: *Ce-i de făcut?* Imediat după ce trece abecedarul și cartea de citire, copilului se cade să i se educe *plăcerea, gustul, dragostea pentru citit*. Învățătorul, dar poate și mai mult bibliotecarul (eventual, împreună cu părinții, bunicii...) urmează *să-i aleagă cele mai captivante cărțului, avînd în vedere preferințele, interesele micuțului*. Un copil atras, pasionat de cărți devine *un adolescent predispus la lectură*. Cu un adolescent e mai simplu să discuți despre necesitatea și importanța cititului cărților, de aceea adolescenților li se va însufla că anume *cărțile sînt cea mai însemnată*

sursă de îmbogățire a cunoștințelor ce se predau în școală / liceu; că, datorită cărților, lecturilor, ei pot obține răspunsuri la multe întrebări la care profesorii nu au întotdeauna posibilități să le răspundă.

Adolescența este perioada cînd se manifestă, poate cel mai acut, interesul față de scrieri „cu personaje ieșite din comun, neobișnuite, în împrejurări neobișnuite, excepționale”. Literatura română oferă destule opere și chiar capodopere în acest sens: dramele lui B. Ștefănescu-Delavrancea, romanele istorice ale lui M. Sadoveanu, prozele psihologice ale lui L. Rebreanu etc. Totuși, practica ne demonstrează că cei mai mulți adolescenți solicită romane franceze: de Victor Hugo, Dumas-tatăl, Dumas-fiul, George Sand... De asemenea, se face simțită o atracție deosebită a adolescenților pentru scrierile fantastice: în literatura universală avem numeroase modele splendide, aproape toate fiind traduse în română (romane de Jules Verne, E.A. Poe, H. Wells, R. Bradbury ș.a.). În această perioadă se mai înregistrează o fascinație pentru poezie (din nou, îndeosebi pentru lirica romantică). Și această atracție va fi stimulată pe toate căile, în caz contrar se poate pierde șansa ca tinerii să prindă gustul poeziei. Toate solicitările de cărți ale poezilor – români sau străini – urmează a fi satisfăcute, poezia avînd o acțiune benefică asupra stării sufletești, psihologice, etico-estetice a elevilor, mai ales din clasele superioare. Experții în materie susțin că mulți elevi / adolescenți, după ce se familiarizează cu creația poetică, desenează sau pictează cu mai multă pasiune și mai inspirat, devin mai sensibili la muzică. Astfel, datorită lecturilor, se produce o interferență a genurilor de artă, atît de necesară pentru formarea omului cult.

Avînd în vedere acestea, la selectarea și recomandarea lecturilor, e bine, e recomandabil să se pună accentul nu numai pe *caracterul cognitiv al cărților*, dar și pe *cel estetic și psihologic*: să li se rețină atenția adolescenților la frumusețea locurilor, peisajelor, chipurilor zugrăvite de autor, la felul irepetabil de a descrie situațiile, la forța impresionantă a modelului pozitiv, creator, agreabil oferit de eroul sau eroii cărții; la oportunitatea corespunderii, respectiv, necorespunderii atitudinilor, abordărilor luate de personaje etc.

Schema aplicată la *formarea cititorului-adolescent va fi continuată, însă cu unele completări, în etapa următoare de vîrstă – tinerii ca atare*: studenți de la colegii, universități, academii; tineri angajați în cîmpul muncii sau tineri ce nu s-au decis încă ce meserie să aleagă ori să practice, șomeri sau, pur și simplu, băieți și fete, care, dintr-un motiv sau altul, nu au încă o ocupație concretă. Este stringent să se satisfacă acestei categorii de cititori necesitățile de studii sau de pregătire profesională. Însă nu se poate neglija nici acest aspect: *la adolescenți, la tineri apare un interes sporit față de anumite categorii de literatură*. Astfel, sînt tot mai des solicitate cărțile avînd ca temă educația sentimentală (ca s-o numim așa, după Flaubert), romanele de dragoste, în

multe cazuri – scrierile vizînd diferite dezvoltări politice din sec. XX și chiar din zilele noastre.

Sporește, actualmente, și interesul pentru literatura virtuală, pentru versiunile electronice ale unor cărți. Este un imperativ al timpului, și pentru formarea unui bun cititor se vor pune la dispoziție și versiunile electronice ale scrierilor solicitate, cu atît mai mult cu cît anumite lucrări apar mai întîi în format electronic, și abia mai tîrziu în formă tipărită. Unor tineri, care sînt excesiv de pasionați sau încîntați de internet, de literatura în format electronic, ar fi cazul să li se explice că aceasta e una din multele forme pe care le-a putut crea mintea omului, dar că, deocamdată, forma clasică, tipărită, a cărții rămîne în afara oricărei concurențe: în lume, chiar și în civilizațiile superdezvoltate (americană, japoneză, sud-coreeană, germană, franceză, israeliană etc.), cărțile electronice acoperă doar o parte din domenii. Ca să nu mai vorbim de R. Moldova și România, unde elaborarea versiunilor electronice se află la început de cale, ele fiind într-un număr redus, iar calitatea lor, de multe ori, lasă de dorit.

Tinerii au, de regulă, o predispoziție subliniată pentru reflecție, meditație. În acest sens, le poate veni în ajutor literatura aforistică, ea fiind tot mai mult editată în ultimul timp. E bine ca în cazul solicitării unor astfel de cărți, adolescenților și tinerilor să li se atragă atenția că există și foarte multe aforisme, maxime, cugetări înțelepte, adînci, frumoase despre cărți și despre lectură. Cîtă dreptate a avut Mihai Eminescu, cum se adevăresc, cu trecerea anilor, spusele sale: „*Citește! Citește mereu și creierul tău va deveni un laborator de idei, din care vei întocmi înțeleșul și filozofia vieții.*” Dar cine va rămîne indiferent față de asemenea gînduri: „*În restriște, singură, cartea, nu te-a părăsit și a rămas să te mîngîie*” (Tudor Arghezi); „*Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și lașitate*” (din nou T. Arghezi); „*Cititul unei cărți e o convorbire cu autorul, de aceea se cere liniște, să se audă un singur glas, acela al inspirației venite de departe în spațiu și în timp...*” (N. Iorga); „*Înainte de orice, scopul unei cărți este de a te face să te gîndești*” (H. de Balzac); „*Opera care se citește are prezent; cea care se recitește are viitor*” (Al. Dumas-fiul) ș.a.m.d. Astfel de cugetări urmează a fi puse la îndemîna cititorilor, inclusiv printr-un sistem de afișaj la biblioteci, în sălile de lectură sau/și în pagina web a bibliotecii, în sălile de clasă din școli, în auditoriile din universități.

Opțiunea vest-europeană a majorității statelor ex-sovietice sau „socialiste”, declarată sau promovată la nivel de stat, desigur, își găsește expresie, mai ales, în rîndul tinerilor. Mulți însă nu știu acest adevăr: că occidental încă nu înseamnă obligatoriu și calitativ; nu toți realizează că și în lumea occidentală există kitschuri, rebuturi literar-artistice, estetice, morale etc. Acest lucru va fi explicat celor obsedați de ideile europenizării, globalizării în toate direcțiile și

din toate punctele de vedere. Și, dimpotrivă, să li se propage, ce este performant, demn de imitat din Vest. În domeniul cărții și cititului, ar fi indicat să li se insufle tinerilor că o tendință apreciabilă, printre cititorii din Occident este și cea de a citi literatura în original (de specialitate, enciclopedică, dar și artistică). Așa ceva e posibil numai printr-o serioasă studiere a limbilor străine: aprofundată, a unei-două limbi; la un nivel mediu, a câtorva limbi din diferite grupuri lingvistice. Cunoașterea și utilizarea practică a limbilor străine – iată un semn sigur și bun al „europenizării” și tinerii noștri cititori urmează să înțeleagă limpede acest adevăr. Vom aminti, în context, o judicioasă observație a lui Goethe: „Cine nu cunoaște limbi străine, habar nu are de limba sa proprie.”

(BiblioPolis, 2005, vol. 16, nr. 4)

DIFERENȚIERI ABSURDE ȘI PĂGUBOASE, SORTITE GROPII DE GUNOI A ISTORIEI

Îmi stăruie în memorie o frază dintr-un roman eston, care viza patria autoarei, Lilli Promet, din anii '20-'30 ai sec. XX, așadar, acea perioadă cînd Estonia era liberă și independentă: „A trăi într-o țară mică nu este defel plicticos!”

Pe an ce trece, de la 1991 încoace, ne convingem și noi, tot mai mult, de adevărul acestui aforism totuși ușor persiflant... Multe lucruri bune și interesante se întîmplă în tînărul și micul stat Republica Moldova, dar nu mai puține sînt și fenomenele deocheate ce se țin lanț în existența noastră tot mai precară. O nu, nu ne vom referi la politică, nici la economie – din simplul motiv că acestea ne privesc în ultimă instanță! Ci despre cultură vom vorbi, căci acesta ne este domeniul, de vreți – este al nostru *modus vivendi*. În plus, la cultură la noi toți „se pricep” – de la miniștri și deputați pînă la primari și la cei mai simpli alegători ai acestora. De unde și o penibilă ușurință a abordării, respectiv, a perceperii / înțelegerii subiectului în cauză.

Din mulțimea de lucruri pe cît de captivante, pe atît de ciudate, „*made in Republic of Moldova*” am dori să zăbovim astăzi asupra unui fenomen sau, mai bine zis – asupra unei tendințe... cam stupidă, cam ridicolă, cam absurdă... dar și păguboasă, distructivă, iar în ultimă instanță – și primejdioasă. Pe la începutul anilor '90 ai veacului XX se părea că tendința în cauză a fost aruncată la trecutul ireversibil, lumea o cam dăduse uitării... Și iată că ea, tendința, sau el – fenomenul, în cauză, de la o vreme ies din nou la suprafață, se fac din nou tot mai simțite, cu deosebire în mediile noastre intelectuale (sau paraintelectuale, semiintelectuale), adeseori avînd ca imbold sau sursă de inspirație niște „inofensive filozofări” ale anumitor personaje de pe arena politică moldoveană. Martor ne este Cel-de-Sus că nu am aborda pentru nimic în lume acest subiect, după cum am menționat chiar din capul locului – ciudat, ridicol, stupid, absurd etc., etc., dacă el, subiectul sau ele (fenomenul, tendința, linia „intelectual-politică”) nu ar avea în vedere și sfînta sfintelor noastre: *biblioteca, cartea, cititorul*.

Despre ce e vorba, pînă la urmă? vă veți întreba, nerăbdători. Tocmai de aceea, trecem numaidecît la esență.

Fenomenul, poate mai exact, totuși, tendința sau linia, respective – dar numiți-le cum vă place, că tot acolo rămînem – au ca obiectiv elogierea excesivă, exaltarea a tot ce e moldovenesc, căutarea febrilă și evidențierea unei imaginare, false superiorități a culturii moldovene, în raport cu... cultura din Muntenia (atunci cînd se adoptă prisma diacronică, istorică) sau cu cea româ-

nească în genere (cînd „fenomenul” se extinde pînă la actualitate). Conform „logicii” acestor trubaduri ai „pseudomoldovenismului cultural moldovenesc”, bisericile și mănăstirile din nordul (românesc!) al Moldovei ar fi mai grozave decît cele din Valea Prahovei sau din Valea Jiului; cronicarii moldoveni ar fi mai talentați decît cei munteni, și în genere, Moldova, Iașii sau Botoșanii (faimoase orașe românești!) și împrejurimile au dat cele mai mari personalități, adevăratele somități ale culturii și istoriei românești: Ștefan cel Mare și Dimitrie Cantemir; Putna, Voroneț și celelalte mănăstiri și biserici deja amintite; Eminescu, Creangă, Alecsandri, Nicolae Iorga, Ștefan Luchian, Ciprian Porumbescu, Enescu, Barbu Lăutaru... pînă și balada *Miorița*... pe cînd alte provincii românești... Cu *Miorița* mai e de văzut, la o adică, munții Vrancei nefiind chiar în Moldova...

Dar de unde se trag și pe unde au hălăduit în istorie Mihai Viteazul, Constantin Brîncoveanu sau Avram Iancu? Și faimosul stil arhitectonic „brîncovenesc”, splendid și în mănăstiri, și în construcții cu destinație culturală sau civilă, pe unde a prins rădăcini? Dar celebrii lingviști, ctitorii Școlii Ardelene (și, concomitent, ai limbii noastre, române, moderne) de unde sînt? George Coșbuc, Octavian Goga, Ion Minulescu și G. Călinescu, Nicolae Grigorescu și Constantin Brîncuși de unde-s originari? Dar Măria Tănase și Măria Lătărețu? Nicolae Titulescu? Aurel Vlaicu și Traian Vuia? Și Meșterul Manole tot zidea Mănăstirea Argeșului, care, o știe cam fiecine elev, se află depărțitor de hotarele Moldovei istorice...

Această stupidă delimitare „moldovenesc-românesc” are un puternic iz țarist-stalinist și se pare că de mult trebuia aruncată la groapa adîncă a istoriei sovietice. Însă așa ceva nu se întîmplă pentru că delimitarea ca soră a dezmembrării, dezbinării și învrăjbirii noastre convine cuiva. Și chiar dacă se cade în ridicol, totuna se perseverează în prostie cu exacerbaria moldovenismului (pseudo)cultural și cu contrapunerea lui românismului spiritual luat în ansamblul său. Conform aceleiași „logici”, *Cazania* lui Varlaam (1643), prima carte moldovenească, a fost tipărită cu mult (!!!) înaintea *Bibliei de la București* (1688), de exemplu. Se „uită” însă, uneori, de către anumiți indivizi de la Chișinău, că acea *Cazanie* avea titlul complet *Carte românească de învățătură*... (aici și în continuare, sublinierile cu aldine [bold] ne aparțin – Vl. P.). Aceiași „moldoveniști”, ajung să comită sacrilegii și mai și, căci împart literatura, cultura, spiritualitatea românească nu numai pe zone (Moldova versus celelalte provincii românești), ci chiar și pe segmente din biografia anumitor personalități. Bunăoară, Vasile Alecsandri este „bun și de-al nostru” pînă la *Hora Unirii*, pînă la ciclul poetic-patriotic *Ostașii noștri*, în care *Sergentul* poartă cu mîndrie la piept *Steaua României*... Eminescu este „obiectul mîndriei naționale moldovenești”, dar numai cu poezia sa de dragoste, despre natură, cu poeme gen *Împărat și proletar*, în fine, cu *Luceafărul*, nu însă și prin

scrierile despre Andrei Mureșanu (autorul Imnului Național *Deșteaptă-te, române!*); nu și prin *Doina* (cu istoricu-i vers „*De la Nistru pin' la Tisa / Tot românul plînsu-mi-s-a...*”), nici cu splendida-i publicistică, în care apăra cu dîrzenie și intransigență cauza Basarabiei răpite, apoi și ciopîrțite de ruși; nu și prin verdictul pe care tocmai un geniu ca Eminescu era în drept să ni-l dea: „*Sîntem români și punctum.*” Muzica Mariei Tănase sau filme de Sergiu Nicolaescu sînt „de-ale noastre” pentru a umple programele golite de adevăr și de frumos ale Radioteleviziunii din Dealul Schinoasei, iar în rest – sînt valori străine, cu care noi, reprezentanții „poporului polietnic al Moldovei” nu avem nicio treabă...

Însă cei cu delimitările / diferențierile – chipurile (dar absurd, prostește) favorabile Moldovei, o țin una și bună și pentru a-și dovedi aberațiile recurg la tot felul de tertipuri, șiretlicuri capabile să inducă în eroare un segment de populație – e adevărat, pe un anumit timp, dar tocmai într-o perioadă extrem de dificilă, atît de tulbure, caracterizată de haos, debandadă, apatie și desperare, pe care le-au provocat tocmai ei. Ca să demonstreze că negrul e alb și invers, acești moldoveniști oculte, cînd au nevoie, îi iau de aliați chiar pe cei considerați, în genere, de ei înșiși, ca adversari: Vlad Țepeș și Mihai Viteazul, basarabeni deveniți patrioți români prin excelență ca Mihail Kogălniceanu sau Bogdan Petriceicu Hasdeu, publicistul bucureștean Eminescu și ambasadorul român la Paris Vasile Alecsandri, Nicolae Iorga și Nicolae Titulescu, membrii Sfatului Țării care la 27 martie / 9 aprilie 1918 au votat Unirea Basarabiei cu România etc., etc. Pînă și pe victimele regimului de ocupație sovietică îi iau de părtași ai ideilor lor sucite, pînă și devastarea și distrugerea lăcașurilor sfinte pe întreg teritoriul Basarabiei sovietizate devin pentru ei un argument favorabil!

Din mulțimea de „argumente” vehiculate, unul bate adevărate recorduri de tîmpenie. Cărți solide (groase, cu coperte tari, pe hîrtie velină), scrise de autori cu poziții sociale și materiale nu mai puțin solide, repetă papagalicește că termenul „*moldovenesc*” și derivatele acestuia (*Moldova, moldoveni* etc.) sînt foarte vechi, seculare (dacă nu chiar milenare!), în timp ce noțiunea de **român (românesc)** a apărut nu de mult, pe la 1862, odată cu atribuirea toponimului **România** Principatelor Unite Moldova și Muntenia. (În context vom aminti că termenul „*ucrainean*” (de pildă) și derivatele sale au apărut abia pe la 1918, pînă atunci existînd numai noțiunea de „*malorus*” sau cea de „*rutean*”, dar asta e altă treabă.)

Un bibliotecar e un om de cultură. O cultură autentică se clădește pe frumos, dar și pe *adevăr*. Tocmai de aceea, bibliotecarii trebuie nu numai să știe adevărul, dar să-l și promoveze, atunci și acolo unde este nevoie. Pentru a vă înlesni munca, vă propunem, stimați colegi, cîteva date și exemple de dăinuire a termenului **român** în *Moldova istorică și în Basarabia*, ca dovada

cea mai grăitoare a unității noastre etnice (de neam, de popor), lingvistice (de limbă) și culturale, ca un contraargument la aberațiile celor ce încearcă să ne zăpăcească, să bage zîzanie, să ne învrăjbească, să ne îndepărteze de la adevăratele noastre origini românești. Datele, desigur, nu-mi aparțin, ele fiind culese de la cărturarii noștri, mai ales istorici și scriitori de seamă. Așadar, e bine să ținem minte că:

♦ solul lui Ștefan cel Mare la Veneția, cărturarul Ion Țamblac, vorbind italienilor despre patria sa, Moldova, o numea „*cealaltă țară românească*” (în raport cu Muntenia, numită și Valahia sau Țara Românească);

♦ prima carte moldovenească tipărită se numește simplificat *Cazania lui Varlaam* (Iași, Tiparnița Mănăstirii Trei Ierarhi, 1643), dar are titlul complet *Carte românească de învățătură...* Primul capitol (de fapt, un fel de Prefață a ei) începe cu un „*Cuvîntu împreună către toată seminția românească...*” În treacăt fie spus, avea subtitlul *Carte românească de învățătură...* și cea de-a doua carte moldovenească tipărită – *Pravila lui Vasile Lupu* (Iași, 1646);

♦ în *Psaltirea în versuri* a mitropolitului moldovean Dosoftei (1624-1693) se vorbește de asemenea despre „*toată seminția românească*”, iar un *Preacinstit Acatist*, de același cărturar, după cum menționează chiar Dosoftei, a fost „*tălmăcit de pre limba slavonească pre limba românească*”;

♦ Miron Costin (1633-1691), în lucrarea sa *De neamul moldovenilor*, scrie negru pe alb: „Așe și neamul acesta, de[spre] care scriem, [ca și] a țărilor acestora, **numele drept și mai vechiu este român...** Că săvai [= deși] ne răspundem acum moldoveni, iară [= totuși] nu întrebăm: știi moldovenește? ce [= ci] **știi românește?**”;

♦ Dimitrie Cantemir (1673-1721), în *Hronicul vechimei a romano-moldo-vlahilor* notează cu toată claritatea: „...Astăzi **moldovenii**, muntenii, valahii *transalpini* [transilvănenii sau ardelenii], *misienii* [aromânii din Balcanii slavi], **basarabenii** și *epiroții* [aromânii din Grecia], se numesc pe sine cu un nume cuprinzător, nu „*vlahi*”, ci **români**”;

♦ primul ziar moldovenesc, editat de moldoveanul Gheorghe Asachi (originar din Herța, din 1940 încorporată Ucrainei), se numea ***Albina românească*** (Iași, 1829), avînd un supliment literar cu titlul ***Alăuta românească***;

♦ una din primele reviste literare din Moldova, care s-a editat în anul 1855, așadar, înaintea Unirii Principatelor (din 24 ianuarie 1859) și, firește, înainte de a se numi noul stat România (1862), avea titlul ***România literară***;

♦ Constantin Stamati (1786-1869), considerat în genere scriitor moldovean basarabean, mărturisea, pe la 1830, că scrie „*in limba rustică a vechilor români*”. Una dintre cele mai izbutite satire ale sale se intitulează *Cum era educația nobililor români în secolul trecut cînd domnea fanarioții în țară*, iar cartea sa de sinteză se numește ***Muza românească***;

◆ moldoveanul C. Negruzzi (1808-1868), are o frumoasă nuvelă despre copilăria sa și se numește această proză *Cum am învățat românește*; tot el a scris un tulburător poem intitulat *Eu sînt român*;

◆ basarabeanul Alecu Russo (1819-1859, născut probabil la Strășeni), în 1850 a scris poemul *Cîntarea României*;

◆ preotul poet basarabean Alexe Mateevici (1888-1917) a declarat la Congresul învățătorilor basarabeni din vara anului 1917: „Da, sîntem moldoveni, fii ai vechii Moldove, însă **facem parte din marele popor român**, așezat prin România [Regatul României sau Vechiul (Micul) Regat], Transilvania, Bucovina. Frații noștri din Bucovina, Transilvania, Macedonia își zic **români**. Așa trebuie să facem și noi. **N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași ca peste Prut.**”

Lista exemplurilor-dovezi poate fi mult continuată... De va fi cazul – vom face-o, revenind la acest subiect – nu dintre cele mai agreabile. Deocamdată, să luăm bine aminte măcar de puținul oferit, și atunci, nici cel mai viclean „patriot moldovenist” nu ne va putea tulbura mințile cu „argumente” din spuse, fraze, titluri sau chiar fragmente trunchiate. Căci adevărul este unul singur, tot așa cum una ne este limba și una ne este literatura (recitiți, vă rog, observația făcută de autorul poemului imnic *Limba noastră...*).

(*BiblioPolis*, 2006, vol. 17, nr. 1)

CEL MAI BUN CADOU ORIUNDE ȘI ORICÎND – CARTEA

Probabil că la noi se cunosc multe despre Georgia, inclusiv despre unele datini deosebit de pitorești ale străvechiului și bravului ei popor – georgienii sau gruzinii. Nu cred însă că-s prea mulți cei care știu despre acest obicei foarte vechi al georgienilor: de a dona tinerilor ce se căsătoresc, în ziua nunții, pe lângă multe altele, desigur, și două cărți: o Biblie (*Sfînta Scriptură*) și un volum cu poemul național *Voinicul în piele de tigru*, scris de Șota Rustaveli (1166 – începutul sec. XIII). Am asistat personal, cu vreun sfert de veac în urmă, la înmînarea unui asemenea incredibil dar de nuntă, într-o toamnă luminoasă, și luminoase erau toate: și mahalaua ceea a orașului Tbilisi, capitala Georgiei, unde se producea evenimentul, și casa, și masa, și fețele tînărului cuplu, ale părinților lor, ale tuturor mesenilor... Ritualul m-a emoționat extrem de mult și atunci m-am gîndit o dată în plus, și poate cel mai mult la ponderea ce o are sau o poate avea cartea în viața omului și în viața unui popor întreg, atunci cînd aceștia – oamenii, popoarele – simt ponderea, rostul cărții.

La început intuitiv, apoi conștient, am pus mereu cel mai mare preț pe **carte și ca un cadou**, fie el primit, fie oferit, la cele mai diferite ocazii, inclusiv – potrivit frumoasei tradiții georgiene la care m-am referit deja – la nunți, cumetrii, aniversări sau la alte evenimente din calendarul vieții familiale și a omului în genere.

Unul dintre cele mai neuitate cadouri din cîte am primit eu a fost un set de cărțuții cu poezie românească modernă, pe care mi l-a dăruit Hermann Weissmann, un faimos profesor de istorie, limbă și literatură din școala generală în care am învățat – comuna Putinești, județul Soroca (pe atunci, ca și acum – raionul Florești). Școala noastră era pe atunci relativ mare – funcționau cîte trei-patru clase paralele – și nu am avut norocul să-mi predea și mie acest profesor ieșit din comun, care se autonumea „ieșean trup și suflet” – făcuse în orașul natal, la Universitatea din Iași, Facultatea de Drept, dar a trebuit să părăsească tîrgul copilăriei și tinereții, ca să vină în Basarabia ocupată de sovietici, pentru a-și vedea împlinite ideile de stînga... Cu regret, nu și le-a văzut realizate, ideile, dar cu certitudine a rămas în amintirea multor putineșteni prin inteligența sa sclipitoare și prin biblioteca sa de excepție, mai mult românească și franțuzească. Am fost dintre elevii favorizați de a împrumuta cărți din miraculoasa bibliotecă a „ovreului putineștean din Iași”... În anul cînd absolvisem școala, profesorul Hermann Weissmann tocmai s-a pensionat, ocazie cu care am scris la ziarul raional un articol despre el. Și iată cu această triplă ocazie: apariția unui articol omagial în gazeta *Drapelul roșu* (sic!), pensionarea sa, care a însemnat plecarea pentru totdeauna din sat, la Soroca, și intrarea mea la Universitatea din Chișinău – am avut parte de acel

dar fantastic... cu o emoționantă mențiune făcută de profesor: „Vedeam cu câtă dragoste te uitai la unele cărți... Iată că a venit și timpul ca eu să mă despart de ele, iar tu să le citești ca pe ale tale... Nu spui nimănui de la cine-s... și ai face foarte bine să nu le iei cu tine la Chișinău... – e un oraș frumos, dar cam potrivit unor lucruri frumoase!... Chișinăul nu ți-i lașul!... Vei ajunge și te vei convinge de ceea ce îți spun eu acum, tinere!”

Am înțeles perfect ce mi-a spus profesorul Weissmann... Peste ani m-am convins de justetea spuselor sale... Păstrez în suflet o nedefinită recunoștință pentru acel cadou... nu și cărțile celea, din păcate, care s-au ros fiind citite și răscitite de mine, apoi de colegi, prieteni, rude mai tinere... Dar îmi răzbate și astăzi în fața ochilor modesta lor arătare – erau din colecția *Biblioteca pentru toți*, seria „post-stalinistă”, când în România, ca și în URSS, nu se prea punea preț pe aspectul grafic al cărții... Totuși, cel mai mult îmi stăruie în memorie – și îmi va stăruie, cum se zice, cât oi fi și oi trăi! – conținutul lor de-a dreptul măreț. Din acest cadou de zile mari „m-am îmbolnăvit” – grav și definitiv – de splendorile poeziei noastre: Macedonski, Topîrceanu, Minulescu, Goga, dar și Ion Pillat! Ion Barbu! Panait Cerna! și încă atîția alții!

De fapt, cred că atunci, când am primit cărțile din partea acelui profesor de neuitat pentru Putineștii mei, atunci m-am gîndit mai atent, prima dată, la minunea de a ți se dăruie o carte și, respectiv, de a dona o carte.

Ulterior, viața m-a pus în contact cu numeroși oameni iubitori de lecturi și de cărți, din multe, poate chiar din foarte multe țări ale lumii.

Am primit cadou zeci și sute de cărți, de obicei, cu dedicații, multe cu autografele autorilor. Lipsa îndelungată a unui domiciliu permanent, la Chișinău, trecerile din gazdă în gazdă, m-au determinat să abandonez atîtea lucruri dragi... Însă cărțile cu dedicații le-am păstrat, în pofida oricăror vicisitudini. Această colecție a mea ca, de altfel, a oricărui alt bibliofil, cred ar merita un articol sau chiar un studiu aparte! și pe care, cine știe, poate îl voi realiza cu o proximă ocazie.

La rîndu-mi, am dăruit cu maximă plăcere sute, ba foarte posibil – mii de cărți. În anii '70-'80, când am avut șansa de a lucra în marele orașe rusești Moscova și Leningrad (Sankt Petersburg), ele fiind și incontestabile centre de autentică cultură, eram un vizitator fidel (și uneori zilnic!) al librăriilor gen *Drujba* (cea din Leningrad, cum sta bine unei urbe ieșite din comun, se numea mai altfel – *Mir*). De cele mai multe ori, cu gîndul la prietenii și colegii din Chișinău, care nu aveau posibilitatea de a merge prea des „în centru” (adică la Moscova, în Leningrad), cumpăram unele cărți în cîteva exemplare. Îmi amintesc cum făcusem rost de un roman pe care l-am „devorat” în chiar ziua-noaptea achiziției... mi-a plăcut grozav și am decis că trebuie să-l citească și alții. Am cumpărat încă 20 de exemplare, pe care le-am expediat prin poștă,

bine că la Moscova, Oficiul Poștal Central se afla la câțiva metri de (fosta deja!, probabil! librărie) *Drujba*... În următoarele săptămîni, primind de la Chișinău reacții pline de încîntare, a trebuit să mai cumpăr un lot... Acel roman se numea *Galeria cu viță sălbatică*, iar autorul lui – **Constantin Țoiu**... Îmi pare sincer rău că nu am avut ocazia să-i spun acestui talentat prozator că i-am fost un dezinteresat propagator al operei sale în URSS!

Un „capitol aparte” îl formează în biografia mea de bibliofil cărțile românești în alte limbi – în rusă, în franceză, apoi în germană, engleză, bulgară, polonă (editate la Chișinău, dar și la București). Grație lor am putut convinge mulți prieteni din străinătate că avem o literatură bogată, cu autori și cu opere de excepție. Nu am făcut niciodată o contabilizare a cărților pe care le-am trimis cadou în lumea largă... Totuși, scriind acest articol, am luat o pauză pentru a încerca o cît de aproximativă evaluare. Poate cineva nu va crede, însă am putut stabili că am dăruit cărți – preponderent românești, unele în rusă, franceză etc. (evident, inclusiv de autori de la Chișinău) – în circa 30 de case de pe patru continente!

Un destinatar de seamă mi-a fost poetul leton **Leons Briedis**, din Riga, tot el un excelent traducător din poezia română și un bibliofil „înveterat”: biblioteca lui personală, dintr-un cartier nou al Rigăi, are un fond românesc demn de o bibliotecă publică.

În 2005, a candidat la funcția de președinte al României o româncă din SUA, **Lia Roberts**. Înainte de a se mărita la Las Vegas, se numea Aurelia Lia Sandu și era o simpatică bucureșteană. Părăsind țara „nemotivat” (așa se considera pe atunci, în comunism, căsătoria cu un „capitalist”, cu atît mai mult cu un milionar american!), nu i s-a permis să-și ia și biblioteca. Oare mai ține minte Lia Roberts că atunci, prin 1979-1981, tocmai subsemnatul i-a alinat dorul de Eminescu, de Blaga, de Stănescu?... trimițîndu-i de la Chișinău cîteva colete cu cărți editate la București, dar cumpărate la Moscova, Leningrad, Kiev, Odesa, Cernăuți și chiar... de la Novosibirsk, din Siberia, unde am însoțit-o (înainte de norocosul ei măritiș!) în calitate de translator?

Lilli Promet a fost și sper că mai rămîne o personalitate marcantă a literaturii estone: ah, ce ravagii făcea printre milioanele de cititori din URSS și din alte țări romanul ei *Primavera*! Mai ales, printre cei care nu puteau accepta regimurile totalitare, doctrinele comuniste! Ei bine, tocmai distinsa doamnă Lilli Promet avea un interes, ba chiar o feblețe pentru România, pentru cultura și literatura românească, nu în zadar a scris ea, împreună cu soțul, scriitorul **Ralf Parve**, imediat după devastatorul seism din 1977, un eseu intitulat incredibil, pentru noi: **De ce iubim noi România**. Le-am trimis acestor estoni extrem de simpatici și rafinați tot ce am considerat mai de valoare din literatura română (repet: inclusiv de la Chișinău), traduceri în limbile pe care ei le știau: germană

și rusă. Am cunoscut asemenea simpatizanți, extrem de sensibili ai culturii și literaturii noastre și la Tbilisi (Georgia), și la Vilnius (Lituania), și la Erevan (Armenia), diferiți intelectuali de marcă din Polonia, Bulgaria, ex-Iugoslavia, Cehia, Slovacia, Finlanda, Norvegia, Suedia, Brazilia, Mexic, SUA, Algeria, Coreea de Sud, Japonia, Israel, Australia, Belgia, Franța...

Am pus Franța – cea atât de dragă mie și nouă în genere – la capătul acestei liste și îmi dau seama că am comis o mare nedreptate. Pentru că, de fapt, tocmai un suflet din inima Parisului a constituit imboldul principal pentru a scrie aceste rânduri. Dna **Bernadette Thizy**, profesoară de sociologie la Paris-IV (o filială a faimoasei Universități *Sorbona*), a fost, este, o sinceră admiratoare a culturii românești. Totul a început de la albastrul Mănăstirii Voroneț, pe care dînsa o vizitase atunci cînd noi puteam numai să visăm la așa ceva... De la Voroneț a mers la Putna, unde a auzit de la un călugăr că România se termină de fapt în Basarabia și în Nordul Bucovinei, incorporate URSS-ului. Astfel a venit la Chișinău – o dată, apoi de încă vreo trei ori, pînă la urmă a ajuns și la Cernăuți, și la Cetatea Albă. În ultimul timp, Babette, cum îi spun prietenii, nu se simte tocmai bine. Nu știu ce maladie o deranjează, habar nu am ce tratament administrează – din simplul motiv că nu vorbim pe acest subiect, chiar dacă ne scriem de vreo trei decenii, cu o anumită regularitate, într-unul din mesajele de ultimă oră, profesoara de la Paris mi-a scris din nou că nu se simte prea bine, dar iată că a recitat niște basme moldovenești și parcă i s-a făcut mai ușor... Aceste *Basme „cu efect tămăduitor”* au văzut lumina tiparului la Chișinău, prin 1978, dacă nu mă înșel. Dar țin bine minte că i-am trimis cartea cu pricina la Paris, prin poșta sovietică... *Il etait un fois... A fost odată...*

Așadar concluzia e una, unică: donați cărți! Oricînd, oriunde, oricui iubește lectura și cartea. Iar cine dăruiește – la rîndu-i, primește.

(BiblioPolis, 2006, vol. 18, nr. 2)

BIBLIOTECA VĂZUTĂ DIN INTERIOR

Cine citește cu o anumită regularitate revista noastră, de la apariția ei încoace, poate o fi observat acest amănunt: an de an, în numărul „de toamnă” al *BiblioPolis*-ului, inserăm grupaje de materiale consacrate *Zilei profesionale a bibliotecarului*. Astfel, patru ani la rând, și-au spus cuvântul despre bibliotecari și bibliotecă, despre munca bibliotecarilor și despre impactul bibliotecii în comunitate, reprezentanți ai intelectualității noastre: scriitori, gazetari, artiști, profesori universitari, plasticieni, tineri studioși...

Recunosc, și în această toamnă, cu ocazia Zilei bibliotecarului eram tentați să adunăm, pentru numărul curent al revistei, o serie de reflecții și impresii despre rostul bibliotecii și al muncii de bibliotecar – scrise de unele personalități literar-artistice și științifice. Însă, „dînd Cezarului ce-i a Cezarului”, ne-am gîndit că aceste personalități, vorbind despre bibliotecari și despre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – nici vorbă, sincer, foarte frumos, solemn, elogios etc. –, confesiunile lor conțin și o apreciabilă doză de abstract, de general. Măcar și din motivul că cei mai mulți dintre ei, avînd acasă mari, bogate biblioteci personale, recurg relativ rar la serviciile lucrătorilor BM sau ale altor mari biblioteci. Prin urmare, aceste personalități se referă la bibliotecă și bibliotecari cumva **din exterior**. Și atunci ne-am gîndit că poate ar fi mai cu cale să dăm publicității unele impresii și reflecții **din interior**, despre activitatea și despre activitățile de la BM. Nu, nu am solicitat opiniile bibliotecarilor înșiși despre munca lor (deși, e și aceasta o idee, la care vom reveni numaidecît, cu altă ocazie, nu obligatoriu festivă!).

Am ținut să aflăm părerile unor simpli cititori, ale utilizatorilor activi, permanenți ai fondurilor, colecțiilor BM, beneficiari ai serviciilor acordate de echipa „Hasdeu”, vizitatori ai expozițiilor organizate aici, participanți la lansări de carte, la alte activități cultural-informative. Pentru a ne face o impresie mai clară despre ce cred cititorii de rînd, utilizatorii „de rutină” despre bibliotecă, am apelat la ajutorul dnei Tatiana Feodoruc, șefa Serviciului relații cu publicul la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”. Profităm de ocazie ca să-i mulțumim dnei T. Feodoruc pentru amabilitatea de care a dat dovadă, făcînd aici o importantă precizare. Nu i-am solicitat să aleagă din boxa de sugestii ale cititorilor numai opinii și impresii favorabile, ci „de tot felul”. S-a dovedit însă că nu e deloc simplu „să diversifice” selecția de impresii ale utilizatorilor, căci majoritatea absolută a acestora sînt pozitive, favorabile, elogioase! Și dacă e așa, de ce am căuta cu lumînarea și impresii defavorabile, negative, critice?

Și iată-ne cu un mănunchi de aprecieri ale activității BM scrise de utilizatorii ei în anul curent. Autorii sînt anonimi, dar nu e greu să deduci că-s oameni de vîrste diferite, cu pregătiri și gusturi diferite. Faptul că acești

solicitanți de a da notă activității BM au libertatea de a-și semna sau nu aprecierile nu este numai o dovadă a stilului democratic de lucru cu cititorii, dar e și un fel de garanție a sincerității totale a semnatarilor. Astfel că nu vom greși dacă vom califica aceste note ale cititorilor ca pe un *vox populi* – niște opinii spontane, pe cât e posibil obiective, sincere, dezinteresate, de care e bine, e necesar să se țină cont pentru ameliorarea continuă a bibliotecii – ceea ce se și face, fără doar și poate, an de an, poate chiar zi de zi la Biblioteca Municipală.

Să cităm câteva din aceste impresii și sugestii făcute de utilizatorii BM pe marginea activității cotidiene a instituției:

„S-a întâmplat așa că o habă de vreme nu am frecventat Biblioteca Municipală. Revenind aici, am rămas pur și simplu încântată de deservire, de sală, de frumusețea și originalitatea amenajării interiorului – standuri cu cărți noi, vitrine tematice de carte, expoziții de pictură și grafică... Sînteți super! Măcar și de aceea că decum intri în bibliotecă, totul te predispune la lectură, la acumularea de noi cunoștințe, iar aspectul, designul BM te și relaxează.”

* * *

„Frecventez biblioteca Dvs. de mulți ani și mi-am făcut o impresie foarte bună despre acest adevărat templu al cărții. Aici găsesc oricînd orice informație necesară. Regimul de lucru este foarte comod, lucrătorii bibliotecii sînt drăguți, totdeauna te ajută să găsești repede cartea, revista sau informația de care ai nevoie. În sala de lectură este ordine și liniște, ceea ce este extrem de favorabil pentru cine vrea să citească, să conspcteze, să culeagă mai multe informații. Un alt factor apreciabil e complexul de servicii oferite vizitatorilor: internetul, xeroxul, diferite materiale bibliografice, expoziții etc. Mulți prieteni de ai mei sînt cititori ai BM și toți sînt încântați de această bibliotecă. În ceea ce mă privește, sînt sigură că voi veni la „Hasdeu” mulți ani înainte, atîta timp cît va funcționa!”

* * *

„Tablourile, fotografiile afișate pe pereții sălii de lectură sînt din ce în ce mai originale... Pentru autorii lor și pentru designerii Bibliotecii „Hasdeu” – un bravo sincer și din tot sufletul!”

* * *

„Sînt în totalitate satisfăcută de activitatea Sălii de lectură. Pot să studiez aici tot ce îmi place și ce mă interesează. Apreciez condițiile favorabile create pentru cititori: mobilier comod, atmosferă plăcută, caldă. Vreau să menționez în mod special amabilitatea doamnelor bibliotecare – ele deservesc repede și corect, oferă informații utile, contribuie la menținerea în bibliotecă a unei atmosfere care atrage, te face să devii cititor fidel al BM.”

* * *

„Îmi face o deosebită plăcere să fiu abonată, cititor și, în genere, utilizator al acestei minunate instituții de cultură. Aici beneficiaz de servicii de cea mai înaltă calitate, oferite cu rapiditate, profesionalism și angajament față de cititor. Apreciez mult serviciile oferite de către bibliotecarii de la catedră, consultațiile pe care ni le dau bibliografii de serviciu sînt absolut necesare, ca și cele privind utilizarea calculatorului, mai exact – accesul la acest miracol ce se numește internet. E foarte bine că aveți lucrători bine pregătiți din punct de vedere profesional, devotați muncii, atenți și corecți față de cititori.”

* * *

„Biblioteca «B.P. Hasdeu» s-a dovedit a fi o instituție de cultură și informație preferată de majoritatea colegilor mei de studii. Noi, studenții, nu numai că împrumutăm cărți, citim aici presă periodică, dar participăm cu plăcere la diverse acțiuni culturale organizate de bibliotecă: simpozioane consacrate dinastiei Hasdeu, lansări de carte, cenacluri, expoziții de artă plastică etc. Apreciem pozitiv aceste activități și vă urăm mult succes pe viitor.”

* * *

„Ce mă face să vin la BM, să fiu utilizatorul acestei biblioteci? Multe! Voi enumera doar unele aspecte: a) diversitatea și bogăția colecțiilor; b) condițiile plăcute – o sală luminoasă, în stil clasic, dar amenajată cu un design modern, adeseori împodobită cu expoziții de tablouri sau fotografii de artiști contemporani; c) amabilitatea personalului; d) accesul la internet; e) serviciul de fotocopiere – relativ ieftin și calitativ, datorită căruia poți deveni posesor al oricărui material și chiar al oricărei cărți de care ai nevoie sau care îți place.”

Ce s-ar putea adăuga la aceste cuvinte? Căci, ele, în fond, nu necesită niciun comentariu, niciun adaus. Poate doar atîta: **Sincere felicitări bibliotecarilor noștri, care, prin activitatea lor, prin devotamentul pentru profesiunea aleasă, prin comportament și conduită știu a genera încîntarea și satisfacția sufletească a beneficiarilor!**

Aceste felicitări și urări de bine capătă o conotație aparte la fiecare început de octombrie, cînd la noi se marchează Ziua bibliotecarului. Cu trecerea anilor, această sărbătoare profesională devine tot mai mult o sărbătoare a comunității. Este cea mai bună dovadă că bibliotecarii muncesc cu dăruire și eficient pentru binele comunității, al tuturor oamenilor interesați, atrași, însetați de valorile spirituale depozitate în colecțiile bibliotecilor și în sufletele bibliotecarilor.

(BiblioPolls, 2006, vol. 19, nr. 3)

BIBLIOTECILE PÎNĂ LA ȘI DUPĂ SĂRBĂTORI

Între „sărbători fericite” și „mai puțin fericite”, bibliotecarii dau preferință zilelor axate pe evenimente și aniversări ce aduc satisfacții sufletești unui număr cât mai mare de destinatari.

Un gazetar ascuțit la limbă a numit, mai în glumă, mai în serios, această perioadă – ultima săptămână a lunii decembrie și primele două săptămâni ale lui ianuarie – „zile de mahmureală RM-istă (sau: re-moldovenească)”...

Și, oricât de mult ai vrea, îți vine greu să-l contrazici. Probabil, ca nicăieri în lume, la noi, în R. Moldova, această perioadă – trei săptămâni, dacă nu chiar patru săptămâni, bătute în cuie! – trec sub semnul unor sărbători, adică al unor petreceri non-stop. Crăciun pe vechi, Crăciun pe nou, Anul Nou „vechi” și Anul Nou „nou”, Ajunul – de două ori, Bobotează – de două ori... și tot așa, per total, zeci de ocazii pentru a petrece pînă se dau bieții oameni „de a dura”, uitînd de toate pe lume, iar această stare de stupidă euforie, adeseori îi însoțește anul întreg, ba chiar ani la rîndul.

Cu adevărat: oricât de mult ai dori sau oricât de mult ar trebui, în aceste zile, practic, nu poți face nimic cu cale. Și, deocamdată, nimic nu se poate schimba, nu știm ce măsuri, de ce ordin, ar putea să schimbe sau măcar să influențeze starea de lucruri creată. Iar această stare este, mai mult ca sigur, una absolut anormală. Așadar, la una din cele trei întrebări clasice ale intelectualilor ruși: „Ce-i de făcut?”, deocamdată nu putem găsi un răspuns rezonabil, iar în consecință, nu găsim nicio soluționare rezonabilă, cît de cît eficientă. Să vedem ce facem cu a doua întrebare din același șir clasic: „Cine-i de vină?” Ei, aici lucrurile par mai simple. A căuta și, mai ales, a găsi vinovații, este o îndeletnicire cu rădăcini adînci în conștiința noastră național-intelectuală. Pe banca imaginară a acuzaților nimeresc mulți vrednici înaintași, dar și contemporani, poate ceva mai puțini.

Se pornește de la cronicari: ei au zis, ei au repetat că „de la Rîm ne tragem”, astfel sugerîndu-ne să fim atașați, fideli valorilor occidentale. Vine rîndul lui Dimitrie Cantemir: că de ce a zis că... De fapt, Cantemir ne-a spus mai multe adevăruri, cel mai memorabil, cel mai supărător fiind adevărul potrivit căruia noi nu am prea avea tragere de inimă la carte, iar în concluzie, preferăm să orbecăm prin incertitudini. Paradoxal, dar ne-a atenționat asupra acestui adevăr prințul nostru cel mai luminat – ales, la recomandarea lui Leibniz, membru de onoare al Academiei de Științe și Arte din Berlin! – dar care, cărturar și domnitor al nostru, pînă la urmă, a ajuns și el un rătăcit prin pustiile Tartariei rusești. Mai departe se ajunge și la Eminescu, acesta fiind dublu

sacrificat (așa cum ne sugerează și dr. Theodor Codreanu, reductibilul exeget de la Huși), acum – dublu, dacă nu triplu condamnat. Unii, hiper- sau super-, ori sub-, ori post-moderniști îl învinuiesc că ar fi fost Eminescu patriarhal, și că tocmai din cauza acestui stil patriarhal al lui de percepere a lucrurilor noi, iată, avem greutatea în a intra în Europa. Alții, dimpotrivă, pretind că fiind prin excelență, prin definiție european, Luceafărul ne-a îndepărtat de la anumite valori pur naționale. Atunci sar și cei din a treia categorie: „Păi nu Eminescu a declarat că sîntem români și punctum?! Asta trebuia el să ne învețe?! Unde ne este mîndria, demnitatea, onoarea?!”

De la clasici se trece în mod firesc la contemporani. La capitolul discutat, cele mai multe greșeli și rătăcirii se atribuie, fără doar și poate, lui Ion Druță. Păcatele lui Druță sînt, ca toate greșelile, foarte diferite: nici nu s-ar putea altfel, de vreme ce ele derivă din cele zece porunci, e normal să fie cel puțin de zece feluri. Și se începe: se închină la idoli străini, hulește, jinduește la bunurile aproapelui etc., etc. Se uită însă de o fantastică, genială constatare a marelui prozator, dramaturg și eseist situat între cetatea Sorocii și zidurile Kremlinului. O afirmație pe care am citit-o emoționat, cred, în *Povara bunătății noastre* (însuși titlul acestui roman e o metaforă genială!). Spune acolo Ion Druță, ca printre altele, că dacă noi, moldovenii, nu ne-am fi născut popor creștin (teorie preluată, posibil, de la chiar Nicolae Iorga), și astfel, creștini nativi fiind, ne vedem obligați să ținem sărbătorile peste an, atunci nu mai supraviețuim ca etnie, căci pierem de mult de îndobitocire și autodistrugere prin muncă, aidoma vitei în plug.

Deși se părea că e dat uitării, unii își mai amintesc și de Lenin, marele filozof și temerarul apărător al celor umiliți și obidiți (chiar dacă nu-l agreea defel pe Dostoievski!), intelectualul militant, care i-a numit pe intelectuali „rahați” și „prostitute” (în original: „dermo”, respectiv, „prostitutki”). Dacă, așa cum scriam mai sus, D. Cantemir ne-a spus multe, apoi Lenin ne-a lăsat ca moștenire foarte multe. Printre acestea a fost și o indicație (o circulară) din 1918, cînd tînărul stat rus, bolșevic, trecea de la calendarul vechi, iulian, la cel nou, gregorian. Atunci era pe punctul de a accepta noua numărătoare și Biserica Ortodoxă Rusă, însă conducătorul laic al rușilor, Lenin, a dispus altfel: Biserica rămîne cu vechea socoteală a zilelor și sărbătorilor. De ce i-a trebuit lui Lenin (și) acest amestec în treburile altora? Răspunsul îl găsim într-o circulară, neinclusă în *Opere complete* în 55 de volume (dar păstrată cu sfințenie în Arhiva partidului bolșevic-comunist și publicată abia după deschiderea provocată de perestroika lui Gorbaciov). Esența circularei ar fi următoarea: lăsați-i pe cei intoxicați de opiumul credinței în Dumnezeu să facă mai întîi Anul Nou (revelionul), apoi să cinstească Nașterea Fiului Domnului (Crăciunul). Petrecînd copios pînă la și după 1 ianuarie, oamenii munci nu vor mai sesiza adîncă,

netrecătoarea semnificație a sărbătorii Crăciunului, apoi și a celorlalte mari sărbători creștine (asimilate și acestea în stil proletar: Pastele cu 1 mai, hramurile – cu 7 noiembrie etc.). Scriu astea și mă gîndesc dacă are idee de această directivă leninistă IPS Vladimir (Cantarean). Vladimir (Mitropolitul) poate însă nici să nu știe asemenea finețuri, căci oricum pentru el decide Preafericitul Alexie de la Moscova... Curios, o fi auzit teologii și/sau funcționarii de la cancelaria Patriarhiei Ruse de acest document leninist, cu cel mai direct impact asupra turmei de enoriași ai Bisericii Ortodoxe Ruse, a cărei sucursală este Mitropolia păstorită de IPS Vladimir?

Să lăsăm însă clericilor ce este a clericilor și să revenim la cele lumești.

Ziceam că în decembrie-ianuarie, an de an, traversăm o etapă de grele încercări, marcate de întrebări aproape că hamletiene: „Petrecem sau nu petrecem?”; „Mai petrecem sau ne mai gîndim ce mai avem a face?” etc. asemenea. În această atmosferă, chiar și cel mai bine intenționat cetățean devine, cu sau fără voie, un cetățean nițel... turmentat (ca să-l parafrazăm pe Ion Luca Caragiale). Nu fac excepție nici lucrătorii bibliotecilor. Cu o mică, dar importantă diferență: că bibliotecarii, poate mai mult decît alți „lucrători cu masele”, trebuie să țină cont de dorințele, interesele, preferințele acestor mase. Dacă un notar sau un polițist nu-și face pînă la capăt datoria în aceste zile de grave sărbători – se trece cumva peste asta. Dacă însă nu se prezintă la locul de muncă un bibliotecar – e cu certitudine scandal! Căci oricît ar petrece omul, pînă la urmă îl apucă și dorul de a se mai informa, de a se mai documenta, de a se mai cultiva... Și doar nu are să meargă, în acest scop, la notar sau la poliție! – vine la bibliotecă.

Nu deținem datele vreunui sondaj din care am putea afla care sînt sărbătorile preferate ale bibliotecarilor. Putem deduce doar că cele mai multe preferințe ale lor se îndreaptă spre două duminici din octombrie, cînd e Ziua bibliotecarului, respectiv, Hramul orașului (sau hramul altor localități, hramurile fiind la noi, cele mai multe, toamna). Am mai putut constata un atașament deosebit de puternic al bibliotecarilor pentru cele mai diverse evenimente culturale. E și firesc să fie așa: sărbătorile culturale aduc cele mai multe satisfacții pentru sufletul omului, iar însăși profesiunea de lucrător al bibliotecii este de neconceput fără acest element – a face cît mai mult pentru a bucura oamenii, pentru a înnobila sufletele.

Anul ce bate la geam – 2007 – probabil nu mai puțin decît alți ani, trecuți sau viitori, înscriu în calendar mai multe evenimente culturale cu adevărat remarcabile, prilejuindu-ne, ceea ce se numește printr-o sintagmă pe nedrept banalizată „sărbători ale sufletului”. Ultimele pagini ale revistei noastre prezintă o listă amănunțită a aniversărilor culturale pentru 2007, cu accentul pus pe primele trei luni, ca în numerele următoare să continuăm lista

potrivit desfășurării cronologice a evenimentelor. Tocmai de aceea vom reține atenția doar la câteva sărbători din anul ce vine, la cele mai însemnate evenimente culturale. În R. Moldova 2007 este declarat **Anul Eugen Doga**, ceea ce înseamnă o suită de manifestări consacrate acestui geniu muzical, contemporanul nostru, care ne-a dus bunul nume în lumea întreagă. În legătură cu centenarul de la naștere, s-a proclamat 2007 și **Anul Național Mircea Eliade** – altă sursă de idei și proiecte, manifestări ce ar atrage numeroși beneficiari de biblioteci. Poate cu precădere pentru iubitorii de arte, dar și de filozofie, calendarul UNESCO ne amintește că se vor împlini 50 de ani de la trecerea pe alte tărîmuri a lui **Constantin Brâncuși**, *Coloana fără sfîrșit* a sculpturii și gîndirii estetice contemporane. Din calendarul Europei desprindem trei aniversări majore: 300 de ani de la nașterea învățatului și scriitorului francez **G. de Buffon** (1707-1788), tot atîția de la nașterea dramaturgului italian **Carlo Goldoni** și 175 de ani de la stingerea din viață a lui **Johann Wolfgang von Goethe** (1749-1832). Conte de Buffon este cel care a spus, printre altele, că „*Le style c'est l'homme même*”, adică „*Stilul este omul*” – nimic mai simplu și mai adevărat, și nu numai pentru cei care scriu, dar și pentru cei care citesc! Goethe nu poate fi comentat într-un articol de revistă – e prea mare, prea polivalent acest scriitor german, nu știu cîte manifestări culturale ar putea să-l prezinte fie și cu aproximație. Din America ni se sugerează sărbătorirea a două secole de la nașterea poetului **H.W. Longfellow** (1807-1882), cunoscut mai ales ca autor al scrierii epice *Cîntec despre Hiawatha*. Însă Longfellow a fost și un mare poet romantic, explorînd, printre altele, și motivul lui Hyperion; a fost și un excelent traducător (lăsînd cea mai rezistentă versiune, în engleză, a *Divinei Comedii*, a lui Dante Alighieri); în fine, a fost și un meritos profesor, a predat la faimoasa Universitate Harvard etc.

Credem că nu mai este cazul să continuăm lista cu mari evenimente culturale ce ne așteaptă. Din fericire, avem suficiente sărbători ale culturii, ca să ne lăsăm pradă petrecerilor inculturii. Și atunci, cum zicea un mare poet: să nu lăsăm sufletul să lenevească. Să-l punem „să muncească”, să-l facem să se bucure, chiar dacă în jur e destulă tristețe și incertitudine. Acum, și mereu. La anu' și la mulți ani!

(*BiblioPolis*, 2006, vol. 20, nr. 4)

REFLECȚII ANIVERSARE

...La început, se pare, a fost un simplu „proiect trăsnit”, de vreți – a fost o aventură, inițial. Însă cum cei implicați în proiectul-aventură își doreau mult ca acesta să devină realitate, iată că la nici un an ideea sau ambiția (numiți-o cum vă place) Lidiei Kulikovski prinde contururi. Posibil să fi fost și un vis, mai vechi; o dorință arzătoare, și aceasta mai veche, a directoarei BM. Să nu uităm însă că abia ieșisem dintr-o epocă în care orice inițiativă editorială aparținea unui singur organ (comitet, departament)! Iar când timpul și anturajul au devenit mai favorabile, iată că evenimentul s-a produs. „Prima rîndunică” a fost întîmpinată cu entuziasm de colectivul Bibliotecii Municipale, chit că nu au lipsit nici scepticii, care au exprimat mari îndoieli: va veni oare și „a doua rîndunică”?

Cititorul nostru cît de cît avizat a înțeles, fără doar și poate, că în alineatul de mai sus ne-am referit la lansarea, la apariția primului număr al revistei noastre, eveniment ce s-a produs acum... cinci ani împliniți, bătuți în cuie! Veți spune că cinci ani e un termen modest, și mai curînd veți avea dreptate. Totuși, avînd în vedere că am intrat în al șaselea an de ediție și că ținem cu tot dinadinsul să ajungem și cînd vom avea „șapte ani de-acasă”, apoi zece și tot așa, vă rugăm să ne îngăduiți să acordăm acum ceva mai mult spațiu revistei noastre.

Nu am calificat întîmplător lansarea *BiblioPolis*-ului ca pe un proiect insolit, ca pe o ambiție ce mira pe unii. Căci, orice s-ar spune, prin *BiblioPolis* se lansa cea de-a treia publicație de specialitate la noi – după *Bibliografia Națională* (fondată în 1958) și *Magazin bibliologic* (apare din 1992).

Primele numere de *BiblioPolis* s-au pierdut deja în analele bibliotecilor, poate și în amintirile unor ființe mai sentimentale. Modeste la aspect, textele erau tipărite cu caractere mărunte, pozele nu întotdeauna erau vizibile... Cine putea să creadă că se va ajunge la un volum de circa 120 de pagini (de trei ori mai mult decît inițial!), cu o execuție poligrafică ce trezește, în genere, încîntarea potențialilor cititori și autori.

A propos de cititori. Cei mai fideli destinatari ai noștri sînt (ar trebui să fie!) lucrătorii Bibliotecii Municipale, inclusiv din cele 35 de filiale, inclusiv de la bibliotecile de literatură și cultură ale minorităților etnice de la noi. (Număr de număr am inserat articole despre activitatea acestora; la fel, am publicat cu regularitate materiale în limba rusă, pentru a-i apropia și pe cei care, dintr-un motiv sau altul, încă nu ne cunosc suficient limba.) Cu timpul, însă, *BiblioPolis* a prins a interesa și alte sfere de cititori – mă refer acum la studenții de la facultatea de specialitate a Universității de Stat din Moldova, precum și la lucrătorii

unor mari biblioteci din Chișinău și din alte localități ale republicii. (Nu puțini bibliotecari, bibliografi, bibliologi de la biblioteci importante, dar și de la unele mai modeste, au devenit și autorii noștri – pentru ei am inițiat rubricile *La colegii noștri*, *Cu fața spre Dvs.*, respectiv, *Din provincie*). Numere disparate ale revistei noastre au ajuns și, din câte știm, au reținut atenția colegilor noștri de la diferite biblioteci municipale și/sau județene din dreapta Prutului, din Cernăuți, Transcarpatia, Banatul Sîrbesc. Deschiderea noastră spre alții e demonstrată și de faptul că *BiblioPolis* a salutat apariția unor noi publicații de specialitate (*Coperta de la Ungheni*, *Confluente bibliologice de la Bălți*), a prezentat diferite evenimente culturale (aniversări, lansări, seminarii etc.) din municipii și județe înfrățite, a recenzat reviste și cărți de specialitate venite de la vest de Prut. Lansarea, în 2004, a versiunii electronice *BiblioPolis* a extins infinit mai mult geografia și numărul potențialilor prieteni ai revistei, respectiv ai BM.

Dar iată că ușor, ușor am ajuns la autorii sau poate mai bine ar fi să spunem – colaboratorii noștri, la cei care se implică în modul cel mai direct la alcătuirea, scrierea, completarea, ilustrarea, tipărirea fiecărui volumaș de *BiblioPolis*. Nu vom exagera dacă vom zice că Echipa „Hasdeu” are numeroși lucrători cu o adevărată predispoziție de a scrie, de a povesti pe scurt despre activitatea lor – dovadă ne stă și numărul în continuă creștere, pe an ce trece, al articolelor semnate și al emisiunilor radiofonice și TV cu participarea multor lucrători ai BM. Pe parcursul a cinci ani, în 20 de volumașe s-au perindat numele a zeci și zeci de membri ai Echipei „Hasdeu” (să nu uităm și de versiunea-ziar a *BiblioPolis*-ului, transformată ulterior în ziar cu totul de sine stătător, *BiblioCity*). Ne vine greu să întocmim aici, acum, o listă a celor mai... mai... autori ai noștri, din interiorul BM – pentru că nu dorim nici să exagerăm în vreun sens și nici să ne scape cineva din vedere. Vom menționa doar că am pus la dispoziție suficient spațiu oricui a dorit să povestească, de pe paginile revistei noastre, ce are nou, interesant, original, însemnat etc. în activitatea bibliotecii pe care o conduce sau unde muncește, unde creează, unde face eforturi pentru culturalizarea chișinăuienilor. Totuși, două nume nu putem să nu le evidențiem. Primul este poate cel mai sonor în bibliografia basarabeană actuală: Ion Șpac, veteranul Bibliotecii Academice de la Chișinău. Chiar de la lansarea revistei noastre, dl I. Șpac a prins a ne vizita insistent cu materiale, idei, subiecte. Când s-a întâmplat să-l solicităm noi, a reacționat întotdeauna prompt și extrem de conștiincios. Următorul este numele unei autoare extrem de harnice, receptive, care scrie și mult, și foarte bine, punctînd, în materialele sale problemele stringente ale vieții bibliotecare de la noi și din lume, făcînd analize și bilanțuri judicioase, semnalînd valoroase apariții editoriale, zugrăvind cu precizie și căldură, captivant și emoționat, chipuri de înaintași și de colegi de breaslă. Ați intuit corect: acest nume este Lidia Kulikovski, dr. conf.

universitar, cum bine se știe, director general al BM, tot dînsa fiind și directorul-fondator al revistei *BiblioPolis*. Prin ceea ce publică, prin felul cum scrie, Lidia Kulikovski dă un exemplu demn de urmat, bunăoară, colegilor de catedră, dar și colegilor și subalternilor de breaslă, fie ei din sistemul BM, fie de la alte biblioteci.

Nu am recurge pur și simplu la o metaforă spunînd că din revista *BiblioPolis* au „ieșit” mai multe cărți sau, cel puțin, „bucăți bune” de cărți: culegeri tematice, studii bibliografice, manuale, antologii de autor etc. Un ultim exemplu ar fi cartea Elenei Roșca *Biblioteca – o carte deschisă a sufletului*. După cum a mărturisit autoarea însăși, imbold și model pentru editarea acestei culegeri i-a servit alt volum, și acesta „răsărit”, în bună parte, de pe paginile revistei noastre – *Cartea, modul nostru de a dăinui*, de Lidia Kulikovski, considerată, pe dreptate, o apariție editorială de excepție în domeniu.

Orice publicație aspiră să aibă și autori „din afară”, din alte domenii, eventual – personalități ale culturii, literaturii, vieții publice. Nu am putea spune că am fi fost răsfățați, la acest capitol, adică de atenția unui număr prea mare de somități. Au fost cazuri cînd propunerile noastre de colaborare au fost tratate cu refuz, de exemplu, cineva ne-a pretextat că ar prefera să scrie pentru reviste mai „solide”... (și probabil mai confuze)... Și poate de aceea cu atît mai dragi ne sînt colaborările externe de care am avut parte – pentru că ele au fost sincere, iar aceasta contează nespuse de mult și în epoca noastră! Profitînd de ocazie, ne exprimăm toată recunoștința noastră, cele mai vii mulțumiri scriitorilor Mihail Gh. Cibotaru, Iulian Filip, Nicolae Rusu, Ion Hadârcă, Anatol Ciocanu, Haralambie Moraru; scriitorului și savantului Iurie Colesnic, poetului, bibliologului și filozofului culturii Alexe Rău, poetei și publicistei Luminița Dumbrăveanu, regizorului, scriitorului și filozofului Andrei Vartic... Și, să nu uităm – dlui prof. Constantin Bobeică din Codreanca – Strășeni, lui Mihai Tașcă, dr. în drept, un jurist foarte atent la problemele culturii, istoriei și limbii. La fel, multe mulțumiri doamnelor Ninela Caranfil, Artistă Emerită, actriță la Teatrul Național „Mihai Eminescu”, Claudia Slutu-Grama, dr. în filologie, Veronica Bâtcă, dr. în filologie, ambele de la Academia de Științe a Moldovei, Valeria Matvei, șefa Secției cercetări bibliografice de la Biblioteca Națională, care ne pune la dispoziție, an de an, materialele pentru rubrica *Aniversări culturale*. Mulțumim pentru colaborare dlui Vasile Șoimaru, dr. conf. univ. la ASEM, un foarte bun, foarte fidel prieten al cărților, al bibliotecilor și al revistei noastre. Însă mai este V. Șoimaru și un excelent prieten al artei fotografice, este cel care a și scris pentru *BiblioPolis*, dar mai ales a pus la dispoziția redacției zeci de imagini inspirate, semnificative și tulburătoare, și multe din ele au înfrumusețat copertele revistei – spre surprinderea cititorilor, dar și a

celor care asigură (cu deosebire în persoana domnișoarei Irina Baeva) execuția poligrafică, tot mai atrăgătoare, a *BiblioPolis*-ului, de la ÎP „Elan-Poligraf”.

Desigur, apariția și menținerea revistei noastre se înscrie într-un program editorial mai vast, susținut de BM „B.P. Hasdeu” de aproape 15 ani. Biobibliografiile, culegerile tematice, suporturile didactice, cataloagele, ghidurile elaborate de BM pot constitui obiectul unei justificate mândrii a oricărei biblioteci, oricât de solidă, din orice capitală. Acesta este însă alt subiect, pe care noi, de altfel, îl reflectăm cu regularitate pe paginile *BiblioPolis*-ului și la care vom reveni în numerele viitoare. Cu atât mai mult cu cât anul curent este unul jubiliar, de fapt, unul cu mai multe semnificații aniversare, omagiale: 130 de ani de la fondarea instituției numite acum BM „B.P. Hasdeu” și un centenar de la trecerea la cele veșnice a patronului nostru spiritual, personalitate proeminentă a spiritualității românești și unul din cei mai străluciți reprezentanți ai unei dinastii ieșite din comun: Hîjdău-Hasdeu. Astfel, iată, am anunțat și două subiecte de bază ale activității din anul acesta – și a Bibliotecii Municipale, și, desigur, a revistei noastre. Dar, firește, numărul de subiecte pe care le vom trata pe paginile *BiblioPolis*-ului este cu mult mai mare, mai amplu, mai variat. Rămîneți și în 2007, și în continuare, cu publicația noastră – a Dumneavoastră!

(*BiblioPolis*, 2007, vol. 21, nr. 1)

ARTA DE A VORBI CITITORILOR

În anumite perioade ale vieții – poate mai ales în copilărie și în adolescență, dar și în unele faze, situații ale vieții de om adult – trăim cu impresia, ba chiar cu certitudinea că nu e nimic mai ușor decât a comunica, a vorbi cu cineva. Pentru că e la mijloc o schemă simplă: ai spus ceva, ți s-a răspuns ceva și astfel discuția se lungește, uneori parcă nu mai are capăt. Dar totul e numai în aparență simplu, căci este extrem de înșelătoare această schemă!

Marii gânditori ai tuturor timpurilor au apreciat la cote deosebit de înalte valoarea comunicării dintre oameni, a felului lor de a vorbi. Astfel, Seneca bunăoară, pretindea încă în neguroasa Antichitate: „*Cum le-a fost oamenilor vorba, așa le-a fost și viața.*” Nu e greu să observăm că celebrul filozof pune, practic, semnul egalității între felul de a vorbi și felul de a trăi, însuși modul de viață al omului. Această idee o regăsim și în epoca modernă: „*Singurul mod de a vorbi corect, pe de-a întregul, este, la urma urmei, de a trăi corect*” (Brice Parain).

Să coborâm însă pe câțiva timp, de la altitudinea filozofiei la perceperea populară a rostului vorbirii, comunicării între oameni. Răsfoind marile dicționare ale limbii române, descoperim o mulțime surprinzătoare de înțelesuri, sensuri, atribuite noțiunilor **cuvînt, vorbă** – ele constituind elementele de bază ale comunicării interumane. De exemplu, după *Dicționarul universal al limbii române* de Lazăr Șăineanu, termenul **vorbă**, pe lângă sensul de bază, cel mai cunoscut – de „unitate lexicală”, „cuvînt”, mai are încă vreo 20 alte accepții: **gînd, idee; discurs; promisiune, angajament; rațiune, judecată; motiv, cauză; dreptate, drept; facultatea de a vorbi; grai; zvon, insinuare, bîrfă** etc. Deși sînt sinonime, există totuși și o anumită deosebire între **vorbă** și **cuvînt**. Nu a spus în zadar Tudor Mușatescu: „Îmi plac cuvintele. Vorbele – nu!”

Fără a intra în amănunte, precizăm aici nuanțele sacre ale termenului **cuvînt**: una o surprindem în zicerea biblică: „La început era Cuvîntul, și Cuvîntul era cu Dumnezeu, și Cuvîntul era Dumnezeu [...]” (Ioan, 1, 1). Sau: „Omul nu trăiește numai cu pîine, ci și cu orice cuvînt care iese din gura lui Dumnezeu” (Matei, 4, 4). În fine, amintim că anume **cuvîntul** este considerat ca a doua ipostază a Sfintei Treimi: „[...] Cuvîntul s-a făcut trup [...]”

După aceste divagații, vom zăbovi mai mult și poate mai concret la aspectul anunțat în titlul articolului nostru. **A comunica, a vorbi cu cititorii este pentru un bibliotecar într-adevăr o artă, sau poate totuși altceva?** Și atunci, ce să fie?... Multe altele ar putea fi! De exemplu, o obligație profesională. Un efort de moment, mai bine zis – temporal, segmentul de vreme cît bibliotecarul e nevoit să comunice cu „clienții”, cu beneficiarii, adică. Pentru unii angajați ai bibliotecii a comunica cu utilizatorii este un exercițiu util și plăcut, poate chiar o satisfacție sufletească. Pentru alții (vrem să credem că pentru o minoritate profesională) –

e o povară, pe care o duc, necăjiți, de-a lungul a opt ore pe zi... a șase zile în săptămână... 11 luni pe an... ani și ani... o viață de om, pînă la pensionare!

Diversitatea de abordări a subiectului ne demonstrează elocvent că există această problemă: felul cum bibliotecarul știe, poate, dorește (respectiv: nu știe, nu poate, nu dorește) de a comunica, de a sta de vorbă cu cititorul. Despre aceasta s-a scris, se scrie, se va mai scrie, dacă nu mă înșel, s-au susținut și teze de doctor cu respectivul subiect. Inclusiv datorită acestor scrieri, altor luări de atitudine (prin comunicări, prelegeri, discuții etc. la școli ale bibliotecarilor, la seminare, conferințe...), în ultimul timp multe s-au putut schimba în bine la capitolul comunicare bibliotecar-cititor. Și totuși, problema mai există. Și va mai exista atîta timp cît vor fi cititori nemulțumiți de felul cum sînt serviți fie în sala de lectură, fie la împrumut de cărți, fie atunci cînd ei solicită o informație de la instituții gen CID „Chișinău”. (Precizăm că aceste exemple sînt pur ilustrative; scăpările, greșelile din activitatea bibliotecară, în contextul articolului nostru, nu sînt decît ipotetice.)

Pornind de la premisa că bibliotecile noastre sînt frecventate cu precădere de oameni civilizați, demni de tot respectul nostru, totuși este departe de noi și gîndul că am avea un cititor impecabil... Ba dimpotrivă, știm prea bine că sînt destui utilizatori mereu grăbiți, agitați, stresați; unii dintre ei, se pare, simt o plăcere sadică de a „gîdila nervii” bibliotecarului! Și nici nu trăim noi în Japonia, de exemplu, unde lucrătorii din sfera serviciilor se țin de principiul: „Clientul este Dumnezeu nostru.” (Iar bibliotecile se includ și ele – mai direct, mai tangențial – în această sferă.) Problema e că bibliotecarii și cititorii au responsabilități diferite. Supărarea zgomotoasă sau chiar impolitețea unui beneficiar își află mai multe scuze decît aceleași manifestări din partea lucrătorilor bibliotecii.

Vom încerca, în continuare, să schițăm anumite reguli, norme, imperative, principii pentru o comunicare mai eficientă, ferită de riscuri, a bibliotecarului cu cititorul.

Un scriitor și filozof al Evului Mediu persan, Rumi, afirma, pe bună dreptate: „Cînd ai de a face cu un copil, trebuie să-i vorbești pe limba lui.” Poate că cineva nu va fi de acord, noi însă rămînem la ideea că cititorul e, în multe privințe, un copil (și nu ne referim acum la copiii care frecventează și ei bibliotecile). Da, un copil matur, care se apropie tot mai mult de copilul adevărat atunci cînd e presat de dorința de a obține maximum de folos (maximum de informație); cînd nu știe, nu are cum să știe anumite secrete ale bibliotecii, cum ar fi: așezarea fondurilor de carte, disponibilitatea și accesibilitatea lor, iar uneori nu are cunoștințele necesare nici pentru a găsi în fișier sau în catalog cartea, lucrarea care-l interesează, nici macar a completa corect o fișă de comandă nu e în stare.

Cu asemenea cititori – dar și mulți alții – bibliotecarul trebuie să dea dovadă, mai întîi de toate, de **răbdare** și **calm**. În comunicarea cu utilizatorul,

tactul este una din principalele obligații ale bibliotecarului – chiar și unui cititor mai puțin politicos nu i se poate răspunde prin impolitețe, prin ton nervos sau agresiv. (Dacă se ajunge la agresivitate fățișă, la ostilități din partea cititorului, acestea intră deja în domeniul de preocupări ale administrației sau, în funcție de caz, poate cădea și sub incidența obligațiilor de reglare a situației de către poliție sau justiție.)

Desigur, un bibliotecar trebuie **să vorbească corect, să cunoască bine nu numai terminologia de specialitate, dar să albe și o exprimare exemplară**, conform limbii române literare. Totodată, însă, **este contraindicat a sta la tafas cu cititorii**. La acest capitol, e bine să ținem minte un sfat lăsat testamentar de către Alexandre Dumas-tatăl: „Oricât de bine ai vorbi, dacă vorbești prea mult, sfârșești întotdeauna prin a spune o prostie.” Și încă ceva: cu mult înainte de Al. Dumas, conaționalul său Jean-Jacques Rousseau observase, cu nu mai puțină justete: „De obicei, oamenii care știu puțin sînt foarte vorbăreți, în timp ce aceia care știu multe – vorbesc mai puțin.”

Iar fiindcă munca bibliotecarilor comportă multe situații în care ei trebuie să și scrie, este firesc, este obligatoriu ca ei să cunoască bine normele ortografice, să-și antreneze memoria la scrierea corectă a unor nume străine (cel puțin, numele unor scriitori de vază, denumirile unor orașe străine – importante centre editoriale, titluri de faimoase edituri din Occident etc.).

Să ne ferească Dumnezeu de trufie și aroganță în munca cu cititorii! Și nu numai de aceea că acestea-s păcate biblice, blamate de două milenii de creștinism. Oricât de informat, documentat ar fi un bibliotecar, oricât de mult ar străluci în meseria sa, niciodată nu se știe că un cititor, tratat – cu sau fără voie – de sus ori cu dispreț, s-ar putea să merite tocmai toată stima și considerația, el depășind prin mulți parametri pe bibliotecarul as și... arogant.

Nu se poate confunda însă aroganța rece și distructivă cu **sobrietatea, seriozitatea** bibliotecarului, care face parte, cu siguranță, din obligațiile (și avantajele) sale profesionale. Mi-a fost dat să aud nu că simple complimente, ci adevărate „revărsări de încântare” despre sobrietatea unor bibliotecare, pentru exigențele ce le avansează ele cititorilor în privința grijii față de carte, atitudinii atente față de volumul, revista, ziarul, alte documente date cu împrumut. Aici intervine o altă calitate sau, de vreți, un alt aspect al relației bibliotecar-utilizator: **responsabilitatea, simțul răspunderii**, ce caracterizează avantajos pe lucrătorii bibliotecilor, contribuind plenar la buna lor imagine în comunitate. Poate pe cîte cineva (dintre cititori) să supere, să enerveze aceste însușiri, dar în genere un grad sporit de responsabilitate și corectitudine pentru destinul fondurilor, colecțiilor, al fiecărei publicații în parte generează respect și admirație și de multe ori beneficiarii se „molipsesc” de la bibliotecari de aceste atitudini apreciable, devenind și ei mai grijulii, mai respectuoși cu cartea.

Amabilitatea lucrătorilor de bibliotecă este un alt imperativ al muncii lor. Ce-i drept, gama noțiunii de *amabilitate* în acest domeniu este infinit mai largă decât în muzică, să zicem. Poate exista o amabilitate sobră, „de serviciu”, strict binevoitoare, dar și una „luminoasă”, debordantă, aducătoare de voie bună, capabilă să ridice dispoziția cititorului, să-i schimbe starea de spirit, încît el să părăsească oficiul de împrumut ori sala de lectură cu cele mai frumoase impresii despre bibliotecă. Prin anii '70 ai secolului XX, o tînără bibliotecară din SUA, marcată de acest gen de amabilitate călduroasă a devenit obiectul unei puternice, tulburătoare pasiuni... – din partea unui abonat al bibliotecii. Ea se numea Jennifer, el – Oliver și au fost eternizați în romanul lui Erich Segal *Love Story* (tradus la București ca *Poveste de dragoste*), apoi în mai multe spectacole de teatru, într-un film devenit celebru, ca și melodia interpretată în finalul peliculei: *Une histoire d'amour...*

Generația actuală de tineri specialiști de la noi, dar poate mai ales generațiile în formare, vor fi cu certitudine purtătoare nu numai de cunoștințe te-meinice, dar și ale aceluia faimos *smile* – irezistibilul surîs american, pe cît posibil ferit de fals și aducător de voie bună. Pînă atunci însă mai avem a trăi între surîs și supărare (sau poate mîhnire, necaz, stres...). O condiție, un imperativ și, cu certitudine, un avantaj al muncii în bibliotecă este **sinceritatea** bibliotecarului. Dacă nu-i poți oferi cititorului documentul solicitat sau consultația pe care ți-o cere, e mai bine să recunoști franc starea de fapt, promițînd să o faci cu prima, cu proxima ocazie. Și dacă la ocazia promisă acorzi, în fine, cititorului ceea ce nu ai putut face cu o oră (o zi, o săptămînă) în urmă, vei avea nu numai **recunoștința beneficiarului**, dar îi vei cîștiga și încrederea – va deveni mai mare **încrederea și stima lui față de instituția bibliotecară**.

Am înșirat mai sus unele din regulile de care ar trebui, ar face bine, să se ghideze angajații bibliotecilor pentru o bună comunicare cu beneficiarii – normală, firească, dar și civilizată, iar în ultimă instanță – cu certitudine, eficientă, avantajoasă pentru ambele părți.

Încercați, pe o clipă, să vedeți și Dvs. ce faceți, ce nu faceți în acest sens? Cîte puncte ați acumula dacă, ați pune semnul plus acolo unde sînteți sigur că răspundeți regulilor sau cerințelor enumerate?

Cine conștientizează că a comunica cu cititorii este nu doar o simplă datorie de serviciu, ci un fel de artă, care se învață mereu, zi de zi, pic cu pic, tinzînd să aduni cît mai multe picuri de tact, amabilitate, exprimare frumoasă și concisă etc., acela va acumula la sigur un număr surprinzător de puncte. Cît despre ceilalți... nu ne rămîne decît să le urăm să-și revadă punctul de vedere. Și să persevereze în acest gen cu totul specific al artei de a sta de vorbă – în interes de serviciu, în beneficiul propășirii noastre culturale.

(*BiblioPolis*, 2007, vol. 22, nr. 2)

„MII DE MINȚI ȘI INIMI TRĂIESC LÎNGĂ TINE”, BIBLIOTECĂ MUNICIPALĂ...

...Iată că a venit și ora cînd se cuvine să vorbim și despre această aniversare – marele, importantul jubileu al BM; despre felul cum percepem noi această instituție și impresionanta ei dăinuire în timp.

Personal, chiar dacă nu reduc în niciun caz anvergura BM la Sediul Central, trebuie să recunosc: în linii mari, o identific, o percep anume așa. Poate și de aceea că de aici, de la Sediul Central, a început legătura mea cu această instituție. Ca și pentru alți studenți de la facultățile și specialitățile umanistice ale USM (Litere, Jurnalism, Limbi străine, Istorie...), cînd, prin anii II-III de studii, biblioteca universitară devenise mică, insuficientă, săracă. Fondul de carte românească, și așa foarte modest acolo, prin 1973 (după „scandalurile” cu Soljenițin, care coinciseseră cu o relativă înviore a românismului în... România!), fusese trecut aproape că oficial la index...

Atunci am început a căuta alte biblioteci, mai solide, mai bogate. Biblioteca Academiei era absolut inaccesibilă. Cea Republicană, „Krupskaia” (actuala Bibliotecă Națională), era, desigur, extrem de tentantă (inclusiv sau poate că mai ales grație fondului de carte străină, care, în acea epocă, includea și literatura din România). Era și relativ accesibilă – în anumite zile, pentru studenții de la anumiți ani; mai ales pentru studenții care făceau / scriau anumite teze de an sau de licență (sau își puteau „aranja” facerea / scrierea acestora).

Incomparabil mai democratică, în sensul accesibilității, era Biblioteca Orășenească „Jdanov” – cea Municipală „B.P. Hasdeu”, de azi. Avea niște avantaje vizibile: așezarea geografică, în plin centru; deservirea în sala de lectură se făcea mai repede decît oriunde, în plus, dădea cărți cu împrumut, la domiciliu. Sala de lectură era inundată de „lumină naturală” – chiar și în scurtele zile de iarnă de pe bulevardul central venea lumina zăpezilor. E de menționat că BM a perpetuat tot ce era mai bun de la BO – cu unele excepții, desigur. Printre excepții se înscrie, din păcate, și imposibilitatea de a continua practica împrumutului la domiciliu – spațiul limitat al bibliotecii, alături de alte inconveniente strict de serviciu, nu le mai poate oferi utilizatorilor de astăzi avantajul de a lua cu împrumut literatură, decît într-o formă extrem de limitată.

* * *

...Mulți ani pe un perete al Bibliotecii Orășenești „Jdanov” era un basoreliev cu chipul unui scriitor francez (altfel, un prozator bun), Henri Barbusse, aflat un timp în slujba Kominternului. Acel chip ciufulit, amuzant, se dorea o dovadă că edificiul bibliotecii a fost vizitat de personalități marcante ale primei jumătăți a secolului XX. Peste ani, sfidînd legislația în vigoare, o mîină de

ultrapatrioți ruși locali, demni continuatori ai kominterniștilor, rebotezați în interfrontiști, au pus o altă placă, dedicată memoriei cîntărețului rus, de talie mondială, Feodor Șaliapin. Puțin probabil ca acești agresori pseudoculturali să știe că la restaurantul Londra, de la parterul actualei BM, au răsunat și alte voci superbe de muzicieni ruși: Rahmaninov, Sobinov, Vertinski... Iar în hotelul „Suisse” (care ocupa întreg spațiul actual al BM) s-au cazat și alte personalități de vază ale culturii ruse: Maiakovski, Korolenko, Esenin, Burliuk, Severianin... Mai trist că acești „patrioți” ai nu se știe cărui pămînt nici nu vor să știe că în actualul edificiu al BM au stat, cu diferite ocazii, personalități remarcabile ale culturii noastre: însuși B.P. Hasdeu, Al. Mateevici, O. Ghibu, Nicolae Iorga, Constantin Stere, Octavian Goga, George Topîrceanu, Ion Minulescu, Gala Galaction, Mihail Sadoveanu, Ionel Teodoreanu, Cincinat Pavelescu, Geo Bogza, George Enescu, Corneliu Baba etc., etc., precum și cîteva din multele mari Marii ale neamului românesc: Maria Filotti, Maria Tănase, Maria Cebotari... Să știm măcar noi; să ținem minte măcar noi că, prin voia întîmplării, clădirea Bibliotecii Municipale este sfințită, mai înainte de toate, de amintirea luminoasă a acestor figuri singulare de înaintași ai noștri.

Și iată că așa, fără a o fixa pe foaia-schiță a acestui articol, am pus în evidență una din primele valori ale BM: splendoarea ei de monument al culturii nu numai sub aspect arhitectonic, dar și din punctul de vedere al prezenței, aici, a spiritului înălțător al unor nume sonore din cultură: românească, dar și rusă, mai mult ca sigur și din alte culturi. (E un gol pe care poate îl va completa vreun cititor de azi al bibliotecii noastre, iar mâine – cercetător fără patimă, dar împătimit al istoriei orașului nostru, pornind, eventual, de la punctul numit BM „B.P. Hasdeu”).

De fapt, în acest articol aniversar, nu ne-am propus să scoatem în evidență anumite performanțe statistice de-a lungul celor 130 de ani, cu totul deosebite în ultimele două decenii. Pur și simplu, BM a înregistrat suficiente alte realizări, împliniri de altă natură, care se văd, ca să zicem așa, cu ochiul liber, adică, dincolo de argumentele statistice.

O realizare de seamă a bibliotecii noastre are în vedere transformarea ei într-un centru cultural viu, dinamic, eficient, în care viața culturală cu adevărat palpită săptămînal, cotidian, ba chiar de cîteva ori pe zi. Ne referim la manifestările culturale – extrem de diverse ca formă, tematică, implicări etc. Departe de noi gîndul unei competiții ce ar defavoriza pe alții, dar este greu să nu recunoști că BM „B.P. Hasdeu”, cu filialele sale, propune locuitorilor municipiului și oaspeților capitalei mai multe manifestări culturale decît teatrele, sălile de concert, galeriile și muzeele, luate împreună.

Dacă e s-o luăm de la esență, va trebui să menționăm că BM Hasdeu s-a transformat, în ultimii 15-20 de ani, într-o bibliotecă realmente municipală, a

întregului Chișinău. Nu e vorba numai de faptul – relevant și el – că fiecăruia doilea chișinăuian beneficiază, într-un fel sau altul, de serviciile Bibliotecii Municipale. Grație activității rodnice a Centrului de informare și documentare Chișinău, orășenii pot afla orice informație – de la cea mai gravă la cea mai bizară – din trecutul, prezentul și chiar din viitorul orașului natal. Astfel au fost puse bazele pentru ca BM să devină o necesitate – desigur, preponderent cultural-informativă, dar și de suflet – pentru majoritatea orășenilor.

Cît privește lectura, informarea și cultivarea prin carte, presă, alte documente – și la acest capitol BM își justifică pe deplin numele și rostul de instituție municipală. În virtutea unor circumstanțe istorice pe care nu e locul să le discutăm aici, de un secol și jumătate Chișinăul a devenit un oraș eminentamente cosmopolit, cu o populație eterogenă și cu aspirații, necesități culturale pe potrivă. Ținînd cont de aceste realități, unul din primele programe reformatoare lansate de BM după anii 1989-1991 a fost deschiderea și dotarea exemplară a unor filiale pentru minoritățile etnoculturale „istorice” de la noi: rusă, ucraineană, bulgară, găgăuză, evreiască. Pe atunci, nimeni nu putea bănuși că se va ajunge și la deschiderea unor filiale de carte în limbile germană, polonă și secții specializate în alte limbi de mare circulație, precum franceza și engleza, ori în limbi mai rare, ca turca sau bielorusa. Este de reținut că lărgirea spectrului lingvistic în cadrul BM nu s-a făcut în stil sovietic, festiv, de ochii lumii, de moment: constituirea filialelor de carte și de cultură ale minorităților este una continuă, nelimitată – nici în spațiu, nici în timp.

Ni se pare și mai semnificativ faptul că această atenție sporită față de necesitățile culturale ale etniilor conlocuitoare, nu a eclipsat, nu a diminuat în nici un fel grija pentru populația de bază a urbei – românii basarabeni. Dimpotrivă, am zice. BM a fost una din primele instituții culturale din Chișinău și din R. Moldova care a spus un STOP hotărît rusificării nesăbuite, agresive, iar în ultimă instanță – și nocive, la care au fost expuși băștinașii de-a lungul a două secole de ocupație străină. Datorită politicii de carte a conducerii BM, dar și grație sprijinului frățesc, foarte generos, al unor biblioteci și personalități ale culturii din Țară, pe harta capitalei basarabene au apărut nouă filiale de carte românească; a crescut aidoma „voinicului din poveste” și fondul de literatură națională la Sediul Central, în alte filiale. Ceea ce pînă nu de mult era dorit, jinduit și totuși... extrem de limitat, ca să nu zicem, prohibit – cartea românească – astăzi a devenit un bun cotidian al chișinăuienilor. După mai bine de un secol de flagrantă, jignitoare inegalitate, în noul mileniu, al III-lea, BM a intrat cu o proporție de carte românească ce reflectă starea demografică de facto, dar și aspirațiile noastre cultural-informative reale, firești: procentul de literatură în română este identic cu cel în rusă și, probabil, cu trecerea anilor,

tendința va evolua în favoarea creșterii continue a numărului de documente în limba populației băștinașe.

O realizare de seamă, pe potriva transformărilor înnoitoare ce se petrec la noi în contextul revenirii noastre la spiritul european, o constituie activitatea de cercetare și de editare de la BM. Cu încă 15-20 de ani în urmă biblioteca își putea „permite luxul” de a elabora și tipări niște modeste broșuri, de regulă – cu caracter strict bibliografic și cu caracter stupid-propagandistic. În prezent, parcă inspirată și tutelată de numele și gloria de savant și patriot a patronului ei spiritual – Bogdan Petriceicu Hasdeu – BM a devenit un important centru de cercetare și mai mult încă: toate investigațiile valoroase văd lumina tiparului și / sau obțin formă electronică. Nici de data aceasta nu vom recurge la statistici, nu vom cita nume și titluri; vom aminti doar că investigațiile de la BM, materializate în cărți tipărite sau în documente virtuale, trezesc sincera încântare a colegilor de breaslă din România, din alte țări europene și chiar din SUA sau Japonia, aceștia găsind producția noastră editorială și competitivă, și calitativă.

Bunul mers al lucrurilor într-o instituție, ca, de altfel, și într-un stat, este determinat, la un grad apreciabil, de personalitatea conducătorului. În acest sens, Bibliotecii Municipale chiar i-a surâs șansa de a avea în frunte o personalitate puternică, dominatoare prin ce are mai bun la capitolul profesionalism, cultură, omenie – dna dr. conf. univ. Lidia Kulikovski. Deși nimeni nu va contesta această axiomă – calitățile, multe și apreciable ale dnei L. Kulikovski – la fel de adevărat este și alt aspect, de vreți, un alt specific al bibliotecii noastre: aici se pune accent pe spiritul de echipă, formule ca „factorul uman al BM” „echipa Hasdeu” etc. asemenea, nu sînt niște sloganuri, ci fațete ale activității cotidiene a instituției. Șansa de a se manifesta plener este oferită oricui dorește; oricine are posibilitatea de a se autodepăși din punct de vedere profesional.

Și cum adusesem vorba de factorul uman, nu putem să nu menționăm că cei peste 300 angajați ai BM, poate că nu sînt chiar „toți – o suflare”, poate nu sînt perfect uniți în proiecte, căutări, intenții, dar cu certitudine demonstrează un apreciabil devotament profesiei alese, făcîndu-se autorii unei comunicări corecte și eficiente cu beneficiarii.

* * *

Punînd la cale scrierea acestui editorial, am căutat ca sprijin vreun motto, vreun „gînd înaripat” despre bibliotecă. Oricît ar fi de incredibil, dar nu am putut găsi! – nici printre faimoasele *Cugetări* ale lui Nicolae Iorga nu am aflat, în acest sens, vreo „latură de adevăr care scînteie”, cum a calificat marele nostru savant cugetarea. Ca să nu se supere nimeni – nici măcar Calimach din Cyrene (autorul termenului „bibliotecă”, tot el și părintele

bibliografiei, în Grecia antică), din locul său de odihnă veșnică – am căutat explicația. Iar explicația este că, pur și simplu, în viziunea gânditorilor (ca, de altfel, și a multor oameni de rînd!), noțiunea de bibliotecă se asociază, se identifică obligatoriu cu alte cîteva noțiuni „adiacente”. În primul rînd, cu cartea, literatura artistică. Apoi – cu știința, cunoașterea, cercetarea, informarea. Cu opțiunea pentru îmbogățirea minții și înnobilarea sufletului. În fine, cu omul însuși este identificată biblioteca!

Și totuși, un gând extraordinar despre bibliotecă, un emoționat elogiu bibliotecii și slujitorilor ei am găsit. Nu avem nici un merit deosebit în această ordine de idei - îl poate depista oricine se va apleca asupra operei autorului Cuvintelor potrivite. Vă amintiți, nu-i așa, de aceste spuse ale lui Tudor Arghezi: **„Trăind în strîmtoare și hulă, omul a izbutit să se răscumpere și să se depășească, născocind graiul scris și, în sfîrșit, cartea... Uite, mii de minți și inimi trăiesc lîngă tine, în rafturile tale... Pînă la cărți rămînea mărturie – cimitirul. L-a învins biblioteca. Ai scăpat de mormînt...”**

Această notă finală, oricît de impresionantă, ar fi totuși incompletă dacă nu am preciza că numărul de *BiblioPolis* pe care îl deschizi acum, stimate cititor, este unul cumva aniversar. Cumva, pentru că nu am stăruit să-i conferim revistei noastre o notă jubiliară în stilul excesiv de festivistic de altă dată. Din paginile următoare vei putea afla ce a însemnat în viața lor / ce semnifică în prezent BM pentru diferite personalități din Chișinău – de la academicieni pînă la liceeni. Profitînd de ocazie, le spunem încă o dată, un mulțumesc frumos, sincer și infinit, tuturor celor care au găsit timp și... bunăvoință să răspundă solicitărilor noastre de a scrie pentru *BiblioPolis*. Veți mai citi cîteva materiale despre impresionantul salt – și la propriu, și la figurat – făcut de către BM, de la Jdanov la Hasdeu. În acest context, ar fi fost imposibil să nu găzduim și cîteva materiale despre patronul nostru spiritual. Mai încolo – inserăm la diverse rubrici articole, reportaje, interviuri, consemnări, eseuri, recenzii ș. a. ce confirmă starea actuală a BM, inclusiv ca instituție editoare a unei reviste în care colaboratorii și prietenii bibliotecii își pot spune cuvîntul. T tuturor ținem să le adresăm sincere felicitări și frumoase urări de noi împliniri cu prilejul celor 130 de ani de la deschiderea principalei biblioteci a Chișinăului.

(BiblioPolis, 2007, vol. 23, nr. 3)

ARTA DE A SCRIE PENTRU CITITORI

În nr. 2 din acest an al revistei noastre, am inserat un editorial despre felul cum ar trebui, cum ar fi bine ca bibliotecarii să vorbească, să comunice cu utilizatorii, eventual – și cu colegii de breaslă, cu alți concetățeni. Aminteam atunci doar în treacăt despre importanța altui aspect al relației bibliotecar – beneficiar, și anume: măiestria sau arta, meșteșugul de a scrie ceva pentru utilizatori, dar și pentru alte persoane interesate de carte, de lectură, de bibliotecă. Acum, vom încerca să abordăm ceva mai pe larg acest subiect.

Oricât ar părea de ciudat, dar fiecare dintre noi, odată și odată, devine scriitor, eventual – redactor, stilizator, corector de texte; altfel spus, toți sîntem puși în situația de a scrie un text „pe cont propriu”, „pe propria răspundere” – fie că e vorba de o cerere, un demers, un aviz; dar și o scrisoare unui om, mai apropiat sau mai îndepărtat; o teză sau un eseu la vreo probă de promovare, un raport de serviciu sau o comunicare la vreo întrunire, o conferință; în fine – un articol de ziar, de revistă. Bibliotecarii, ca oameni eminentemente ai cărții, a căror activitate este legată în modul cel mai direct și mai strîns de munca scriitorilor, a altor autori din cele mai diferite domenii – bibliotecarii, zic, probabil că imediat după scriitori, jurnaliști, lucrătorii editurilor și alții, asemenea, sînt puși cel mai des în situația de a scrie ceva, în ultimul timp, tot mai des, tot mai mult. De aici și răspunderea deosebită ce revine bibliotecarilor pentru textul scris.

De fapt, a vorbi despre o răspundere deosebită a bibliotecarilor pentru cuvîntul scris nu e chiar corect, sau, de vreți, – nu tocmai exact, precis. Avem cu toții o responsabilitate sporită față de cuvîntul scris! – această responsabilitate ținînd de două aspecte esențiale: a) legătură intrinsecă cu poporul și limba de care ținem și b) necesitatea de a dovedi, în cele mai diferite situații, că sîntem nu numai lucrători ai unui domeniu al culturii, dar și, „pur și simplu”, oameni de cultură. Mihai Eminescu, acel geniu tutelar al limbii, literaturii, dar și al națiunii noastre, nota cu aproximativ un secol în urmă: *„Măsurariul civilizațiunii unui popor astăzi este o limbă sonoră și aptă a exprima prin sunete [-] noțiuni, prin șir [= construcția frazei; topica, ordinea cuvintelor] și accent logic [-] cugete, prin accent etic [-] sentimente”*. E de menționat că atunci cînd Eminescu scrisese acest gînd, limba literară română se afla într-un stadiu de formare, de cristalizare: în lipsa unui învățămînt generalizat, a presei general accesibile, oamenii simpli (țărani, tîrgoveții, „proletarii”...), vorbeau încă „așa cum îi ducea capul”, limitîndu-se la graiuri, dialecte, argouri; iar reprezentanții categoriilor mai instruite – mulți dintre aceștia – preferau să vorbească în franceză, în germană, ba chiar și în maghiară – era cazul Transilvaniei, aflată de secole sub dominație maghiară – ori în rusă, cum se

proceda în Basarabia anexată, de la 1812, imperiului țarilor. Astfel încât, această cugetare eminesciană, a fost un *memento*, o atenționare a întregii națiuni. Însă Eminescu are și multe gânduri adresate fiecărui dintre noi. Vom reține doar unul dintre acestea: „*Limba, alegerea și cursivitatea expresiunii în expunerea vorbită și scrisă e un element esențial, ba chiar un criteriu al culturii.*” Nimic mai simplu, mai clar și mai edificator! Dorim să fim oameni culți, dorim să fim tratați ca atare și de alții? – trebuie să vorbim, să scriem corect, frumos, recurgând dacă nu la toate, apoi la cât mai multe mijloace pe care ni le oferă generos limba literară!

A propoz de nivelul de cultură... Ce se poate scrie despre un funcționar care, fie la bibliotecă, fie la un spital sau chiar la un liceu va „scăpa” inscripții de felul: *Păstra-ți* [corect: *Păstrați*] *liniștea în sală!*, *Ânchide-ți* [corect: *Închideți*] *ușa!*, *Citi-ți acestia cărți noi* [corect: *Citiți aceste cărți... sau – în cazul unei inversări – cărțile acestea, noi*], *La sărbătorile de anul Nou* [corect: *Anul Nou*] *v-om* [corect: *vom*] *lucra după următorul program etc.*, etc. Chiar și un licean, mai bine pregătit, sau mai sensibil la scrierea corectă, va da imediat verdictul: cine scrie în așa hal este o persoană incultă, de o cultură suspectă! – și nu știu cine va îndrăzni să-l contrazică.

A scrie corect nu e numai dovada unui grad de cultură, dar și a unui nivel de profesionalism. Acest grad, respectiv, acest nivel, nu se atinge dintr-o dată, și nici chiar ușor: e nevoie de timp, de experiență, dar, în primul rînd, de un efort continuu. Totul începe, desigur, de la cunoașterea normelor ortografice, a regulilor de dreaptă scriere, deoarece **a scrie corect, conform normelor limbii literare, este o datorie profesională a fiecărui bibliotecar, mai larg – a fiecărui om de cultură, a fiecărui cetățean care își respectă profesiunea, limba maternă, istoria și cultura națională, poporul din care se trage.** Observațiile, sugestiile noastre din acest articol îi au în vedere pe vorbitorii de limbă română, însă ele sînt perfect valabile și pentru vorbitorii altor limbi, pentru cei care, în virtutea specificului de serviciu, utilizează în activitatea lor și alte limbi: engleza, germana, rusa, bulgara, ucraineana, ebraica, polona, găgăuza – ca să mă refer numai la limbile utilizate în sistemul BM „B.P. Hasdeu”.

Ortografia limbii române, bazată pe alfabetul latin, are o istorie de circa două secole, perioadă în care s-a schimbat de mai multe ori – de la greu la ușor, însă uneori și invers. De mai bine de un secol – din 1904 – avem o ortografie / o scriere mai mult sau mai puțin stabilă, întemeiată pe principiul fonetic: cuvintele se scriu așa cum se rostesc. La 31 August 1989, după aproape 50 de ani de interdicție, s-a revenit la grafia latină și la noi – în R. Moldova, dar și în regiunile populate de români ale actualei Ucraine (Cernăuți, Transcarpațică, Odesa). S-a dat ascultare atunci unui adevăr pus în evidență de numeroși cărturari și scriitori de ai noștri, dintre care poate cel mai clar l-a expus Titu

Maioreescu: „[...] **Acel alfabet este mai bun pentru o limbă, care îi arată mai bine schimbările cuvintelor, și numai din acest punct de vedere se poate afla măsura pentru o preferință între două alfabet diferite. Numai cu litere latine însemnate după trebuințele flexiunii se pot înțelege schimbările gramaticale în limbă și prin urmare numai cu acele litere se poate scrie această limbă.**” (Persoanele interesate de istoria stabilirii ortografiei noastre au suficiente surse de referință; un articol pe această temă am publicat și noi, a se vedea: Vlad Pohilă. *Două veacuri și mai bine de ortografie românească* // BiblioPolis. – 2004, vol. 10, nr. 2, p. 40-43). Or, această abordare – că pentru limba română ar fi valabil exclusiv principiul fonetic / fonematic, că toate cuvintele din limba noastră s-ar scrie tot așa cum se rostesc, este una simplificată. Multe cuvinte românești se ortografiază după criteriul logic: dacă se scrie *el iartă*, se va scrie și *să ierte / să iertăm*; păstrându-se acel *i*- inițial, chiar dacă unii nu-l rostesc; de la *pribeag*, pluralul este *pribegi*, nu *pribeji*; de la verbul *a înngenunchea* participiul / adverbul este *înngenuncheat*, nu *înngenunchiat*; la fel, se diferențiază în scris unele cuvinte și / sau îmbinări: *odată = cândva*, dar *o dată = o singură dată, nu de mai multe ori*; *defel = deloc, în nici un caz*, dar *de fel = originar, din partea locului* (El nu se grăbește defel, dar El este de fel din Nordul Bucovinei) etc., etc. În fine, anumite cuvinte românești se scriu după principiul etimologic, adică la fel sau cât mai aproape de felul cum se scriau ele în latină: *eu* (chiar dacă se rostește *ieu*), după forma latină *ego*; *subțire* (pronunțat: *suptire*), după forma originară, din latină, *subtilis* ș.a.

Majoritatea neologismelor, a cuvintelor străine recent intrate în limba română, de regulă, se scriu ca în limba de origine: *plein-air, tête-à-tête, vis-à-vis* (din franceză), *business, hobby, week-end, whisky* (din engleză), *junta* (citit: huntă) – din spaniolă; *kitsch* (din germană), *azerbaidjan, kirghiz, tadjik* (după modelul rus de scriere). În fine, numele proprii străine – de persoane, geografice, de cele mai diferite instituții – la noi se scriu ca în limbile de origine: *Charles Baudelaire, Jean-Jacques Rousseau, Gustave Flaubert, Albert Camus, Johann Wolfgang von Goethe, Friedrich Schiller, Miguel de Cervantes Saavedra, William Shakespeare, Jack London, Henryk Sienkiewicz; Bordeaux, Leipzig, Stockholm, Glasgow, New York* etc. (Excepție face o serie de toponime = nume geografice intrate mai de mult în uzul limbii române: *Polonia, Spania, Suedia, Londra, Moscova, Viena, Marsilia* etc.).

Aceste ultime observații ale noastre pot duce la gândul unei greutăți deosebite a scrierii multor cuvinte din română. Cine însă cunoaște franceza, germana, engleza, polona sau chiar spaniola, rusa va confirma că ortografia limbii noastre este una relativ ușoară. În toate limbile, de fapt, există anumite greutăți la scrierea anumitor categorii de cuvinte, dar pentru a ușura aspirația oamenilor de a scrie corect, toate limbile literare – cu tradiții, dar și mai noi –

au dicționare ortografice. Un bibliotecar – ca și un scriitor, un ziarist, un redactor de carte, un traducător – trebuie să aibă mereu la îndemână *Dicționarul ortografic, ortoepic, morfologic al limbii române* (numit abreviat *DOOM*, ed. I – 1982, ed. a II-a și ultima – 2005), elaborat și tipărit sub egida Academiei Române. La Chișinău, cu câțiva ani în urmă, a văzut lumina tiparului o variantă a *DOOM-1* (Editura „Litera”, 2002), apoi, aceeași editură a tipărit în câteva ediții, *Dicționar ortografic al limbii române* (abreviat: *DOR*), pentru elevi (colecția *Biblioteca școlară*). De un real folos este și așa-numitul *Corector* de la calculator, care ne atenționează la scrierea corectă a cuvintelor, inclusiv atunci când, din grabă sau din alte motive, utilizăm o literă în locul alteia, când avem greutăți la formarea formelor de genitiv, de plural, la ortografierea unor neologisme etc. Nelispit în munca bibliotecarului, ca și a oricărui alt intelectual, om de cultură, trebuie să fie și *DEX-ul* – *Dicționarul explicativ al limbii române*, editat sub auspiciile Academiei Române, sau alte surse lexicografice similare: *Dicționarul universal al limbii române* de L. Șăineanu, alte diferite ediții de dicționare explicative, unele apărute la București, altele – la Cluj-Napoca, Iași sau Chișinău. De altfel, în ultimii ani la Chișinău au fost înregistrate două realizări de seamă ale lexicografiei românești: *Dicționar explicativ universal al limbii române* (Ed. „Litera”, 2005) și *Dicționar explicativ ilustrat al limbii române* (abreviat: *DEXI*) (Ed. „ARC” și Ed. „Gunivas”, 2007). Chiar numai răsfoind aceste dicționare, încet-încet, ne vom îmbogăți vocabularul, vom învăța cuvinte și sensuri noi, vom preciza înțelesuri de care nu sîntem siguri, ale unor cuvinte, ne vom obișnui cu scrierea cam ciudată pentru noi, de manieră străină, a unor lexeme (cuvinte). Pentru o cunoaștere mai subtilă a limbii, vom recurge și la alte categorii de dicționare: de neologisme, de sinonime, de antonime, de expresii frazeologice etc. Există și un excelent dicționar de specialitate: Mircea Regneală. *Dicționar explicativ de biblioteconomie și știința informării*. Vol. 1-2, ed. a II-a. – București, 2001, datorită căruia ne putem familiariza cu termenii specifici muncii de bibliotecar, dar și a altor activități adiacente (editorială, de redactare, machetare, marketing ș.a.). Așadar, **o altă îndatorire profesională a bibliotecarului este de a cunoaște temeinic terminologia de specialitate, de a-și îmbogăți continuu vocabularul, ceea ce constituie o parte importantă a procesului de acumulare a cunoștințelor de cultură generală.**

Cum am menționat și mai sus, bibliotecarii sînt puși adeseori în situația de a scrie – nu numai pentru sine, nu numai pentru uzul și / sau interesul propriu, dar și al altora, eventual – al colegilor de breaslă, al comunității. Fără a face avansuri exagerate, vom spune că numeroși bibliotecari scriu și mult, și bine. Ne referim atît la diverse relatări, reportaje, interviuri inserate în presa periodică, în reviste de cultură, dar și la articole, studii, analize, sondaje etc.

publicate în presa de specialitate: *Magazin bibliologic*, *BiblioPolis*, *Confluente bibliografice*, *Calendar Național*, *Aniversări culturale*, *BiblioCity*, *Gazeta bibliotecarului* etc. Colegii de la revistele *Biblioteca*, *Biblioteca Bucureștilor*, *Lectura*, *Rafturi*, *Lector*, *Curier*, *Lumina cărții* ș.a., de la București, Cluj-Napoca etc., ne oferă adeseori modele de scrieri frumoase, din punctul de vedere al limbii literare, și documentate – în ceea ce privește conținutul articolelor.

Unii consideră că a scrie un articol pentru mass-media este o sarcină pe care nu o poate realiza chiar oricine. E o afirmație discutabilă: nu oricine poate scrie poezii sau povestiri, cum nu oricine poate compune un cântec sau desena un tablou. Dar a scrie un articol de specialitate, o relatare de la un eveniment cultural, o informație de genul unei dări de seamă (de felul unui raport de activitate) – credem, îi stă în putere oricui. Într-o scriere pe tema muncii profesate, un bibliotecar nu face decât să spună ceea ce gândește, ceea ce îl preocupă, ceea ce consideră că merită să spună și pentru alții. Nu în zadar, sinonim cu verbul *a scrie*, în cazul lucrărilor scrise de specialitate, se utilizează și noțiunea *a elabora*. „Rețeta” elaborării unui articol de specialitate nu diferă mult de cea a scrierii unui eseu la liceu, la colegiu, la facultate. În plus, angajații BM – cei care doresc cu adevărat să participe la elaborarea unui articol (a unei comunicări, a unei relatări etc. pentru *BiblioPolis*, *BiblioCity* ori altă publicație similară, dar și pentru alt ziar sau revistă care au rubrici de tipul *Viața bibliotecilor*) – pot beneficia de un îndrumar de uz intern / colegial, numit chiar așa: *Unele rigori de scriere a unui articol de presă*, autor Genoveva Scobioală, manager al Departamentului marketing. Sfaturile, sugestiile, ideile din acest îndrumar nu fac, desigur, concurență unui curs de prelegeri pentru studenții de la jurnalism sau pentru cei de la activitatea editorială, însă nici nu credem că este cazul: cine va dori să persevereze pe câmpul creației, a ascuțirii măiestriei de a scrie și a diversificării genurilor, speciilor gazetărești – are la dispoziție un număr impresionant de cărți, manuale, studii, suporturi didactice.

Pentru uzul lucrătorilor BM (și al altor mari biblioteci), se impune elaborarea și tipărirea unor mici îndreptare de redactare, stilizare, corectură a textelor (sau poate a unuia ce ar viza aceste domenii îngemănate), însă, pînă la realizarea acestui proiect, nu ne rămîne decât să perseverăm „pe cont propriu”. Cert e că atunci cînd dorim, intenționăm să scriem pentru alții – pentru colegii de breaslă, pentru vreun ziar sau vreo revistă, respectiv – pentru cititorii acestora, este necesar să ne formulăm bine atît gîndurile pe care vrem să le expunem în scris, cît și subiectele, temele abordate, mesajul principal, care își va găsi reflectare în titlul scrierii noastre.

A scrie pentru mijloacele de informare în masă este doar parțial o datorie profesională a bibliotecarilor, dar este, în schimb, o chestiune de

onoare, de prestigiu și, cu certitudine, o sursă importantă de mare satisfacție sufletească.

Scrierea unui articol implică un efort intelectual, iar aceasta înseamnă – a pune la contribuție cunoștințele noastre de limbă maternă (de ortografie, de gramatică, topică etc.), bruma de cultură acumulată, clarificarea și punerea într-o anumită logică a gândurilor, ceea ce se mai numește și coerență sau fluentă a expunerii. Odată înșirată de hîrtie (pe ecranul calculatorului), textul, varianta lui pe care o considerăm ultimă sau finisată, trebuie citită încă o dată, poate de două ori... – tocmai în această fază se observă cel mai bine carențele, greșelile, scăpările; uneori aici ne vin în minte completări, precizări și concluzii importante.

După cum am stăruit să vă demonstrăm, comunicarea în scris cu cititorii este o artă specifică și ea, la rîndu-i, comportă mai multe particularități, unele mai complicate decît în cazul altor forme de comunicare: prin viu grai, vizuală, virtuală etc. Dar arta de a comunica prin scris pare a fi – dacă nu cea mai însemnată, apoi, cu certitudine, cea mai temeinică. Nu degeaba spuneau strămoșii noștri romani: *Verba volant, scripta manent*. Adică: vorbele zbor, pe cînd cuvinte scrise rămîn mereu. Sau, potrivit înțelepciunii populare: ce-i scris cu penița nu tai (nici) cu bărdița! Comunicarea prin scris rămîne o formă ce sfidează scurgerea neliniștită, neoprită, a zilelor pe care le trăim... – măcar și pentru aceasta merită să-i acordăm atenția cuvenită, ar fi păcat să o ratăm!

(BiblioPolis, 2007, vol. 24, nr. 4)

CE-I DE FĂCUT ÎN SOCIETATEA CUNOAȘTERII?

În comunitatea bibliotecară, cu certitudine, mulți cred sincer – și justificat, în bună parte –, că noțiunea *Societatea Cunoașterii* este una specifică domeniului bibliologic. Eu însumi am întâlnit-o prima dată în contexte legate de munca bibliotecarilor, în reviste sau cărți provenind din această specialitate. Și totuși, *Societatea Cunoașterii* are o cuprindere cu mult mai largă, vizînd diverse sfere ale vieții culturale, științifice, economice, sociale, civice ș.a.m.d. Alta e că activitatea bibliotecilor are o implicare, dar și un impact, deosebite, în ceea ce privește noțiunea abordată; de aici și impresia că bibliotecile ar fi cele mai indicate pentru a ilustra rosturile *Societății Cunoașterii* la noi, pentru noi, acum și, se prea poate, peste ani. Așa sau altfel, dacă e să tratăm – fie și într-o revistă de specialitate – subiectul dat, nu ne putem limita la „segmentul bibliotecar” al existenței noastre. Măcar și de aceea că, fiind valabilă sau aplicabilă pentru mai multe sfere, *Societatea Cunoașterii* are mai multe tangențe, puncte comune pentru tot atîtea sfere. Tocmai de aceea, zăbovind în continuare asupra temei enunțate și în titlul acestui articol – ce avem de făcut în *Societatea Cunoașterii* și cum ar fi să procedăm pentru o mai eficientă valorificare a ei –, vom elucida niște aspecte comune, general valabile, atît pentru munca în biblioteci, cît și în alte instituții, din cele mai diferite sfere ale activității umane.

Încă din școala mea medie de cultură generală, o școală cu mulți profesori foarte bine pregătiți, am învățat, la început mai mult intuitiv, că a cunoaște, a fi documentat, este o necesitate; că omul cunoscător, instruit, cult, este „cu un cap mai sus”, este un avantajat, devine un bun gospodar, respectiv – un specialist de valoare; în fine, că cel care știe mai multe, se descurcă mai ușor, mai eficient în viață. Experiența ulterioară – anii de studii la facultate, apoi chiar debutul în carieră – mi-a confirmat cu vîrf și îndesat justetea acestei abordări. Aș putea enumera zeci, poate sute de cazuri – și curioase, și edificatoare –, cînd am ieșit învingător în diferite situații dificile tocmai datorită faptului că aveam un bagaj relativ mare, oricum – suficient de bogat, în domeniile de referință. Mai tîrziu era să găsesc alte, diverse confirmări, dovezi, argumente ale necesității și utilității de a fi un om informat, documentat, un om al cunoașterii, de vreți. Cum spațiul, dar și linia revistei noastre nu ne permite să înșirăm aici „povești la gura sobei”, fie ele și axate la modul cel mai direct pe subiectul abordat de noi, ne vom limita la cîteva trimiteri cu caracter aforistic – aceasta și pentru că o maximă, o cugetare, este, în ultimă instanță o învățătură (de regulă) mare, concentrată într-un număr mic de cuvinte. Să vedem, așadar – și, eventual, să reținem! –, ce spun alții, mai deștepți ca noi, despre cunoaștere.

Aristotel avea convingerea că: „*Toți oamenii au de la natură dorința de a cunoaște*”. Cu adevărat, una din primele deosebiri ale omului de alte ființe este curiozitatea, deci, dorința de a desluși, de a ști, de a te edifica în avalanșa de fapte, fenomene, mistere ce ne înconjoară. Cu regret însă, nici pe departe toți oamenii fructifică acest mare, prețios, inestimabil dar „de la natură”, de la Dumnezeu, de la născătorii lor: adeseori dorința de a cunoaște este trecută pe un plan secund, fiind devansată de lene, de comoditatea superficial percepută, dar și de o bizară teamă, de alte stupide complexe, unul dintre acestea găsimuși expresie și în fraze de tipul: „*Nu e bine să știi prea multe*”, „*Știi prea multe – repede îmbătrânești*” sau chiar „*Dacă vrei să afli prea multe, poți să te strici la cap*” etc. Zăbovind încă nițel în spațiul temporal antic, de unde am început, vom evoca o extraordinară nuanțare a fenomenului cunoașterii: *Nosce te ipsum = Cunoaște-te pe tine însuți*, îndemn atribuit lui Socrate. Cine pătrunde în adâncimea acestei cugetări are mai multe șanse de a cunoaște lumea și viața, natura și întreg universul, oricât de complexe ar fi acestea. Căci totul începe de la cunoașterea propriei persoane: e un loc comun că poți învăța mai ușor și mai temeinic alte limbi dacă îți cunoști bine limba maternă; e o axiomă că vei cunoaște mai bine pe alții, respectiv, alte lucruri atunci când știi cine ești, de ce posibilități / capacități dispui, ce dorești, ce și cum intenționezi să faci ș.a.m.d. În context, amintim și o constatare a lui Confucius: „*A ști ce știi și ce nu știi – aceasta este adevărată cunoaștere*.” Pe aceeași linie, Nicolae Iorga merge ceva mai departe, îndemnându-ne: „*Cunoaște-ți prietenii pentru a-i iubi și dușmanii pentru a-i stăpîni*.” Comentariile, aici, ni se par de prisos, tocmai de aceea „*facem încă un salt în timp*”, oprindu-ne la un poet englez de factură victoriană, Robert Browning (1812-1889), care ne dumerește că „*nu există cunoaștere fără să nu fie putere*”. Am descoperit relativ târziu acest aforism, dar cu atât mai mare mi-a fost surpriza citindu-l, căci, intuitiv, am considerat întotdeauna că omul cunoscător, documentat, instruit este nu numai puternic, dar și liber în opțiuni și în acțiuni, mai mult încă: și un popor instruit are mai multe șanse de a scăpa de tutela străinilor, de asuprire din partea altora; acestui popor i se deschid mai multe căi spre propășire, spre o evoluție benefică tuturor reprezentanților lui. Și dacă liricul romantic din Anglia pune cunoașterea în legătură cu puterea, apoi Emil Cioran o corela cu... însăși fericirea omenească! Să-l ascultăm: „*Cunoașterea a ridicat un zid de netrecut între om și fericire. Suferința nu e decât cunoștința Absolutului*.” Și pentru ca acest gând cioranian să nu sperie pe cineva, adăugăm în finalul acestui excurs prin universul aforistic o cugetare a lui Vasile Pârvan care, avem impresia, are ca primi destinatari pe tineri: „*Mai sus, tot mai sus... Nu însă pe treptele ierarhiei, ci în cunoaștere și înțelegerea lumii*.”

Aceste și alte gânduri converg spre un numitor comun: cunoașterea ca o necesitate și o garanție a propășirii societății. Cum putem lesne deduce,

preocupările pentru tandemul sau dualul **om (societate) – cunoaștere**, sînt vechi și, îndrăznim să spunem – constante. Totuși, evoluția științei, respectiv, a cunoașterii, a dictat fiecărei epoci anumite „reguli ale jocului”, anumite exigențe, imperative, principii, care diferă de la o epocă la alta.

Să vedem acum care ar fi cerințele sau poate principiile specifice Societății Cunoașterii în epoca contemporană. Cîte ceva se preia, se continuă din etapele anterioare ale evoluției omenirii, deși, în ansamblu, criteriile diferă mult acum de cele specifice Renașterii sau Veacului Luminilor – ca să ne referim la numai două epoci în care oamenii, liderii de stat și de opinie puneau la modul serios problema cunoașterii ca o necesitate pentru buna evoluție a comunității și a statului.

Competențele sau, altfel spus, capacitatea omului de a acționa, de a aprecia, a soluționa și a decide ceva la un grad ce i-ar permite să devină o autoritate în domeniu au definit, în linii mari, dintotdeauna societățile, civilizațiile. Tocmai competențele au generat, de-a lungul veacurilor, spiritele enciclopedice, conducînd în secolul al XVII-lea la apariția, în Franța, a *Enciclopediei* – o amplă sinteză a cunoștințelor umane, elaborată, pentru uzul comunității, de către o echipă de personalități ale științei, literaturii, artelor, meșteșugurilor etc. Pe urmele enciclopediștilor francezi, faimosul nostru cărturar Bogdan Petriceicu Hasdeu a inițiat elaborarea unui *Etymologicum Magnum Romaniae* – un dicționar-tezaur al limbii române – nu doar explicativ, etimologic, frazeologic, dar și universal. Inițiativa, uluitoare prin concepție și realizare chiar de la primul volum, s-a dovedit a fi peste puterile unui singur om, fie el și cu facultățile excepționale ale lui B.P. Hasdeu, din care motiv continuarea lui a fost pusă în seama Academiei Române. A fost și aceasta un semnal al necesității de specializare – mai restrînsă și, concomitent, mai profundă, în secolul XX și în prezent tocmai *specializarea* devenind un criteriu de bază al competențelor. Așadar, un semn distinctiv, un imperativ, al Societății Cunoașterii în ziua de azi ar fi specializarea, profilarea, tot mai strictă și mai aprofundată. Da, sînt apreciate și spiritele sau imboldurile enciclopedice, cu vaste cunoștințe în diferite domenii și totuși cel mai cotate – ca fiind de o utilitate deosebit de eficientă – este specialistul bine ancorat într-o sferă anume de studiu, de cercetare, respectiv, de promovare, propagare, popularizare a respectivului domeniu.

Cunoașterea mai multor limbi, aplicarea cunoașterii limbilor străine la fel au fost prețuite de-a lungul timpului, recurgîndu-se foarte des la capacitățile, la roadele activității poligloților. În epoca modernă, marcată de un dialog intens între oameni, națiuni, state, a cunoaște o limbă sau chiar cîteva limbi străine nu mai constituie însă apanajul unui cerc, relativ restrîns, de filologi, de alți savanți sau diplomați. Studiarea limbilor străine a devenit pretutindeni o politică culturală ridicată la rang de stat, fiind printre tinerii aspiranți la studii

universitare o disciplină dintre cele mai solicitate. *Multiculturalitatea, plurilingvismul* sînt niște cuvinte de ordine, mai mult decît niște simple lozinci, ale Europei contemporane, iar cu anumite nuanțări – chiar ale lumii întregi. Cu o jumătate de secol în urmă era un lux, era un „blazon de noblețe intelectuală” ca un tînăr studios să învețe, să știe o limbă străină. Cu un sfert de veac în urmă acest „lux” a prins a se generaliza; în prezent, cele mai multe licee și universități prevăd studierea a două sau chiar trei limbi. O pot spune din propria-mi experiență: cunoașterea oricărei limbi înseamnă o fereastră larg deschisă spre un nou univers cultural, informațional, dar și emotiv, sentimental. Bucuria, marea satisfacție a comunicării și a cunoașterii, a revelațiilor continue ar fi doar două din multiplele avantaje pe care ți le oferă studierea limbilor, indiferent că sînt acestea niște idiomuri „mari”, de circulație universală, sau „mici”, limitate la uzul unui popor de cîteva milioane. Nu în zadar se spune: cîte limbi cunoști, de atîtea ori om ești! Cum însă o marcă distinctivă a societății contemporane este abordarea pragmatică a lucrurilor, fenomenelor – ei bine, și din acest punct de vedere pot confirma axioma că studiul, cunoașterea limbilor este un capital de excepție: da, unul intelectual, spiritual, dar care te ghidează cel mai sigur spre cucerirea altor capitaluri, inclusiv spre capitalul în accepția clasicilor economiei politice. În context, am mai spus-o și țin să repet: a) efectul cunoașterii unei sau mai multor limbi străine se reduce substanțial dacă nu cunoști bine, temeinic, subtil chiar, limba maternă – româna, în cazul nostru; b) orice limbă străină se învață mai bine, mai sigur și mai aprofundat prin intermediul limbii materne, datorită cunoașterii limbii natale; mai mult, cel care își cunoaște bine graiul strămoșesc are mai multe șanse de a studia ușor și alte discipline, adevăr surprins și de un faimos iluminist francez, E.B. de Condillac (1717-1780), care nota următoarele: „Vrei să pătrunzi cu ușurință tainele științelor? Începe prin a învăța limba maternă!”

Un indice specific al epocii noastre îl constituie *calculatorul*, utilizarea lui, inclusiv sau primordial, a *internetului*. Este, indubitabil, una dintre cele mai de seamă realizări ale intelectului uman. Totodată, calculatorul – respectiv, internetul – constituie, neîndoios, și una dintre cele mai fascinante împliniri ale existenței noastre. Nu mai e cazul să insistăm asupra gradului sporit de utilitate, de eficiență, de pragmatism ale calculatorului; simplitatea și viteza – uluitoare, ambele – cu care fiecare om își face acces la un ocean, dacă nu la cîteva oceane (unul mai vast decît celălalt!) de acumulări ale tuturor roadelor intelectului uman, ale progresului, evoluției și stării actuale a celor mai diverse sfere de preocupări ale cunoașterii.

Primit inițial cu destule reticențe, de către generația mai în vîrstă (recunosc: este și cazul subsemnatului!), foarte curînd calculatorul s-a transformat dintr-o „sperietoare” – într-un instrument indispensabil, de uz cotidian, ba chiar

de folosință la fiecare oră de zi și noapte. Tînăra generație – categorie cu totul convențională, în care trebuie să includem și copiii, elevii din clasele primare, cel puțin – a îmbrățișat cu o firească ușurință și pasiune avantajele, splendorile calculatorului, cu deosebire pe cele ale *net*-ului, cum mai este numit, la modul diminutival, hipocoristic, dar și dezmierdător internetul. Astfel încît, în prezent – la capitolul utilizarea calculatorului – accesul la internet comportă mai curînd o singură problemă care vizează, probabil, în special tinerii, adolescenții este finalitatea recursului la nenumăratele, neasemuitele avantaje oferite de calculator / internet. Ca și oricare altă realizare de seamă a progresului, calculatorul – respectiv, internetul – au un impact diferit asupra diverselor categorii de beneficiari; „ispitele” oferite fiind numeroase și extrem de variate, rămîne valabilă chestiunea cultivării unei abordări diferențiate, problema discernămîntului la utilizarea lor. Oricît ar părea de paradoxal, dar mai există și problema timpului atribuit pentru munca (sau jocul!) la / pe calculator, la / în *net*... Însă la acest compartiment ar avea mai multe de spus specialiștii, inclusiv cei din sfera sănătății publice sau individualumane.

În fine, alt aspect care se cere menționat, dacă nu subliniat / accentuat, al ființării noastre în Societatea Cunoașterii ar fi *instruirea continuă*, instruirea pe viață. Pentru a ne elucida aserțiunea dată, vom recurge din nou la o comparație de ordin temporal, cronologic. Popoarele scandinave (suedezii, norvegienii, danezii, finlandezii, islandezii), dar și națiunile baltice (mai întîi estonii, apoi letonii și lituanienii, aflați în sfera de influență a regilor și cărturarilor de la Stockholm) au lichidat analfabetismul încă la începutul secolului XVII. În același veac au învățat a scrie / a citi, în proporții de masă germanii și polonezii; urmați de francezi, care au pus și soluționat această problemă curînd după stingerea incendiului național numit Marea Revoluție din anii 1789-1793 (sau chiar pînă la 1799!). După unirea, din 1859, a Principatelor Moldova și Muntenia, domnitorul Al. I. Cuza a plasat în lista de priorități ale noului stat deschiderea de școli primare în toate comunele, proiect pus în aplicare, cu mai multă stăruință și inspirație, de către Spiru Haret, la răscrucea secolelor XIX-XX, și finalizat, cu un real succes, în România Mare, așadar, și la noi, în Basarabia, în perioada dintre cele două războaie mondiale. Chiar dacă ocupanții sovietici, după 1940 – și din nou, după 1944 – au umilit populația basarabeană printr-o nouă lichidare a analfabetismului – prin acel *likbez* de tristă faimă, care nu însemna altceva decît învățarea alfabetului rus (chirilic) – timpul, realitatea au demonstrat cotropitorilor că *cele patru clase românești* adeseori făceau concurență studiilor liceale, dacă nu și universitare din URSS! Evoluțiile din lume, în anii '50-'70 ai sec. XX, au determinat o abordare progresistă a instrucțiunii publice și a educației chiar și în spațiul, relativ închistat, al „lagărului socialist”; inclusiv, în URSS și China, țări ale căror

conducerei se țineau de un stupid „principiu”, care ar suna astfel: „Nu ne pasă ce fac sau ce cred occidentalii” (în rusă: „Zapad nam ne ukaz!”). Încet, timid, anevoios, dar accentele se deplasau de la ideologizarea și militarizarea excesivă, puse în serviciul consolidării statului și pozițiilor partidului de guvernământ, spre instruirea, de o manieră mai apropiată celei din Vest, a cetățenilor. Într-un fel sau altul, la prăbușirea imperiului sovietic, cea mai mare parte a populației actualei Republici Moldova avea studii medii (școala medie de cultură generală de 10 sau de 11 clase); un procent semnificativ de locuitori absolviseră școli de meserii (profesional-tehnice), colegii („tehnicumuri”) sau facultăți (institute, universități). Prin anii '90 ai sec. XX se considera că a avea studii superioare este un plafon... Acum, la începutul mileniului III, se impune tot mai mult necesitatea studiilor de masterat, de doctorat, a altor forme de învățământ postuniversitar.

Astfel încât, omul contemporan, pentru a face față provocărilor epocii, este pus în situația de a învăța... nu, nu chiar toată viața! Dar, cu certitudine, o bună parte din anii pe care i-i „sloboade” Cel-de-Sus. Nu este oare această situație un element al suprasaturării? Totul depinde de om, de profesiunea aleasă, de aspirațiile, de ambițiile, de proiectele, dar și de necesitățile fiecăruia. Unii *trebuie*, alții *doresc* să învețe chiar toată viața. În societatea barbară, omul se conforma legilor acelei societăți și numai respectându-le a putut merge mai departe, spre o relativă civilizație. În epoca victoriană – cităm acest exemplu, cum am amintit mai sus spusele unui reprezentant al acelor vremi – cei mai mulți britanici și irlandezi au adoptat principiile specifice unei existențe de tip victorian, fructificând cu succes beneficiile unei înfloriri economice și culturale. În consecință, în epoca ce-și face sinonim nu numai Societatea Libertății, dar și Societatea Cunoașterii, *oamenii au de ales între libertate* – a faptei, a acțiunilor, a modului de viață – și *cunoașterea* a tot ce se poate și a tot ce este necesar, util, benefic. Omul liber se poate autoîncânta și autoadmira, omul cunoscător este, de regulă, admirat de alții; cel liber, de obicei, își trăiește mai mult singur satisfacțiile personale; cel instruit, documentat, cunoscător poate contribui la înmulțirea satisfacțiilor sufletești și a realizărilor pentru un număr mai mare de membri ai familiei, de colegi, prieteni, concetățeni. Omul cu cap pe umeri va opta pentru o îmbinare cât mai armonioasă a libertăților și a șansei de a cunoaște cât mai multe. Măcar și de aceea că este cu adevărat liber, dar și puternic – omul informat, documentat, cel ce se lasă mai întâi pradă fascinației de a ști, apoi și altor tentații pămîntești. Și, cum bine se cunoaște, urma alege.

(BiblioPolis, 2008, vol. 25, nr. 1)

SÎNTEM O PARTE A GALAXIEI GUTENBERG

Eram tentat să intitulez acest articol *Mari aniversări bibliofile*, și nu era să comit o greșeală, dimpotrivă, poate. Posibil să fi observat și alții: anul acesta, 2008, este cu totul deosebit la capitolul aniversări axate pe diferite evenimente, nume, fapte și înfăptuiri, realizări vizînd cartea tipărită, evoluția ei întru binele omului, întru prosperarea societății prin carte și cultură.

O trecere în revistă a acestor aniversări ar constitui, pe de o parte, un omagiu adus Măriei Sale Cartea și unora dintre cei mai faimoși cititori ai acestei mărețe zidiri a civilizației mondiale. Pe de altă parte însă, ar fi și un prilej de a pune, la dispoziția celor interesați, un set de cunoștințe, date, exemple, nume, contribuții ce țin de istoria cărții – fapte pe care e bine să le știe orice persoană interesată, orice om cu o brumă de cultură. Or, bibliotecarii noștri, angajați ai unui foarte important sector al vieții culturale, sînt și interesați, și obligați, într-un fel, să-și cunoască domeniul de activitate, inclusiv din punct de vedere istoric.

Și cum pentru europeni cartea tipărită se identifică, în cea mai mare măsură, cu numele tipografului german Johann Gutenberg (1398-1468), de la el vom și începe.

Așadar, **se împlinesc 610 ani de la nașterea și 540 de ani de la stingerea „părintelui tiparului”**, a aceluia meșter-tipograf din orașul nemțesc Mainz, care a ajuns să fie supranumit „cel mai celebru tipograf al tuturor timpurilor”. Lui Johann Gutenberg i-a revenit misiunea cu adevărat revoluționară, de-a dreptul istorică, de a fi inventat un nou tip de presă tipografică ce utiliza, în premieră pentru continentul european, litere mobile, prin crearea unui aliaj special pentru acest tip de matrițe și realizarea unei serii de vopsele (cerneluri) pe bază de uleiuri. S-a întîmplat această minune în anul 1445, cînd meșterul de la Mainz tipărește o poezie germană, după care apar: un fragment de gramatică germană, apoi un calendar astronomic și o bulă papală. În 1453 – printr-o coincidență, în chiar anul căderii leagănelui Ortodoxiei, a Constantinopolului –, atunci, **cu 555 de ani în urmă**, J. Gutenberg a săvîrșit tipărirea unor texte din *Biblie*, în limba latină. Peste ceva timp, în 1456, după doi ani de efort, vede lumina tiparului *Biblia*, text integral, iarăși în limba latină. Invenția lui Gutenberg s-a dovedit a fi de o trăinicie nemaipomenită: generația mea de ziariști, redactori de carte, editori, scriitori, mai ține minte „mașina lui Gutenberg”, modernizată, desigur, numită linotip și înlocuită de mecanisme și mai sofisticate, pe bază de calculator electronic – cel puțin la noi, în R. Moldova – abia în anii '90 ai secolului și mileniului trecute.

Nu credem să fi fost o întîmplare că prima carte „serioasă” tipărită de Gutenberg era textul *Sfintei Scripturi*, mai exact – cea cunoscută în istorie ca

Biblia cu 42 de rînduri, în două volume, cu un total de 1282 pagini. În scurt timp apare a 2-a ediție: *Biblia cu 36 de rînduri*. Tipărirea acestei ediții noi a început în 1458, deci, **cu exact 550 de ani în urmă** (fiind terminată munca de tipărire peste doi ani, în 1460). Importanța deosebită a lucrării lui Gutenberg a fost relevată cu diferite ocazii, de cei mai diferiți scriitori și învățați ai trecutului sau culturologi contemporani din lume. Astfel, francezii L. Fevre și H.-J. Martin aveau să menționeze: „*Inventarea tiparului [de către Johann Gutenberg] a avut o funcție esențială în difuzarea scrierilor clasice [...]; a contribuit la fixarea limbilor și a favorizat dezvoltarea literaturilor naționale [în Europa, și nu numai, precizăm noi].*”

Este semnificativ faptul că numele lui Gutenberg a devenit sinonim cu tiparul, iar activitatea tipografică, editorială, difuzarea și chiar citirea cărților au prins a se numi prin frumoasa îmbinare **Galaxia Gutenberg**. Nu știu ce simt alți colegi – oameni ai scrisului, editori, bibliotecari, difuzori de carte – eu unul mă gândesc cu bucurie și mîndrie la faptul că sîntem o părticică a acestei miraculoase Galaxii, care implică, ce-i drept, nu numai sentimentul mîndriei, dar și pe cel al unei responsabilități față de cuvîntul scris, apoi imprimat și răspîndit printre cei fascinați de magia cuvintelor.

Invenția lui Gutenberg a fost apreciată la justa-i valoare în epocă, și poate nu atît prin elogierea autorului ei, ci, mai ales, prin felul cum s-a propagat realizarea sa, avîntul minții, inteligenței meșterului din Mainz. Căci, în scurt timp după „patentare” în Germania, tiparul cu litere mobile a cunoscut un veritabil marș triumfal pe continentul european, apoi și în alte părți ale lumii. Nu vom ezita să prezentăm aici o listă cronologică a țărilor în care a fost preluată metoda de tipărire inventată de Gutenberg. Astfel, puțin timp după Germania, au fost tipărite primele cărți în Italia (1465), Franța (1470), Țările de Jos (actualele state Belgia și Olanda – 1473), Anglia (1477), Austria (1482), Suedia (1483), Portugalia (1489), Danemarca (1493)... La începutul secolului următor, XVI, în același an – 1508 – se tipărește prima carte în Scoția și în Țările Române; ceva mai tîrziu – în Rusia (1533). În 1556 tiparul devine un bun public și în America Latină, mai exact – în Mexic, apoi în Asia (Damasc, Siria – 1610); în America de Nord prima carte se tipărește la Boston, în 1637, iar pe continentul african – în Egipt, la 1789...

Atenție la anul primei cărți tipărite în spațiul românesc: 1508, așadar, cu cinci secole în urmă!... Cei mai mulți dintre noi știu că prima carte în Moldova veche a ieșit de sub teascurile tiparniței de la Trei Ierarhi din Iași, în 1643: *Cazania* sau *Carte românească de învățătură*, a mitropolitului Varlaam; peste cîțiva ani, tot acolo văzînd lumina tiparului și *Pravila* lui Vasile Lupu. Într-adevăr, acestea au fost printre primele cărți tipărite la noi în limba poporului, **în limba română** – după cum se specifică și în prefețele respectivelor volume scrise și pregătite pentru tipar la Iași – capitala Moldovei istorice. În 1508 însă,

la Mănăstirea Dealu de lângă Tîrgoviște (vechea, prima capitala a Țării Românești), a fost tipărit un *Liturghier slavon*, cunoscut mai ales ca *Liturghierul lui Macarie*. Precizăm că Macarie era sîrb de origine, iar meșteșugul tipăritului îl învățase în orașul italian Veneția. Călugărindu-se de tînar – deja în spațiul românesc –, Macarie devine un cleric deosebit de cult, un adevărat cărturar al epocii sale. Un timp, a fost episcop al Moldovei și mitropolit al Ungro-Vlahiei; este cunoscut și ca autor al unei dintre primele cronici române, în limba slavonă, care, printre altele, descrie și domnia lui Ștefan cel Mare. *Liturghierul lui Macarie* a deschis o listă de importante tipărituri românești, în mare majoritate cărți sfinte, foarte multe dintre ele ajunse în 2008 la remarcabile aniversări.

Subiectul acesta – aniversările unor mari cărți românești – merită o atenție aparte, sporită, și-l vom aborda mai pe larg în numărul viitor al revistei noastre. Cu atît mai mult cu cît, tocmai pornindu-se de la această „avalanșă de aniversări”, Biserica Ortodoxă Română a sugerat a se considera 2008 **An al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii**, oferindu-se astfel, un prilej fericit de evocare a lucrărilor ce au stat la căpătîiul limbii literare române, dar și al literaturii noastre.

Astfel, în 1558 – **cu 450 de ani în urmă** – în slăvitul oraș Tîrgoviște este tipărit un *Triod slavon*, în care este amintit numele diaconului Coresi (1510-1581) – faimos tipograf și editor, cel care a pus în circulație unele cărți fundamentale ale Ortodoxiei române, acestea stînd la baza limbii noastre literare și contribuind masiv la unificarea graiurilor vorbite în cele trei provincii istorice: Muntenia (Țara Românească), Moldova și Transilvania (Ardealul). *Cazania* lui Varlaam a fost tipărită **cu 365 de ani în urmă**, iar **acum 360 de ani** vede lumina tiparului *Noul Testament de la Bălgrad* (Alba Iulia), prima traducere românească a unei părți din Sfînta Scriptură. *Psaltirea în versuri* a mitropolitului Dosoftei apare în 1673, așadar, **cu 335 de ani în urmă**.

Textul integral al Cărții Cărilor se tipărește în 1688 – **acum 320 de ani** – odată cu apariția, sub auspiciile luminatului domnitor muntean Șerban Cantacuzino, a *Bibliei de la București*, care a contribuit la cristalizarea limbii literare române. Vom menționa că la elaborarea acestei lucrări cu adevărat monumentale, decisive pentru evoluția spiritualității noastre, au conlucrat reprezentanți ai celor trei provincii istorice românești: frații munteni Radu și Șerban Greceanu, moldovenii Nicolae Milescu Spătarul și Dosoftei, ei toți pornind de la modelul oferit de către Coresi, care a activat în Transilvania, la Brașov. Astfel încît, unitatea noastră românească și-a găsit expresie și în apariția celei mai importante cărți a credinței strămoșești. **Cu 150 de ani în urmă**, la 1858, mitropolitul Andrei Șaguna tipărește *Biblia de la Sibiu* – în română, dar cu litere latine deja. **Iar acum 70 de ani** apare *traducerea literară a Bibliei în limba română*, lucrare efectuată de Gala Galaction, distins cărturar, teolog, scriitor, asistat de teologul Radu Vasile, sub redacția acad. Al. Rosetti.

Această versiune a Sfintei Scripturi se numește și *Biblia de la Chișinău*, părintele G. Galaction trudind la tălmăcire în perioada când era profesor la Facultatea de Teologie din capitala Basarabiei.

În acest periplu gazetăresc prin cărți și aniversări, ar fi nedrept să nu amintim, în final, încă vreo câteva titluri și date. **Cu 225 de ani în urmă** Gheorghe Șincai, reprezentant de vază al Școlii Ardelene (Școală lingvistică, dar și de culturalizare), a tipărit o gramatică latină, care ulterior a servit model pentru elaborarea gramaticilor limbii noastre. Ceva mai târziu, **cu 210 ani în urmă**, la Sibiu apare un prim manual de istorie universală, iar la Buda – un prim manual de retorică, ambele în română. Anul 1883 este remarcabil pentru istoria literaturii noastre și, în genere, pentru istoria noastră prin faptul că **Minai Eminescu** tipărește primul (și unicul) său volum de **Poezii**. S-a produs acest eveniment cu 125 de ani în urmă... Tot atunci, însă, Eminescu scrie cel puțin două capodopere ale sale: poemul *Luceafărul*, devenit foarte curînd antologic, și poezia *Doina*, mult timp dosită de ochii, inima și cugetul cititorilor cei numeroși...

În **Anul Hasdeu** se împlinesc mai multe „date rotunde” de la tipărirea unor opere capitale din moștenirea literar-istorică și filozofică a patronului nostru spiritual: **135 de ani** de când s-a tipărit volumul **Poezie** și **130** – de la apariția vol. 1 al studiului paleografico-lingvistic *Cuvente den bătrîni*; **120 – Din istoria limbii române** și **un centenar** va avea cartea **Sic cogito. Ce e viața? Ce e moartea? Ce e omul?**

Mai menționăm, că UNESCO a declarat 2008 **Anul mondial al limbilor** – eveniment deloc neglijabil și pentru noi, măcar și pentru simplul motiv că la Chișinău, alături de biblioteci românești și mixte, funcționează și o serie de instituții bibliotecar-culturale în limbile minorităților etnice de la noi (ucraineană, rusă, bulgară, găgăuză, evreiască, polonă), dar și în unele limbi de circulație universală – este cazul Centrului de carte germană de la Sediul Central al BM „B.P. Hasdeu”. Tot la nivel internațional, după cum s-a vorbit și cu alte ocazii (inclusiv printr-o serie de articole din nr. 1 / 2008 al revistei *BiblioPolis*), 2008 este proclamat **Anul lecturii**. La nivelul R. Moldova, vom aminti că oficial 2008 este dedicat **Dinastiei Cantemireștilor**, precum și **scriitorului academician Ion Druță**, iar Uniunea Scriitorilor a desemnat anul curent ca **An de luptă pentru protejarea limbii române, a simbolurilor și valorilor naționale**.

Așadar, aniversări, sărbători, prilejuri de a comemora și de a propaga personalități, respectiv, fapte, împliniri spirituale – avem multe... Rămîne să le fructificăm cît mai demn, cît mai captivant și mai util și pentru noi, și pentru cei care găsesc în bibliotecă un reper sufletesc la care vin cu plăcere și încredere.

(*BiblioPolis*, 2008, vol. 26, nr. 2)

APĂRAREA BIBLIOTECII

De mai mulți ani, cu mult înainte de lansarea *BiblioPolis*-ului, adun materiale conținând tot felul de fapte, cifre, date, întâmplări curioase, toate legate de trecutul și prezentul bibliotecilor. Într-o simbolică mapă, astfel, s-au îngrămădit zeci și zeci de tăieturi din ziare și reviste, mai recent – și pagini listate din internet. Încercînd să fac o anumită ordine în această pestriță „adunare biblio-factologică”, am dedus fără greș că cele mai multe materiale au un conținut nu numai cognitiv, dar și preponderent pozitiv, încurajator, optimist. Așadar, *despre biblioteci se scrie în genere de bine*, or, aceasta nu e nici pe de departe o regulă. Cu deosebire în ultimul timp, colecția de care vă vorbesc a prins a se completa tot mai des cu informații ce trebuie calificate ca negative, poate chiar alarmante. Despre unele fapte de acest fel, din viața bibliotecilor din unele țări, am scris și cu alte ocazii. Revin la acest subiect și acum, începînd cu un caz ce ar putea fi calificat ca distractiv, amuzant, haios... dacă nu ar fi, pînă la urmă, și trist. Anticipînd lucrurile, voi preciza că istoria pe care țin să v-o relatez are totuși un final fericit, un *happy-end* – ca să recurg la un termen din domeniul cinematografului (și, parțial, al literaturii, de exemplu, al romanelor polițiste).

De altfel, însăși „povestea” aceasta are un iz de roman polițist. Așadar, odată... (nu de mult), patroana unei firme comerciale a acționat în judecată o bibliotecă pentru... zgomotul ce vine de acolo, din bibliotecă adică. Subliniem că biblioteca în cauză se află la parterul unei clădiri istorice, în timp ce firma ocupă trei etaje deasupra. Zgomotul care a constituit obiectul dosarului judiciar s-a produs într-o seară (într-o singură seară!); ce-i drept, peste o limită a decenței urbane, adică pînă pe la vreo 23.30. Instanța judecătorească a respins acuzația ca fiind neîntemeiată, sugerînd părților aflate în conflict să rezolve „problema” pe cale amiabilă, pașnică, „la mica înțelegere”. Atunci firma a repetat acțiunea în judecată, specificînd că este deranjată în genere de zgomotul pe care-l produc vizitatorii bibliotecii – zilnic, la orice oră. Judecata respingînd din nou acuzațiile, peste o habă acea firma a depus o nouă cerere, în care învinuia biblioteca deja de alt păcat, și anume: că de la parter, adică de la bibliotecă, „urcă” la birourile firmei șoareci și șobolani... Oamenii legii au solicitat Sanepid-ului să se descurce de unde apar și cum urcă sus rozătoarele, instituția sanitară stabilind că acestea vin dintr-o clădire vecină, în care se afla un restaurant oriental, în curs de renovare, dar provizoriu părăsit. Curînd instanța a închis definitiv dosarul, intuind în pretențiile firmei comerciale ceva mai mult decît o banală grijă pentru comoditatea angajaților săi: patroana, șefa lor, ar fi preferat să nu aibă un vecin ca biblioteca, iar în definitiv – să intre în posesia spațiului ocupat de această instituție de cultură.

Nu aş fi relatat cu lux de amănunte despre acest fapt, dacă nu aş fi fost impresionat de **fermitatea judecăţii în a apăra biblioteca**, nu pur şi simplu de a-i face dreptate. Acum e locul să vă spun că întâmplarea a avut loc într-o ţară civilizată, al cărei popor are un vechi şi constant cult al cărţii: Lituania, şi mai exact, în capitala lituaniană, Vilnius. Aşa se procedează, în genere, în lumea civilizată, deşi, nu este pădure fără uscături. Bunăoară, într-o ţară vecină (şi cu adevărat prietenă Lituaniei, avînd în vedere frăţia etnică şi lingvistică a acestor două popoare) – Letonia – cultul cărţii nu este mai puţin apreciabil decît în Lituania, Polonia, Estonia, Finlanda, Suedia sau alte state din nordul Europei. Cu toate astea, de trei ani deja, guvernul de la Riga nu aprobă bugetul necesar pentru construirea *Castelului Soarelui* – aşa a fost numit acolo noul sediu al Bibliotecii Naţionale. În pofida argumentelor prezentate de doamna ministru al culturii, sfidînd sprijinul masiv al majorităţii absolute a intelectualităţii naţionale, Guvernul leton respinge proiectul pe motiv că ar fi prea costisitor: circa 400 milioane latsi, adică 800 milioane dolari SUA ori aproximativ 600 milioane euro.

Totuşi, cazuri din acestea – acuzaţia că o bibliotecă „ar produce zgomot şi şobolani” sau tergiversarea realizării unui proiect de Bibliotecă Naţională – sînt mai curînd izolate, nişte excepţii în lumea liberă şi (cît de cît) prosperă: acolo, atît poporul, cît şi conducătorii apără, ocrotesc, cinstesc bibliotecile. Ceea ce nu se poate spune despre statele aflate în tranziţia postcomunistă. Bunăoară, în fosta „mumă a comunismului”, în Rusia, se merge pe linia unei crase discriminări a bibliotecilor situate în alte localităţi decît marile centre politice, economice şi culturale Moscova şi Petersburg. Frapează, în Rusia, şi decalajul greu imaginabil, discrepanţa penibilă, deosebirile prea de tot mari în schema de remunerare: un bibliotecar cu aceleaşi studii, vechime, grad de evaluare profesională primeşte în regiunea Leningrad (Petersburg) aproape de două ori mai puţin decît un coleg de al său din regiunea Moscova, iar acelaşi bibliotecar din Ekaterinburg (munţii Ural, frontiera naturală dintre Europa şi Asia), Irkutsk (Siberia) sau din Vladivostok (Extremul Orient) are un salariu de trei, cinci, respectiv opt ori mai mic decît în capitală. Şi totuşi, dacă bibliotecile din capitalele republicilor sau ale regiunilor se descurcă, cele raionale au fost trecute în categoria instituţiilor „lipsite de perspectivă” – de altfel, ca şi multe localităţi situate mai departe decît amintitele centre. Esenţa acestei tragedii o va înţelege în toată amploarea ei oricine se va uita mai atent la harta Rusiei, cu întinderile ei copleşitoare, cu distanţe greu, dacă nu imposibil, de străbătut. Şi mai bine va percepe această dramă cel care a avut ocazia să viziteze Rusia: tocmai oraşele mai mici, care în urma unei industrializări excesive, nesăbuite, au substituit satele risipite prin stepe, prin tundră şi taiga, aceste localităţi mai păstrează tradiţiile sănătoase ale ruşilor, aici au mai rămas intelectuali sincer

pasionați de cultură, inclusiv de carte. Ceea ce nu se mai poate spune despre metropolele „burghezificate”, „occidentalizate” în stil pur rusesc, adică de-a-ndoaselea, prin preluarea a tot ce e mai rău, mai dezământat, mai putred din SUA și din Europa de Vest.

În Bielorusia, unde președintele statului și KGB-ul decid totul pentru toți, ei taie și spînzură în orice domeniu – de la munca la uzina de tractoare pînă la accesul la calculatoare (internet) –, bibliotecile „mici”, adică din provincie, au trecut printr-o dureroasă comasare, cele ale comunităților fiind strîmtorate în beneficiul instituțiilor bibliotecare de pe lîngă întreprinderi sau alte unități economice de stat. Bibliotecile „mari” o duc mai bine, în acest sens amintindu-se mereu exemplul Bibliotecii Naționale care, cu cîțiva ani în urmă, s-a ales cu un splendid edificiu în centrul capitalei, orașul Minsk. Nimic de spus: e o clădire foarte frumoasă din punct de vedere estetic, dar mai e și funcțională, și fondul de carte și de publicații periodice este acolo impresionant, acum activînd pe baza celor mai avansate tehnologii. Totuși, e bine să se știe și acest amănunt: în Bielorusia, încă sovietică (acolo, ca și în Rusia, mai există întreprinderi și ziare conținînd în titulatură adjectivul „sovietski”, dar nu numai despre aceasta e vorba), ei bine, în „țara lui Lukașenko”, și la această excelentă Bibliotecă Națională, și la alte biblioteci mai puțin excelente, accesul cititorilor este limitat la fondul de carte, la anumite colecții. Mai mult: acolo unii cetățeni, cei care fac disidență sau – pur și simplu – opoziție deschisă, sînt privați de dreptul de a-și face un abonament, un permis la o sală de lectură. Mai mult încă: în această țară nu poți naviga, nu poți, pur și simplu, intra pe multe site-uri (portaluri), fie ele bieloruse, fie rusești, ca să nu mai vorbim de cele polone, lituaniene, letone, germane, britanice, americane, care sînt aspru cenzurate și, de e cazul (or, acesta apare de multe ori), sînt și blocate pînă la... căderea actualului regim dictatorial, probabil.

În Ucraina, debandada și haosul din viața politică se răsfrîng perfect, deci, fără cruțare, și asupra activității bibliotecare: comasări sau chiar lichidări masive de biblioteci în provincie, menajarea unor biblioteci din orașele mai mari (Kiev, Lwow, Poltava, Harkov, Odesa...), în special a celor din localitățile unde se află la putere, majoritar, reprezentanții partidului de guvernămînt și simpatizanții acestuia. Un aspect important al vieții spirituale în Ucraina independentă, și cu deosebire în perioada de după „revoluția portocalie”, rezidă în ucrainizarea masivă a tuturor sferelor, nu numai a celor în care limba ucraineană era neglijată sau marginalizată anterior, în epoca țaristă, apoi și în cea sovietică. Partea proastă a acestei politici naționaliste rezidă în faptul că ucrainizarea se face cu o nesocotință ce lovește crunt în minoritățile etnice din acest stat. Și dacă rușii, evreii, polonezii, maghiarii, tătarii din Crimeea sînt cumva „cruțați”, totuși – datorită intervențiilor energice ale comunităților din

patriile lor istorice sau „adiacente” (Rusia, Israel, Polonia, Ungaria, Turcia) –, apoi românii din regiunile Cernăuți, Odesa, Transcarpatică, „beneficiind” doar de pasivitatea sau chiar defetismul, moliciunea Bucureștiului și Chișinăului, devin niște victime demne de deplîns, căci li se ia brutal dreptul la învățămînt și la lectură în limba maternă. Am scris și cu altă ocazie despre starea jalnică a colecțiilor de carte românească din bibliotecile unor orașe precum Cernăuți, Herța sau Adîncata, din numeroase comune mari, populate exclusiv de români: Boian, Voloca, Mahala, Costiceni, Suceveni ș.a. Dacă mai amintim, în context, că în vechi orașe moldovenești ca Hotin, Cetatea Albă (acum Belgorod-Dnestrovsk), Reni, Ismail, Chilia etc. nu există în genere carte românească decît în biblioteci personale, tabloul devine cu totul clar și... foarte trist.

Am prezentat sumar unele aspecte ale vieții bibliotecare din cîteva state ex-sovietice, republici în care cîndva, cu 20-25 de ani în urmă, exista o situație în genere asemănătoare cu cea de la noi. Acum, pe un tablou cu lumini și umbre, luminile înclină spre acele state care au optat pentru libertate, reforme și democrație de tip european. Cazul din Vilnius, Lituania, ne demonstrează cu prisosință că în aceste țări și comunitățile, și conducătorii apără bibliotecile, spre deosebire de cele trei state est-slave, unde bibliotecile ori sînt lăsate de izbeliște, ori sînt lichidate din diferite motive.

Pe acest fundal, starea bibliotecilor în Republica Moldova poate fi caracterizată ca una relativ (și deocamdată) echilibrată. Or, aceasta e totuși o impresie din afară, de suprafață, căci numai bibliotecarii știu cîte și care sînt problemele cu care se confruntă zilnic, săptămînal, lunar, an de an... Deși la Chișinău situația bibliotecilor (și, respectiv, a bibliotecarilor, a utilizatorilor) este ceva mai bună decît în centrele raionale, totuși avem multe sedii avariate sau situate în subsoluri / demisoluri; iarna nu toate sălile de lectură, nici locurile de muncă ale bibliotecarilor sînt încălzite; peste tot persistă problema achiziției, în special, de carte în limba băștinașilor. Nu se încheagă mereu, și nici pretutindeni, un dialog firesc, fertil, reciproc avantajos între instituțiile de cultură și autorități; stafia comasărilor – din rațiuni de proastă economie a politicii culturale – bîntuie pe întreg teritoriul republicii, de la Naslavcea la Giurgiulești. Fără a continua lista problemelor și lipsurilor, conchidem că la noi bibliotecile nu beneficiază de ocrotirea de care au nevoie și pe care o merită din plin, ca institute ale culturii cu un public constant sau chiar în creștere, cu o accesibilitate remarcabilă, cu un rol tot mai distinct în lucrarea de menținere a culturii, cunoașterii și moralității, în fine – de păstrare a valorilor naționale. Din păcate, nu vedem schimbări spectaculoase într-un viitor imediat... Nici nu avem de unde ne aștepta la atare schimbări atîta timp cît forurile și persoanele decidente nu vor înțelege un adevăr pe cît de simplu, pe atît de profund, de o importanță vitală: **are șanse de supraviețuire numai acel stat care tratează cultura**

ca pe o componentă vitală a existenței poporului ce asigură buna funcționare a acestui stat. Niciun fel de propagandă statalistă, fie ea făcută în școli, la plenaryle de partid sau de pe amvonul Catedralei nu ne va ajuta; niciun fel de business de stat, niciun fel de „lumină de la Răsărit” nu poate salva aparențele; a spus-o cu toată claritatea un personaj al unui mare scriitor din Răsărit, Feodor Dostoievski: „*Frumosul va salva omenirea*”, iar în acest caz – și pe rătăciții de noi, se prea poate, ne va salva.

...Am vrut să-mi intitulez acest articol *Agresarea bibliotecii* pentru că fenomenul agresării, specific regimului sovietic și perioadei de nesfârșită tranziție, se extinde tot mai mult, tot mai des și asupra vieții bibliotecare. Apropierea sărbătorii profesionale m-a făcut să renunț la intenția de la început, ghidat de dorința de a aduce, și prin această scriere, o doză de optimism și de voie bună în sufletele lucrătorilor din biblioteci. Sincere felicitări și cele mai frumoase urări de bine, cu ocazia sărbătorii din 5 octombrie, dragi colege, stimați colegi. Cu credință și fermitate vom ajunge să marcăm această și alte zile în condiții și mai bune. Așa să ne ajute Dumnezeu.

(BiblioPolis, 2008, vol. 27, nr. 3)

CARTEA, UN LUCRU SCUMP

Cînd vorbim ori scriem de carte, evocăm, în primul rînd, „vrejul de lumină” pe care îl emană, mai simplu spus – punem în evidență, primordial, virtuțile ei intrinseci de lucrare cu caracter informativ / cognitiv, estetic sau documentar, instructiv și educativ, tăria (și trăinicia) mesajului transmis de autor, originalitatea discursului scriitoricesc și multe altele asemenea. Se mai pun în evidență și prezentarea artistică, aspectul grafic, execuția poligrafică, unii parametri tehnici: format, volum, mărimea corpului de literă. Mai rar însă, se fac referințe la costul cărții, la prețul ei, adică la cît de scumpă este o tipăritură. Aceasta, din motivul că în genere s-a considerat și se consideră un *mauvais ton*, o manifestare a lipsei de bună-creștere a te referi (și cu atît mai mult – a insista, a pune accentul!) la expresia valorică, financiară, a cărții. Credem că modul acesta de abordare a lucrurilor conține și o marjă de eroare. Paul Valéry, o fire eminentă poetică, ce nu poate fi suspectată de pragmatism, afirma următoarele: „Cărțile au aceiași dușmani ca și oamenii: focul, umiditatea, animalele, timpul și... propriul lor conținut”. E de mirare că în această listă – destul de cuprinzătoare – de inamici ai omului, respectiv, ai cărții, faimosul poet și estetician francez nu a pus și... scumpetea, scumpătatea. Căci, orice s-ar spune, cartea este unul dintre lucrurile cele mai scumpe în existența omului. Viața noastră, în linii mari, pendulează între scump și ieftin, între accesibil și inaccesibil – ca preț.

Este adevărat – și despre aceasta am mai scris, limpezind, se pare, apele – cartea, fiind mai presus de toate o lucrare a spiritului uman, nu poate fi pusă în același rînd cu orice produs material. În fond, atunci cînd se vorbește despre faptul că o carte este scumpă, trebuie de întrevăzut în această constatare mai multe fațete. Căci există cărți scumpe *ex-office*, ca de la sine, bunăoară, grație vechimii lor. Pentru Europa, în respectiva categorie se înscriu *incunabulele* – orice exemplar dintr-o carte tipărită în primii ani ai introducerii tiparului. Ironia sorții a făcut ca Martin Luther să tipărească la Mainz, Germania, prima sa carte, *Biblia*, în limba latină, în 1453 – anul căderii Constantinopolului, a citadelei creștinismului, sub loviturile iataganelor turcești. În 2008, la 555 de ani de la acest eveniment epocal, incunabulele au fost evocate într-o lumină parcă nouă, punîndu-se în evidență și valoarea lor strict materială. Lucru absolut firesc, pentru că de un secol și mai bine, cărțile (inclusiv manuscrisele de autor, corespondența personală sau chiar cărți cu dedicații ale unor celebrități literare, artistice, științifice, politice etc.) formează o piață a lor, care, în unele cazuri, face o concurență serioasă licitațiilor de obiecte de anticariat, de tablouri sau sculpturi, astea din urmă avînd o tradiție mai veche și o popularitate mai mare. Pentru spațiul cultural românesc, epoca

incunabilelor – simbolic, metaforic vorbind – se extinde cu mult după anul 1500, care e un reper cronologic mai mult vest-european. Carte veche și rară românească este considerată, în genere, cea de pînă la anul 1830, luîndu-se, probabil, ca limită cronologică anul impus de Ioan Bianu și Nerva Hodoș, în opera lor fundamentală *Bibliografia veche românească. 1508-1830*. Și cum pînă la acest an în bibliografia noastră a prevalat, numeric, cartea religioasă, este firesc să fie evocate la noi, mai ales, vechile tipărituri bisericești, cu un rol greu de estimat în viața cotidiană și culturală a poporului.

Întîmplarea a făcut ca tot 2008 să fie anul unui număr impresionant de aniversări bibliofile, în majoritate, vechi cărți cu conținut religios sau tipărite cu concursul unor clerici de seamă, fețe bisericești cu contribuții deosebit de mari în evoluția culturii naționale. Se știe că Patriarhia Română a declarat 2008 **An al Sfintei Scripturi și al Sfintei Liturghii**. Motive pentru această consacrare au fost multiple, căci o impresionantă listă de aniversări bibliofile bisericești s-au acumulat în anul curent. Despre o parte din ele am scris deja în revista noastră (vezi editorialul *Sîntem o parte a Galaxiei Gutenberg*, vol. 26, nr. 2, 2008, p. 5-7), și totuși, vom evoca unele și în rîndurile ce urmează. Astfel, cu cinci secole în urmă, în anul 1508, călugărul Macarie, un sîrb românizat, scoate de sub tipar la mănăstirea Dealu de lîngă Tîrgoviște un *Liturghier*, acesta fiind prima carte tipărită în Țara Românească și în genere în spațiul cultural românesc. Lucrarea era în *slava veche* (numită și *bisericească* sau pur și simplu *slavonă*) – limba de cult de atunci la noi, ca și la alte popoare din Balcani (cu excepția grecilor), în Moravia și în Rusia. Era un absurd tribut plătit tradiției, limba slavonă nemaifiind înțeleasă de popoarele slave moderne (bulgari, sîrbi, cehi, slovaci, ruteni / ucraineni, ruși, bieloruși), darămite de români. Or, tradiția nu putea fi nicicum încălcată: orice încercare de lămurire a textelor sacre se considera o erezie, o lucrare împotriva Bisericii, a celor sfinte. Și cine știe cît mai dura această practică nefastă, prin care se stăvilea dezvoltarea limbilor naționale, dacă nu veneau niște curajoși și înțelepți cărturari și teologi precum Coresi, Varlaam, Dosoftei ș.a., care au rupt lanțurile grele ale dependenței de orgoliile unor promotori ai unei limbi moarte și care măcar calitatea de limbă sfîntă nu primise la vreun sinod al clericilor ortodocși (spre deosebire de ebraică, greacă și latină, care fuseseră consacrate ca limbi sacre ale creștinismului). A propos, în 2008 s-au împlinit 365 de ani de la apariția *Cazaniei* lui Varlaam (1643), avînd ca subtitlu *Carte românească de învățătură*, și 335 de ani de la tipărirea *Psaltirii în versuri* a lui Dosoftei. Au fost două mari evenimente nu numai sau nu atît editoriale, cît mai ales bisericești, plus – culturale, spirituale, definatorii pentru poporul nostru. Între ele se situează apariția unei prime versiuni complete, riguros concepută și realizată a Noului Testament, în limba română, cunoscut în istoria noastră ca *Noul Testament de*

la Bălgrad, astfel numindu-se pe atunci Alba Iulia. Un eveniment de vîrf în viața spirituală a românilor l-a constituit tipărirea textului integral al Sfintei Scripturi în românește, eveniment ce s-a produs, simbolic, la București, cu 320 de ani în urmă, așadar, în 1688. Pentru a se înțelege mai bine importanța acestei apariții editoriale, vom aminti că traducerea textului complet al *Bibliei* se consideră un fel de certificat de naștere sau poate chiar un act de identitate al unei limbi. La Sibiu, cu 150 de ani în urmă, vede lumina tiparului o altă versiune a Sfintei Scripturi. Faimosul teolog, cărturar și patriot Andrei Șaguna realizează această traducere deja în grafie latină. Peste ani, mai exact în 1938 – cu exact șapte decenii în urmă –, este tipărită încă o versiune în română a *Bibliei* – cea efectuată de părintele scriitor Gala Galaction, secundat de teologul Vasile Radu, ediția fiind îngrijită de acad. Al. Rosetti. În acea perioadă G. Galaction activa ca profesor la Facultatea de Teologie din Chișinău, pentru care fapt această versiune e cunoscută ca *Biblia de la Chișinău*.

Tipărițile enumerate mai sus sînt niște cărți scumpe prin sine: prin vechimea lor, prin mesajul pe care-l conțin, prin destinația ce o au. În genere, valoarea lor nominală, în bani, este greu estimabilă, aceasta fiind diferită de la an la an, de la țară la țară, de la o licitație la alta. Anumite volume nici măcar nu au un preț comercial exact, ele fiind exemplare de patrimoniu, nevandabile, aparținînd unor instituții specializate precum Biblioteca Academiei Române, Biblioteca Națională a României, Biblioteca Patriarhiei Române, Biblioteca Națională a R. Moldova, Biblioteca Științifică a AȘM etc. Astfel, avem a face cu o categorie mai puțin obișnuită, specifică, de cărți scumpe. Ceea ce nu înseamnă că ar fi și unica: potrivit unor clasamente neoficiale, ar exista vreo șapte-opt, poate chiar 10-15 categorii de cărți, dacă e să luăm ca bază valoarea lor nominală, expresia lor materială sau bănească: *cărți vechi; cărți rare; ediții unicate; ediții cenzurate, ediții autografe, tipăriți nefinisate, ediții duble* etc. În sec. XX în această listă s-au înscris, cu mult succes, de altfel, și cărțile cu autografe ale autorului sau cu dedicații de la personalități marcante ale epocii, precum și manuscrisele de autor.

Este curios că nimeni nu pune la îndoială expresia materială, bănească – foarte mare, uneori greu accesibilă chiar și instituțiilor de stat, din țări în care asemenea instituții (biblioteci naționale și științifice, arhive specializate, societăți academice, muzee literare etc.) sînt generos finanțate. În fond, abordarea în cauză nu e atît curioasă, cît mai curînd una realistă: omul de rînd, chiar și cel mai inveterat bibliofil, se orientează spre valori bibliofile mai „norocoase”, mai modeste ca preț, mulțumindu-se cu faptul că are șansa de a admira sau a consulta asemenea tipăriți scumpe la o bibliotecă publică. Cum vedem, pînă la urmă, tot biblioteca este acel loc al realizării dorințelor, intereselor, necesităților celor mulți. Nu mai vorbim de axioma că această

categorie de cărți scumpe (și vechi, rare, deosebit de valoroase etc.), în virtutea unei serii de circumstanțe, este solicitată în genere de un număr relativ restrâns de utilizatori. Alta e situația cu unele cărți contemporane cu noi, inclusiv din cele care apar *acum*, ieri, azi sau mâine, și de care au nevoie numeroși potențiali utilizatori. Astăzi cartea e o marfă tot mai scumpă, tot mai greu accesibilă – ca preț – oamenilor de rînd, iar acești oameni, conform statisticilor, ar alcătui majoritatea absolută (de la 80 la 90-95 la sută) în statele din lumea a treia sau în curs de dezvoltare, între care se regăsește și Republica Moldova. Liceenii, studenții, profesorii din școli și licee, tinerii specialiști, dar și unii specialiști cu vechime, foarte des se află în imposibilitate de a procura o carte nouă, de care au stringentă nevoie – pentru studii, pentru afirmare profesională, pentru informare și cultură generală, ca să nu mai vorbim de nevoia de recreere, de delectare prin carte și lectură. Intrați în orice librărie de la Chișinău sau din orașele noastre provinciale și veți vedea mulțime de vizitatori... și foarte puțini cumpărători. Veți surprinde numeroase chipuri decepționate, mîhnite, revoltate... Mulți dintre aceștia, de la librărie țin drumul spre bibliotecă – și din nou compare bibliotecă drept instituție salvatoare, consolatoare... Mai există oare persoane – sus-puse, ori mai jos situate – care ar pune la îndoială necesitatea stringentă, chiar obligativitatea existenței, funcționării bibliotecilor în comunitate? Căci, omul interesat, chiar dacă nu găsește cartea necesară la biblioteca din apropiere, merge la alta, fie ea situată și mai departe. Dacă aici nu sînt exemplare suficiente, își face, în ultimă instanță, o variantă xerox sau xerocopiază paginile care-i trebuie neapărat. Să te mai îndoiești de sinceritatea celor care exclamă, adeseori: „*Doamne, ce bine e că există biblioteca!...*”

Însă mulți dintre cei care ies indispuși din librării nu iau drumul bibliotecii, ci se îndreaptă spre baruri, crîșme, în cel mai bun caz – spre discotecii... Și din acest motiv, subiectul privind prețurile cărților – ale cărților de azi, ale tipăriturilor de lîngă noi – merită a fi continuat. Nu a spus așa, în dorul lelii, marele înțelept francez Michel de Montaigne că „*e mai ușor să vindeci sărăcia în bunuri; sărăcia duhului e cu mult mai greu de tămăduit*”. Și dacă „vindecarea” sărăciei materiale a cetățenilor e o prerogativă, o obligație a statului, apoi unul dintre scopurile pe care și le propun bibliotecile este de a contribui la „tămăduirea duhului” celor care aspiră să obțină acest complicat tratament. Promitem să reluăm subiectul în cauză, însă deja în numărul viitor al revistei noastre. Pînă atunci, **Crăciun fericit și La mulți ani cu sănătate și noi împliniri, dragi prieteni.**

(*BiblioPolis*, 2008, vol. 28, nr. 4)

MOARTEA POETULUI, AFIRMAREA LITERATURII

Declarate sau nu oficial, zile de doliu național, zilele celea de la mijlocul lui ianuarie, dar și multe alte ce au urmat în lunile de iarnă – începutul primăverii, vor rămîne timp îndelungat în sufletul nostru, în conștiința noastră ca un segment calendaristic marcat cu negrul durerii unei pierderi irecuperabile.

Un stupid eveniment rutier, care a provocat moartea lui Grigore Vieru, a bulversat întreaga societate. O mare tristețe, o jale greu de descris a copleșit Basarabia, trecînd fulgerător Prutul, apoi și Carpații, și Dunărea, avînd prelungi ecouri oriunde este cinstit verbul românesc. Valurile de oameni care au inundat centrul Chișinăului, în ziua înmormîntării – avalanșe ce aminteau de amploarea mitingurilor și adunărilor naționale pentru limbă și alfabet – au constituit dovada cea mai clară a unei dureri generale, dar și a dragostei generale de care s-a bucurat Poetul printre conaționali.

Grigore Vieru a fost cu adevărat un poet național, foarte iubit de multă lume și, cu siguranță, cel mai cunoscut scriitor al nostru, atît în Basarabia-natală, în rîndurile românimii de la vest și de la est, cît și dincolo de aceste frontiere geografico-spirituale. Este greu de conceput un moldovean, un român în genere, cu o pregătire medie, să zicem, cu o simțire anumită a frumosului, care să nu-i fi citit poezia. Dacă admitem totuși că o fi fiind și din aceștia, cei care nu au avut norocul să se apropie prin lectură de lirismul lui Gr. Vieru, oricum îi cunosc creația poetică – grație numeroaselor cîntece pe versurile sale. Și mai era bine cunoscut și prețuit ca atare pentru luările sale de atitudine în apărarea limbii române, a istoriei naționale, a demnității noastre, prin iubirea sa fierbinte pentru Neam și Țară. Copiii, motivați prin vîrstă să nu-i fi citit scrierile pentru adulți, îl știu foarte bine datorită *Abecedarului*, *Albinuței*, altor cărți cu care își încep calea spre lecturi micuții de la noi; mai amintim că versuri de Grigore Vieru sînt incluse în manualele școlare de pe ambele maluri ale Prutului.

Prin plecarea, pentru totdeauna, dintre noi, a lui Grigore Vieru, am pierdut un foarte important reper literar, estetic, dar și unul civic, etic, moral. Dăruindu-i cu harul scrisului, Dumnezeu îi face pe scriitori vulnerabili, adeseori „slabi de înger”, oricît de viguros le-ar fi talentul. Din acest motiv mulți poeți sunt tratați cu o doză de neîncredere de către mulțime. Or, cînd a spus Grigore Vieru că avem nevoie de alfabet latin, de Tricolor, de independența de imperiu; cînd a zis că limba ne este română și că re-unirea noastră spirituală e o condiție *sine qua non* a supraviețuirii basarabenilor, conaționali i-au crezut necondiționat... Poate mai mult decît pe un patriot-lider politic, mai mult decît pe vreun fruntaș al mișcării naționale ce evoca documente istorice sau argumente de ordin economic, material – care sînt, orice s-ar spune, dovezile cele

mai rezistente, mai credibile și mai convingătoare. A fost la mijloc prestigiul său de persoană neimplicată în istorii partizane sau meschine, dar și de om cuminte, de „om al nemîniei”, cum s-a autocalificat, într-un vers, poetul însuși. Însă, mai presus de toate, era autoritatea talentului său literar, cum nu mai existase vreodată pe aceste meleaguri, poate doar cu excepția lui Alexe Mateevici, în meteorica-i aflare în Basarabia de la începutul sec. XX, cînd le-a lămurit simplu și convingător conaționalilor săi, aflați la restriște, că trebuie să ridice din rîndul lor un „proroc”, un lider neprihănit și dîrz – astfel vor obține mai ușor „dreptate, voie și pămînt”. Și le-a mai explicat preotul poet basarabe- nilor că, în egală măsură, au nevoie de renașterea „Limbii vechilor cazanii”, iar mai larg – a culturii, carea este una – românească.

Darul poetic nativ l-a ghidat pe Gr. Vieru spre cele mai sigure surse: mai întîi, spre folclor, care nu putuse fi confiscat, nici deportat de invadatorii de la Răsărit, după care a mers pe un traseu eminescian, completat de o traiectorie blagiană, nutrindu-se intuitiv din cele mai frumoase modele ale înaintașilor. Linia de demarcare dintre începuturile sale și maturitatea sa poetică l-a constituit placheta *Numele tău*, tipărită în 1968. Avea *Numele tău* și un format neobișnuit, de buzunar, și o culoare nespecifică pentru copertele unei cărți de poezii – neagră; se deschidea cu o prefață semnată de Ion Druță, un rebel pe atunci, un veritabil disident al acelor timpuri (poate mai ales estetic, decît civic), de unde și prestigiul, admirația aparte de care se bucura autorul *Frunzelor de dor*, al *Baladelor din cîmpie*, al altor „balade” de excepție ale prozei și dramaturgiei basarabene, astfel încît era o cinste să aibă un scriitor de la Chișinău o carte prefațată de marele autoexilat în inima imperiului sovietic. Ca să nu mai spunem că și Ion Druță, marcat mereu de o prudență excesivă, nu dădea oricui o „binecuvîntare editorială”, în genere nu prea ținem minte să fi scris el pe atunci un cuvînt introductiv, un elogiu despre un contemporan. *Numele tău* apăruse și pe un fundal relativ prielnic pentru acea epocă: mai erau cîtiva ani pînă a fi inițiate diabolice revizuri și interdicții în spațiul cultural, marea prigoană în literatură și artă avea să înceapă după înăbușirea „Primăverii de la Praga”, în toamna lui 1968, agravîndu-se odată cu ieșirea pe rampă a unei disidențe deschise, legată în literatură de numele lui Aleksandr Soljenițin, în știință – de cel al academicianului Saharov, iar în domeniul drepturilor omului – de numele lui Șcearanski și al altor intelectuali evrei. Privăți de alte forme de recreere sau relaxare, oamenii mergeau în acei ani la spectacole, frecventau cinematografele și, desigur, citeau... cam astea fiind modalitățile de a trece în alte dimensiuni decît cotidianul gri, cu un număr limitat de șanse pentru a te detașa de rutină. Noul, pe atunci, volum de versuri al lui Grigore Vieru avea un tiraj de 15 000 exemplare – o cifră impresionantă și pentru Rusia, cea mai mare ca populație în URSS, sau pentru republicile baltice,

aproximativ comparabile, ca număr de locuitori, cu Basarabia, dar cu o forță tradițional mai însemnată de percepere a frumosului. *Numele tău* s-a epuizat foarte curînd după apariție – dacă nu în cîteva zile, în cîteva săptămîni la sigur, prevestind, parcă, un destin, de mare succes, pe care aveau să-l aibă și alte volume de Gr. Vieru: *Duminica cuvintelor* (1969), *Aproape* (1974), *Un verde ne vede* (1976, Premiul de Stat al Moldovei), *Steaua de vineri* (Iași, 1978), *Fiindcă iubesc* (1980), *Izvorul și clipa* (București, 1981), *Taina care mă apără* (1986), *Cel care sînt* (1987), *Rădăcina de foc* (București, 1989), *Rugăciune pentru mama* (1994), *Văd și mărturisesc* (1997), *Lucrarea în cuvînt* (confesiuni, aforisme, cugetări; Timișoara, 2001), *Strigat-am către tine* (Chișinău-București, 2002), *Acum și în veac* (Chișinău-București, 2004, cu mai multe ediții ulterioare) etc. Menționăm, în contextul acestei liste bibliografice, că Grigore Vieru este primul basarabean care încă în anii de prigoană comunistă a trecut Prutul, cu versurile sale, iar după schimbările din 1989-1991, a devenit un favorit și al cititorilor din dreapta „rîului blestemat”.

Revenind la emblematicu-i volum, *Numele tău*, vom aminti că au apărut, atunci, în presa periodică, o serie de recenzii favorabile – mai întîi la Chișinău, apoi și la Moscova, în alte centre culturale din URSS, poezia vieriană începînd a fi traducă și editată în volume în Rusia, Ucraina, Letonia, Lituania, Georgia etc. Nu mai țin minte care redactor de la *Tinerimea Moldovei* a îndrăznit să insereze, în acest ziar foarte popular și de autentic prestigiu în acei ani, și o recenzie mai puțin favorabilă: o scrisese criticul Ion Ciocanu, formulînd niște observații, de altfel, corecte și cu totul inofensive. O făcuse, la sigur, nu din invidie, și nici din frondă, cu atît mai puțin probabil – nu pentru a executa vreo comandă „de sus”. Oricum, acea recenzie a provocat multă supărare din partea admiratorilor poeziei lui Grigore Vieru, multe reproșuri i-au fost făcute lui Ion Ciocanu: cum de a îndrăznit să atenteze la „o sfîntă a sfintelor” a literaturii noastre ce lua o nouă, mult dorită respirație, după aproape două decenii de teroare estetică?! Am amintit de acest amănunt pentru a sublinia că versurile lui Grigore Vieru, numele său de poet, autoritatea sa estetică-morală, căpătaseră o alura mitică, de legendă încă pe atunci, în tinerețea relativă a autorului și în tinerețea absolută a generației mele.

Deja în *Numele tău*, Gr. Vieru a demonstrat că știe a mlădia admirabil, în vers, limba română, detașîndu-se categoric de limitele graiului moldovean, spărgînd tiparele lingvistice locale, oferind modele poetice, dar și pur stilistice, de română exemplară, cum ar fi spus faimosul lingvist Eugeniu Coșeriu. În acest limbaj încîntător, el a abordat motive-cheie pentru poezia românească, pentru estetica noastră națională: *mama, femeia, copilul / copilăria, iubirea, frumusețea naturii și frumosul, nu întotdeauna observat, de lîngă noi, dragostea de baștină, atitudinea pioasă față de simbolurile, însemnele unui*

Neam. Ar fi o primă explicație a succesului, ieșit din comun, pe care l-a înregistrat *Numele tău*, apoi și celelalte, în temei, toate cărțile lui Gr. Vieru. Însă, deopotrivă cu aceste motive, teme sau linii esențiale, poetul a animat și subiectul *recunoștinței, elogiului, atitudinii pline de venerație față de înaintași*. Nu știu cine a mai reușit la noi să-l înveșnicească pe Mihai Eminescu așa cum a făcut-o Grigore Vieru în poemul *Legămînt...* Iar cartea *Numele tău* – tipărită, reamintim, în 1968 – includea poeme dedicate și lui Tudor Arghezi, Lucian Blaga, George Enescu, Constantin Brâncuși... Ca să nu mai vorbim de unele personalități notorii ale culturii românești din Basarabia: scriitori, artiști, pictori, muzicieni, oameni ai Cetății etc., cărora de asemenea le-a consacrat tulburătoare și extrem de încurajatoare poezii.

Părăsind, aici, pe ceva timp, sfera poeziei, a creației, vom reitera încă vreo cîteva virtuți, esențiale, credem, care l-au defenit pe Grigore Vieru. Cine l-a cunoscut mai îndeaproape, a rămas mereu impresionat de cumsecădenia sa: chiar și cînd ajunsese la o vîrstă respectabilă, înălțîndu-se pe culmile gloriei, a rămas nu pur și simplu un om modest, dar unul care era, în suflet, continuu, un copil-minune, dar și un copil foarte cuminte, în același timp. Era de o generozitate mai rar întîlnită, marcat fiind și de o bunăvoință ieșită din comun. Nu vroia să supere pe nimeni, pe copii, în mod deosebit, nu-i putea supăra în vreun fel, acceptînd necondiționat orice invitație de a se întîlni cu micuții la grădinițe, cu elevii din clasele primare... Fiind un oaspete drag și mereu așteptat pretutindeni, nu ezita să meargă la întîlniri în licee, la universități, în alte instituții, inclusiv sau poate prioritar la biblioteci. Faptul că ducea cu multă demnitate povara, deloc ușoară, a mării sale popularități, la fel spunea multe despre firea poetului. Avea răbdare să scrie dedicații... multe, cîte i se solicitau! și cine păstrează un autograf de-al lui Grigore Vieru poate confirma că nu scria „de serviciu” niciodată, nimănui. A scris și numeroase referințe, aprecieri, recenzii la manuscrise, prefete sau postfete la cărți. Mă număr printre norocoșii care au beneficiat de o precuvîntare la volumul de eseuri *Și totuși, limba română!...*, tipărit anul trecut sub auspiciile BM „B.P. Hasdeu”, în Editura „Prometeu”. Mulți și-ar fi dorit o binecuvîntare a Poetului pe o carte de autor; firește, mi-o doream și eu, fără vreo speranță însă. Și iată că la solicitarea dnei directoare a BM „B.P. Hasdeu”, dr. Lidia Kulikovski, și a prietenului dr. Vasile Șoimaru, conf. univ. la ASE, Grigore Vieru mi-a scris, acum un an, o prefață de zile mari, o prefață cu care s-ar mîndri oricine. Profit și de această ocazie ca să-mi exprim toată recunoștința – atît generosului poet, cît și celor care au avut inspirația să-l solicite.

Grigore Vieru a fost, pînă la ultima-i suflare, un unionist categoric, și nu unul la modul declarativ. Prin tot ce a scris – și poezie, și eseuri, și aforisme etc. – dînsul a reușit să realizeze o re-Unire proprie, integrîndu-se perfect în

marea literatură română, apărînd valorile naționale românești, al căror promotor a fost și va rămîne pentru noi un model netrecător, mereu demn de urmat.

Șocul pe care l-au trăit basarabenii, majoritatea absolută a românilor, la dispariția fizică a lui Grigore Vieru, nu a putut diminua dragostea pentru creația și personalitatea sa. Dimpotrivă, poate, sentimentele de dragoste și grațitudine, în zilele acestea de tristețe generală, s-au acutizat, au sporit, devenind mai pure, mai adînci, mai palpitate. La puținele instituții mass-media ferite de virusul propagandei oficiale – de ex., săptămînalul *Literatura și arta*, Radio *Vocea Basarabiei*, Pro TV, ziarul *Capitala* și încă vreo cîteva, mii de admiratori ai operei sale și-au revărsat trăirile de afecțiune, recunoștință și, concomitent, de mare jale și deznădejde în fața cumplitelui destin ce a pus punct unei existențe rarissime de creator și oștean al Cetății.

O amploare nemaipomenită au luat-o și diverse la manifestări omagiale, în zeci și sute de instituții de învățămînt, culturale, inclusiv în majoritatea absolută a bibliotecilor din Chișinău, din orașele și satele basarabene. Au fost adevărate manifestări ale cinstirii memoriei poetului, dar și ale onorării scrisului său, două evenimente axate pe activitatea editorială: lansarea, la Chișinău, a volumului *Taina care mă apără*, ce a avut loc inițial la Iași, unde a fost elaborat și tipărit, la Editura „Princeps Edit”, încă în prezența autorului, apoi lansarea unui *Calendar Grigore Vieru*, incluzînd o serie de fotografii ce vor înveșnici chipul poetului, menținîndu-l printre noi, printre numeroșii iubitori ai creației sale și în genere ai literaturii, ai cuvîntului scris. La biblioteci, au crescut brusc solicitările de cărți semnate de Grigore Vieru, de alți autori dinaintea sa ori din generațiile literare următoare. Librăriile Chișinăului au fost asaltate de copii, tineri și adulți, care solicitau orice carte de Grigore Vieru. Din fericire, astea nu lipseau... Să mulțumim, pentru acest fapt, rețelei de librării „Pro Noi”, poate în special editurilor „Prut Internațional” și „Litera”, care în ultimii ani au scos volumele *Steaua de vineri*, *La școala iepurașilor*, *Ghicitoare fără sfîrșit*, *Întregul cer*, *Acum și în veac*, *Albinuța* ș.a.

Astfel, devenim martori ai încă unui paradox al zilelor noastre, dar care o fi fiind, în fond, un mister, mai greu sau mai ușor descifrabil, al tuturor timpurilor: decesul unui creator de seamă nu a condus la stagnarea literaturii, ci la afirmarea ei, într-o nouă ipostază. La moartea lui Grigore Vieru, despre poezia basarabeană, despre literatura noastră, a prins a se vorbi în termeni noi, în altă dimensiune, și prin alte prisme au început a fi văzute cărțile sale, dar și cele ale altor autori, de către cititori, inclusiv de către utilizatorii rețelei de biblioteci „B.P. Hasdeu”. Putem vorbi, astfel, acum, la începutul anului 2009, de o afirmare într-o calitate inedită a literaturii noastre, dar și de o mutație în perceperea lecturii, a accesului la carte, a necesității de a ne apleca asupra cărții. Și pentru aceasta, îi mulțumim lui Grigore Vieru, care, deși ne-a părăsit,

ne-a lăsat nu numai opera sa de o valoare greu estimabilă încă, dar și atenția, grija, pentru cei care au vorbit aceeași limbă cu el, pentru cei care văd și simt așa cum dorea Poetul: să fim un popor împătimit de carte, de cultură, ghidați de dragoste și alte virtuți specifice omului creștin.

Am încercat, prin acest articol editorial, să aducem un omagiu marelui scriitor dispărut, bunului, veșnicului prieten al sufletelor noastre, al cititorilor noștri – Grigore Vieru. Înșirînd aceste rînduri îndurerate, mi-am dat seama, o dată în plus, cîtă dreptate, a avut dna dr. prof. univ. Zamfira Mihail de la București, afirmînd că nimic nu e mai greu decît să spui o vorbă potrivită la ora despărțirii de un om drag, de o creație umană stropită de roua divinității. Și că, orice efort am depune, impactul rămîne oricum unul incomplet, nesatisfăcător. De aceea vom completa prezentul editorial cu alte cîteva materiale omagiale, pe care le puteți găsi în alte pagini ale revistei noastre. Să citim și să nu uităm că am avut șansă deosebită de a fi contemporani cu unul dintre cei mai talentați creatori ai universului estetic de pe această palmă de pămînt în care a pogorît, ca să se înalțe, peste ani și peste frontiere, Grigore Vieru, cel care ne-a oferit atîtea modele vrednice de urmat, inclusiv atitudinea sensibilă față de Cuvîntul scris sau rostit.

Februarie 2009

(BiblioPolis, 2009, vol. 29, nr. 1)

O ȘCOALĂ SIGURĂ PENTRU FORMAREA INTELECTULUI: BIBLIOTECA

Intelect, inteligență, intelectual... – sînt doar trei cuvinte cu aceeași rădăcină, din același cuib lexical; trei dintr-o mulțime de cuvinte înrudite ce desemnează omul instruit, cult, documentat, dar și omul rafinat în abordări și atitudini, cu un comportament agreabil celor din jur – rudelor, prietenilor, colegilor, chiar și trecătorilor; în fine, ele mai caracterizează omul (de regulă) conștient și conștiincios de ceea ce face, de cum lucrează, creează, se implică în viața comunității etc. Dacă e să rezumăm, omul ce posedă un intelect remarcabil, apreciabil este acea persoană care secole la rînd s-a identificat cu idealul unei societăți mai bune, al unei lumi la care au jinduit nu numai filozofii și esteticienii tuturor epocilor, dar și monarhii cei mai luminați, și cercurile, mișcările, partidele dornice de a schimba în bine viața popoarelor. Așadar, a fi inteligent, a fi un intelectual, este o dorință, o aspirație, în linii mari, generală: și a fiecărui om în parte, și a celor din anturajul său: părinți, alte rude, învățători, profesori, colegi de breaslă, lideri spirituali, sociali, economici ș.a.m.d.

Problema e cum se formează un intelectual, cînd e timpul cel mai potrivit și locul cel mai prielnic pentru devenirea omului cult, inteligent, rafinat... Improvizați un sondaj de opinie și veți obține, cu siguranță, un răspuns aproape că univoc: intelectul omului se formează la școală, prin învățămînt. Și nu știu cine ar nega acest fapt, căci există, indubitabil, cea mai strînsă legătură între educația omului și nivelul său intelectual – mai întîi în anii de școală, apoi la facultate, la masterat, la doctorat, la diferite cursuri, reciclări, stagii... Prin urmare, școala, sistemul de învățămînt ca atare constituie o etapă absolut necesară, importantă pentru formarea intelectului uman. Dar nu e și unica, deoarece omul învață, studiază, acumulează cunoștințe, cultură, rafinament și în restul vieții, și la maturitate, pînă la adînci bătrîneți.

„Domnul X este un intelectual de marcă!...” sau „Ce intelectuală rafinată este doamna Z!...” – se spune, de regulă, cu subliniată admirație despre niște persoane ajunse la „vîrsta cu arginți la tîmple” și această încîntare conține, de multe ori, nota maximă atribuită unei vieți de om. Cum am menționat mai sus, a fi un intelectual înseamnă a fi bine instruit, cult, „șlefuit” atît datorită cunoștințelor acumulate, cît și contactului permanent cu universul literar, al artelor, al esteticului. Din acest unghi de vedere, a fi intelectual este, neîndoios, un merit personal, individual, de vreți – cu caracter de unicat. Dar mai e și o datorie – și umană, și civică. E și un obol, o contribuție a fiecăruia dintre noi. O răsplată pentru eforturile făcute. Un model demn de urmat etc., etc. Prea încăpător este acest cuvînt: **intelectual** (și ca substantiv, și ca adjectiv) ca să se lase ușor cuprins, descris, prezentat, comentat, „pus pe tava” unor caracterizări ușor asimilabile.

În pofida mulțimii de griji pe care le au oamenii, tema intelectualului revine mereu în discuție. Fiind o parte integrantă a existenței umane, cel puțin de la apariția lui *homo sapiens* încoace, componentul intelectual a marcat mereu istoria, într-un fel sau altul, la un grad mai ridicat sau mai coborât – exact cum au fost și ale vieții valuri, ale istoriei meandre. Astfel, în Grecia antică, mai mult, poate, decât în alte civilizații străvechi, s-a pus accentul pe dezvoltarea intelectuală a societății. A fost o perioadă unică în felul ei, când se tindea a se pune semnul egalității între omul intelectual, cult și cel frumos, bine dezvoltat fizic, îngrijit, atrăgător, agreabil la aspect. Această abordare a fost o armă, o strategie extrem de puternică. Drept dovadă ne stă și faptul că elenismul a avut largi și victorioase emanații departe de peninsula și de insulele populate de grecii antici: în Roma, în Egipt, în Asia Mică. Epoca de glorie a Romei antice a coincis cu influența benefică a intelectului elin asupra spiritului ba războinic, ba pragmatic al latinilor. Și cum Imperiul Roman s-a prăbușit, pînă la urmă – tocmai atunci când aspectul intelectual a fost neglijat, în beneficiul spiritului practico-belicos – istoria nu a întârziat „să facă dreptate” fenomenului intelectual care, aidoma Păsării Phoenix, a renăscut ceva mai la sud, în Bizanț. Aici, la Constantinopol și în provinciile din jurul fastuoasei capitale a împăraților bizantini, intelectualul capătă noi dimensiuni și noi străluciri inclusiv grație biruinței creștinismului. Sfidînd închistarea ce i se hărăzise, credința creștină a demonstrat o largă, impresionantă deschidere spre arte, literatură, arhitectură, istorie, științe.

Oricum, serpentinele istoriei au trecut și prin abisuri, încît în sec. XV avea să cadă, sub loviturile iataganelor, și mărețul, profund intelectualizat Bizanț. Centrul de greutate al spiritului se deplasează spre Italia, unde înfloresc luxuriant orașe și principate întregi, în care nu negoțul, nu căpătuiala, ci poezia, proza, sculptura, pictura, arhitectura, muzica, diferite ramuri ale cunoașterii și cercetării devin preocupări cotidiene ale unui număr impresionant de cetățeni. Renașterea italiană, înscrisă cu litere de aur în istoria Europei, are meritul de a se fi extins, discret, dar foarte eficient, și în Franța, Țările de Jos, apoi și în Germania, Spania, Polonia, în statele scandinave.

Cu o anumită întârziere, reflexe ale Renașterii se fac simțite și în Principatele Române. În pofida unor războaie devastatoare ce căzuseră pe umerii poporului, epoca lui Ștefan cel Mare (1457-1504) și-a rezervat în istorie locul și meritul cu totul deosebite de a genera surprinzătoare insule de frumos – rezultat clar al efortului intelectual – mănăstirile și bisericile din nordul Moldovei (Putna, Voroneț, Moldovița, Sucevița, Probota, Dragomirna etc., etc.) constituind, în acest sens, mostre de ctitorii estetice care uimesc și astăzi omenirea. Memorabilă este pentru Moldova veche și epoca lui Vasile Lupu (1634-1653), domnitor care a deschis la noi o primă tipografie, o primă școală

superioară, dispunând și editarea primelor cărți în capitala principatului, la Iași. Atunci au activat marii noștri cronicari Grigore Ureche și Miron Costin, redevabilii teologi Varlaam și Dosoftei, acesta din urmă fiind și un iscusit traducător și poet. Constantin Brâncoveanu s-a urcat pe tronul Țării Românești în chiar anul când s-a tipărit prima versiune completă, în română, a Sfintei Scripturi – *Biblia de la București*, din 1688, operă de greu estimabilă valoare intelectuală, literară, lingvistică, la a cărei apariție și-au adus contribuția reprezentanți de seamă ai culturii din Moldova, Muntenia și Transilvania. De numele lui Brâncoveanu este legată și impunerea unui stil arhitectonic cu totul original – cum o demonstrează, și în prezent, numeroase biserici, mănăstiri, palate, curți, hanuri. Cunosc, în acei ani, o admirabilă înflorire și pictura, sculptura (în lemn, în piatră), aurăria, meșteșugul mobilierului etc.

Experiența istorică ne arată, fără drept de tăgadă, că atrocitățile dintre oameni – războaie, răzmerițe, altfel de conflicte – nu mai puțin decât epidemiile, secetele, seismele, alte calamități naturale – au pus la cea mai grea încercare intelectul uman, în multe cazuri blocându-l sau chiar expunându-l pericolului nimicirii. Prea puțin sau poate chiar nimic nu a rămas în urma incursiunilor armate ale tătaro-mongolilor sau turcilor selgiucizi. Dar și Spania, țară cu o economie și o cultură relativ avansate, în Evul Mediu, fiind preocupată de războaiele de cucerire, nu a putut deveni și patria unei înfloriri a frumosului, esteticului, intelectului, așa cum devenise atunci Italia, chiar dacă era fărîmițată. Deși însuși împăratul Napoleon Bonaparte a oferit un model de inteligență, cultură, spirit intelectual, războaiele napoleoniene nu au făcut decât să îngrădească Epoca Luminilor – întreg secolul al XVIII-lea, care a decurs în această țară, pînă la Marea Revoluție Franceză și pînă la cataclismele militare generate de Napoleon, sub semnul unei nemiștuite dezvoltări a literaturii, științei, artelor, altor manifestări ale frumosului. Tocmai în acea epocă s-a pus accentul și pe comportamentul civilizată, pe bunele maniere în relațiile dintre oameni – în societatea burgheză, dar și în comunitate în genere. O țară a cărei istorie se identifică cu aspirația nestăvilită de a se căpătui cu noi posesiuni – Rusia, pînă la urmă, s-a ales cu concentrarea culturii în cele două capitale, Moscova și Petersburg, poate în încă vreo cîteva centre urbane. Prin contrast, celelalte teritorii, imense, pe unde a călcat piciorul expansioniștilor ruși, sînt și astăzi niște zone ale unor populații, respectiv, culturi, mai mult provizorii, „de azi pe mîine”, locuri unde intelectualii merg sau sînt trimiși ca într-un exil.

Ce concluzii am putea trage, la acest capitol? Că intelectul, pentru a se afirma nestingherit și eficient, are nevoie de anumite condiții, astea venind atît din partea liderilor, cît și a comunității, anturajului. Cum însă – deocamdată, cel puțin – omenirea nu a găsit soluții ideale pentru menținerea continuă a unor condiții favorabile dezvoltării intelectului uman, tocmai intelectualii,

respectiv, abordările intelectuale, sînt în stare să oprească sau măcar să diminueze agresivitatea, atrocitățile, devastările. Am pus, astfel, în evidență, unul dintre aspectele cele mai valoroase ale intelectualului – de amortizator al unor instincte, porniri, manifestări ce contravin firescului relațiilor interumane. Or, valențele abordării intelectuale a lucrurilor, a însăși existenței noastre sînt infinit mai numeroase... De aici și importanța deosebită a educației intelectuale, despre care s-a vorbit mai întotdeauna, despre care oamenii, factorii de decizie și-au amintit de multe ori, dar care, credem, nu este ridicată încă la cota necesară, cuvenită, pe care o merită. Ne referim, în mod special, la situația din Republica Moldova. Repetăm: educația, formarea intelectuală a fost și mai constituie la noi o preocupare de căpătîi a instituțiilor abilitate, atîta doar că nu întotdeauna au fost prea clar puse, formulate, avansate obiectivele sau reperele de bază ale acestei laturi a pregătirii întru cultură a tinerilor, a oamenilor în genere. La drept vorbind, și posibilitățile instituțiilor școlare, universitare, post-universitare au fost și mai sînt încă destul de limitate, atît din punct de vedere teoretic, cît și, mai ales, practic. Din fericire, le vin în ajutor și alte instituții de cultură. **În primul rînd – biblioteca**, deși nimeni nu va neglija nici rolul muzeelor, teatrelor, sălilor de concert, al diferitor cercuri, cenacluri, cluburi etc.

Tradițional, se consideră că organizarea intelectuală a gîndirii copiilor și tinerilor se realizează cel mai sigur, cel mai eficient prin studiul științelor exacte (al algebrei, în primul rînd), precum și al logicii. Dar ce se fac cei care „nu au trecut” la aceste discipline? Bunăoară, liceenii de la profilul umanistic, tinerii care au acceptat această specializare și din dragoste pentru literatură, limbă, istorie, dar și pentru că, posibil, sînt fascinați de scris, de cercetare a istoriei sau geografiei, precum și pentru că astfel căpătă o șansă de a nu se mai căzni cu ecuațiile diferențiale, cu figurile trigonometrice, cu legile și teoriile lui Arhimede, Newton, Lavoisier, Mendeleev sau Einstein. Or, științele umanistice își au algebra sau logica lor: este vorba de gramatică, de sintaxă, în primul rînd, deși contribuie nu mai puțin la modelarea gîndirii și morfologia, ba chiar și ortografia, teoria literaturii sau prozodia, alias știința versificării. Nu mai spunem că numeroase exemple de organizare a viziunilor intelectuale ne oferă istoria, geografia fizică; în fine, dar nu și în ultimul rînd – literatura artistică, capodoperele create de maeștrii antici, renașcentiști, romantici, realiști, simboliști, existențialiști, postmoderniști etc., fiind structurate conform unor admirabile scheme ale cugetării, viziunii și chiar perspectivei umane. Nu poate fi neglijat nici acest aspect: la organizarea viziunilor, dar și la acumularea cunoștințelor, la dobîndirea aptitudinilor creative pentru o mai bună racordare la provocările epocii, un rol cu totul deosebit revine studierii limbilor străine. În prezent, la noi, cei mai mulți tineri optează pentru engleză, alții – pentru franceză; în virtutea situației noastre postcoloniale, își mai menține pozițiile și rusa. În cazul studierii

limbilor străine, problema gustului personal este umbrită de cea a necesității sau a unei abordări realiste. Iar realitatea e că engleza a cucerit cele mai largi spații, atât din punct de vedere geografic, cât și în ceea ce privește sferile activității umane. Deci, studiul limbii engleze își revendică prim-planul. Pentru noi însă, ca vorbitori ai unei limbi romanice, franceza ar trebui să fie cel puțin ca limbă secundă de studiu, respectiv de informare / comunicare: dincolo de aspectul sentimental – franceza fiind de-a lungul sec. XIX-XX limba elitei intelectuale românești – mai intervine și avantajul că prin franceză intrăm mai sigur în universul, extrem de bogat, al celorlalte idiomuri neolatine: spaniola, italiana, portugheza... Discuțiile pe tema opțiunii pentru studierea unei sau altei limbi străine pot fi purtate la infinit... De aceea, credem, că ar fi cazul să se adopte o strategie de tipul: 1) engleza, 2) franceza, 3) altă limbă, eventual, din altă familie lingvistică. Și, în continuarea acestui gând, vom menționa că e bine să cunoaștem oricare limbă, sau – cât mai multe limbi, unde mai pui că acum există cele mai diferite, cele mai incredibile posibilități pentru studierea lor.

Revenind la subiectul de bază al acestui compartiment, vom sublinia că tinerii de la uman, așadar, nu sînt defel lipsiți de modalități de a învăța cum să-și organizeze mai bine intelectul; depinde mult de pregătirea profesorilor, dar și de inițiativa discipolului, de dorința lui de a vedea chiar și cele mai lirice, aparent alogice lucruri printr-o prismă logică. Și mai depinde, desigur, de felul cum sînt îndrumați pașii acestor tineri spre bibliotecă. Și acum – ca și în secolul trecut, ca și în celelalte secole trecute – se pretinde că tinerii au alte interese și alte plăceri primordiale decît cartea, lectura, biblioteca. Totul este însă relativ. De regulă, la noi, se evocă anii interbelici ca o epocă de aur a șanselor tinerilor de a deveni intelectuali sadea, de a citi mult, de a învăța limbi străine, de a se cultiva... Într-adevăr, în acea perioadă liceele, școlile de meserii și cele normale, ca să nu mai vorbim de universități, au fost niște excelente pepiniere de intelectuali de marcă. Atîta doar, că instituțiile în cauză erau insuficiente și nu întru totul accesibile. Ca și bibliotecile, de altfel. În prezent, accesul la învățămînt, la cultură este infinit mai larg. Cît despre accesul la biblioteci, statisticile arată că în toată republica și, în special, la Chișinău, elevii și tinerii formează contingentul cel mai numeros și cel mai energic de prieteni ai fondurilor de carte din bibliotecile publice. Lucru firesc, deoarece perfecționarea, îmbogățirea continuă a cunoștințelor și a „strategiilor” intelectuale învățate la școală se face cel mai eficient prin intermediul cărții, lecturii, acumulării de noi informații necesare și utile pentru manifestarea ca specialist, dar și ca cetățean. O perfecționare continuă a bagajului intelectual se dobîndește printr-o acumulare continuă de informație, cartea fiind, în acest sens, principala sursă spre care trebuie să se aplece elevii, liceenii, studenții, masteranzii etc. *„Cartea – da, însă, mai ales, internetul!”*, vor

afirma unii tineri. De fapt, credem că la fel ar afirma dacă nu 75, apoi cu certitudine 50 la sută din tinerii studioși. Și ar fi greu, dacă nu imposibil să le reproșăm ceva. Dacă pînă mai deunăzi se spunea (și se mai spune, totuși...) că trăim în *Galaxia Gutenberg*, de un deceniu și ceva poți auzi tot mai des că am pășit în „*Imperiul Microsoft (Google, Rambler, Yahoo etc.)*”. Tot mai multă lume se subordonează fascinației *net*-ului, inclusiv grație comodității acestui domeniu cognitiv: dincolo de viteză, de rapiditatea cu care putem găsi aici informația căutată, mai e la mijloc și bogăția, varietatea, diversitatea și prospețimea materialului, plus caracterul modern al aranjării spațiilor informative; în sfîrșit, suplimentarea lor cu design și alte forme ilustrative, ba chiar, adeseori, și cu coloană sonoră, cu muzică pentru cele mai diferite gusturi. Totuși, considerăm că în disputa – cam artificială, în opinia noastră – „dintre carte și internet”, problema nu trebuie pusă astfel: **„Sau cartea, sau internetul!”**, ci puțin altfel: **„Și cartea, și internetul!”**

Oricare ar fi atitudinea noastră față de internet, este cert că – deocamdată, cel puțin – el nu poate substitui cartea și nici nu o va substitui, totalmente, într-o perspectivă apropiată, măcar și din simplul motiv că prima a fost creată de-a lungul secolelor și deocamdată nici măcar fizic artizanii *net*-ului nu pot pretinde la adaptarea completă, exhaustivă și exactă a cărții în format electronic. Nu mai vorbim de senzația palpabilului, a viului, dar și cea a eternului sau a înveșnicirii, pe care ni le oferă cărțile. Astfel încît, internetul, cu toate avantajele sale incontestabile, rămîne o sursă adiacentă: este greu să crezi în veridicitatea deplină a unei teze, disertații, cercetări, monografii etc., bazate exclusiv pe surse „internetiste”, pentru că asemenea lucrări vor trăda, la un moment dat, anumite fisuri, provocate de neglijarea, respectiv, neconsultarea cărții „vii”, „clasice”, „tradiționale”. Indiferent de opțiune însă – carte sau internet – una rămîne indiscutabil: acumularea, înnoirea și perfecționarea capitalului cognitiv și cultural este o condiție *sine qua non* pentru formarea intelectului uman. Omul cunoscător, informat, documentat este un om puternic. El poate fi contrazis, „scos din joc” ori chiar învins într-o situație oarecare, la un moment anume, nu însă și atunci cînd se iau decizii de importanță primordială, majoră, vitală. De fapt, rezumînd, putem spune că a cunoaște – cît mai multe și cu un grad de utilitate cît mai mare pentru tine și pentru alții – este o caracteristică a intelectualului, fiind, așadar, și o premisă obligatorie a formării noastre intelectuale.

Dobîndirea atitudinilor și aptitudinilor intelectuale creative este necesară și pentru o adaptabilitate optimă la situații și contexte aflate în continuă schimbare. Orice adaptabilitate presupune o abordare creativă, mai exact – creatoare. Aceasta ar însemna și formarea unei viziuni personale, printr-un efort mintal și sufletesc strict individual, dar și prin absorbirea a tot ce

e mai bun, mai util, mai eficient din atitudinile creatoare trecute, ale altor generații. Și mai înseamnă o apropiere de lucruri, fenomene, fapte, oameni într-un stil conform cu cerințele sau necesitățile epocii, ale zilelor în care trăim: ce a fost acceptabil în anii '90 ai secolului XX nu este într-un tot valabil și pentru anul 2009 – fie că e vorba de un eveniment cultural, fie de opțiunea pentru un fenomen artistic (științific, economic, social etc.), fie de luarea unei decizii privind demonstrarea atitudinii civice ș.a.m.d.

Gradul de civilizație la care a ajuns astăzi omenirea oferă o multitudine incredibilă de șanse, modalități, condiții, oportunități etc. prielnice unei formări intelectuale de succes a omului, a tinerei generații, în primul rând. Mai depinde însă și de felul cum sînt plasate accentele. Cunoștințele, acumularea materialului cognitiv-informativ constituie, neîndoios, o pistă de decolare – temeinică, sigură, absolut necesară – pentru devenirea omului intelectual. Numai că această trambulină nu este suficientă, nu poate fi, sub nicio formă, un panaceu. Un tînăr informat, pregătit perfect într-un domeniu sau altul nu va putea fi trecut în tagma intelectualilor fără o subtilă familiarizare a lui cu frumosul: cu lectura capodoperelor literaturii naționale și universale, cu audierea valorilor muzicale ce au copleșit pe părinți și bunici, cu vizionarea operelor de artă figurativă ce provoacă admirația oamenilor de pe diferite continente etc. Or, frumosul nu se rezumă numai la lecturi asidui din scriitori clasici și contemporani, la contemplarea unor picturi, sculpturi și monumente arhitectonice celebre, la audierea creației geniilor muzicii populare sau culte. Mai e nevoie și de o conduită anume, de un comportament specific intelectualului, numit și bune maniere, care adeseori se învață acasă, la școală, în diferite cercuri, cenacluri, asociații, grupuri de studiu etc. Nu mai rar însă, elementele comportamentului intelectual, civilizat, rafinat se însușesc și din cărți, la spectacole, în galerii, în discuții cu oamenii de creație, cu intelectuali de marcă. La izvoarele acestor elemente stau, fără doar și poate, în chip covârșitor, valorile creștine – multiple, complexe, edificatoare, profund instructive, deși, aparent foarte simple, doar se bazează pe „numai” cele zece porunci biblice care, la rîndul lor, s-ar rezuma la două postulate: **dragoste și iertare** – *de oameni, pentru oameni, printre oameni*. Și, în acest sens, biblioteca ne devine un aliat de nădejde pentru formarea noastră ca intelectuali. În ultimul timp, bibliotecile au depășit cu mult cadrul unor „instituții de lectură”: aici se organizează zeci de manifestări menite să contribuie la formarea și consolidarea intelectului uman: conferințe și discuții pe teme stringente, expoziții de artă și concerte, întîlniri „tematice” în cadrul cărora fiecare își poate exprima opinia, dar mai are și posibilitatea de a-și confrunta viziunile, gusturile, fascinațiile, iar dacă este cazul – de a le „racorda”, a le „ajusta” la anumite criterii și principii înnoite, căci se produc unele modificări și la acest capitol, chiar dacă se consideră că

perceperea frumosului este, în linii mari, aceeași, de-a lungul secolelor. „*Frumosul va salva omenirea*”, spunea unul dintre personajele lui Dostoievski și, dacă e să dezvoltăm acest gând, putem deduce că tocmai starea intelectuală va perpetua această omenire – orice s-ar spune, prea șubredă pentru duritatea epocii în care trăim.

(*BiblioPolis*, 2009, vol. 30, nr. 2)

„ÎN GOANA INTERNETULUI”, SĂ NU NEGLIJĂM UNELE REALITĂȚI NETRECĂTOARE

Sintagma „*secolul vitezelor*” a fost atribuită prima dată veacului al XIX-lea, când vapoarele, apoi și trenurile, au prins a servi tot mai des și tot mai pe larg interesele omului, ale popoarelor. Desigur, în secolul următor, XX, când lumea a început a utiliza telefonul și radioul, când și-au luat zborul primele avioane, pe urmă și navele cosmice, îmbinarea în cauză, cu referire la trenuri și vapoare, părea deja o metaforă nu dintre cele mai inspirate, într-o cîțva arhaică. Dar iată că secolul trecut a dăruit umanității și internetul, schimbînd și mai mult atitudinea față de viteze, față de rapiditatea comunicării dintre oameni. Tocmai de aceea, răscrucea de secole XX-XXI, pe lîngă mulțimea de calificative adunate: „*epoca informațională*”, „*epoca cunoștințelor*”, „*epoca metamorfozelor tehnologice*” etc., – ea, această răs_pîntie de vremuri, merită cel mai mult a fi supranumită și „*a vitezelor*”.

Viața noastră a devenit, cu adevărat, o fugă continuă, încît uneori ai impresia că omenirea se află într-o competiție cu scurgerea grabnică a timpului și cu atributele acestuia – și ele într-o alertă continuă. „*Nu ședeă, că îți șade norocul*”, glăsuia un proverb din străbuni. Dacă vom interpreta această zicală în stil matematic, ca pe un fel de ecuație, observăm că datele problemei s-au schimbat mult și în sensuri nebănuite. Acum, se pare, ar fi mai potrivit să spunem: „*Grăbește-te, căci altfel nu faci / nu reușești / nu obții nimic!*”. Graba, goana, alerta au devenit niște caracteristici intrinseci ale existenței noastre. Și poate că relația noastră cu internetul ne demonstrează cel mai sigur adevărul acestei aserțiuni. Or, internetul a intrat în fiecare instituție, în fiecare casă, în fiecare suflet – de vreți. Cu 15-20 de ani în urmă se mai puteau număra domeniile în care internetul devenise o necesitate cotidiană. Acum, suma acestor domenii este mai curînd una incomensurabilă: cam toți, și mic, și mare, cam la fiecare pas, în cele mai surprinzătoare ipostaze, apelăm la serviciile internetului.

Nu vom discuta în continuare pe tema eficienței sau, dimpotrivă, a nocivității internetului. Nici dilema (absurdă, în opinia noastră) – ce e mai bună: cartea pe internet sau cea în formulă clasică, tipărită? – nu vom aborda-o. Sanda Golopenția-Eretescu, o savantă cu gândire modernă, profesoară cu vechime la Universitatea Providence din SUA, a publicat, la distanță de numai un an, două articole cu acest subiect, două eseuri ale căror demersuri parcă se băteau cap în cap: *Cultură prin internet?* (în anul 2000; rețineți și semnul de întrebare de la sfârșitul titlului!), apoi *Salvarea electronică a culturii românești* (în anul 2001). Desigur, nu a epuizat tema în aceste două scrieri – nici nu are cum! – impresionează însă abordarea diferită și schimbătoare a subiectului: de la temeri, îndoieli – la o anumită certitudine, încredere chiar în șansa unică pe care o poate oferi *net-ul* culturii noastre și culturii în ansamblu. Pînă la urmă, orice poate fi, în egală măsură, bun sau rău; totul depinde de cel care le utilizează, de scopurile ce le urmărește sau de finalitățile pe care și le dorește. Vom vorbi în rîndurile ce urmează despre felul cum utilizăm noi, muritorii de rînd, internetul, cum facem față rigorilor sale, una dintre aceste exigențe (dacă nu chiar o condiție *sine qua non*) fiind viteza extrem de mare sau, cum am scris în titlul acestui material – „goana” pe care ne-o impune acest miracol al timpurilor noastre, devenit, iată, și o miraculoasă necesitate cotidiană a vieții noastre.

Așadar, să ne referim și la acest subiect de importanță (aparent) minoră: cum folosim internetul în scopuri practice, în munca noastră cotidiană – la bibliotecă, în relația cu utilizatorii, cu colegii de breaslă, ba chiar și în scopuri pur personale. Nu-i așa că vă este dat să vedeți adeseori – dacă nu să și faceți *personal* – diferite avize, anunțuri, informații de primă necesitate, vizînd *activitatea cotidiană a bibliotecilor în care lucrați sau pe care le frecvențați?* La un moment dat, eram dispus să fac un fel de colecție cu asemenea „scriituri publicitare”, ca mai apoi să le comentez în vreun articol sau în cadrul vreunei prelegeri pentru angajații bibliotecilor noastre. Am renunțat însă la această idee, din „simplul motiv” că cele mai multe meritau sau necesitau comentarii nefavorabile. Atunci am decis să elaborez un articol, adică o scriere cu caracter mai generalizator, pentru a nu pune în vileag „slăbiciunile” cuiva anume, care „slăbiciuni” (greșeli, scăpări, gafe, inadvertențe, dar și mostre de neglijență) caracterizează, de fapt, mai multă lume, pe mai mulți slujitori ai breslei bibliotecare. Și dacă am spus deja lucrurilor pe nume: că în scrierea la calculator a avizelor, a altor informații utile cu caracter curent, se comit anumite greșeli, scăpări, gafe, inadvertențe, dar și mostre de neglijență – de ordin ortografic, gramatical, lingvistic – ar fi cazul să căutăm și pricina apariției lor în locuri publice, și încă în niște instituții de cultură, adică tocmai acolo

unde la modul ideal ar trebui să avem a face cu exemple de corectitudine, poate chiar cu modele demne de urmat.

Cauza principală, credem noi, este cea anticipată în titlu și în primele alineate ale acestui editorial: graba, viteza, dorința de a realiza cât mai repede ceea ce ne punem în gând. Or, această intenție e bine să fie însoțită și de atenție, de grijă, de răspundere elementară pentru ceea ce aducem la cunoștința publică. Intervine, uneori, și neglijența, nepăsarea, iar în ultimă instanță și iresponsabilitatea – dacă e să continuăm a căuta „mama relelor”. Nu vrem, în context, să aducem vorba și de ignoranță, de proasta cunoaștere a regulilor ortografice sau de dreaptă scriere, de agramatie... Pentru că vrem să credem că aceste scăderi nu îi vizează pe lucrătorii noștri. Și totuși, câtă tristețe pot provoca niște inscripții gen: *Inchide-ți ușa!* (corect: **Închideți, vă rugăm, ușa!**), *Nu deservim după ore...* (**Nu servim după ora...**), *La acțiune v-or participa liceeni, studenți, profesori...* (**La manifestare / eveniment vor participa liceeni, studenți, profesori...**) etc., etc.

Să începem „dezghiocarea” greșelilor cu *inchide-ți* (ușa) și cu... *bieții profesori*. Ambele exemple fac dovada unei practici extrem de păguboase: scriind texte în română, unii bibliotecari utilizează registrul alfabetic englezesc, în care, evident, lipsesc semnele diacritice specifice limbii noastre. Că o fac din comoditate sau din lene sau poate chiar din lipsă de respect față de limba maternă – nu mai contează. Mai important ni se pare că în asemenea situații poți vedea în texte pur românești ortograme (cuvinte scrise) cu totul străine, de cele mai multe ori – englezești: același *professor*, apoi *present*, *parallel*, *causă*, *encyclopedia* și câte alte aberații de acest gen. Nu mai trebuie să insistăm asupra faptului că neutilizarea registrului românesc la scrierea unui text în română, mai simplu spus – scrierea fără semne diacritice, poate genera o serie de confuzii, multe încurcături de sens: *fată* în loc de *față*, *tară* pentru *țară*, *tine* în loc de *ține*, *soție* în loc de *soție* sau *șotie*, *roman* pentru *român*, *romanesc* în loc de *românesc* etc., etc. În context, nu putem să nu ne amintim de reputatul (și rafinatul) scriitor și lingvist George Pruteanu, cel care de pe la mijlocul anilor '90 ai sec. XX, apoi și la începutul sec. XXI ne-a delectat, instruindu-ne temeinic și convingător în cadrul emisiunilor personale *Doar o vorbă să-ți mai spun...*, transmise pe două dintre cele mai prestigioase și mai cu priză la public posturi de televiziune din România. Ei bine, în opinia profesorului G. Pruteanu, nu putea fi considerat românesc un text scris „englezește”, adică fără semne diacritice! Se întreba redutabilul filolog și îi întreba și pe cei care au avut contact cu civilizația vest-europeană: „Vă puteți imagina un francez (german, spaniol, portughez...) care să scrie în limba sa maternă neglijând accentele sau semnele diacritice?!” Nu, așa ceva e de neînchipuit acolo. Pot confirma din proprie experiență: o bună prietenă de la

Paris m-a rugat să nu-i mai scriu prin *net*, ci prin poșta tradițională, scrisori de mână, atîta timp cît nu pun în mesaje accentele specifice limbii franceze. Mai mult: din aceleași motive, mi-am suspendat corespondența cu un profesor din Cracovia, dînsul declarînd că nu îmi înțelege mesajele – scrise în polonă, dar fără literele „tipice” ale acestei limbi, cu o mulțime de semne diacritice.

Drept consecință pentru acest segment de articol, vom spune cu toată claritatea: **este necesar, trebuie să folosim alfabetul românesc la scrierea textelor în limba maternă.** Să nu ne lenevim să trecem de la engleză la română! Să ne cultivăm obișnuința de a scrie prioritar, în primul rînd, preferabil și cum este necesar – în română – și abia după aceasta să căutăm alte instrumente lingvistice de lucru. Da, a scrie englezește (și la propriu, și la figurat, adică într-o română „englezită” din punctul de vedere al ortografiei) este mai simplu, dar noi avem a face, de obicei, cu limba noastră, nu cu limbi străine.

Alte consecințe care, în context, ne-ar duce pe drumul cel drept țin de relația cu cartea. Să răsfoim din cînd în cînd îndreptările ortografice. Dicționarul ortografic, dar și cel explicativ al limbii române, ca și alte surse de referință enciclopedice trebuie să se afle mereu la îndemîna bibliotecarului, mai ales a celui pus în situația de a elabora / a scrie / a redacta / a corecta texte – de la avize și alte informații utile beneficiarilor, rapoarte sau dări de seamă de serviciu ș.a.m.d. pînă la articole pentru presa periodică. De altfel, în multe redacții de ziare și reviste textele (articole, recenzii, reportaje, interviuri etc.), trimise prin internet fără semne diacritice, sînt trecute cu vederea, asemenea trimiteri, de regulă, sînt rebutate, pur și simplu nu sînt luate în considerație, indiferent de valoarea lor și de prestigiul autorului.

Nu vom exagera defel spunînd că, în opinia generală, un bibliotecar este perceput, de cele mai multe ori, în primul rînd, ca un om de cultură. Iar cultura omului se vede și în felul cum scrie – în genere, iar acum, în epoca vitezelor – cum scrie la calculator, recurgînd la internet.

Tocmai de aceea e bine să fim mai prudenți cu „*graba calculatorului*”, cu „*goana internetului*”. Acestea pot fi, bineînțeles, o explicație, o scuză. Însă numai uneori, nici pe departe nu putem face din internet un „țap ispășitor” pentru toate situațiile. Mai ales în cazurile ce țin de pregătirea noastră profesională, care e de neconceput fără cunoașterea limbii materne și fără respectarea neabătută a regulilor de scriere și exprimare corectă.

(*BiblioPolis*, 2009, vol. 31, nr. 3)

ȘI TOTUȘI, ȘI LA NOI SE MAI CITEȘTE!

Iată o întrebare pe care și-o pun frecvent oameni aparținând diverselor categorii sociale și profesionale, poate mai mult intelectualii: **„Se mai citește la noi?!”** Răspunsul este, de cele mai multe ori, unul și același, aproape că la unison negativ: *„Nu, nu se mai citește, acum. Cîndva, pe cînd eram noi tineri, adică prin anii '60-'70 ('80-'90...) ai secolului trecut, atunci toată lumea citea enorm, existau foarte mulți «devoratori» de romane, de lucrări memorialistice și alte genuri ale literaturii documentare. Se citea și poezie, plachetele de versuri aveau tiraje foarte mari, ca să nu mai vorbim de cărțile de proză sau publicistică...”*

Nostalgiile după un trecut „propriu” au caracterizat dintotdeauna omul. Este proverbială, în acest sens, o afirmație a lui Socrate (sau a altui celebru gînditor din Antichitate?), potrivit căreia „copii mai obraznici, mai leneși, mai prost educați” decît pe vremea lui nu ar fi fost niciodată! Or, afirmații similare aveau să fie rostite, de către vreun mare învățat, și în Evul Mediu, și în epoca Renașterii, și în Veacul Luminilor și, pe rînd, în secolul XIX, apoi de-a lungul secolului XX. Asemănătoare este și situația, sau, mai bine spus, aprecierea cititului cărții. Desigur că în secolul XIX, bunăoară, oamenii, cei știutori de carte – în lipsa altor forme de relaxare (dar și formele de instruire erau reduse) – citeau foarte mult. Și mai mare era numărul persoanelor care citeau în veacul trecut, dar nu oriunde, ci mai ales în țările din „lagărul socialist”. Doar aici, cărțile, lectura nu prea aveau alternative sau „concurenți”: așa era politica de stat, orientată spre stimularea lecturii, pentru a-i feri pe „constructorii comunismului” de „influența nefastă” a altor forme de cunoaștere sau de relaxare. Promovarea lecturii însă nu era pe atunci, la noi, altceva decît o modalitate de a îndoctrina milioanele, de a le implanta oamenilor, mai direct, mai indirect, ideologia partidului de guvernămînt – orice s-ar spune, redusă la anumite postulate rigide, care excludeau libertatea opțiunii, dreptul de a selecta, diversitatea percepției etc. Astfel se limita și accesul la multe surse de informare, considerate aprioric „dușmănoase”, „inacceptabile” sau chiar „inutile” pentru cei mulți.

În asemenea condiții, cu adevărat, plachetele de versuri în RSS Moldovenească apăreau cu tiraje de 5-10 mii, ba chiar și de 15-20 mii de exemplare; cărțile de proză aveau tiraje și mai impresionante: minimum 5-10 mii exemplare, dar de obicei – cîte 20-30 mii de exemplare. Să nu uităm însă – iar celor mai tineri să le amintim – că o carte de versuri, pe atunci, nu putea să vadă lumina tiparului dacă nu conținea măcar cîteva poezii cu tematică pur ideologică, eventual, „dedicate” lui Lenin, partidului comunist, „trecutului glorios” („luptei pentru instaurarea comunismului”, „războaielor pentru

apărarea patriei” etc.), „realizărilor epocale ale poporului în opera de edificare a noii societăți” etc. Și pentru proză, eseu ori dramaturgie existau exigențe similare, încît, în multe cazuri, din romane, povestiri, piese dramatice, studii de istorie și de critică literară erau tăiate zeci de pagini care păreau cenzurii suspecte, pentru că se îndepărtau, chipurile, de la linia „realismului socialist”. Iar linia aceasta minimaliza sau chiar excludea inovația, gîndul creator, monologul sau dialogul cu suspans, investigația psihologică a sufletului omenesc – personajele literare, cam toate, trebuiau să gîndească la fel, să aibă aceleași idealuri și gusturi... Ca rezultat, scrierile literare originale ca viziune sau abordare a realității erau mai curînd niște excepții: nu în zadar, după prăbușirea comunismului, au apărut noțiuni ca „literatură de sertar” sau „manuscrite reabilitate”; nu întîmplător, mulți scriitori și-au revăzut unele lucrări, abia după 1990 editîndu-le așa cum își doreau ei, nu cum le dicta cenzura comunistă.

De altfel, în prezent, scăderea interesului pentru carte, pentru lectură, e un fenomen mondial, valabil, în genere, pentru toată lumea. Să vedem cum stau lucrurile, la acest capitol, în alte țări și vom începe cu Franța – în general recunoscută ca patria unei importante civilizații, francezii avînd reputația unui popor cult, deschis spre valorile spirituale. Conform unor statistici recente, doar 28 la sută din cetățenii Franței citesc mai mult de zece cărți pe an. Potrivit revistei *Le Figaro Littéraire*, ceva mai mulți francezi – 32 la sută – intenționează, doresc să scrie un roman, eseuri, memorii... astfel încît, s-ar putea ca Franța să aibă mai mulți scriitori decît cititori! – aproape ca într-un banc mai vechi, din anii de comunism sovietic. Totuși, la mijloc nu e decît o glumă: procentul de cititori este scos la iveală de niște sondaje efectuate pe scară națională, pe cînd numărul aspiranților de a deveni scriitor a fost stabilit în urma unui sondaj efectuat de această revistă literară.

Despre felul cît și cum citesc francezii ne putem da seama, cu destulă precizie, dacă luăm cunoștință de tirajele cărților: în lumea capitalului, nimeni nu va tipări nicio scriere, dacă aceasta nu întrunește premisele necesare pentru vinderea ei cu succes, iar cu cît mai mare este numărul de eventuali doritori de a o citi, respectiv, numărul de exemplare, cu atît mai vandabilă este „marfa”. Reamintim că populația Franței este de circa 55 milioane de locuitori, iar popularitatea cărților, inclusiv tirajele lor, depind de niște prestigioase premii literare. Academia Franceză acordă anual *Le Prix des immortels* – Premiul nemuritorilor, pentru cel mai bun roman scris în limba franceză. Laureatul din 2009 al Academiei Franceze a fost Pierre Michon, 64 ani, autorul unui roman istoric, tipărit inițial cu 40 mii de exemplare. Imediat după atribuirea Premiului nemuritorilor, scriitorul a fost solicitat de cîteva mari edituri și se crede că pînă la finele lui 2009 – începutul lui 2010 proza lui P.

Michon se va difuza în 250 000-300 000 exemplare. Cam același tiraj îl au, de regulă, și cărțile autorilor laureați ai altor prestigioase premii literare: *Goncourt*, *Renaudot*, *Medici*, *Femina*, *Rien* ș.a. Un tiraj de 500 mii de exemplare este în Franța un record național; un milion de exemplare îl poate avea o carte, fie ea și „promovată” de prestigiul sus-numitelor sau al altor premii, doar în doi-trei ani, în cazul în care aceasta captează atenția unui număr mereu crescând de cititori.

În România, la sfârșitul anului curent, Agenția *Barometrul de consum cultural* trăgea alarma: „Românii sînt certați cu cititul.” Altă instituție de sondaje sociologice, *Centrul de studii și cercetări*, lansînd cam aceleași neliniști, făcea și anumite nuanțări: față de 2008, în 2009 non-consumul de cărți într-adevăr a urcat de la 46 la 51 la sută, însă evaluările au fost făcute înainte de Crăciun, or, în săptămîna din ajunul Crăciunului și pînă la revelion se cumpără multe cărți, pentru a fi oferite cadou la sărbătorile de iarnă. Din aceeași sursă mai aflăm și alte date edificatoare privind difuzarea cărții și pasiunea pentru lectură: 22 la sută din cetățenii români cumpără cel puțin unu-două volume pe lună; ceva mai mulți (25 la sută) citesc săptămînal o carte sau o revistă; peste 30 la sută nu citesc decît ocazional cărți sau presa periodică. Populația României la ora actuală este de circa 20 mln locuitori, dintre care, așadar, cam 10 mln citesc cîte ceva – dacă nu în fiecare săptămîină, apoi măcar în fiecare lună. Un specific al activității librăriilor din România îl constituie prezența unor cumpărători fideli: aceștia constituie o cincime din numărul total de vizitatori ai librăriilor (21 la sută), dintre care cam jumătate (9 la sută) achiziționează lunar cîte două-trei cărți. Statisticile cu acest subiect vizează 40 de orașe mai mari din România – de la București și pînă la Zalău, Bistrița sau Tîrgu Jiu. În ultimii doi ani, evident, și din cauza crizei economice, pașii bibliofililor români se îndreaptă tot mai mult spre standurile anticariatelor; și mai des – spre biblioteci.

În Rusia, dacă e să dăm crezare ziarului *Komsomolskaia pravda*, oamenii citesc foarte mult, cu precădere literatura clasică rusă, de multe ori avînd punct de plecare serialele TV realizate după romane de Tolstoi, Dostoievski, Turgheniev, Bulgakov; după povestiri de Gogol sau Cehov ori filme-biografii romanțate ale unor mari scriitori ruși. Cine citește atent acest ziar, cu certitudine observă că redactorii lui, în majoritatea absolută, suferă de grandomanie, ca o formă a șovinismului rus. În pagina de recomandății pentru lectură, care apare în *Komsomolskaia pravda* săptămînal, se repetă jenant sloganul sovietic potrivit căruia rușii ar fi „poporul cel mai avid de lectură din lume” („*samii citaiușci narod v mire*”). De cu totul altă opinie este *Nezavisimaia gazeta*, mai exact – suplimentul ei bilunar *Ex-libris*, consacrat integral cărții și lecturii. Astfel, *Ex-libris* semnalează mereu stocarea în librăriile din marile orașe rusești

a unor loturi importante de carte bună, scăderea vertiginoasă a numărului de cetățeni care cel puțin intră în vreo librărie: dacă în anii '70-'80 ai secolului trecut librăriile din Moscova erau vizitate de fiecare al doilea moscovit, apoi în prezent nu se interesează de cărțile din librării nici 10 la sută din locuitorii capitalei ruse. Altă publicație rusă, *Literaturnaia gazeta*, de altfel, și aceasta, ca și *Komsomolskaia pravda*, suferind de un narcisism național rusesc, recent a fost nevoită să recunoască, în baza unui sondaj efectuat pe întinsurile imperiului rus, că 80 la sută din cetățeni preferă televiziunea cărții (lecturii), iar mai bine de 40 la sută dintre ei cu anii nu citesc nimic – nici tu ziar, nici tu revistă, nici vorbă de cărți. Amintim că în prezent în Rusia trăiesc circa 140 milioane de locuitori, cam 120 mln constituind rușii, iar vreo 20 mln reprezentând diferite etnii neruse – tătari, bașkiri, ciuvași, buriati, ceceni, inguși etc. Tirajele cărților editate în Rusia diferă enorm, nu că de la titlu la titlu sau de la un autor la altul. În medie, poezia se editează cu tiraje de câteva mii, proza este tipărită în mai multe mii de exemplare, literatura documentară și publicistica au tiraje ceva mai mari. Caracteristic pentru cartea și lectura în Rusia actuală este succesul mare al unor autoare de romane polițiste, adevărate fabricante ale unor volume cu titluri incitante (și extravagante!), cu subiecte preluate de la americani, dintre cele mai tari, adaptate la realitățile ruse. Gurile rele spun că în spatele unor nume de autoare de fulminant succes, precum Daria Donțova, Ludmila Ulițkaia, Aleksandra Marinina, în realitate se ascund niște „colhozuri”, „arteluri” întregi de coautori, de „sclavi literari” ai acestora. Oricum, romanele „de conveier” semnate de aceste rusoaice au tiraje de milioane de exemplare și se vînd la prețuri întru totul accesibile. O altă particularitate a „pieței cititului” din Rusia e că în genere autorii străini se bucură de mai multă solicitare decît scriitorii ruși: cărțile brazilianului Paulo Coelho și cele ale japonezului Haruki Murakami, traduse la Moscova imediat cum văd lumina tiparului la Rio de Janeiro, respectiv, Tokio, bat toate recordurile ce pot fi imaginate ale popularității printre cititorii ruși; acestora li se alătură alți scriitori în vogă, bunăoară, turcul Orhan Pamuk, laureat al Premiului Nobel, francezul Frédéric Beigbedere, care este laureat doar al Premiului *Renaudot*, sau cehul Michal Viveg, autor al unor romane de dragoste „pentru femei”, cu destulă priză la unele segmente de cititori, chiar dacă autorul lor nu deține niciun premiu semnificativ de talie mondială. Nu încapă nicio îndoială că Fr. Beigbedere se bucură de o popularitate exagerată în Rusia și pentru că în prozele sale, dar și în numeroase interviuri, acest scriitor francez se dă un simpatizant al stîngii, îi compătimentește pe cei „umiliți și obidiți” (din Franța), se arată fascinat de Rusia, de „sufletul rus”, presărîndu-și scrierile cu chipuri pitorești de rusoaice...

La noi, în R. Moldova, piața cărților este una dintre cele mai triste privilegii de pe ogorul culturii naționale. Rar carte să aibă tirajul mai mare de o mie de exemplare, dar chiar și în această situație librării se plîng că au prea puțini cumpărători, zeci și sute de volume, valoroase prin conținut, frumoase prin execuția lor grafică, zac ani la rînd în așteptarea destinatarului. Motivele? Ele sînt la suprafață, la îndemîna oricui: sărăcia tot mai persistentă a oamenilor (și materială, și morală), apatia generală, dar și lipsa unor forme eficiente de promovare a cărții.

Și atunci, vă veți întreba, pe ce se bazează aserțiunea noastră că totuși și la noi se mai citește? Rămînem la această idee nu dintr-un ieftin „patriotism cultural”, ci pentru că alte sînt la noi, acum, principiile, criteriile de apreciere a gradului de apropiere a cetățenilor de carte, de lectură. Da, tirajele cărților sînt incomparabil mai mici decît acum două-trei decenii. Da, se vînd tot mai puține volume pe cap de locuitor. Însă omul cititor nu trebuie raportat obligatoriu la tirajele cărților, și nici la epuizarea sau stocarea loturilor de carte din librării. Cei care au citit cu două-trei decenii în urmă, fiți siguri, citesc și în prezent; mai mult, aceștia au avut grijă să cultive dragostea de carte și urmașilor, reprezentanților tinerei generații – copii, nepoți, învățăcei etc. Lipsa mijloacelor pentru a procura o carte l-a făcut să recurgă la alte modalități pe omul avid de lectură sau pur și simplu curios, dornic de a cunoaște mai multe, de a fi la curent cu noile apariții editoriale: el împrumută cărți de la cei care au posibilitatea de a le cumpăra, dar mai ales le împrumută de la bibliotecă. Tot mai des, tot pentru mai multă lume, bibliotecile devin puncte de puternică atracție a bibliofililor, dar și a altor persoane puse în fața necesității de a „contacta cu cartea”; ele, bibliotecile noastre, se transformă în veritabile instituții „curative” (dar și „de caritate”!) pentru această categorie, extrem de numeroasă, de cetățeni. Cu trei-patru decenii în urmă, la Chișinău, doar un sfert din locuitori dacă frecventau bibliotecile, pe cînd în prezent, fiecare al doilea chișinăuian este, într-un fel sau altul, cititor al uneia din cele 31 de filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Or, în capitala republicii, funcționează și alte biblioteci importante, care atrag cititori: cîteva de rang național și academic, vreo 20 de biblioteci universitare, nu mai puține – ale colegiilor, apoi ale liceelor, școlilor etc.

Așadar, bibliotecile asigură la noi cel mai bine satisfacerea interesului și a dragostei pentru carte. Este la mijloc și meritul sistemului de biblioteci, al bibliotecarilor, dar nu trebuie să facem abstracție nici de „meritul” care îi revine schimbărilor produse în societate. Aceste schimbări, în ansamblu, defavorizează bibliofilii, totodată însă, se fac complici ai unei „selecții naturale” pe toată linia: trierea cititorilor, a gusturilor, a categoriilor de literatură solicitată ș.a.m.d.

Nu vom greși defel, și nu vom ofensa pe nimeni, dacă vom spune că pe cît a scăzut rolul librăriilor, pe atît a crescut importanța bibliotecilor. Și doar în cazuri speciale, librăriile sînt solicitate mai mult. Să amintim, în context, fenomenul ziarului „*Timpul*”, lansarea de către această publicație, în colaborare cu Editura „*Litera*”, a difuzării, ca supliment, a unor cărți cu tematică incitantă, apoi și a unor capodopere ale literaturii române. Acest „fenomen”, preluat de la publicațiile *Jurnal Național* și *Săptămîna financiară*, de la București, cel puțin la primele volume lansate (*Ghid de cultură generală: Întrebări și răspunsuri*, după modelul Enciclopediei Britanice; *Ghidul sănătății tale* de Michael Van Straten; *Ghid astrologic* de Annie Lionnet), a demonstrat că și la noi oamenii cumpără „cartea de succes”, adică lucrările de interes major pentru mai mulți membri ai comunității, interesul fiind stimulat și de acțiuni abile de promovare. Iar dacă oamenii cumpără cărți, fiți siguri că le și citesc; în cel mai rău caz – le dăruiesc altor persoane, mai pasionate de lectură. Cît despre cei care împrumută cărți de la bibliotecă... – aceștia cu certitudine sînt și niște conștiincioși cititori. Cine nu crede, să-i întrebe pe bibliotecarii noștri.

(BiblioPolis, 2009, vol. 32, nr. 4)

ZIUA BIBLIOTECARULUI, PE NOU

Dacă e să tragi cu coada ochiului în Calendarul UNESCO, vei observa neapărat că fiecare meserie mai însemnată în activitatea umană își are o zi a sa. Astfel, ni se sugerează să marcăm, să sărbătorim, să cinstim pe reprezentanții celor mai diferite profesii, îndeletniciri, preocupări.

Discret, și totuși perseverent, în „lumea fericită a comunismului”, în URSS, în primul rînd, se prelua din „universul capitalismului în putrefacție” ceea ce putea fi pe plac „poporului muncitor”. Inclusiv sărbătorile profesionale. Nu e de mirare că aveam și în anii de comunism nu numai zile ale revoluției, victoriei, gloriei militare etc. asemenea, dar și zile ale medicului, aviatorului, ale agricultorilor și ale muncitorilor de diferite calificări. Nu exista însă și o Zi a bibliotecarului, care a fost desemnată abia în anii '90 ai secolului trecut. Nu știu pe cît constituia această sărbătoare un prilej ca liderii ce s-au perindat, ai Republicii Moldova, să-și amintească și de cei încadrați în instituțiile bibliotecare. Cert e că prima duminică din octombrie devenise o ocazie ca bibliotecarii înșiși să-și amintească de rostul muncii lor, inclusiv cu ochii cititorilor, care le aduceau cîte o floare, le adresau cîte o felicitare. Firi în genere cuminți, nepretențioase, bibliotecarii acceptaseră necondiționat această dată, mulțumindu-se cu puțina atenție pe care le-o acordau șefii și – precum am spus – utilizatorii.

Din anii '90 ai secolului XX, cînd la noi, ca și în întreaga Europă Centrală și de Sud-Est, lucrurile au început a se umple de noi rosturi, a prins a căpăta alte conotații și Ziua bibliotecarului. Atunci, se pare, s-a observat mai clar un inconvenient al acestei sărbători: Ziua bibliotecarului „se suprapunea” Zilei învățătorului și, orice s-ar spune, cadrele didactice, tradițional, se bucurau de mai multă atenție din partea comunității, dar și din partea oficialităților. Pe la începutul noului secol și mileniu a luat naștere o mișcare – inițial, abia sesizabilă, pe urmă, tot mai insistentă – care viza stabilirea unei Zile a bibliotecarului separat de cea a învățătorului. Unde mai pui că exista și exemplul sau modelul altor țări, din Europa de Vest, pînă în România, unde comunitatea bibliotecară este felicitată, sărbătorită, omagiată nu toamna, ci pe la mijlocul primăverii. Nu intenționez să fac o cronică amănunțită, exactă, a acestei inițiative „disidente”; totuși, nu pot să trec cu vederea – poate mai mult pentru niște ipotetici cronicari din viitor – că printre cei care au optat ca să fie schimbată Ziua bibliotecarului s-au aflat și lucrători, de diferit rang, din rețeaua Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Schimbările ce s-au produs la noi după 7 aprilie 2009 au creat premise propice pentru mai multe revizuri și modificări și iată că astfel s-a produs minunea: din acest an, 2010, sărbătorim Ziua bibliotecarului pe 23 aprilie.

Potrivit Calendarului UNESCO, 23 aprilie este Ziua Mondială a cărții și a drepturilor de autor – fiți de acord, este o dată ce privește la modul cel mai direct (și) pe lucrătorii bibliotecilor. În unele sfere intelectuale și cărturărești această zi este asociată cu memoria unor reductibile personalități ale literaturii și culturii universale ca William Shakespeare sau Miguel de Cervantes – avem a face iarăși cu niște corelații vizînd în mare măsură și activitatea bibliotecarilor. După cum am mai menționat, în unele țări din Europa de Vest și din America, 23 aprilie este marcată ca Ziua bibliotecarului. Vom enumera aici și alte cîteva sărbători situate în „vecinătatea calendaristică” a lui 23 aprilie, și acestea adiacente activității bibliotecare: Ziua internațională a cărții pentru copii (2 aprilie), Ziua mondială a proprietății intelectuale și Ziua mondială a informării (26 aprilie), în fine – Ziua internațională a libertății presei (3 mai). Un „anturaj calendaristic” cum nu se poate mai adecvat pentru a sărbători în amintita zi de aprilie Ziua bibliotecarului! Dacă ne mai amintim că astfel, „pe nou”, sărbătoarea bibliotecarilor se apropie și de sărbătorile Paștelui, că aprilie este la noi „timpul florilor”... nu cred să fie om care să nu aprobe marcarea „pe nou” a Zilei profesionale a bibliotecarului.

Esențial în această schimbare, credem noi, este „unicitatea profesională” pe care a căpătat-o Ziua bibliotecarului. De acum înainte, sărbătoarea profesională a bibliotecarilor nu mai este eclipsată de alte specialități, ceea ce va fi benefic pentru imaginea bibliotecii și a muncii de bibliotecar. Or, trebuie să recunoaștem, că și în acest început de secol XX și de mileniu III, eforturile instituțiilor bibliotecare, specificul muncii de bibliotecar necesită o cunoaștere mai bună, mai subtilă, de către beneficiari și, poate mai ales, de către forurile dicidente. Pentru că, la drept vorbind, și la ora actuală, multă lume are o imagine vagă despre activitatea bibliotecarilor. Numeroși oameni la noi mai trăiesc cu impresia că bibliotecile, respectiv, bibliotecarii există pe această lume numai pentru a-i servi, pentru a le pune la dispoziție – mereu, operativ, cu maximă precizie și dăruire – cartea sau altă sursă de informare, documentare, recreere etc. Din asemenea vizor munca bibliotecarului este percepută ca una mai mult mecanicistă, iar bibliotecarul – ca un specialist de calibru mediu, încît mulți își închipuie că pot deveni oricînd bibliotecari, fără a mai face studii, fără a se iniția în tainele specialității alese, fără a face eforturi de perfecționare profesională... Dacă le spui oamenilor din această categorie că bibliotecile dintotdeauna au avut ca slujitori oameni instruiți, bine pregătiți din punct de vedere profesional și psihologic, ei îți vor replica rece: „Înainte erau mai puține biblioteci...” Dacă le amintești că bibliotecari au fost Bogdan Petriceicu Hasdeu, Mihai Eminescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, ei fac ochi mari... Sau, și mai rău, poate să te acuze că nu știi ori au uitat fabula ceea cu gîștele care au salvat de incendiu Roma antică... Dacă le mai spui că în ultimele decenii

bibliotecile nu sînt numai săli de lectură, nu numai depozite ce împrumută cărți, reviste sau ziare, ei se miră ingenuu: „Dar ce mai pot fi, atunci, bibliotecile?!” Tocmai aici doream să ajungem: acum, bibliotecile au depășit cu mult limitele tradiționale, „clasice”, devenind, în bună parte, și săli de expoziții sau pentru concerte, și arene sau saloane de discuții (literare, dar și politice, în fond – pe cele mai diferite teme), și locuri pentru cele mai surprinzătoare conferințe, întâlniri, dezbateri, competiții intelectuale... De aici și extinderea, pînă la margini greu de bănuțit, a atribuțiilor profesionale ale bibliotecarului. Munca de bibliotecar a devenit o școală continuă pentru cei care o practică, deoarece exigențele față de angajații bibliotecii – cu certitudine, mai mult decît la numeroase alte profesii – sînt în continuă schimbare, completare, creștere. Nu e întîmplător faptul că în prezent, mai mult decît două decenii în urmă, să zicem, a crescut numărul celor care nu rezistă în fața cerințelor crescînde față de munca de bibliotecar; ba nici la studiile de bibliotecar nu rezistă unii după ce au făcut un an-doi de facultate.

Cum orice schimbare implică și o modificare a relațiilor în societate, la modul ideal și schimbarea datei cînd se marchează Ziua bibliotecarului trebuie să atragă după sine o transformare a atitudinii față de munca prestată de cei sărbătoriti, de acum înainte, pe nou. În vorbe, munca și personalitatea bibliotecarului sînt cotate ca ceva nobil, extrem de necesar, util...

Bine ar fi ca această percepere să se instaureze și în fapte. Or, activitatea bibliotecară, este cu adevărat una nobilă, extrem de necesară și utilă tuturor convivilor Cetății. Dacă nu mai mult, cu certitudine nu mai puțin decît meseria de medic, judecător, deputat sau profesor, ca să ne limităm la doar cîteva profesii sau forme de activitate umană. Nimeni mai mult decît bibliotecarul nu face eforturi pentru a promova printre oameni leacuri rare, după cum reiese din această cugetare a lui Tudor Arghezi: „*Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și lașitate.*” Care medic ar putea pretinde că deține – și oferă pacienților săi – asemenea medicamente?!

Activitatea bibliotecarului trebuie prețuită în mod special și pentru faptul că el poartă o grijă deosebită de cei care citesc. Dar ce înseamnă a citi? A te informa numai? Doar a te relaxa? A învăța pentru a face o carieră în viață? Dar poate că toate la un loc, după cum ne sugera și marele Eminescu, îndemnîndu-ne: „*Citește! Citește mereu și creierul tău va deveni un laborator de idei, din care vei întocmi înțelesul și folosul vieții.*” Care părinte nu și-ar dori ca urmașii lor să frecventeze bibliotecile, pentru a se căpătui cu laboratoare de idei grație cărora ar face față mai ușor provocărilor vieții? Dar care lideri de stat nu visează să aibă concetățeni cu o asemenea asumare a existenței de cetățean? S-ar putea însă ca unii, în urma gravei ticăloșiri, la noi, în ultimii ani, a vieții sociale, să fi căpătat alergie la tot ce ține de politică, activitate civică ș.a.

asemenea. Și cu adevărat, pînă la urmă omul este o individualitate, oricît de fixat în viața comunității, totuna singur rămîne în cele mai multe situații de viață. Nici în asemenea caz însă nu putem trece impasibili pe lîngă bibliotecă... pe lîngă cel mai bogat depozit, ba chiar – izvor de cărți și de tot ce derivă din acestea. Pentru că... „în restriște, singură cartea nu te-a părăsit și a rămas să te mîngîie”. Așa considera Tudor Arghezi. Așa cred mulți alți oameni de cultură sau pur și simplu de bună-credință. Așa credem și noi. Și gîndul ni se îndreaptă din nou spre bibliotecă și spre bibliotecari. Din acest an, bibliotecarii noștri, respectiv, bibliotecile de la noi, vor marca pe nou Ziua profesională. Deie Domnul ca această schimbare să fie de bun augur. Pentru lucrătorii bibliotecilor. Pentru utilizatorii lor. Pentru toți cei care, într-un fel sau altul, odată și odată, se gîndesc la oamenii care aduc cărțile. Adică, cunoștințele de carte. Utilul și plăcutul din ele. Este cel mai de preț dar pe care ni-l fac bibliotecile și pentru care ele nu cer nicio răsplată. Nu ne rămîne decît să ne gîndim noi la modalitatea optimă de a răsplăti bibliotecile și pe lucrătorii lor. Pînă în aprilie anul viitor mai e ceva timp...

(BiblioPolis, 2010, vol. 33, nr. 1)

COPIII ȘI CĂRȚILE

S-ar părea că e un subiect ce ne vizează mai puțin; un subiect care intră mai puțin în raza de atenție a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Doar avem în republică o solidă Bibliotecă Națională pentru copii – „Ion Creangă”, avem câteva sute de biblioteci în școli și licee și parcă acestea ar avea menirea de a se preocupa primordial de subiectul amintit de noi în titlul prezentului editorial.

Și totuși, tema lecturilor pentru copii nu poate fi neglijată nici de angajații Bibliotecii Municipale, cel puțin din două rațiuni: a) *avem un contingent, în continuă creștere, la toate filialele, de cititori-copii și adolescenți*; b) *deși, după cum am notat și cu alte ocazii, „orice anotimp este bun pentru lecturi”, vara, vremea vacanțelor mari, a odihnei copiilor, este, totodată, și o perioadă când au loc poate cele mai eficiente acțiuni și manifestări de natură să atragă un număr cât mai mare de copii la „odihna cultă” – prin participarea lor la concursuri, expoziții, diverse jocuri, multe din acestea bazându-se pe citit, fie acesta organizat, fie sporadic*. Ca să nu mai spunem că încă din antichitate comunitatea tindea să dezvolte gustul pentru lectură de la vârsta cea mai fragedă, în acest sens, în limba latină existînd și un termen special: *helluo librorum*, ceea ce s-ar traduce cam astfel: „[copii] consumatori (sau: «devoratori») de cărți”.

Importanța lecturilor pentru copii are ca motivație faptul că la o vîrstă fragedă se formează mai ușor și mai sigur gustul, dragostea, interesul pentru carte, pentru literatura artistică și cea instructiv-informativă. La rîndu-i, pasiunea pentru citit e calea cea mai durabilă pentru dezvoltarea, acutizarea, consolidarea atenției și dragostei pentru limba maternă. Totodată, 5-7 sau 8-10 ani e vîrsta cînd gusturile, interesele pot fi mai ușor, mai simplu și mai sigur direcționate – de la desene animate (fără de care este de neconceput, acum, copilăria) spre cărți, trecîndu-se mai lesne peste ispita, deseori păguboasă, a filmelor de duzină, a jocurilor de tot felul care „pîndesc” micuții din internet, mai ales. E vîrsta cînd apare și dorința firească a copiilor de a cunoaște mai multe, de a acumula, inclusiv de a avea o bibliotecă personală.

De unde ar fi cel mai potrivit să începem cultivarea organizată, programată, a lecturilor pentru copii? Desigur, de la modele clasice, naționale – practica mondială demonstrează că cel mai bine este receptată literatura națională. Oricît de captivant, oricît de fascinant ar fi Harry Potter, totuși, Făt-Frumos și Ileana Cosînzeana, Harap Alb, năzbîtosul Nic-a lui Ștefan a Petrei din *Amin-tiri din copilărie* de Ion Creangă vor fi percepuți de micuții noștri mai ușor, mai firesc, ca pe niște semeni din clasa paralelă, din strada de alături sau din mahalaua vecină. Snoavele și anecdotele cu Păcală și Tîndală vor descreți frunțile copiilor, unde mai pui că unele din acestea le sînt cunoscute din spectacolele teatrelor de păpuși, fie că e vorba de înscenări la teatre ca *Licurici*,

Guguță sau *Țândărică*, fie din versiuni televizate sau radiofonice. Basmele lui Mihai Eminescu, inclusiv cele în versuri, ca și poveștile lui Petre Ispirescu, vor completa reușit lista începută cu scrierile marelui povestaș din Humulești. Avînd o bază „locală”, copilului-cititor i se va lămuri că asemenea scrieri au și alte popoare, în unele țări poveștile fiind scrise cu mult înainte de a le fi ticluit scriitorii noștri. Astfel vor urma a fi citite poveștile lui Charles Perrault, ale lui Hans Christian Andersen, ale fraților Grimm, ale lui Pușkin... În ceea ce privește genurile literare, după lucrările în proză, ar fi cazul să se recomande poezii, apoi scrieri dramatice. La acest capitol, avem, slavă Domnului, liste destul de bogate de cărți ale scriitorilor clasici și contemporani. Cei care vor trece cu succes „etapa poveștilor și a poeziilor”, vor fi conduși mai departe, spre alte genuri și specii literare, deja ținînd cont și de curiozitatea sau gustul micuților: rebusistică, aventuri, romane polițiste, scrieri fantastice, romane istorice...

Vom menționa că ordinea sugestiilor de lectură: mai întîi povești, apoi poezioare, mai apoi scenete, pe urmă aventuri etc., ca și ordinea „geografică” (lucrări de autori „de ai noștri”, apoi de scriitori din alte țări) nu pot fi rigide, așadar, nu sînt nici obligatorii. Aici contează cel mai mult stimularea, satisfacerea dorințelor de lectură: dacă un elev din clasele I-III arde de dorință să citească basme de frații Grimm (bunăoară, pentru „a fi în rînd” cu fratele sau sora mai mari), firește, bibliotecarul va avea grijă să-i pună la dispoziție cartea solicitată; eventuale „rectificări de ordin programatic” pot fi operate și mai tîrziu.

În educație, inclusiv în educarea gustului pentru lectură contează foarte mult sistemul de modele. Un model benefic, molipsitor este decisiv pentru copii – fie în comportamentul cotidian, fie în felul de a vorbi, fie cum își alege emisiunile TV în orele după-amiezii sau în zilele de odihnă, fie cum văd ei lista de cărți ce urmează a fi citite. În cazul lecturilor, se impun, în opinia noastră, cîteva **modele de bază**: a) cel de acasă, b) cel de la școală, c) cel de la colegi sau prieteni (eventual, de la vecini); d) cel despre care a văzut / a auzit la TV sau la radio etc. Capătă o importanță tot mai mare **modelul oferit de bibliotecă**: ce citesc alți copii la bibliotecă? ce le propune pentru lectură bibliotecara?

Nu trebuie considerat ca ceva depășit, perimat, iar în consecință – nu trebuie neglijat spiritul de emulație, de competiție între copii la lectură. În anii cînd subsemnatul era elev în școala primară, apoi în cea medie incompletă, învățătorii, apoi profesorii de limbă și literatură țineau o evidență destul de strictă a lecturilor elevilor de-a lungul anului școlar, dar poate, în mod deosebit – în vacanța mare. La începutul noului an de studii, într-un cadru festiv, se făcea un fel de bilanț: care elev a citit mai multe cărți pe parcursul anului, separat – în timpul verii. Celor mai harnici cititori li se acordau diplome, uneori și cîte o carte nouă, cu o dedicație din partea corpului didactic și cu ștampila

școlii. Această „întrecere” genera diferite senzații, inclusiv mici supărări și chiar invidie, dar, în ansamblu, stimula dorința ca fiecare să citească mai mult măcar în noul an școlar – cine știe, poate îi revine și lui vreo mențiune din partea direcției școlii sau poate chiar o carte nouă, pe care nu și-o poate procura?! Oare chiar să fie deja anacronică această practică din școala mea, acel concurs de genul „Cine citește mai mult”?

Notă în unul din eseurile sale scriitorul rus (de origine abhaz, de altminteri) Fazil Iskander că *„nu contează cîte cărți citește omul în viața sa; mai important e cîte cărți a înțeles el din cele citite”*.

Chiar dacă pare unora o afirmație discutabilă, nu putem nega axioma că în cazul copiilor, mai ales, *calitatea lecturii* (mai simplu spus – ce și cum au înțeles ei din cele citite) are o importanță cu totul deosebită. Cum însă, și cine ar putea stabili, cu o cât de vagă precizie, calitatea lecturii – fie că ne referim la copii, fie la adulți. Fără să vreau, mă întorc cu gândul la anii mei de școală. Cel puțin în primul an de abonat al bibliotecii școlare, respectiv, sătești, sau măcar la primele cărți împrumutate, bibliotecarii făceau un fel de control: ce și cum citesc micii candidați în a deveni cititori adevărați. Formele de control erau diferite, cel mai des copilul care restituia cartea trebuia să povestească, pe scurt, conținutul ei. Alteori, i se puneau niște „întrebări de baraj”: „Cum îl cheamă pe personajul cutare (unul secundar)?”; „Ce a făcut alt personaj în ziua cutare, cînd?...”; „Cum s-a încheiat întîmplarea (aventura, fragmentul de narațiune etc.) despre care autorul relatează în paginile de la mijlocul (începutul, sfîrșitul) lucrării?” etc. Nu erau aceste controale niște examene în sensul adevărat al cuvîntului, și totuși, ele aveau menirea de a dezvolta o atitudine grijulie, atentă față de lectură, de vreți – o anumită responsabilitate pentru actul de a fi citit o carte, pentru angajamentul de a deveni abonat al bibliotecii. Nu știu cum se procedează în prezent, dar generația mea a avut parte de asemenea „teste” și mai tîrziu, la facultate, de exemplu, la unii profesori de literatură română sau universală, și numai faptul ca atare că ni se vor pune asemenea întrebări „simple, dar dificile”, ne mobiliza să citim mai atent scrierile preconizate de programele de studiu.

În ultimul timp, se vorbește mult despre impactul pe care-l are prezența cărții în preajma copilului – pentru formarea sa intelectuală, estetică și chiar umană. *„Cu cît mai multe cărți în preajma copiilor – cu atît mai deștepti și mai buni vor fi copiii dumneavoastră!”* – acesta a fost sloganul unui sondaj efectuat în ultimii 20 de ani, în 27 de țări din America, Europa de Vest, Asia (Japonia, China) și Australia, de către experți de la universitățile Nevada și California din SUA. Tradițional, se considera că o premisă decisivă pentru instruirea cu succes a copiilor o constituie pregătirea părinților, gradul lor de inteligență și cultură; nu mai puțin contează și gradul de dezvoltare a patriei copiilor. Rezul-

tatul experimentului la care ne referim a scos la iveală niște concluzii uimitoare, întru cînta contrarii premiselor de care am amintit ceva mai sus (nivelul de cultură al părinților, standardul de viață în țară). S-a dovedit că hotărîtoare este prezența în casa în care crește copilul a unei biblioteci personale sau a unui număr anume de cărți împrumutate, în continuă schimbare, de la bibliotecile școlare sau publice. Grație acestei prezențe – a cărților, chiar și în cazul cînd nivelul de pregătire al părinților este jos sau mediocru, iar viața în patria lor lasă mult de dorit, copiii au șanse sporite de a avansa în instruire, de a se cultiva, de a se orienta mai bine în comunitate. Astfel, o bibliotecă de 500 de cărți, în preajma unui copil din clasele primare, îl ajută să-și ridice nivelul de instruire și de cultură generală în medie cu trei ani. Chiar și o bibliotecă alcătuită din cîteva zeci de volume – literatură pentru copii – le stimulează micuților curiozitatea, interesul, gusturile, capacitățile de asimilare a materiei; să-și îmbogățească cunoștințele la diferite discipline, să-și formeze un vocabular mai bogat. În concluzie, ne insuflă autorii sondajului efectuat la universitățile americane din Nevada și din California, prezența cărților în casa părintească – fie că e vorba de biblioteca personală, fie de cărți împrumutate de la bibliotecă sau de la bibliofili notorii și generoși – are o importanță mai mare decît gradul de pregătire profesională și intelectuală a părinților sau decît nivelul de dezvoltare a patriei lor. Mai este cazul să insistăm asupra acestui subiect: că atît părinții, cît și bibliotecarii trebuie să facă tot ce le stă în puteri ca în preajma copiilor să fie mereu cît mai multe cărți, adică să le creeze astfel de condiții, încît ispita lecturii (care, de regulă, începe cu curiozitatea de a răsfoi o carte) să fie una cotidiană și mai puternică decît alte ispite la care ne-am referit deja – internetul, jocurile acaparatoare, hoinăreala etc.?

Și încă un aspect ce nu poate fi neglijat în relația copii-cărți-lectură. Este bine ca micilor cititori să li se cultive nu numai dragostea pentru carte și lectură, dar și simțul valorii pe care o dețin cărțile, ca elemente ale unui imens depozit de cunoștințe și de valori spirituale create de omenire de-a lungul secolelor și mileniilor. Să li se aducă la cunoștință unele, cele mai accesibile și mai convingătoare aprecieri – cugetări despre carte și lectură, spuse de personalități marcante ale literaturii, artei, științei, culturii, filozofiei etc. Aceste cugetări vor deveni cu timpul niște principii de „a trăi printre cărți”, niște ace de busolă, pentru tinerii cititori, atunci cînd pornesc a naviga în oceanul lecturilor. Vom cita și noi, în încheiere, cîteva „cuvinte înaripate” pe această temă care, cine știe, le vor prinde bine micilor cititori de astăzi – marilor cititori de mîine:

- „Nu este alta mai frumoasă și mai de folos în toată viața omului zăbavă decît cetitul cărților.” (Miron Costin)
- „O carte bună este o faptă bună.” (Ion Luca Caragiale)

- „Înainte de orice, scopul unei cărți este de a te face să gîndești.” (Honoré de Balzac)
- „Citirea unei cărți bune este ca și o conversație cu un om deștept.” (Lev Tolstoi)
- „Cartea aduce nu doar leac la suflet, dar și vindecă de lene și de lașitate.” (Tudor Arghezi)
- „Cititul unei cărți e o convorbire cu autorul, de aceea se cere liniște, să se audă un singur glas, acela al inspirației venite de departe în spațiu și în timp.” (Nicolae Iorga)
- „Cărțile care te ajută cel mai mult sînt acelea care te fac să te gîndești mai mult.” (Theodore Parker; 1810-1860, filozof și teolog englez).

În fine, să amintim de o povață a Sfîntului Augustin (350-430 d.C.), care poate fi găsită în faimoasele sale *Confesiuni*: „*Tolle lerge, tolle lege*”, adică: „*la cartea și citește, citește, citește...*” Peste multe secole, marele Mihai Eminescu era să lanseze – pentru toți cei care citesc, dar mai ales pentru tineri – un îndemn mai concret, mai convingător, mai adînc, pătruns de o grijă paternă pentru viitorul națiunii: „*Citește! Citind mereu, creierul tău va deveni un laborator de idei și imagini, din care vei întocmi înțelesul și filozofia vieții.*”

După cele citate aici, cuvintele rostite sau scrise devin, nu știu cum, de prisos. Și atunci, ce ne mai rămîne? Desigur, cititul. Cărțile. Bibliotecile. Lecturile...

(BiblioPolis, 2010, vol. 34, nr. 2)

BIBLIOTECA – O INSTITUȚIE IDEALĂ PENTRU APROPIERI CULTURALE

Într-o frumoasă zi de septembrie am fost invitat într-un liceu dintre cele mai prestigioase ale Chișinăului să țin o prelegere despre evoluția limbii române. Ținând cont de sugestia gazdelor, mi-am divizat lecția, ceva mai lungă decât o oră academică, în două compartimente: prelegerea ca atare, apoi „secțiunea interactivă” sau, mai simplu spus, o jumătate de oră pentru întrebări și răspunsuri. Nu m-a mirat întrebarea unui tânăr (prezentam prelegerea elevilor din clasele superioare): *Câte limbi se vorbesc pe glob?* Prevenind din capul locului liceenii că e o întrebare la care lingviștii nu au încă un răspuns exact, am invocat cifrele care se vehiculează: oamenii vorbesc între trei și patru mii de limbi și dialecte. Următoarea întrebare a fost mai aproape de stilul juvenil de a aborda problemele: *Dar câte din aceste limbi au șanse reale să facă față competiției sau concurenței, destul de dificile, din partea unor limbi „mari” ca engleza, franceza, spaniola, araba, germana, rusa?... Răspunsul nu putea fi altul decât acesta: tot mai puține, în condițiile în care, conform unor statistici oficiale, furnizate de ONU, anual mor, dispar, circa 50 de limbi, viteza acestei reduceri fiind pe an ce trece tot mai mare. Și atunci, a întrebat o domnișoară, în contextul globalizării, nu ar fi mai bine să „ne alipim” și noi de vreo limbă mai mare... dacă nu de engleză, măcar de franceză sau spaniolă, care ne sînt înrudite?! **Nu, nu e cazul**, le-am spus acelor liceeni și răspunsul meu nu se situa, în niciun caz la umbra unui patriotism excesiv, dar lipsit de realism. **Nu**, o spun și acum, deoarece, cred eu, forurile politice și culturale din lume, inclusiv artizanii globalizării nu promovează o politică de nimicire a altor limbii, culturi, identități etnice („mai mici” sau „mai slabe” decât cele enumerate), ci de apropiere a acestora, a unor apropieri dintre popoare și dintre oameni în genere. Dovadă ne stă și faptul că anul curent, 2010, a fost declarat, de către ONU și UNESCO drept **Anul internațional al apropierii între culturi** – la nivel local, național și internațional.*

Nu am avut ocazia de a vedea personal documente oficiale vizînd acest important eveniment al anului. Oricum, este clar că în epoca noastră, numită a globalizării, două foruri supreme ale omenirii – unul preocupat de politică și economie, altul, de cultură – au găsit de cuviință să pună din nou pe agenda zilei subiecte precum: *acceptarea dialogului cultural, a diversității culturale, necesitatea comunicării interculturale*, iar în ultimă instanță – opțiunea pentru *o armonizare a relațiilor interculturale, iar mai larg – și a celor interumane, interetnice, interconfesionale etc.*

Se spune – și pe bună dreptate – că tot ce e nou e ceva mai vechi, dat uitării... Nu este nouă nici ideea apropierilor culturale. Din cele mai vechi

timpuri, omul solitar era sortit unei existențe dificile, riscante, iar în cele din urmă – și pieirii. Zicala potrivit căreia „unde-i unul – nu-i putere” trebuie să aibă o apreciazabilă vechime la noi, cu diverse variante sau formulări asemănătoare la numeroase alte popoare. Tocmai de aceea, tendința de apropiere, de solidarizare a oamenilor, în cele mai diferite situații, este, credem, unul dintre principiile de care s-a ghidat *homo sapiens* de la însăși apariția sa. Grație și acestei tendințe s-au putut forma comunitățile: sociale, lingvistice, etnice, confesionale, apoi și politice, economice, cultural-intelectuale etc.

Scurgerea timpului a extrapolat această tendință și la scara grupurilor de oameni, ale comunităților. Popoarele, populațiile sau anumite categorii umane izolate dintr-un motiv sau altul (de ex., geografic: viețuirea pe o insulă sau în defileuri, la distanțe mari de alte comunități etc.), ca și cele „închisitate”, bunăoară, din rațiuni religioase, chiar dacă unele au și cunoscut etape înfloritoare în existența lor, de cele mai multe ori au fost hărăzite decăderii, regresului, degenerării și chiar dispariției de pe mapamond. Exemple elocvente, în acest sens, ne oferă sumerienii, frigienii, hazarii și alte populații cîndva și numeroase, și cu istorii glorioase, însă, într-un final, dați dispăruți de pe harta lumii.

Astfel, sumerienii, trăitori pe pămînturile unde actualmente se află state precum Irak, Iran și Pakistan, în mileniile IV-III î. Hr. au creat un imperiu puternic și bogat, în care au inclus și legendarul Babilon. Ascensiunea imperiului sumerian se datora, poate, în primul rînd, incursiunilor pe care ostașii săi le făceau continuu în teritoriile populațiilor vecine, de unde se întorceau cu trofee și sclavi. Sumerienii au putut dezvolta și o cultură originală: aveau orașe mari și bine amenajate, aveau instituții de cultură, inclusiv școli și biblioteci, și multe „cărți” (tăblițe din ceramică sau lut) – lucru firesc, de vreme ce încă prin mileniile IV-II î. Hr. fusese întocmită scrierea sumeriană (numită și cuneiformă) – unul dintre cele mai vechi sisteme de scriere din istoria omenirii. Cunoscută în acest spațiu o apreciazabilă dezvoltare și medicina, era foarte bine pusă la punct, pentru acea epocă, legislația, jurisprudența... Însă, o particularitate a acestui stat antic consta în faptul că nu erau agreate relațiile cu străinii, care erau tratați cu suspiciune și nu se puteau încadra în viața imperiului sumerian. Așadar, se înregistra o formă de izolare, care a condus la decăderea statului și la dispariția sumerienilor.

Trăitoare în Antichitate în Asia Mică, populația frigiană, a rămas în istorie și datorită faptului că avea excelenți meșteșugari, creatori originali în domeniul artelor decorative, precum și marinari, corăbieri deosebit de ageri și temerari. În secolele VIII-VII î. Hr. frigienii au edificat un regat puternic și înfloritor, care însă a fost nimicit în veacurile următoare de vecinii desconsiderați, neluați în seamă de către frigieni – avem a face iarăși cu o formă de izolare, la

nivelurile interuman, interetnic, interstatal. Odată cu organizarea statală a pierit, firește, și populația frigiană.

În era nouă este notoriu cazul populației hazare (khazare), constituită în sec. VI-VII într-un stat puternic. Din cauza spiritului războinic, pe de o parte, și a izolării de alte etnii, pe de altă parte, în cele din urmă au dispărut și hazarii de pe arena istoriei...

Și prăbușirea Imperiului Bizantin, în 1453, este pusă în legătură cu un fel de izolaționism al bizantinilor, poate mai exact – al monarhilor și înaltelor fețe bisericești de la Constantinopol. În ultimă instanță, destrămarea și prăbușirea URSS-ului, dar și a întregului lagăr socialist, nu pot fi explicate exhaustiv fără a lua în seamă și existența zidului de la Berlin, care era, desigur, mai mult decât un simbol al izolării de restul lumii – el semnifica și respingerea ofertelor de conlucrare cu statele mai dezvoltate din Occident.

Aceste exemple fac dovadă precarității cauzate de izolarea politică, economică și culturală a unor popoare și state. În cazul hazarilor și al Bizanțului se invocă și substratul religios, confesional ca o fațetă a izolării păgubitoare. Se pare însă că exemple grăitoare de respingere a oricărei apropieri, conlucrări – din motive religioase – au existat și există în lume cu mult mai multe. S-ar impune, sub aspect istoric, exemplul karaimilor – popor de limbă turcică, dar convertit la iudaism, în Evul Mediu timpuriu, atunci când reprezentanții lui s-au strămutat în Crimeea, din Orientul Apropiat și din Asia Mică. Ulterior, de prin sec. XIV-XV, karaimii s-au risipit în nordul Europei (Polonia, Lituania) sau în unele zone de sud (Egipt). Devotați religiei adoptate, ei duceau un mod de viață închis, nu concepeau relațiile apropiate cu alte popoare, poate, în primul rând, în ceea ce privește căsătoriile, numite acum „mixte”. Tocmai aceasta a condus la o degenerare a lor, care se manifestă și prin orbirea, greu de stăvilit sau de vindecat, a reprezentanților ultimelor generații. Dacă prin anii '90 ai secolului trecut se vorbea de existența în lume a cîtorva zeci de mii de karaimi, în prezent numărul lor se evaluează cu sutele, deja.

Astăzi, punctul de plecare pentru a ilustra apropierea culturale și de altă natură, dintre popoare, este *conceptul de globalizare*, devenit o realitate palpabilă în a doua jumătate a secolului trecut, poate mai mult în ultimul deceniu al sec. XX și, iată, în acest prim deceniu al sec. XXI. Globalizarea este percepută în mod diferit, cel puțin din două unghiuri de vedere: a) ca o șansă dacă nu unică, apoi cu certitudine sigură de apropiere reciproc avantajoasă a popoarelor și statelor (a economiilor, a vieții culturale, dar și a politicii și mentalităților); b) ca un pericol de uniformizare a opțiunilor (politice, economice, spirituale etc.), prea diferite ca să se apropie efectiv și eficient; primejdia fiind văzută, mai ales, în „nivelarea pînă la nimicire” a popoarelor, respectiv, a statelor, economiilor și culturilor „mai mici” (numeric).

Este dificil (și neobiectiv, incorect) să nu dai dreptate celei de a doua percepții a globalizării: omul, prin natura sa, este strâns legat de origine, de rădăcini, de tot ce îi aparține istoricește și acest atașament generează o firească teamă de a nu pierde valorile personale (alias naționale); mai mult încă, unii oameni nu acceptă nici ideea unei contaminări, a unor influențe din afară, care, este adevărat, nu întotdeauna pot fi benefice. Această viziune caracterizează, în primul rând, sau în mod special, pe reprezentanții popoarelor puțin numeroase, ai țărilor relativ tinere, și / sau popoarele, respectiv, statele care au trecut prin experiențe negative – ocupații sau dominații străine, presiuni din partea unor culturi mai solide (a se citi: mai vechi în timp, care s-au impus mai mult în propria patrie, dar și în alte spații, devenind cu adevărat mai prestigioase). Am evoca, în context, teama – motivată – a popoarelor din fosta URSS și chiar din fostul lagăr socialist – de impunerea agresivă a limbii și culturii ruse, această impunere generând o influență excesivă, pînă la suprasaturare, a limbii ruse asupra altor limbi (invazia de rusisme și de calchieri din rusă, în exprimarea românească a basarabenilor este un caz mai mult decît elocvent) sau „preluarea” unor forme de *modus vivendi* tipic rusești, precum: anumite manifestări de bizar „colectivism amical”, adică un familiarism excesiv în relațiile interumane (o varietate a spiritului gregar); eurofobia, americanofobia (poate, în genere, o fobie față de străinii mai puternici, secundată de o aroganță față de străinii mai slabi); spiritul exagerat de misionar (prea puțin sau chiar deloc motivat); extazierea bahică (abuzul de alcool, mai simplu spus) etc.

Totuși, prima percepere – globalizarea și derivatele ei precum diversitatea culturală, comunicarea interculturală etc. ca o șansă benefică pentru conviețuirea într-o epocă și într-o lume tot mai deschisă, în care s-au prăbușit cele mai înalte, mai solide ziduri ale izolării, cînd „ghetourile” geopolitice, culturale și de altă natură au devenit un anacronism – această percepere, zicem, este salutară și merită a fi acceptată, promovată, dezvoltată. Oricare ar fi rezervele noastre față de globaliști, nu putem să facem abstracție de această axiomă: conceptul globalizării este unul complex, multidimensional și mai e în stadiu de cristalizare; așadar, ar suporta sau nu ar exclude anumite rectificări sugerate de cei care-l tratează cu teamă, cu neliniște, cu neîncredere. În plus, fenomenul globalizării vizează preponderent comunitățile, și nu (sau mai puțin) existența personală, individuală.

De altminteri, istoria ne demonstrează că tendința de apropiere a oamenilor / popoarelor, națiunilor, statelor – nu e chiar atît de nouă; dimpotrivă, aspirația – de a prelua ce e mai bun de la vecini și de a conlucra cu ei – este destul de veche. În Antichitate, acest model s-a materializat în influența masivă și benefică a elenismului asupra culturii Imperiului Roman. Poate și mai grăitoare este situația de colaborare (și chiar de coabitare!) ce s-a creat în

Europa (de Vest, dar cu reflexe pînă în Polonia și în Țările Române) în epoca Renașterii. Se știe că leagănul, patria Renașterii este Italia, anume aici artizanii renascentiști au realizat modele admirabile, care au trezit încîntarea vecinilor, apoi și a unor popoare mai îndepărtate. Este cunoscut faptul că regii Franței, în sec. XVI, au invitat la Paris și în alte orașe franceze numeroși pictori, sculptori, arhitecți, profesori italieni, care au contribuit enorm la extinderea principiilor creatoare răsădite de ei inițial în orașele Italiei. Peste vreo două sute de ani, în perioada numită și Veacul Luminilor, cele mai luminate minți ale Franței – Voltaire, Diderot, d’Alembert, Jean-Jacques Rousseau ș.a. – au promovat propășirea științelor și culturii în Europa, inclusiv în Italia, dar și în Marea Britanie, Germania, Țările de Jos, Spania și Portugalia, Polonia, Rusia... Și mai mult s-a accentuat ideea apropierii culturilor în secolul următor, XIX, ca să culmineze în a doua jumătate a veacului trecut, după ce Europa, ba chiar și lumea întregă trăise o tragică experiență, ai cărei regizori au fost liderii a două state – Hitler în Germania și Stalin în URSS – ce promovau izolarea de restul lumii – fie din cauza obsesiilor supremației (culturale, rasiale, politice, economice etc.), fie din exces de zel în „a-și apăra” popoarele de influențe străine, considerate aprioric nefaste.

Problema care s-ar pune acum constă în a găsi un numitor comun pentru apropierea spirituală a popoarelor. Nu mai e un secret pentru nimeni că națiunile mari – ca număr de populație, care mai au și vechi tradiții culturale, posedă un patrimoniu cultural bogat – suferă de un soi de egoism național, în sensul că, de cele mai multe ori, acceptă să se familiarizeze doar cu valorile cultural-artistice, literare, științifice ale popoarelor similare, adică la fel de mari, puternice și civilizate, neglijînd pe alții. În această categorie, de regulă, sînt incluși britanicii, francezii, germanii, spaniolii, italienii, rușii, americanii, japonezii și, desigur, evreii. Un francez „mediu”, bunăoară, ca să recurg la cazuri mai familiare, în cel mai bun caz manifestă interes față de realizările de ordin spiritual ale englezilor, rușilor, americanilor. Rușii mai păstrează elemente ale mentalității de *homo sovieticus* – om în genere curios, dornic de a se informa, care, pe deasupra, trebuia să-și cunoască bine și prietenii (popoarele din lagărul socialist), dar și „adversarii”. Americanii au reputația de oameni ce se familiarizează mai ales cu propriile valori, cunoașterea celor străine fiind un apanaj al specialiștilor. Identică ar fi – se spune – și abordarea japonezilor, în ceea ce privește cunoașterea altor culturi. Dacă e să studiezi enciclopedii sau alte surse de referință de mare prestigiu, cum ar fi *Larousse-ul* francez, *Encyclopaedia Britannica*, *Meyers Leksikon*, iar mai recent și *Marea enciclopedie rusă*, nu e greu să observi că fiecare dintre acestea acordă incomparabil mai mult spațiu scriitorilor, savanților, artiștilor, respectiv, evenimentelor istorice și fenomenelor culturale din propria țară decît celor din alte

țări. În același timp, numeroase personalități marcante ale spiritualității, aparținând unor popoare mai mici sau chiar medii (ca număr de populație și pondere a valorilor culturale), sînt trecute cu vederea sau prezentate prea de tot lapidar și uneori inexact. Credeam mult timp că asemenea neglijență manifestau francezii numai față de noi, cînd *Larousse*-ul (mare sau mic) îl prezenta pe Mihai Eminescu drept un oarecare autor de basme versificate, pînă au intervenit, după 1990, diplomați și oameni de cultură din diaspora românească de la Paris sugerînd, rugînd să fie completat (măcar!) acest articol. Recent însă mi-a fost dat să aflu că în unele importante surse enciclopedice franceze și americane, multe personalități istorice, ale culturii, artelor și științei din Lituania erau prezentate ca reprezentanți ai... Poloniei. A fost necesară intervenția energică a unor fruntași ai vieții culturale și politice de la Vilnius ca să se opereze rectificările de rigoare și – spun eu – încă bine că au ținut cont de aceste obiecții, atît în privința poetului nostru național, cît și a marelui pictor și compozitor lituanian Čiurlionis etc. – astfel, redactorii și editorii dicționarelor enciclopedice amintite făcînd dovadă că numitele națiuni mari nu sînt chiar incurabil infectate de aroganță și egocentrism.

Popoarele mai mici, dimpotrivă, vădesc o deschidere mai largă spre valorile altor popoare – nu numai ale celor mari, dar și ale vecinilor sau ale unor popoare trăitoare la distanțe considerabile, dar care merită atenția generală. Această afirmație este confirmată și de niște date recente furnizate de Eurostat – Biroul de statistică și analize al Uniunii Europene. Astfel, în țări mici precum cele baltice – Lituania, Letonia și Estonia –, în Danemarca, Finlanda, Slovenia, România ș.a. cam jumătate din populație (40-50 la sută) cunoaște cel puțin încă o limbă, în afară de cea maternă. În țări ca SUA, Marea Britanie, Franța, Germania, Rusia, numărul locuitorilor care știu o limbă străină se ridică, în cel mai bun caz, la 5-8 procente.

Așadar, în contextul Anului internațional al apropierii între culturi, s-ar impune, ca o sarcină importantă, sensibilizarea necesității de a se crea și menține un anumit echilibru, o anumită reciprocitate (nu o paritate!) în receptarea de către cei „mari” și cei „mici” (sau „medii”) a valorilor spirituale.

În ceea ce ne privește, desigur, avem și ce oferi străinilor (inclusiv celor „mari”), însă, la fel de important e că avem ce învăța și prelua de la alții. Mai ales, dacă ținem cont de faptul că aproape două sute de ani de aflare sub oblăduirea imperiului rus, apoi și a celui sovietic, am fost forțat îndepărtați de restul lumii, fiind lipsiți de șansa participării la un dialog intercultural, fiind privați de dreptul la o comunicare interculturală. Generațiile tinere nu știu, dar cele mai în vîrstă știu prea bine că pentru noi, pînă la 1990, comunicarea cu alte culturi se reducea la acceptarea oricărei manifestări literar-artistice (dar, mai ales, politico-ideologice!...) din Rusia; diversitatea culturală însemna

schimbul de valori cu alte republici înglobate în URSS și – într-o măsură mai modestă – cu alte țări din lagărul socialist. Acum, după ce a căzut zidul Berlinului, apoi și cel de pe Prut, avem posibilități practic nelimitate și șanse reale de a comunica, pe unda spiritualității (deopotrivă cu cea a politicii, economiei etc.) cu toate popoarele lumii. Tot mai mulți străini ne descoperă, fascinați, folclorul, muzica populară și ușoară, dansurile populare, artele plastice; apoi monumentele de istorie, cultură, cele ale naturii și, nu în ultimul rând, bucătăria națională, ca o parte deloc neglijabilă a culturii. Concomitent, un număr tot mai mare de moldoveni / români merg în lumea largă – la munci, la studii, la diverse forme de schimburi culturale, științifice, economice ș.a.m.d., astfel familiarizându-se (iar adeseori și apropiindu-se de-a binelea) de modul de trai, de culturile și mentalitățile altor națiuni. Dar și „în interior”, adică în ceea ce-i privește pe conaționali rămași acasă, formele, modalitățile prin care am putea dialoga cu spiritualitatea altor popoare sînt multiple și, în genere, realizabile fără eforturi ieșite din comun. După cum ne sugerează realitatea, noi avem a prelua, a învăța, a asimila mai multe – în primul rând, de la popoarele europene, apoi de la americani. Rolul de mediatori ai dialogului și schimbului intercultural revine mai multor instituții: ministerelor, uniunilor de creație, mass-mediei, muzeelor, bibliotecilor, institutelor de cercetări etc. – de necesitatea implicării plene a ambasadelor, consulatelor, a organizațiilor culturale ale diasporei noastre nici nu mai e cazul să amintim.

Care ar fi actorii sau subiecții principali ai promovării eficiente a ideilor, mesajelor, beneficiilor ce reiese din apropierea culturale? S-ar părea că, în acest sens, un rol deosebit revine învățămîntului, de toate gradele, chiar dacă universitățile sînt tradițional mai indicate pentru stabilirea de relații interstudentești și interprofesionale, pentru susținerea a unui intens dialog intercultural, cu colegii din alte țări. Nu mai puțin însemnat este însă și rolul bibliotecilor care au fost dintotdeauna focare ce apropiuau civilizații, culturi, literaturi și, evident, pe purtătorii acestora.

În ultimele decenii, bibliotecile și-au diversificat foarte mult activitățile, serviciile, posibilitățile de informare a cetățenilor, iar aceasta contribuie, în mod firesc, la atragerea unui număr tot mai mare și mai variat de utilizatori. Cu un sfert de secol în urmă bibliotecile din Chișinău erau, în genere, „bilingve”, adică erau rusești și „nițel moldovenești”. Era de neînchipuit cu 25 de ani în urmă să soliciți și să obții, nestingherit, literatură în idiș sau în ebraică (sau în alta din cele circa 30 de limbi evreiești). Dar ce să vorbim de cărți evreiești, cînd a face rost de niște cărți în română era o problemă, delicat spus, extrem de dificilă. Astăzi, pe harta bibliotecară a capitalei basarabene sînt amplasate nouă biblioteci românești, astfel ajungîndu-se la un relativ echilibru între volumul de carte în limba băștinașilor și în rusă, limba care a dominat aproape

că două secole. O particularitate a politicii culturale la Chișinău rezidă în deschiderea și dezvoltarea unei rețele de biblioteci – centre culturale pentru reprezentanții minorităților etnice din Republica Moldova: ucraineană, rusă, bulgară, evreiască, găgăuză, polonă, acestora alăturându-se și subdiviziuni de carte germană și bielorusă.

Manifestările culturale – numeroase, variate, impresionante – pe care le organizează aceste filiale au mai multe finalități, dar un scop de prim rang este apropierea prin cultură a reprezentanților diferitor grupuri etnice din municipiu, din republică.

Atenția acordată de către BM „B.P. Hasdeu” etniilor conlocuitoare a fost remarcată încă la începutul anilor '90 ai secolului trecut, elogiată și chiar preluată de unele biblioteci din țări cu mult mai dezvoltate. Studiind acest fenomen în spațiul ex-sovietic, pot afirma în cunoștință de cauză că în niciunul din statele independente ce au apărut pe ruinele URSS-ului nu există ceva similar: biblioteci moderne, funcționale, cu fonduri bogate, avînd ca destinatari pe reprezentanții minorităților naționale.

Îndrăznesc să afirm că noi sîntem – în linii majore – pregătiți pentru susținerea unui dialog intercultural cu reprezentanții multor popoare vecine sau mai îndepărtate. Nu rămîne decît să ne consolidăm această bază, cu atît mai mult cu cît astăzi – mai mult decît oricînd în istoria recentă a omenirii – șansele apropierii și comunicării culturale, interetnice și interumane au sporit considerabil, căpătînd contururi palpabile de a deveni o nouă realitate a Europei și altor continente, acum, la primii săi pași în mileniul trei. O realitate care, tratată cu grijă și răspundere, ar contribui benefic la afirmarea stării, atitudinilor, pozițiilor noastre ca națiune trăitoare pe o această unică planetă a oamenilor.

(BiblioPolis, 2010, , vol. 35 nr. 3)

BIBLIOTECA ȘI PERPETUAREA VALORILOR NAȚIONALE

În editorialul din numărul trecut al revistei noastre am abordat un subiect de maximă stringență pentru anul 2010, dar cu semnificații majore pentru epoca în care trăim: apropierea și conlucrarea culturilor, respectiv, a popoarelor (a se vedea, *Biblioteca – o instituție ideală pentru apropieri culturale*, în *BiblioPolis*, nr. 3 din 2010, p. 5-10). Unul dintre cititorii fideli ai *BiblioPolis*-ului, aprobînd, în ansamblu, demersul acestui articol, nu a ezitat să facă următoarea remarcă: „Da, sînt bune și necesare apropierile culturale, numai că pentru a avea cu ce realiza asemenea intenții sau exigențe chiar, este foarte important ca, mai înainte de toate, să păstrezi, să protejezi, dacă vrei – să înnobilezi patrimoniul național...” Nu am putut să nu-i dau dreptate și m-am gîndit să dezvolt subiectul tocmai în această cheie, unde mai pui că bibliotecile, fără doar și poate, au un rol cu totul remarcabil în conservarea valorilor spirituale ale poporului.

De fapt, biblioteca a și apărut ca un depozit – cît se poate de accesibil – și totuși, ca un depozit, adică – un păstrător al patrimoniului național sau, cel puțin, al unei părți importante a acestuia. Cu timpul, și destinația aceasta, și modalitățile de păstrare / protejare s-au diversificat într-un mod surprinzător, de-a dreptul impresionant, ajungînd în prezent, cred eu, la o culme greu tangibilă anterior. Este o impresie personală, dar, din fericire, nici pe departe numai a mea! – despre rostul, angajamentele și împlinirile de astăzi ale bibliotecilor din R. Moldova, care, de fapt, sînt cam aceleași pe întreg spațiul ex-sovietic și chiar ex-socialist, cu diferențele și nuanțele de rigoare de la un stat la altul, de la o națiune la alta. Limitîndu-ne la perimetrul sociocultural din fostul lagăr comunist, este adevărat, admitem o delimitare nedorită, și greu acceptabilă, care însă reflectă o realitate implacabilă: atît realizările, cît și posibilitățile bibliotecilor din Occident, diferă mult de cele de la noi (R. Moldova și alte state cu un trecut nu prea îndepărtat similar). Ba, am zice, și finalitatea, conținutul și registrul în ansamblu al activității în Est și în Vest înregistrează unele diferențe palpabile, poate nu la fel de sesizabile ca și în sferele: economică, socială, politică, și totuși... Nu numai posibilitățile bibliotecilor din SUA, Canada, Franța, Germania, Danemarca, Finlanda, Israel etc. sînt altele decît la noi, dar și solicitările cititorilor de acolo diferă, în bună parte, de respectivele de la noi. Ce-i drept, nu întotdeauna cu semnul minus, încît (ideea am strecurat-o și în articolul de fond din numărul trecut) chiar dacă avem multe de învățat, de preluat, de jinduț de la occidentali, la o adică și ei, colegii de breaslă din lumea (mai) liberă au a prelua cîte ceva de la noi, ceea ce și fac, de fapt, atîta doar că o fac într-un stil mai discret.

După cum am menționat deja, activitatea bibliotecilor în scopul afirmării valorilor naționale cunoaște o impresionantă înflorire în ultimele două decenii

și, cu deosebire, în ultimii ani. Formele acestei activități au căpătat contururi inedite, nebănuite, surprinzătoare. Pe lângă misiunea de bază – de a conserva literatura, informația cu valoare națională și de a o pune la dispoziția unor mari categorii de cititori / utilizatori –, bibliotecile noastre au intrat într-o frumoasă competiție a formelor, modalităților de etalare, promovare, popularizare a acestui patrimoniu. Ni se pare cu totul semnificativ, în acest sens, *feedbackul* din cadrul Forumului cititorilor, organizat la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” pe 1 decembrie 2010. La întrebarea *Ce vă bucură când vizitați BM și filialele ei?*, s-au făcut publice zeci de răspunsuri diferite, în genere încurajatoare, ele constituind și niște semne ale prețuirii și recunoștinței pentru serviciile prestate de către bibliotecarii noștri. Am reținut câteva din aceste răspunsuri-aprecieri, pentru a le pune o dată în plus în atenția Dvs.: „...**Numărul mare de cărți în limba română**”; „**Întîlnirile cu scriitorii**”; „**Lansările de carte și discuțiile pe marginea noilor cărți**”; „**Diversele expoziții de artă**”; „**Omagierea personalităților marcante ale Neamului**” etc. Aparent banale, aceste răspunsuri caracterizează cum nu se poate mai bine starea de lucruri, favorabilă, ce există în rețeaua de biblioteci „Hasdeu”, stare ce se sprijină pe, se prea poate, cei mai solizi piloni ai ființării și perpetuării patrimoniului național: limba română, literatura națională, alte genuri ale artei; cinstirea memoriei înaintașilor sau, mai larg – respectul pentru istoria poporului; în fine – șansa și dorința de a comunica, de a asculta pe cineva și de a fi auzit. Sutele de manifestări culturale ce se organizează anual și se desfășoară la un nivel apreciabil în cele peste 30 de săli de lectură, pe care le putem numi fără exagerare și săli de festivități spirituale, din rețeaua „Hasdeu” deschid cele mai largi posibilități pentru a aprinde și a ține nestins „*focul din vatră*” (Dumitru Matcovschi), recte pentru a îngriji, a ocroti și a populariza spiritualitatea națională. Altfel zis, bibliotecile pun generos la dispoziția solicitanților cele mai diferite elemente și forme ale valorilor naționale, mai avînd grijă ca această marfă nematerială să fie oferită cît mai atractiv, mai captivant, ținînd cont de interesele, gusturile, dorințele în continuă schimbare ale cetățenilor. Mai mult încă: prin organizarea întîlnirilor și a discuțiilor dintre cititori și diferite personalități (literar-artistice, științifice, dar și politice, din R. Moldova, precum și din alte state), prin cultivarea formelor de comunicare interactivă, bibliotecile stimulează dialogul social ca o fațetă a exercițiului democratic ce se impune încă anevoios la noi, după decenii lungi de falsă democrație comunistă care era în realitate o teroare asupra spiritului uman. Tot aici s-ar înscrie – și ca un efect, dar și ca un merit deosebit al manifestărilor culturale desfășurate la Sediul Central și la filialele BM „B.P. Hasdeu” – cultivarea prin ele a unui sentiment asanator al demnității umane și naționale, a mîndriei pentru valorile și personalitățile pe care le avem, inclusiv pentru

trecutul nostru, dramatic, și totuși, glorios. Astfel mulți se pot debarasa de complexe de inferioritate ce au fost inoculate de către „fratele mai mare” de-a lungul unui secol și jumătate de dominație străină.

Nu știu care altă instituție de cultură, organizație de creație, fundație sau ONG poate oferi, în prezent, un spectru atît de variat, cu o eficiență la fel de însemnată. Facem această remarcă nu de dragul unei încercări (de altminteri, inutilă), de ierarhizare sau pentru a pune în evidență rezultatele unei imaginare competiții. Pur și simplu, constatarea se impune ca o axiomă a epocii în care trăim. Iar pentru o prezentare echidistantă și echilibrată a lucrurilor, vom preciza că bibliotecile, alături, în colaborare cu alte instituții ce au în genere aceeași menire, contribuie plenar (poate și primordial) la protejarea și creșterea valorilor naționale, la realizarea dezideratului dintotdeauna ca aceste valori să devină un incontestabil și, totodată, inestimabil bun obștesc.

Ni se pare semnificativ pentru etapa contemporană a activității bibliotecare faptul că filialele BM „B.P. Hasdeu” și-au îmbogățit într-un chip admirabil instrumentarul, fără a renunța măcar pe o clipă la carte ca unealtă de lucru principal, cu pondere de simbol, dar și de realitate palpabilă. (Nu ne vom referi aici la versiunile electronice ale cărților și documentelor de bibliotecă în genere, acesta sperăm să constituie subiectul unei discuții aparte / al unui articol viitor). Așadar, bibliotecile, pentru a păstra, a ocroti, a populariza mai bine, mai eficient cartea, recurg și la instrumentele specifice unor domenii apropiate literaturii sau științelor: pictură, artă fotografică și alte manifestări ale artei figurative, muzică, teatru, cinema, apoi și culturologie, psihologie, sociologie, politologie, marketing, management etc. Are loc în bibliotecile noastre o simbioză a celor mai diferite forme de manifestare a spiritualității naționale (dar și general-umane) și această simbioză consolidează trăirile, pornirile, iar în ultimă instanță – și eforturile, toate contribuind la formarea unui aliaj rarisim. Un aliaj care s-ar putea să devină într-o perspectivă un material de construcție indispensabil pentru edificiul numit valori naționale sau patrimoniu național. Este în aceasta un merit, dar și un noroc al sferei bibliotecare, de unde derivă și destule obligații suplimentare. Este însă și un neașteptat triumf al bibliotecii și bibliotecarilor, pentru care nu posteritatea, ci contemporaneitatea trebuie să-și schimbe în și mai bine optica, pentru a putea aprecia la justa valoare această contribuție deosebită a bibliotecii la ocrotirea, înnobilarea, înveșnicirea patrimoniului național, iar în ultimă instanță – și a poporului însuși.

(BiblioPolls, 2010, vol. 36, nr. 4)

PILONII DE REZISTENȚĂ AI BIBLIOTECII: IERI, AZI, MÎINE

Faptul că am pus problema „stîlpilor” pe care se sprijină valoarea și prestigiul unei biblioteci la cele trei timpuri gramaticale și filozofice: trecut, prezent, viitor – nu ar trebui să mire, dat fiind faptul că, în linii mari, cei mai importanți dintre acești „piloni” au fost, rămîn și vor fi identici secole de-a rîndul. Scurgerea grabnică a timpului introduce doar anumite rectificări, completări, ajustări la nevoile unei epoci concrete, la necesitățile specifice oamenilor, popoarelor dintr-un veac sau o perioadă istorică anume.

Cum a impresionat Biblioteca din Alexandria prin bogăția fondului său de literatură, la fel de mult impresionează, prin același indice, Biblioteca Congresului SUA. Colecțiile de documente ale bibliotecilor mari, celebre, solicitate sînt nu numai bogate, variate, dar și cuprinzătoare, ele adunînd, pe cît e posibil, maximum de cărți din trecut și toate tipăriturile din epoca contemporană. Cum trezea admirația orășenilor și a călătorilor străini clădirea Bibliotecii Patriarhiei din Constantinopol, pînă la căderea, sub loviturile iataganelor, în 1453, a miraculoasei capitale bizantine, la fel încîntă ochiul omului contemporan edificiile unor biblioteci naționale, academice, municipale sau universitare din Paris, Londra, Berlin, New York, Copenhaga, Helsinki, Petersburg, Moscova, Tel Aviv, New Delhi etc. Și exteriorul, și interiorul acestor biblioteci reține atenția grație soluției arhitectonice, frumuseții și originalității construcției, dar, în egală măsură, și prin funcționalitate, comoditate devine solicitată, celebră, unică în felul ei, o instituție bibliotecară.

Iată că am și amintit în rîndurile de mai sus despre doi dintre „pilonii de rezistență” ai unei biblioteci: **fondul de carte** și **localul, edificiul ei**. Alți „stîlpi” ce ar asigura bibliotecilor calitate și prestigiu la prezent, dar și la viitor, sînt, cu certitudine, mai puțin de ordin material, iar privite din perspectivă temporală par a fi un apanaj al epocilor modernă și contemporană. Bunăoară, **tradițiile, respectarea unor tabieturi** specifice pentru o bibliotecă anume – despre acestea putem vorbi numai în cazul existenței pe un segment temporar cît de cît de durată a instituției bibliotecare. Totodată însă, respectarea tradițiilor pierde din valoare dacă bibliotecă nu **își sincronizează activitatea la exigențele contemporane, la provocările epocii**.

Anumite caracteristici ale activității bibliotecilor pot fi considerate ca specifice pentru perioada de timp în care trăim. Cu un secol în urmă, bibliotecarii erau preocupați de ceea ce numim acum **relații cu publicul cititor**, și totuși, acest sistem de relații nu avea nici pe departe anvergura și importanța ce li se atribuie astăzi. La fel și **manifestările culturale** – se desfășurau acestea și în biblioteci, deși, cel mai des aveau loc în cămine culturale, în case de cultură sau în atenee, instituții care astăzi, practic, au dispărut, locul și

multe dintre funcțiile lor fiind preluate cu succes de biblioteci. Evenimentele culturale organizate și realizate de biblioteci, în ultimele decenii, la noi, au prins a pune tot mai mult accentul pe **interactivitate**, pe **implicarea cititorilor**, și aceste modalități de atragere a unui număr în continuă creștere de utilizatori ai bibliotecii la activități culturale dintre cele mai variate trebuie considerate o realizare de seamă a epocii contemporane. De vremurile „noastre”, mai recente, ținem și „rectificările” în activitatea bibliotecară datorate unor discipline total moderne cum ar fi **marketologia (marketingul)** și **managementul**. La noi, cu vreo 30 de ani în urmă, și cu vreo șapte-opt decenii în urmă, în Europa de Vest și în SUA abia de se auzea de aceste materii, iată însă că în prezent buna funcționare a bibliotecilor este de neconceput fără ele! Modernizarea instituțiilor bibliotecare se face și prin punerea în aplicare a unor nebanuite **tehnologii**, echipamente, alte realizări ale intelectului uman din a doua jumătate a secolului trecut. Își poate imagina astăzi cineva o bibliotecă funcțională fără **internet**, fără alte tehnologii înrudite? Că mai există la noi, în R. Moldova, dar și în alte țări ex-sovietice sau ex-comuniste, biblioteci sătești sau comunale (poate chiar și unele orășenești!) fără internet – nu e decât un fapt extrem de regretabil, care, mai curînd e, de fapt, un accident al istoriei ce trebuie să fie și va fi înlăturat.

Tema valorilor ce conferă prestigiu bibliotecii în epoca modernă poate fi dezvoltată în diverse planuri, direcții, aspecte. Am dori să revenim însă la o fațetă tradițională, de la origini, a existenței bibliotecilor, și anume la ceea ce numim acum **personalul bibliotecii**. Nu mai e cazul să insistăm că fără personal o bibliotecă este ca și moartă, devine un fel de piesă de muzeu chiar și în prezent, cînd realizările științei și tehnicii ajută extrem de mult, iar pe alocuri – și substituie omul la locul său de muncă. Dacă am recurge la o metaforă: biblioteca este o grădină cu zarzavat, dar și cu o mică pajiște pentru păsări și vite domestice, dar și cu flori „*pentru frumusață*”, cum se spune la țară, la noi – ar fi greu să stabilim care din componentele acestei imaginare, simbolice grădini poate fi asociat cel mai bine cu personalul bibliotecii. Solul, arat și semănat? Izvorul cu apă limpede? Legumele, fructele sau florile? Păsările sau poate, mai curînd, mîinile dibace ale gospodinei – acestea rezistă la o comparație adecvată? Se pare că fiecare din aceste elemente are tangențe, mai directe sau mai îndepărtate cu munca bibliotecarilor, cu rostul activității lor cotidiene.

A fi *competent, amabil, fidel profesiei*, „amant credincios” al cărții și „slugă sîrguincioasă”, dar și demnă a cititorilor – sînt niște cerințe ce rămîn valabile secole de-a rîndul față de cel care s-a angajat să lucreze ogorul activității bibliotecare. Despre exigențele acestea, care cu timpul trebuie să se transforme în calități, s-a scris mult, ele constituie obiectul unor cursuri universitare, al unor teze de doctor, al unor studii și monografii dintre cele mai solide. În

acest context pare ciudat faptul că – cel puțin așa cum am putut noi stabili – se scrie și se vorbește cu mult mai puțin despre cei care stau în „**vîrfurile piramidei biblioteconomice**”, adică despre **șefii de biblioteci**. De fapt, nu este exclus să existe studii speciale și chiar solide despre conducătorii instituțiilor bibliotecare, dar trebuie să recunosc: nici nu am stăruit să le caut, să le consult, să le studiez, pentru că de mai multă vreme încerc a-mi forma o imagine proprie despre omul-bibliotecar și despre omul-conducător de bibliotecă. În rîndurile ce urmează voi contura chipul „din cuvinte” al unui șef de bibliotecă: cum este el, cum ar trebui să fie, cum l-aș vedea eu personal, ca utilizator al bibliotecii, dar și ca om ce găsește în carte și în bibliotecă *cel mai blînd prieten al sufletului meu*, ca să-l parafrazez pe Eminescu cel din sonetul *Cărțile*, dedicat lui Shakespeare.

Este o sarcină destul de dificilă a stabili ordinea în care trebuie puse în evidență cerințele față de un bibliotecar-conducător, respectiv, virtuțile prin care acesta devine o personalitate demnă de prețuirea și chiar de admirația contemporanilor. Tocmai de aceea, după mai multe tentative de a face o anumită ordine în enumerarea ce urmează, am lăsat baltă ideea de rigurozitate, luînd decizia de a înșira, pur și simplu, aceste exigențe / valențe, iar persoanelor interesate nu le rămîne decît să le aranjeze în consecutivitatea pe care o găsesc mai potrivită cu firea lor, dar și cu statutul muncii într-o bibliotecă.

Așadar, în opinia noastră, un șef de bibliotecă trebuie să fie, mai întîi de toate, unul dintre acei „*piloni*” care asigură durabilitatea casei mari a comunității – așa vedem noi biblioteca –, iar prin această durabilitate liderul conferă prestigiu instituției bibliotecare, asigură buna ei funcționare în epocă și dăinuirea ei cu demnitate în viitor. Pentru aceasta, el (ea) nu poate fi altfel decît: *foarte competent(ă) în materie*, un as în profesiunea aleasă și practică; *un creator de bune relații cu subalternii și cu colegii de breaslă, ziditor de punți între instituțiile îngemănate din preajmă și situate la distanțe mai mari...* În termeni actuali, liderul unei biblioteci, pentru a avea o muncă eficientă sau chiar de succes, trebuie să fie un excelent manager, aidoma unui țaran gospodar dintre cei care erau numiți în trecut atît de frumos: „*fruntea țării*”. De aici nu e decît un pas pentru a fi *autor de inițiative, de idei și evenimente noi, originale, inovative*, la unison cu ritmurile vieții secolului în care ne este dat a ne duce crucea. Aceste idei sau inițiative, de obicei, răsar din *propria gîndire sau imaginație*, dar, firește, pot avea ca *sursă de inspirație și împlinirile de vîrf ale unor instituții similare din lumea largă*. La rîndu-i, unui lider bibliotecar ajuns la cota unui apreciabil management, îi stă bine să *împărtășească și altor colegi din propria experiență* – dozat sau generos – e deja o chestiune de discreție profesională. *Colaborarea cu alte instituții similare, proiectele în parteneriat* constituie un imperativ al epocii contemporane. În acest sens, BM „B.P. Hasdeu”

poate fi și obiectul mândriei angajaților ei și un model pentru alții: nouă biblioteci deschise cu colegii din România; încă șase funcționând grație conlucrării cu instituții de cultură din alte țări... Experiența omenirii ne demonstrează că deschiderea spre alții este răsplătită din plin, inclusiv prin generarea unor noi idei, inițiative, proiecte. Această gratificare, chiar dacă nu vine imediat, cu certitudine se face simțită peste ani.

Oricât de *sobru* – pentru că așa i-o cere statutul – un șef nu poate fi decât *extrem de amabil, binevoitor, generos* chiar cu subalternii și doar în cazuri de forță majoră își poate demonstra severitatea (preferabil e că și atunci să fie mai mult o imitare a severității!). Aici se impune o pauză: a nu se confunda sobrietatea – necesară și apreciată de toată lumea – cu gravitatea excesivă, nici emotivitatea – cu familiarismele gratuite. Aroganța, dar și mofturile, oricât de efemere, trebuie din start scoase din lista uzanțelor...

S-ar părea că e o axiomă și totuși, merită să o repetăm: nu poate fi bibliotecar în genere, cu atât mai puțin *nu poate fi un șef de bibliotecă ce nu ar citi...* – *mult, continuu*, fie de-a fir a păr, fie pe diagonală, oricum lectura este o parte indispensabilă a muncii, dar mai ales a prestației celui ce s-a decis să-și lege destinul de carte și de bibliotecă. Nu este însă de ajuns să citim... *mai e nevoie să și prezentăm altora impresiile noastre de lectură*, cu atât mai mult cu cât vastul evantai de manifestări culturale necesită și o astfel de implicare a bibliotecarului. Astfel apare și doleanța / necesitatea ca un bibliotecar, cu deosebire un șef de bibliotecă – să fie *un bun orator, un moderator* pe potrivă de evenimente culturale; la modul ideal – să fie și *un captivant povestitor*, de multe ori – și *un recenzent, un cronicar, un istoric și critic literar*.

Un șef ideal – tocmai că ideal, deoarece calitatea la care țin să mă refer în continuare nu este dată chiar oricui – așadar, *un șef ideal trebuie să scrie*. În această situație intervin cel puțin trei ipostaze: să poată scrie, să dorească a scrie, să savureze însuși actul scrierii unui articol, eseu, studiu, manual; să cunoască fascinația scrierii unei monografii sau a unei tablete aniversare, căci în toate cazurile puterea dăruirii este la prima vedere aceeași, iar la o privire mai atentă – acea tainică forță a plămădirii textului este și unică, irepetabilă.

În fine, un lider de instituție (culturală și de oricare alt fel) nu că ar face bine, dar este dator să *aibă discipoli* – cât mai mulți, pentru a fi și cât mai diferiți acești învățăcei. Cinci degete are o mână și nu seamănă unul cu altul, darămite membrii unei echipe! Măiestria, marea virtute a unui conducător rezidă în a constitui, apoi a consolida această microcomunitate profesională, în pofida (sau poate că tocmai datorită) acestei diversități de caractere, niveluri de pregătire, moduri de abordare a realității etc. *Cimentarea echipei se obține printr-o grijă continuă, sinceră, dezinteresată față de colegii / subalternii cu vechime*

mai mare sau mai mică în muncă, dar și prin „alimentarea” colectivului cu cadre proaspete...

Acum, dacă ați citit acest articol, vreau să vă întreb: v-a amintit de ceva textul de mai sus; ați identificat pe cineva în expunerea operată de noi? Cred că da, pentru că eu unul, deși nu mi-am propus acest scop, am făcut **o schiță de portret Bibliotecii Municipale și directorului ei general, dna Lidia Kulikovski**. Numai întâmplarea a făcut ca acest editorial să apară în chiar luna când doamna șefă, conf. univ. dr. Lidia Kulikovski are o aniversare. De nu credeți în pure întâmplări și coincidențe – vă rog să mai citiți o dată acest material sau și mai bine – altele ce reflectă mai clar, mai amănunțit, mai edificator starea unei biblioteci, respectiv, aerul pe care-l respiră simplii lucrători, dar și conducătorii de biblioteci.

(BiblioPolis, 2011, vol. 38, nr. 1)

CUM SĂ NE FACEM O VARĂ DE NEUITAT

Poate cite cineva își amintește: *O vară de neuitat* este titlul unei părți din superbul roman al lui Petru Dumitriu *Cronică de familie*. La fel, *O vară de neuitat*, se numește și un excelent film, turnat după această proză, de către Lucian Pintilie, o peliculă ce a adunat mai multe premii prestigioase la Cannes și la alte festivaluri importante de cinema.

Acolo – și în cartea lui P. Dumitriu, și în pelicula lui L. Pintilie – era vorba, de neuitarea unui anotimp datorată iubirii. Noi însă ne vom referi la șansa de a avea o vară de neuitat grație pasiunii pentru cărți, pentru lecturi – un obiectiv greu de realizat și, totuși, întru totul realizabil, avînd în vedere similitudinile ce pot exista, ce există, de fapt, între iubirea dintre oameni, pe de o parte, și dragostea oamenilor pentru carte, pe de alta.

Despre pasiunea lecturii se scrie și se vorbește mai mult, ideile pe această temă convergînd spre concluzii clare: dragostea pentru citit este un dat (un dar), însă, în multe situații, ea devine o necesitate. La fel, destul de des este abordat și subiectul privind locul cel mai bun pentru lectură. Aici, opiniile sînt împărțite: unii consideră că locul ideal pentru citit este casa, alții – văd acest loc în bibliotecă, cei din a treia (a patra, a cincea...) categorie optează pentru lecturi eficiente în alte părți. Numeroși oameni au certitudinea că, în funcție de scopul urmărit, putem citi oriunde – de la parcuri pînă la transportul în comun.

Mai puțin, am impresia, s-a scris despre timpul potrivit pentru lecturi. Personal, am scris cîndva, chiar la această rubrică, un articol în care îmi exprimam opinia că *orice anotimp este bun pentru lectură*. Nu am făcut decît să enunț un adevăr banal, totuși, trebuie să recunosc, am exagerat nițel, doar lucrurile trebuie văzute ceva mai nuanțat. Cel puțin în ceea ce privește neamul nostru, care în secole lungi de preocupări continui pentru muncile agricole, a făcut o distincție netă între cele patru anotimpuri, situîndu-le în două „tabere” cumva ireconciliabile: vara și iarna, primăvara și toamna. Vara e timpul muncilor multe și grele, iarna, dimpotrivă, e vremea unei relative relaxări. Toamna și primăvara au un statut mai puțin cert, dat fiind că simbolizează un sfîrșit, respectiv, un început, care, raportate la diferite domenii, uneori se inversează: primăvara e începutul muncilor agricole, dar și sfîrșitul anului de studii; toamna, dimpotrivă, încep studiile de tot felul și se încheie ciclul lucrărilor „la deal”, adică în grădini, în livezi, în vii.

Delimitările acestea sînt, desigur, convenționale. Căci moldoveanul este mereu, în orice anotimp, prins în cele mai incredibile îndeletniciri, munci, preocupări. Asta, potrivit unei teorii „literar-etnopsihologice” a lui Ion Druță, pe care îmi place să o invoc de cîteva decenii, deja, de cînd am descoperit-o, uluit, în una din prozele sale (cred că în *Povara bunătații noastre...* – ce zic cei cu

memoria mai proaspătă?!). Dezvoltînd această teorie (sau idee, oricum, deloc neglijabilă), marele nostru scriitor din Cîmpia Sorociei, stabilit de o viață la Moscova, dă verdictul că moldovenii ar fi o națiune osîndită pe viață la munci... Și dacă nu am fi fost încreștinați, cu două milenii în urmă (fac această precizare pentru a sublinia și temeinicia atașamentului nostru față de creștinism), așadar, dacă nu aveam implantată în suflet legea ortodoxă, care îi obligă pe cei credincioși să nu lucreze fizic de sărbători, atunci ne-am fi stins ca neam, am fi pierit din cauza muncilor care început au, nu au însă și un sfîrșit.

În această originală doctrină a sa, Ion Druță se referea mai ales, dacă nu exclusiv, la țărani noștri. Noi, în demersul nostru vizînd lecturile, nu vom face abstracție de țărani, deși nu pornim de la delimitările stabilite în ceea ce privește categoriile sociale. Vom încerca să găsim un numitor comun pentru aceste categorii (extrem de diferite, la noi, și acum; mai mult, ele și actualmente aflîndu-se într-un anumit antagonism). Așadar, vom vorbi despre tineri – elevi, studenți, țărani, muncitori, funcționari, alți intelectuali de vîrstă tînără. Oricît de mari ar fi diferențele între ei (să zicem, între tinerii de la universitate, din Chișinău, și colegii lor de generație ce au mai rămas „la coarnele plugului”, la muncile agricole), există între ei și destule tangențe, aspecte comune, asemănări vizibile.

Firește, oamenii noștri de la țară nu își pot permite, nici în prezent, luxul de a citi vara, cînd pămîntul geme în așteptarea lor, ca să fie îngrijit, lucrat, apoi și ușurat de rodul culturilor agricole. Nici măcar iarna ei nu pot „rupe” zi de zi vreo oră pentru „cetitul” cărților, revistelor, ziarelor restante din vară-toamnă sau al scrisorilor primite mai înainte de la cei dragi. Doar la sărbători – și calendarul de iarnă este deosebit de generos la acest capitol – locuitorii satelor se pot apleca și asupra tipăriturilor. Scriu aceste rînduri și în fața ochilor îmi apare chipul mamei... Avea un adevărat cult pentru cuvîntul tipărit, cu deosebire pentru cel din cărțile bisericești. Sfînta Scriptură o deschidea ca să citească măcar vreo cîteva pagini, uneori cu voce tare, în fiecare duminică și de sărbători (religioase, evident, alte sărbători nu cunoștea, dar nici nu le recunoștea). În anumite zile de odihnă își oprea ochii și peste paginile altor cărți, „lumești”, dintre acestea cap de listă făcea *Baltagul* lui M. Sadoveanu, la care se întorcea adeseori. Mama ne-a transmis și nouă, copiilor, interesul și plăcerea de a citi. Parcă în continuarea unei frumoase tradiții familiale, toate surorile mele citesc cu pasiune: săptămînal – *Literatura și arta* și *Timpul*, lunar (sau o dată în două luni, după cum izbutesc să le trimit) – *Povestea mea* sau *Întîmplări adevărate*, trimestrial – *BiblioPolis*... Iar între aceste publicații periodice își fac loc și unele cărți: oricît ar părea de greu credibil, și acum, nu numai intelectualii, dar și alți oameni, poate și mai necăjiți, de la țară, pasionați de lectură, caută să citească autorii, respectiv, volumele care fac vîlvă la Chișinău. Sora Liuba, bibliotecară, a

citit printre primii în părțile noastre (Putinești-Florești din Cîmpia Sorociei) *Tema pentru acasă* a lui Nicolae Dabija, împrumutînd de la Biblioteca raională „Ion Creangă” un exemplar, pe care sora mai mare, ȝaca Dusia, l-a citit în timpul sărbătorilor de iarnă, ca să-l transmită pentru perioada sărbătorilor de Paști altei surori, Galina, de la care romanul a prins a colinda și pe la alte rude și la vecini, mai ales prin case de profesori, învățatori, agronomi, felceri putineșteni. Aceștia, fiind mai puțin legați de muncile cîmpului, au și alte ritmuri la lectură, încît, pînă la Duminica Mare s-ar putea să aibă Nicolae Dabija și în satul meu natal cîteva zeci de noi cititori. Din cîte știi, adună cititori și romanul Claudiei Partole *Viața unei nopți sau Totentanz*, următorul la rînd e noua narațiune a lui Aurelian Silvestru, posibil și alte apariții editoriale ce au bulversat capitala basarabeană în ultimul timp. Mama, nu țin minte să fi împrumutat cuiva vreo carte, pentru „cetit”, cum spunea ea, dar iată că surorile mele, avînd biblioteci personale frumușele, fiind posibil mai la curent cu autorii sau lecturile ce merită atenție, „propagă” – benevol și, se pare, chiar cu plăcere – revistele sau cărțile disponibile, printre consătenii dornici, interesați de lectură.

Subiectul abordat de noi – cum să ne facem o vară de neuitat – are, cu certitudine, pentru multă lume, o „rezolvare” tradițională: „mergem la munte”, „mergem la mare”!... Foarte posibil, acum, unii vor găsi soluția în a pleca în străinătate: să-și vadă rudele, dar să și muncească acolo cîteva luni, pentru un ban la casă. Persoanele din ultima categorie – cei care se duc în lunile de vară ca să muncească în neagra străinătate – evident, nu pot constitui obiectul atenției noastre în acest articol. Ne vom referi însă neapărat la cei care au formidabila șansă de a merge vara la odihnă. Orice fel de relaxare nu exclude cititul cărților, ba poate dimpotrivă chiar. Se vor schimba probabil opțiunile de lectură: dacă la mare sau la munte există loc, timp, anturaj, condiții prielnice și pentru citirea unor cărți serioase, apoi cît timp ne deplasăm prin gări și aeroporturi, prin trenuri sau avioane, aici mai curînd vom căuta să facem niște lecturi facile – reviste gen *Povestea mea* ori de integrame, cărți de aventuri sau romane polițiste, narațiuni istorice ori sentimentale... Liceenii și studenții, chiar și în toiul vacanței mari, e bine să rețină axioma că, în genere, nu poate exista vacanță „liberă de lecturi” pentru un tînăr studios, care vrea să devină un bun specialist, să facă o carieră pe cinste. Mai mult, tocmai vara este timpul potrivit de a citi anumite cărți pe care, în timpul anului de învățămînt, nu au putut să le deschidă, fiind nevoiți să se ocupe prioritar de volumele prevăzute ca obligatorii în programa de studii. La fel ar trebui să procedeze și elevii din clasele mici și medii.

În acest context, nu putem trece cu vederea programul *Lecturile verii*, susținut de mai mulți ani deja de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Este o inițiativă extrem de valoroasă, prin faptul că cele 31 de filiale ale BM „Hasdeu”

Își țin mereu ușile deschise, cât de mare e ziuica de vară, astfel zeci de mii de volume așteptându-și mereu potențialii solicitanți. Tot așa însă, aceste 31 de biblioteci vă oferă un loc sigur pentru a citi în voie, în liniște și pace. Mai e la mijloc și acest amănunt: bibliotecile noastre, mai exact, bibliotecarii noștri, compar (și) în aceste luni de vară ca niște buni sfetnici, consultanți bine informați pentru cei aflați în dilemă: ce e mai bine, ce e mai util sau mai plăcut să lectureze în această perioadă a anului. În fine, nu putem face abstracție nici de faptul că cel ce trece pragul bibliotecilor în aceste zile caniculare, poate beneficia și de variate programe: culturale, instructive, distractive, nu rămâne decât să alegeți ce vă este mai mult pe plac. A spus cineva, cu multă dreptate: cartea e cel mai bun prieten, deoarece este prietenul care nu te va trăda niciodată... Extrapolând, vom spune că biblioteca nu-și trădează niciodată prietenii, alias utilizatorii, beneficiarii. De aceea vă și îndemnăm să profitați de această generozitate a cărții, a bibliotecilor, a bibliotecarilor. Desigur, pentru a fi demni de asemenea prieteni, e bine să avem o și abordare personală cât mai clară: ce dorim să citim, ce autori preferăm, de ce subiecte, genuri sau specii de literatură avem nevoie și, în primul rând, să ne dumerim dacă în genere dorim, preferăm, căutăm, avem nevoie... Vreau să cred că prietenii, apropiații, cei mai numeroși beneficiari ai filialelor și sălilor de lectură din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” nu se confruntă cu asemenea dileme.

Ca și oricare alt anotimp, o vară poate deveni memorabilă prin vreo frumoasă escapadă la munte; printr-o săptămînă-două petrecute pe o plajă, „la marginea mării”; prin niște excursii sau vizite de familiarizare cu centre culturale, monumente istorice; nu mai puțin – prin vreo relație sentimentală intens trăită. Dar acest anotimp, ca și celelalte trei, va deveni la fel de neuitat și prin contactul cu biblioteca, cu cartea, cu lecturile. Cu anumite eforturi – financiare sau de natură strict umană – poți reveni la mare, la munte, la vreun obiectiv de interes turistic. La fel, poți reveni la un om drag – de regulă, tot cu un consum, fie el sufletesc, fie din nou material. Însă la o carte poți reveni oricînd și oricum, fără a face vreun efort ieșit din comun: cărțile ți se oferă fără a cere nici măcar cea mai neînsemnată recompensă, poate doar cu excepția dorinței de a fi citite. Prin aceasta cartea își asigură un segment, un loc, un rol cu totul aparte în scara valorilor. Inclusiv capacitatea de a impresiona sufletul omenesc, creierul uman, astfel lecturile devenind memorabile. Iar prin ele – și anotimpul în care facem aceste lecturi, în cazul dat vara, ce vine și poate fi pentru oricine, an de an, un anotimp de neuitat.

(BiblioPolis, 2011, vol. 39, nr. 2)

CHIȘINĂU, UN ORAȘ AL BIBLIOTECILOR

Am răsfoit recent niște ghiduri ale Chișinăului, cum s-ar spune, „de ieri și de astăzi”. Mai concret, vreo cinci ghiduri editate în anii de ocupație sovietică și tot atâtea – în ultimele două decenii. Căutam să văd ce evidențiau autorii acestor lucrări ca reprezentativ, emblematic pentru Chișinău, căruia, pe parcursul a vreo două sute de ani de existență ca centru de provincie, apoi de republică, iar acum – și de stat independent – i s-au atribuit cele mai surprinzătoare epitete și calificative: de la „oraș blestemat” pînă la „paradis scufundat în verdeață”. E de precizat că ghidurile Chișinăului în perioada numită „sovietică” erau elaborate, aproape că fără excepție, de către alogeni, iar aceștia nu aveau nicio treabă cu vreun aspect, element, fapt, amănunt ce ar fi arătat apartenența națională a orașului. Și nu e de mirare că „brandul” Chișinăului, pe atunci, îl formau fabrici și uzine despre care azi nu se mai știe, muzee ce nu mai există, monumente ce au dispărut – dacă încă nu și de pe fața orașului, apoi cu certitudine din sfera de interese ale orășenilor și vizitatorilor capitalei noastre. Ghidurile mai noi, de după 1990-1991, sînt scrise de autori autohtoni; și fotografiile sînt executate de maeștri cu nume românești, de unde și fireasca tendință de a plasa în prim-plan obiective istorice și culturale cu certă valoare națională: teatre, muzee, instituții de învățămînt superior; nu trec autorii nici pe lîngă piața agricolă unde își aduc roadele muncii țărani basarabeni. Mai nou, apar în aceste cărți de vizită ale capitalei și bisericile, dar alături de siluetele lor arhaice se strecoară și siluetele unor bănci hiper-moderne, plus restaurante, baruri, cazinouri...

Ce credeți că este comun pentru aceste ghiduri ale Chișinăului, care formează două categorii informaționale distincte (dacă nu antagoniste!)? Poate dragostea pentru orașul natal? Nu, pentru că în ghidurile din prima categorie (cele vechi, învechite, „sovietice”) această iubire – ostentativ afișată, de altminteri – este una categoric searbădă, abstractă, „de serviciu”: se scria despre Chișinău exact cum se scria despre Kiev sau Odesa, despre Minsk, Tașkent sau Almatî... (Doar cu referire la Moscova și Leningrad / Sankt Petersburg autorii găseau alte cuvinte; alte erau formulările și despre capitalele republicilor baltice și caucaziene, la a căror elaborare pur și simplu nu erau admiși străinii). În ghidurile din ultima perioadă dragostea pălește, pierde, dacă nu se topește definitiv în fața „pragmatismului” contemporan, etalat de autorii lucrărilor cu un conținut și un scop dintre cele mai practice... Cel mai ciudat e că nici nu putem reproșa ceva autorilor în cauză, doar și utilizatorul, beneficiarul, destinatarul acestor ghiduri nu caută în ele sentimente, ci cît mai mult... „spirit practic”, adică cifre, date, nume, adrese, telefoane... Așadar, se pare că nu este nimic comun între ghidurile Chișinăului din ultimii ani versus cele tipărite

cu trei-patru decenii în urmă. Și chiar dacă o fi existând unele elemente comune, anumite dovezi de similitudine, în cărțile „cercetate” de noi, merită atenție doar o coincidență negativă, și cea mai frapantă în contextul discuției noastre: *lipsa oricăror informații despre bibliotecile Chișinăului...* (În numele adevărului, vom preciza că într-o carte despre Chișinău, editată în 1982, se amintește despre ființarea în capitala RSS Moldovenești a Bibliotecii Republicane „N.K. Krupskaia”, actuala Bibliotecă Națională a RM).

Această omitere, neglijare a existenței bibliotecilor din Chișinău este doar la prima vedere o ciudățenie. Oricât de mult ar fi crescut în ultimul timp rolul bibliotecilor în viața noastră, ele sînt plasate tradițional, din inerție, dacă vreți, pe un loc ce se află undeva în spate, în umbră... Faceți un mic experiment: stînd la un colț aglomerat pe bdul Ștefan cel Mare și Sfînt, întrebați de trecători unde se află Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” și / sau Biblioteca Națională a RM și jumătate din cei chestionați vor strînge din umeri, iar jumătate din jumătatea știutoare va confunda, imperturbabil, locul aflării BM „B.P. Hasdeu” cu cel al Bibliotecii Naționale a RM. Nu e la mijloc numai slaba informare a chișinăuienilor, de fapt, a orășenilor în genere, căci ar fi incorect să atribuim această scădere exclusiv locuitorilor capitalei noastre. Să nu ne scape un amănunt semnificativ: cele mai multe biblioteci au sedii retrase, departe de agitația cotidiană și, de regulă, ocupă spații puțin impozante, de natură să atragă atenția generală. La Chișinău, poate doar Biblioteca Națională, Biblioteca Municipală și, mai nou – Biblioteca Științifică a Academiei de Științe au edificii ce „bat la ochi”, ce se impun, într-un fel sau altul, în peisajul arhitectonic al Chișinăului.

Evident, bibliotecile nu beneficiază de o publicitate la nivelul exigențelor impuse de epoca în care trăim. De fapt, nici n-avem în vedere publicitatea în sensul clasic al acestui cuvînt; ne referim la simpla informație despre ansamblul bibliotecilor din Chișinău, căci altfel, cam fiecare bibliotecă mai răsărită pune obligatoriu la dispoziția celor interesați pliante informative fie ele și modeste ca aspect, dar destul de cuprinzătoare dacă nu chiar exhaustive prin conținut.

Aici nu putem să nu menționăm, cu justificată mîndrie, că Biblioteca Municipală a elaborat și a editat o sursă informativă unică – din mai multe unghiuri de vedere: *Ghidul bibliotecilor din Chișinău* (ed. îngrijită de Lidia Kulikovski, coordonator – Genoveva Scobioală, Chișinău: „Epigraf” SRL, 2007, 152 p.). Lucrarea a fost scoasă în contextul parteneriatului bibliotecar – una din devizele anului în care a văzut lumina tiparului – și prezintă datele de strictă utilitate referitoare la trei grupuri mari de biblioteci: **a)** bibliotecile publice; **b)** biblioteci ale instituțiilor de învățămînt; **c)** biblioteci de alte tipuri (specializate, științifice, departamentale). Două indexuri auxiliare – alfabetic și topografic (pe străzi) – sporesc și mai mult gradul de utilitate al ghidului. E de

mirare că această cărțuție și frumoasă, și folositoare nu a beneficiat de vreo prezentare, de vreo recenzie, căci ar merita toate elogiile măcar și din motivul că, în premieră, la noi, între copertele unei cărți, sînt instrumentate informații despre majoritatea bibliotecilor chișinăuene, de la Națională și Municipală, de la Camera Cărții, Biblioteca Națională pentru copii „Ion Creangă” și Biblioteca Științifică Centrală „A. Lupan” a AȘM pînă la biblioteci infinit mai modeste aparținînd unor universități, colegii sau licee recent întemeiate. Cine are curiozitate să răsfoiască *Ghidul bibliotecilor din Chișinău* va găsi informații despre peste 400 de biblioteci. Astfel ne putem face și o imagine cam cîte biblioteci are capitala noastră la ora actuală: cel puțin 400 sau, dacă e să adăugăm cu generozitatea specifică probabilității, circa 500 de biblioteci. E o cifră impunătoare, o cifră ce spune multe, căci dincolo de aceste 400-500 stau zeci de milioane de volume, sute de mii de beneficiari, zeci de mii de destine înnobilate de apropierea de carte.

Astfel încît, dacă la această aniversare, de cinci secole și trei pătrare de veac, Chișinăului i s-ar căuta (încă) un calificativ – actualizat, inedit, poate și insolit –, acesta ar fi, credem noi, **„oraș al bibliotecilor”**. Un calificativ pe care Chișinăul îl merită din plin, nu numai pentru că niciodată nu au fost aici o concentrare mai mare de biblioteci, respectiv, cărți și cititori, ci și pentru că biblioteca, lectura, cititorii sînt o marcă, un brand cu care se poate mîndri orice oraș modern, cu aspirații europene. Iar Chișinăul aspiră spre modernitate, spre spiritul european, și odată cu el – și noi, locuitorii lui, cititorii bibliotecilor chișinăuene, trăim cu setea de cunoaștere și de lectură, dar și cu speranța unor orizonturi noi, mai încurajatoare.

(BiblioPolis, 2011, vol. 40, nr. 3)

O PICĂTURĂ ÎN MAREA INFORMAȚIONALĂ...

Încercarea de a afla, oricît de aproximativ, cîte publicații periodice de biblioteconomie și științe ale informării se editează în lume, este din start sortită eșecului. Din simplul motiv că nu putem găsi asemenea statistici sau, dacă o fi fiind, acestea nu se pun la dispoziția publică. Există, desigur, și unele dificultăți „tehnice” în acest sens. Ce poate fi calificată, necondiționat, ca publicație în domeniul ce ne interesează? Doar cele ce își enunță apartenența în subtitlu? Ce ne facem cu publicațiile cu apariții nesigure – efemere sau întâmplătoare, ocazionale? Unde, în ce compartiment, plasăm periodicele aflate „la frontieră”, între bibliologie și alte științe îngemănate?

Dacă admitem că în lume există ceva peste 200 de state mai mult sau mai puțin „serioase”, stabile din punct de vedere politic, economic și cultural, e de presupus că publicații periodice din cele care ne interesează trebuie să fie ca minimum 150, la nivel național, de stat. Luînd în calcul experiența României, unde asemenea reviste apar relativ multe – poate nu în fiecare din cele 41 de județe, dar cu certitudine în jumătate din numărul acestora – e de presupus că în țările cu un grad avansat de stabilitate politico-economică și cu tradiții în activitatea bibliotecară (Franța, Germania, Marea Britanie, SUA, Italia, Spania, Rusia...), publicații de biblioteconomie și științe ale informării trebuie să fie deja de ordinea sutelor, indiferent de formulă – buletin, revistă, ziar. Dacă mai punem la socoteală și publicațiile în format electronic, apoi, numărul acestora s-ar putea ridica la o mie, posibil chiar la cîteva mii.

Ne vom referi doar la revistele în format tradițional, limitîndu-ne și spațiul de analiză: „casa noastră”, Republica Moldova.

Pînă la schimbările survenite odată cu *perestroika* lui Mihail Gorbaciov și prăbușirea URSS, la noi nu se știa de altă publicație bibliologică decît *Cronica presei*. Din 1968, actuala Bibliotecă Națională pentru copii „Ion Creangă” editează *Bibliografia literaturii pentru copii*. Da, mai apărea un buletin bilunar: *Noutăți editoriale*, în română și în rusă; anual vedea lumina tiparului și almanahul bibliofililor *Patrimoniul*. După 1991 și-a modificat denumirea (iar întru cîtva, și conținutul) revista editată de Camera Națională a Cărții, cunoscută acum ca *Bibliografia Națională a Republicii Moldova*. Apoi a început a se edita *Magazin bibliologic*, revistă trimestrială a Bibliotecii Naționale, aceasta mai editînd *Calendarul bibliotecarului* (din 2000 – *Calendar Național*), o serie de almanahuri și anuare cu tematică bibliologică; în fine – *Gazeta bibliotecarului*, cu o periodicitate incertă, în ultimul timp. Scurt timp după întemeierea Asociației Bibliotecarilor din R. Moldova a prins a se edita și *Buletinul ABRM*, care se menține și astăzi pe piața mediatică de la noi, cu un mesaj clar, cu un conținut și o formă specifice, la fel și cu un grad propriu de utilitate. Biblioteca

Națională pentru copii „Ion Creangă” elaborează culegerea periodică *Cartea. Biblioteca. Cititorul*, precum și anuarul *Aniversări culturale*.

Cam acestea ar fi, foarte pe scurt, istoria și prezentul presei periodice din domeniul bibliografiei și biblioteconomiei în RSSM / Republica Moldova pînă la... apariția revistei noastre *BiblioPolis* și a emanației sale, gazeta cu același nume, mai târziu – *BiblioCity*, actualmente editîndu-se exclusiv versiunea electronică a acesteia. Am acceptat drept „linie de demarcare” cronologică, între două etape ale istoriei recente a presei de specialitate de la noi, apariția publicațiilor Bibliotecii Municipale din cîteva motive. În primul rînd, pentru că revista *BiblioPolis* a ajuns la o „groasă creștătură” pe răbojul vremii – zece ani de la întemeiere, dar și pentru că, la această oră a unor bilanțuri, punînd mîna pe inimă, putem spune că BM „B.P. Hasdeu” editează o revistă ce și-a găsit un loc distinct în peisajul cam sărăcăcios al presei de specialitate de la noi, dar și un loc al său între publicațiile de limbă română, din spațiul mediatic de specialitate general românesc. În plus, se pare că tocmai lansarea *BiblioPolis*-ului a catalizat, într-un fel, unele energii latente, determinînd apariția, rînd pe rînd, și a altor reviste cu același demers: *Coperta* din Ungheni, *Confluente bibliologice*, la Universitatea de Stat „Alecu Russo” din Bălți, *Agora* de la Universitatea Agrară, în fine – *BiblioScientia*, publicație a Bibliotecii Științifice Centrale „Andrei Lupan” a Academiei de Științe a Moldovei.

Nu ne facem iluzii (prea mari); știm prea bine că *BiblioPolis* nu e decît o picătură în Marea Informațională; un rînd doar, într-un posibil catalog al publicațiilor periodice de biblioteconomie și științe ale informării. Mai important ni se pare că acea picătură (metaforică) de care am amintit își are o culoare sau o nuanță a sa; are greutate proprie, cum are și un unghi propriu de cădere în talazurile învolburate ale metaforiceii Mării Informaționale din lume.

Nici nu ne consolăm prea mult cu anumite împliniri, oricît de evidente ar fi ele; totuși, la acest bilanț am decis să le enumerăm pe unele, unde mai pui că bunul mers al lucrurilor în apariția revistei *BiblioPolis* a fost remarcat și de alții – colegi de ai noștri din presa de specialitate sau chiar din unele organe mass-media ce nu au vreo tangență cu biblioteconomia și bibliografia. Or, notele pe care ni le dau colegii contează nu numai pentru un viitor CV al revistei, dar și pentru starea de spirit actuală a celor ce o fac. Tocmai de aceea, amintim cu bucurie și recunoștință că, pe parcursul ultimilor ani, *BiblioPolis* a constituit obiectul unor prezentări, recenzii și analize găzduite în prestigioasele ziare *Timpul*, *Jurnal de Chișinău*, *Flux*, în săptămînalul *Literatura și arta*; în revistele *Biblioteca Bucureștilor* și *Biblioteca* (București), *Familia Română* (Baia Mare), *Lectura* (Cluj-Napoca), *Oglinda literară* (Focșani), *Confluente bibliologice* (Bălți).

BiblioPolis a fost la începuturi, este și în prezent, un proiect menajat de ambițiile creatoare și de energiile profesionale ale dnei Lidia Kulikovski, care a

și rămas în hronicul BM (și) ca un ctitor de publicații de specialitate, director fondator al acestei publicații. Cîte cineva mai păstrează primele numere de *BiblioPolis*, din 2002-2003, aveau toate însemnele unui buletin informativ (sau informațional). Cu trecerea anilor, ținînd cont de dorințele și necesitățile beneficiarilor – în primul rînd, ale bibliotecarilor din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” – *BiblioPolis* și-a sporit volumul, acesta diversificîndu-se într-un mod apreciabil, iar demersul tematic avînd tendințe tot mai clare spre „seriozitate”, adică spre specialitate, spre provocările și exigențele epocii, ale erei în care trăim. În context, voi mai aminti un amănunt care mi se pare semnificativ: de-a lungul celor zece ani de ființare, *BiblioPolis* nicio singură dată măcar „nu și-a permis luxul” să apară cu numere duble. Și asta în situația în care a scoate numere duble sau chiar triple a devenit o adevărată epidemie, de care nu scapă (sau nu se feresc?!) nici editorii unor publicații remunerate din gros pentru a scoate de sub tipar reviste care să fie o prezență constantă, nu ocazională în existența basarabenilor. Ritmicitatea cu care apare *BiblioPolis* este, neîndoios, o performanță, dar constatăm cu bucurie că nu e unica și, la acest bilanț aniversar, ne vom permite să mai amintim cîteva împliniri ce ni se par demne de menționat, de evidențiat.

O realizare importantă a *BiblioPolis-ului* ar fi găzduirea unui număr în continuă creștere de studii și cercetări (acestea apăreau în revista noastră chiar și atunci cînd nu exista rubrica numită astfel, însă în ultimii ani ele au prins a fi o permanență de-a dreptul consistentă). Necesitatea de a scrie și de a da publicității astfel de studii și cercetări, iar implicit – și necesitatea de a fi citite, studiate – se întrevede și din faptul că unii autori nu au o legătură directă cu BM, activînd în alte sfere ale bibliologiei. Aici e locul să menționăm încă o fațetă, încă o realizare a revistei *BiblioPolis*, în cei zece ani de existență, și anume: deschiderea largă spre autori, spiritul cu adevărat democratic ce domină în elaborarea sumarului, conținutului, care se conturează din texte ale autorilor noștri, din cadrul BM, dar și de autori din alte biblioteci sau de la instituții de învățămînt ce au facultăți de specialitate. Totuși, lucrările autorilor de la BM „B.P. Hasdeu” au o firească prioritate în revista noastră. Odată cu apariția *BiblioPolis-ului*, membrii echipei „Hasdeu” au obținut o tribună de unde pot să-și expună liber, amplu sau succint, ideile, doleanțele, proiectele. Astfel au fost (și mai sînt! și vor mai fi!) antrenați în munca de scriere a unui material de specialitate zeci de angajați ai Bibliotecii Municipale, unii pornind de la consemnări ale vreunui eveniment cultural sau omagial desfășurat în filiala lor, ca să ajungă la texte cu analize nu numai ale activității proprii, dar și ale unor segmente de domeniu sau chiar ale unor fenomene, tendințe din sfera bibliotecară.

Atragerea și stimularea bibliotecarilor la actul scrierii de articole, reportaje, consemnări, cronici, analize etc. asemenea asigură menținerea în revistă

a unei fidele cronici a vieții în biblioteci, a relațiilor pe care le dezvoltă și le diversifică filialele cu utilizatorii lor și cu alte instituții gemene. Mi s-au confesat câteva angajate din sfera BM că, citind cu regularitate *BiblioPolis*-ul, au simțit că trec o școală de specialitate, la alt nivel decât cel cunoscut la facultate. Poate e la mijloc și o complezență... Însă cert este că am tins mereu să oferim niște exemple sau chiar modele – informaționale, de analiză, de viziune și, firește, de limbaj, de terminologie. Se știe doar că școala sovietică, cu majoritatea disciplinelor în limba rusă, i-a văduvit pe mulți (nu numai bibliotecari, dar și medici, ingineri, agronomi, juriști etc.) de bucuria de a vorbi, a scrie, a gândi în limba maternă, în română. Abia după anii '90 a apărut șansa de a ne bucura de prezența limbii române și în sfera noastră și, în acest sens, putem spune că *BiblioPolis* oferă un spor de garanție pentru toți cei care doresc să știe și să utilizeze fără probleme terminologia de specialitate în domeniu. În fine, revista noastră a fost mereu deschisă și pentru tinerii angajați sau apropiați ai Bibliotecii Municipale care au dorit, au simțit că au a spune ceva.

Fiind organul de presă al unei instituții ce nu poate fi concepută în afara cărții, *BiblioPolis* a tipărit, în acești primi zece ani de existență, câteva sute de consemnări, recenzii, impresii de lectură, reviste biblioteconomice. Este și aceasta, credem, o împlinire a publicației noastre, cu atât mai mult cu cât, în ultima vreme inserăm tot mai multe recenzii și consemnări ale unor apariții editoriale din domeniu, inaugurând, în acest scop, și o rubrică specială: *Cartea de specialitate*.

Intenționez, în acest editorial, aniversar într-un fel, să dau publicității o listă a celor mai harnici, mai talentați, mai fideli colaboratori ai revistei noastre, pe parcursul deceniului ce a trecut. Am renunțat la intenție, din mai multe cauze. Lista ar fi prea lungă... Și, oricât de mare ar fi acest „pomelnic”, oricum risc să scap vreun nume ce ar merita să fie amintit și nu aș vrea să supăr pe nimeni acum, în ajunul marilor sărbători de iarnă și al micii sărbători a *BiblioPolis*-ului. Totuși, două nume nu pot să nu le evoc acum, în acest context. Lidia Kulikovski, pe lângă meritul cu totul unic de a fi inițiat și insuflat viață acestei reviste, mai este, de-a lungul anilor, număr de număr, „dirijorul din umbră”, un „cenzor” extrem de democratic, drept, cu deschidere spre tot ce e bun și util profesiei, cauzei bibliotecare și nu numai. Este sfetnicul cel înțelept și generatorul de noi și mereu viabile idei. Apoi, colega Genoveva Scobioală, „ochiul de veghe”, „capul limpede” al fiecărui număr, al fiecărui text inserat.

Nu pot să nu spun, în final, un mulțumesc frumos – sincer și infinit – tuturor celor care au așteptat anotimp după anotimp, apariția unui număr nou de *BiblioPolis*, implicându-se, într-un fel sau altul, la menținerea unei ritmicități și a unui nivel ale editării revistei.

Trecem într-un deceniu nou al existenței revistei noastre. Cum va fi *BiblioPolis*-ul în anii ce vin? Va fi exact cum vom fi noi. Altfel zis – cum îl veți dori Dvs., cei pentru care a fost concepută și apare, iată, de zece ani bătută pe muchie, revista noastră. *Crăciun fericit și La mulți ani*, dragi prieteni și creatori ai *BiblioPolis*-ului!

(*BiblioPolis*, 2011, vol. 41, nr. 4)

ZIDARI LA CETATEA CĂRȚII

Editorialul din ultimul număr al revistei noastre (a se vedea: *O picătură în Marea Informațională* // *BiblioPolis*, vol. 41, nr. 4, 2011, p. 5-8) a fost consacrat aniversării a zecea a publicației de biblioteconomie și științe ale informării editată de BM „B.P. Hasdeu”, astfel anticipînd evenimentul din această primăvară. La prima vedere, ne făcusem datoria: și față de aniversare, și față de cei care au contribuit la lansarea, apoi și la apariția ritmică, pe parcursul unui deceniu, a revistei. Mai apoi, însă, ne-am dat seamă că, în acel articol de fond ne referisem preponderent la *premisele conjuncturale, de ambianță, ale apariției publicației noastre, apoi la aspectele structurale, „tehnice”, „arhitectonice”* ale editării ei, ca și la *impactul pe care îl are, îl poate avea, editarea unei reviste „departamentale”* de genul *BiblioPolis*-ului. Am omis, am evitat cu bună știință, ceea ce se numea pînă nu de mult (poate se mai numește și acum, în unele sfere) rolul *factorului uman*, importanța implicării celor care devin autori / coautori ai scrierilor inserate în revistă, contribuabili ai fiecărui număr, apoi și ai publicației în ansamblu.

Dacă *BiblioPolis* se traduce din limba greacă „oraș al cărților” sau „cetate a cărții”, atunci fiecare autor este aidoma unui zidar ce trudește la înălțarea acestei neobișnuite cetăți, menită să protejeze și să promoveze existența cărților, ca și viața celor care le scriu, le propagă, le transmit oamenilor ca pe un fel de remediu pentru consolidarea inteligenței, într-o epocă în care cunoașterea sau informarea – premisă și soră a inteligenței – se află în prim-planul necesității de a merge înainte mai sigur, cu cît mai puține probleme și cu cît mai multe satisfacții sufletești. Tocmai acestor meșteri la zidirea și menținerea în bune condiții a Cetății Cărții, ergo a revistei *BiblioPolis*, ne-am gîndit să dedicăm prezentul articol de fond.

Chiar dacă în istoria jurnalisticii există cazuri cînd un ziar sau o revistă erau făcute de o singură persoană cu capacități extraordinare, acestea nu sînt decît niște excepții, situații nereprezentative; în general, o publicație periodică destinată unui anumit auditoriu se constituie ca o operă colectivă. Se pare că,

cu cît mai diferit este contingentul de autori ai unei publicații, cu atît mai multe sînt șansele ei de a deveni obiectivă, accesibilă, dar și necesară unui număr mai mare de cititori. De-a lungul unui deceniu de apariție, *BiblioPolis* a adunat zeci de autori, în medie cîte 20-25 în fiecare număr, reprezentanți ai celor mai diferite categorii sociale și profesionale, cele mai numeroase și mai reprezentative grupuri fiind: bibliotecarii și alți lucrători ai domeniului biblioteconomic (inclusiv cadrele didactice din domeniu); ziaristii și scriitorii; tinerii studioși (liceeni, studenți, masteranzi).

Un cuvînt aparte merită a se spune despre bibliotecari în calitate de autori ai *BiblioPolis*-ului, chiar dacă ne-am referit la aceasta și în alte rînduri. Adevărul e că nici facultatea, nici munca în sfera bibliotecară nu i-au stimulat să scrie, cu atît mai mult în limba maternă. Tocmai din acest motiv, a scrie – pentru un angajat al bibliotecii, este un fenomen relativ nou, caracteristic mai ales pentru ultimii 20-25 de ani. În plus, a scrie însemna pentru un bibliotecar, de obicei, a elabora un raport de activitate. Avînd la îndemînă o publicație proprie (revista *BiblioPolis*, dar și ziarul *BiblioPolis*, ulterior *BiblioCity*), avînd și anumite obligațiuni de serviciu în sensul promovării activității și a imaginii bibliotecii, care nu pot fi realizate fără a scrie, bibliotecarii noștri au fost puși în situația de a-și încerca aptitudinile jurnalistice. Mai timid la început, cu timpul mulți și-au însușit anumite deprinderi, unii prinzînd gustul scrisului pentru ziar / revistă, alții încadrîndu-se într-un sistem neoficial de emulație, de întrecere: care scrie mai mult, care scrie mai bine, care scrie mai captivant etc. Astfel, cei care au dorit (sau au fost constrînși de diferite circumstanțe), încet-încet, au putut face un progres apreciabil, trecînd de la informații și reportaje, inspirate din dările de seamă săptămînale, lunare sau anuale – la articole de analiză, la tablete omagiale despre colegi sau prieteni ai bibliotecii, la interviuri acordate atît publicațiilor BM „B.P. Hasdeu”, cît și unor ziare, reviste, posturi de radio sau TV. În cazul multor bibliotecari s-a produs o apreciabilă descătușare în a relata despre munca ce o prestează, în a-și spune păsul, în a compara problemele sau împlinirile personale cu cele ale colegilor de breaslă. Este îmbucurător faptul că pentru unii membri ai Echipei „Hasdeu” a scrie pentru *BiblioPolis* sau pentru alte publicații, interesate de tematica biblioteconomică, nu este întotdeauna o obligație, nicio povară, ci o satisfacție sufletească și chiar o chestiune de onoare. În finalul acestor aserțiuni, parcă s-ar cere evocarea unor nume... o listă a fruntașilor în domeniu, însă, oricît de tentați am fi să o întocmim, nu vom face-o, lăsînd la discreția fiecărui să înșire nume de succes, articole, studii sau interviuri ce s-au bucurat de atenția sporită a colegilor și chiar a cititorilor.

Cît privește implicarea profesioniștilor în elaborarea și creșterea revistei noastre, vom menționa că ea se datorează unui interes în continuă ascensiune

față de triada carte – bibliotecă – lectură, ca și creșterii prestigiului bibliotecii, respectiv, a muncii bibliotecarului, în societate. Cu adevărat, nici cu zece, cu atât mai puțin cu 20, 30 de ani în urmă, nu se putea vorbi de atracția, atașamentul, simpatia de astăzi ale condeierilor față de bibliotecă. În context, vom aminti cu recunoștință de articolele scrise pentru noi sau despre noi (sfera bibliotecară) de scriitorii academicieni Mihai Cimpoi și Nicolae Dabija, pe prof. dr. Ion Stoica (dînsul fiind, lucru știut, și un eminent bibliolog), de prozatorii și poeții: Nicolae Rusu, Claudia Partole, Nina Slutu-Soroceanu, Ionel Căpiță, Luminița Dumbrăveanu ș.a. Prieteni adevărați, fideli „colaboratori externi” ai bibliotecii și ai bibliotecarilor noștri, ca și ai *BiblioPolis*-ului sînt: prof. dr. Zamfira Mihail de la București, prof. dr. Dinu Ursu de la Odesa, acad. Gheorghe Duca, președintele AȘM, prof. univ. Victor Petrescu din Tîrgoviște, dr. Florin Rotaru de la București, dr. Dimitrie Poptămaș din Tîrgu-Mureș și prof. dr. Alin-Mihai Gherman din Cluj-Napoca, învățătorul Gheorghe Pârlea din comuna Miroslovești, județul Iași, actrița Ninela Caranfil, Artistă a Poporului, prof. dr. Veronica Postolachi, profesorul pensionar Constantin Bobeică de la Codreanca-Strășeni, publicistele Ludmila Bulat și Tamara Gorincioi, doamnele profesoare de limba și literatura română, totodată și publiciste, Oxana Munteanu și Silvia Strătilă... Se înscriu în această listă a atașamentului față de BM și de *BiblioPolis* și pictorul Teodor Buzu, originar din Drăslăceni, dar stabilit cu traiul în Cehia; medicul-scriitor (sau scriitorul medic) Corneliu Florea din Winnipeg, Canada; poetul academician Leons Briedis din Riga, un excelent traducător, în limba strămoșilor săi, al literaturii române și al altor literaturi ale popoarelor neolatine. Un caz aparte îl formează conf. univ. dr. Vasile Șoimaru, apreciat și ca economist, cofondator al ASEM, dar și ca publicist, maestru fotograf, cercetător al românilor din jurul României și hăt departe de hotarele ei. Atașamentul lui V. Șoimaru față de *BiblioPolis*, față de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, se constituie într-un fenomen ce merită a fi cercetat, elucidat și promovat pe toate căile! Deși are acces, ba e și solicitat de prestigioase publicații de la Chișinău și București, dînsul dă preferință revistei noastre, tot așa cum, fiind prieten și chiar un agreat al multor biblioteci din Chișinău și din multe alte orașe românești, V. Șoimaru întotdeauna dă prioritate Bibliotecii Municipale. Nu a fost caz în care să apelăm la concursul lui și să nu ne răspundă prompt și, obligatoriu, pozitiv; mai mult încă, de multe ori ne-a surprins cu inițiative originale de schimbare, ameliorare a unor fațete ale revistei, pe care o propagă în lumea largă cu o osîrdie demnă de toate elogiile, dar și de invidiat. Lui V. Șoimaru îi datorăm atragerea la colaborarea cu *BiblioPolis* a unor autori de certă valoare, ca și lansarea unor sugestii imposibil de neglijat în privința propagării unor cărți noi, inedite, valoroase, abordării unor subiecte de real interes.

Tinerii care au scris sau intenționează să colaboreze cu *BiblioPolis* constituie un contingent prioritar pentru noi, tot așa cum tînăra generație este o categorie avantajată a Bibliotecii Municipale. De-a lungul deceniului ce s-a scurs, au debutat la noi mai mulți liceeni de la „Mircea Eliade”, „Vasile Alecsandri”, „Spiru Haret”, „Gaudeamus” etc., care ulterior au urmat sau încă urmează solide universități și academii de Chișinău, București, Cluj-Napoca, Paris, Lyon, Roma, Berlin, Madrid, New York, Praga... Unii dintre ei bat la ușa literaturii, alții – la cea a științei, artelor, diplomației. De mai de mult intenționăm să acordăm un sfert sau chiar o treime din spațiul revistei tinerilor cititori ai filialelor din rețeaua BM „B.P. Hasdeu” care sînt atrași de magia cuvîntului, scriind poezii, povestiri, eseuri, dar și recenzii la cărți, reportaje și impresii de la evenimente culturale etc. Sperăm că vom realiza această intenție chiar în unul din numerele viitoare. Desigur, vom putea-o realiza numai cu sprijinul catedrelor de specialitate din cadrul USM, precum și al filialelor unde activează cele mai interesante și mai viabile cenacluri, cercuri, grupuri de creație ale copiilor, adolescenților și tinerilor. Așteptăm de la studenți rezumate, expozeuri sau fragmente mai edificatoare din tezele de an sau de licență; pe liceeni îi îndemnăm să-și încerce forțele în a scrie recenzii sau impresii de lectură despre cărțile ce i-au marcat; să schițeze, într-o formă liberă, felul cum văd ei un eveniment cultural sau alte manifestări de valoare într-o bibliotecă; să creioneze imaginea filialei pe care o frecventează, chipul bibliotecarei ce i-a produs cea mai puternică impresie; să reflecte asupra rolului bibliotecii și lecturii în viața lor și a semenilor lor etc. Teme, subiecte, aspecte demne de atenția noastră sînt foarte multe – și la bibliotecă, și în jurul nostru, toate fiind legate, într-un fel sau altul, de viața cărților, a bibliotecilor, a bibliotecarilor; de importanța lecturii, a cunoașterii, a instruirii. Iar *BiblioPolis*, și în deceniul al doilea în care, iată, pășește, rămîne mereu deschis pentru toți prietenii bibliotecii și cărții, pentru toți cei care aspiră spre cunoaștere și doresc să împărtășească și altora experiența sau impresiile acumulate. Împreună vom asigura revistei menținerea la nivelul jinduit și chiar creșterea lui; împreună vom zidi și consolida orice este necesar pentru Cetatea Cărții. Mulți ani și multe împliniri îmbucurătoare, scumpi autori, colaboratori și prieteni ai *BiblioPolis*-ului.

(*BiblioPolis*, 2012, vol. 42, nr. 1)

DESCHIDERA SPRE LUME A REVISTEI *BIBLIOPOLIS*

Cine va spune că enunțul din titlu conține o metaforă, desigur, va avea dreptate. Însă chiar și cel care doar va deschide *BiblioPolis*-ul, va remarca neapărat că sumarul e în trei limbi: română, engleză și rusă, și iată deja o dovadă de deschidere, căci astfel și un necunoscător al limbii noastre, în care apare majoritatea absolută a materialelor incluse, deja își poate face o imagine despre demersul publicației.

La începuturile apariției revistei *BiblioPolis*, într-un număr a fost inserat un interviu cu directorul de atunci al Bibliotecii Congresului SUA, din Washington – recunoscută unanim ca cea mai mare, cea mai bogată, cea mai cuprinzătoare bibliotecă din lume, unde poți găsi chiar și ziare basarabene din anii '30 ai secolului trecut, dar și plachete de poezii sau culegeri de proză tipărite la Chișinău la răscrucea secolelor XX-XXI. Mai apoi, am publicat traducerea unui interviu cu directorul Bibliotecii de Stat a Rusiei, fosta Bibliotecă „Lenin”, cea mai mare și mai importantă bibliotecă din URSS, apoi din Rusia actuală și chiar din spațiul răsăritean actual. A urmat o amplă prezentare a Bibliotecii Naționale a Franței, care i-a avut cititori pe toți clasicii literaturii franceze, de la Rabelais și Molière la Maupassant, Hugo, Balzac, Flaubert, Baudelaire și pînă la Albert Camus, Alain Robbe-Grillet sau Jean-Paul Sartre. Mai apoi revista a publicat un serial dedicat Bibliotecii Naționale a Poloniei, precum și altor biblioteci mai vechi și mai noi din această țară. Astfel, prin prezentarea unor instituții-cheie din sfera bibliotecară a unor țări avansate, am încercat să familiarizăm cititorul nostru, în primul rînd pe angajații BM „B.P. Hasdeu”, cu starea de lucruri a domeniului pe alte meridiane, încercînd, totodată, să le insuflăm ideea că ei sînt o părticică a unui tot de rang global, că oamenii noștri nu numai prestează o muncă similară cu colegii lor din Europa de Vest, America de Nord sau din altă parte a lumii civilizate, dar sînt și promotorii unor principii și idealuri profund umane, prin care lumea este ajutată să se informeze, să se cultive, să devină mai bună și mai dreaptă.

Și dacă materialele amintite mai sus, de la debutul editorial al *BiblioPolis*-ului, purtau un mesaj cu precădere informativ-cognitiv, foarte curînd au prins a apărea în revistă și lucrări cu caracter academic, teoretic, și acestea însă avînd drept scop popularizarea unor jaloane importante ale evoluției științei biblioteconomice în lume. Vom aminti, în context, articolele despre contribuțiile în domeniu ale lui Shiyali Ramamrita Ranganathan (India) sau cele ale rusului Nikolai Rubakin, care a activat un timp în Franța, mai multe scrieri teoretice ale conaștonei noastre din SUA Hermina Anghelescu. Un număr special al revistei *BiblioPolis* (vol. 37, nr. 5), cuprinzînd articole, studii și cercetări pe tema *Cultura informației* ale unor bibliologi din 12 țări din Europa, America și

Asia, a văzut lumina tiparului în 2010. Grație acestei ediții speciale, cititorii noștri – și mă refer acum la cei interesați la modul cel mai direct de domeniul biblioteconomic – au putut lua cunoștință de cele mai recente și mai valoroase demersuri, manifestări și evoluții ce se înregistrează pe mapamond în sferele cunoașterii, informării, lecturii, culturalizării maselor prin carte (inclusiv cartea și mass-media electronice) și prin intermediul bibliotecii.

De-a lungul deceniului ce s-a scurs, revista noastră a inserat mai multe articole, studii sau interviuri de natură să propage experiența avansată în domeniu din alte țări. De multe ori acestea au fost niște impresii pe care le-au cules angajați ai BM „B.P. Hasdeu” aflându-se în vizite de lucru sau pentru schimb de experiență, la stagii sau la conferințe tematice în Finlanda, Grecia, Ucraina, Israel, SUA, Rusia, Lituania, Polonia, Ungaria și alte țări.

Mai multe rubrici permanente din revista *BiblioPolis* găzduiesc diverse materiale cu caracter cognitiv, dar și analitic, despre literatura și cultura altor popoare, inclusiv despre activitatea editorială și cea bibliotecară din state europene, asiatice, americane. Astfel, la rubrica *Cartea pe glob*, cititorii noștri au putut găsi informații captivante și utile despre viața culturală, atât în plan diacronic, cât și sincron, din Armenia, Franța, Estonia, Serbia, Croația, Slovenia, Lituania, Bielorusia, Polonia, Cehia etc. La alte rubrici (*Recenzii și consemnări*, *Impresii de lectură*, *Remember*, *Omagieri*, *Calendar*, *Eseu*, *Manifestări culturale* etc.) au fost publicate articole despre destinul cărților, al bibliotecilor, cititorilor și lecturii în Ucraina, Rusia, țările baltice, țările scandinave, Italia, Spania, Marea Britanie. O modalitate de a familiariza cititorii cu starea lecturii la alte popoare este și omagierea unor personalități notorii ale scrisului, culturii sau artei din lume, doar se știe că un scriitor, un om de știință sau un artist veritabil are cea mai directă legătură cu cei care citesc, frecventează bibliotecile; cu cei care doresc să fie informați sau sînt pasionați de miraculosul univers al poeziei, prozei, dramaturgiei, istoriei și criticii literare. Vom aminti doar cîteva nume de celebri scriitori sau slujitori ai artelor care, cu diferite ocazii și în cele mai variate modalități, au beneficiat de generoase prezentări în paginile *BiblioPolis*-ului: Adam Mickiewicz, Feodor Dostoievski, Șalom Alehem, Guy de Maupassant, Charles Baudelaire, J.D. Salinger, Gabriel García Márquez, Ingmar Bergman, Luciano Pavarotti, Andrei Voznesenski, Martin Buber, Iuri Lotman, Cinghiz Aitmatov, Lilli Promet, Leons Briedis etc., alte zeci de nume celebre fiind amintite și / sau comentate în diverse contexte.

Am contribuit la realizarea dezideratului nostru de deschidere spre lume și publicînd materiale referitoare la personalități de impresionantă anvergură ale culturii naționale, care sînt de neconceput în afara fenomenului literar, cultural, artistic, științific sau filozofic european ori chiar mondial: Mihai Emi-

nescu, Nicolae Iorga, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Nicolae Titulescu, George Enescu, Eugen Doga, Emil Loteanu, Grigore Vieru...

În fine, în contextul aceleiași tendințe de a ne apropia cât mai mult de ritmurile contemporane ale vieții culturale de pe glob, am atras în rîndul colaboratorilor noștri și scriitori, ziariști, cercetători științifici sau plasticieni din alte țări, unii fiind conaționali de ai noștri, alții – străini familiarizați cu spiritualitatea românească: Dumitru Pădeanu și Elena Buică din Canada, Leons Briedis din Letonia, Sanda Golopenția din SUA, Teodor Buzu din Cehia, Gheorghe Cojocaru din Polonia, Dinu Ursu din Ucraina ș.a.

Deschiderea spre lume, spre inițiere și comunicare, spre schimb de experiență cu colegi de pe alte meridiane și paralele nu constituie un apanaj al revistei *BiblioPolis*, nici măcar o inițiativă strict individuală a redacției. Dimpotrivă: promovînd acest demers, noi nu am făcut decît să continuăm linia pe care o dezvoltă de mai bine de două decenii Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. În acest răstimp, biblioteca editoare a revistei a preluat creator tot ce este demn de urmat din activitatea instituțiilor bibliotecare din Europa și din lume, izbutind, în termeni record și prin modalități minimal dureroase, să depășească închistarea ce caracteriza viața spirituală din imperiul sovietic. Este unanim apreciat efortul BM „B.P. Hasdeu” de a reabilita cartea națională, aceasta fiind neglijată, marginalizată, sfidată în anii de regim comunist. În acest scop, în cadrul BM din Chișinău au fost deschise nouă biblioteci de carte românească, iar în ansamblu pe rețea procentul de carte națională a crescut de la 7-8 la sută pînă la mai bine de jumătate din valoarea fondurilor. La fel de unanim însă este apreciată și experiența multiculturală dezvoltată la BM „B.P. Hasdeu”, inclusiv prin deschiderea și gestionarea cu succes a unor filiale sau centre de spiritualitate pentru minoritățile etnice din R. Moldova (rusă, ucraineană, evreiască, bulgară, găgăuză, polonă, bielorusă) sau care reprezintă limbi, literaturi și culturi cu vechi și solide tradiții în Europa de Vest (germană, engleză, franceză ș.a.). Astfel încît, revista noastră nu face decît să dezvolte, prin modalități specifice pentru mass-media contemporană, tot ce se acumulează mai bine, mai rațional și mai eficient la biblioteca editoare, *BiblioPolis* aducîndu-și în acest chip contribuția la păstrarea bunei imagini a Echipei „Hasdeu” în comunitatea locală și, de vreme ce, dincolo de hotarele naturale ale acesteia. Mulțumim, și pe această cale, tuturor celor care își aduc obolul la apariția ritmică și calitativă a revistei, poate cei mai valoroși autori ai noștri fiind angajați ai BM „B.P. Hasdeu”, mulți din „garda veche”, dar în creștere continuă – și din rîndul tinerilor ce au optat pentru specialitatea *Biblioteconomie*.

(BiblioPolis, 2012, vol. 43, nr. 2)

TESTUL DE SINCERITATE AL BIBLIOTECARILOR NOȘTRI

Munca bibliotecarilor, nu mai puțin decît cea a cadrelor didactice sau a lucrătorilor din muzee, este expusă periodic, destul de des, am zice, la tot felul de examene, controale, evaluări. Tocmai de aceea m-a încercat un soi de jenă cînd am decis să propun și eu angajaților BM „B.P. Hasdeu” un test-provocare: să scrie cîte un material ad-hoc, pentru acest număr al revistei *BiblioPolis*, număr consacrat, aproape integral, aniversării a 135-a de la întemeierea instituției noastre. Puteam să lansez inițiativa în cadrul vreunei adunări a colectivului BM, la vreo întrunire a directorilor de filiale, sau, în ultimă instanță, să recurg la ajutorul administrației, solicitînd emiterea vreunei „directive” prin care să se dispună ca fiecare director de filială, plus un angajat-doi, să prezinte, într-un termen anume, la redacție, scriitura preconizată. Cum însă doream să am niște texte cît mai puțin cazone, „oficiale”, „documentare” și cît mai mult personalizate, am preferat să vorbesc cu fiecă bibliotecă în parte, explicînd persoanelor abordate că revista dorește să publice, în acest număr ceva mai deosebit, nu dări de seamă, fragmente din rapoartele anuale, nici răspunsuri la o anchetă sociologică, ci doar confesiuni, simple gînduri aniversare, dar expuse într-un registru larg, de la sobru la sentimental. Că ar fi minunat ca în aceste scrieri cu subiectul ***Biblioteca Municipală în viața mea*** accentul să fie pus pe trăirea individuală, pe spovedania sinceră, care ar scoate în evidență atașamentul pentru locul de muncă și recunoștința pentru alegerea acestuia, fără a exclude însă și eventuale probleme, frămîntări, necazuri, chit că acestea din urmă nu cadrează întru totul cu tonalitatea festivă, aniversară. Nu le-am spus denumirea exactă a speciei publicistice sau literare în care să-și expună gîndurile, din simplul motiv că nici nu aș putea-o defini pe cea mai indicată în asemenea situație. Nici acum, cînd stau cu „recolta” în față: peste 20 de lucrări ale bibliotecarilor noștri – nu aș putea spune cu precizie cărei specii i s-a dat preferință: eseului? tabletei? schiței? povestirii? jurnalului intim ori poate chiar amintirilor de sorginte crengiano-eliadescă? Unde mai pui că printre aceste scrieri și-au găsit locul și niște poezii!

Prima lucrare primită a fost de la Filiala „Alba Iulia”, autoarea ei fiind Elena Căldare (Roșca), o bibliotecară ce prezintă, de altfel, mereu la redacția *BiblioPolis*-ului (probabil, și la alte redacții) materiale scrise îngrijit și cu suflet. Nici de data aceasta „Ileana de la Alba Iulia”, cum îi spunem cu o subliniată doză de familiaritate, dar și de neascunsă simpatie, nu și-a dezmințit capacitățile jurnalistice. Însă nota sentimentală, unda de sinceritate din acest material-confesiune mi s-au părut deosebit de copleșitoare. Cel mai important e că „Alba Iulia”, într-un fel, a dat startul cel norocos, a fost de bun augur, căci, după această „primă rîndunică”, pe adresa electronică a redacției au început a veni

scrieri una mai frumoasă decît alta, de la biblioteci din diferite colțuri ale orașului. Majoritatea absolută a autorilor a depășit admirabil maniera cancelărească de a scrie, a putut renunța la limbajul de lemn, punîndu-ne la dispoziție lucrări cu adevărat valoroase ca mesaj, cu deosebire prin sinceritatea expunerii. Mai curînd fără a-și propune acest scop, cei mai mulți dintre autorii lucrărilor înscrise în prezentul număr, la rubrica **Biblioteca Municipală în viața mea**, au trecut cu brio un test al sincerității profesionale, un examen pe care un specialist, un om care ține la meseria aleasă, trebuie să-l susțină măcar o dată în viață.

Vom menționa că niciunul dintre autorii noștri nu s-a plîns de precarietatea anumitor aspecte ale activității în bibliotecă, dar nimeni nici nu a adoptat un stil triumfalist, excesiv-elogios referitor la munca prestată, la adresa colectivului din care fac parte sau a conducerii BM „B.P. Hasdeu”. Unele gînduri expuse s-ar putea să le fi încredințat pentru prima oară cuiva, în cazul dat – hîrtiei, calculatorului – apoi și redacției *BiblioPolis*. Ținînd cont de fascinația aproape că generală pentru speciile literar-publicistice sincere, personalizate (jurnalele, memoriile, reflecțiile, spovedaniile...), ne exprimăm speranța, ba chiar certitudinea că aceste excelente confesiuni vor fi savurate cu interes de un număr sporit de cititori, care vor putea desprinde mai multe fațete sau detalii ale gîndurilor, decît am putut face-o noi, la o lecturare mai curînd „de serviciu”. Oricum, în continuare, am dori să punctăm unele aspecte care ne-au impresionat deosebit, să scoatem în evidență niște reflecții și / sau concluzii din care se vede mai clar cum și ce respiră lucrătorii Bibliotecii Municipale la locul de muncă, în colectiv, alături de colegii de breaslă, în preajma șefilor și, desigur, atunci cînd se află – în cea mai mare parte, credem, din orele de lucru – printre cititori, la dispoziția acestora.

Majoritatea absolută a bibliotecarilor, care ne-au scris, **se simte bine, comod, „natural” la locul de muncă**, percepînd exercitarea profesiei alese nu ca pe o povară, ci ca pe o **necesitate vitală**, iar unii – chiar ca pe o **plăcere**, o îndeletnicire ce le produce adevărate satisfacții sufletești. Nimeni nu regretă că a optat în tinerețe – cu cinci, zece, 15, 20 sau 30 de ani în urmă – pentru profesia de bibliotecar. Gradul de satisfacție de la munca în bibliotecă este ilustrat de unele autoare prin calificative sublimatoare referitor la bibliotecă: „*a doua mea casă*”, „*destinul meu*” și chiar „*tot ce am mai bun în viață*”.

Alături de **plăcerea de a munci cu cărțile**, cu cititorii, dar și cu autorii unor volume, se situează **bucuria de a fi util** societății în opera de informare și culturalizare a oamenilor, sentiment adeseori secondat de **mîndria de a profesa biblioteconomia**. Nu în puține cazuri autoarele noastre subliniază că se mîndresc pentru faptul de a munci la Biblioteca Municipală, pe care o consideră o instituție de real prestigiu, fără a neglija importanța altor instituții simi-

lare de la Chișinău sau din alte părți. Tocmai aici, cei mai mulți dintre bibliotecari-autori ai rubricii analizate, și-au găsit locul și timpul cele mai potrivite pentru a-și manifesta cunoștințele, capacitățile, stările de spirit, de a deveni utili comunității, de a fi solicitați de oameni. Alții au găsit în incinta bibliotecii **calm, echilibru sufletesc** – de cele mai multe ori datorită ambianței, atitudinii colegilor de serviciu, atmosferei din colectivul în care s-au integrat. Astfel încât, ne putem convinge că sintagma *Echipa „Hasdeu”* nu este o frază de serviciu, ci o realitate convenabilă dacă nu tuturor, apoi cu certitudine majorității membrilor colectivului BM.

Obiectul mândriei de a profesa munca de bibliotecar diferă de la un caz la altul: cine se bucură de o surprinzătoare evoluție intelectuală, de-a lungul anilor de serviciu la BM; cine – că a făcut masteratul la Universitate sau a obținut o categorie superioară; alții își amintesc cu emoție că pentru munca depusă la „Hasdeu” li s-au acordat diverse mențiuni, diplome, premii.

Am remarcat cu satisfacție și mândria unor bibliotecari de a-și fi **înmulțit și desăvârșit abilitățile de a scrie pentru ziare și reviste**; de a se fi **implicat în elaborarea de biobibliografii** sau alte lucrări de specialitate. Deși mai discret, totuși destul de apăsător transparent în aceste lucrări **sentimentul satisfacției și mândriei de a fi slujitori ai culturii naționale** – românești, în cele mai dese cazuri, sau ai culturilor ce definesc minoritățile etnice conlocuitoare.

Este adeseori menționată și pe drept apreciată **șansa de a contacta „pe viu” cu personalități marcante** ale vieții literare, artistice, culturale, științifice și social-politice, șansă pe care biblioteca noastră o oferă angajaților săi, se vede, că mai generos decât alte instituții din aceeași sferă. La capitolul contacte sînt amintite și **vizitele de documentare, pentru schimb de experiență** sau de altă natură pe care nu puține bibliotecare au avut posibilitatea de a le face în diferite orașe din România, precum și în Bulgaria, Ucraina, Israel, Rusia etc. Nu numai lucrătoarele tinere, ci și unele mai în vîrstă, amintesc de avantajul oferit de BM de a se familiariza cu noile tehnologii informaționale, de a beneficia de performanțele TI atît la serviciu, cît și în viața cotidiană, de exemplu, în menținerea unor relații mai strînse cu cei apropiați, plecați la munci sau la studii peste hotare. **Familiarizarea cu noile tehnologii informaționale** este poate cea mai spectaculoasă latură a politicii promovate de BM de **instruire continuă, de-a lungul vieții**, a lucrătorilor ei.

Se subliniază în lucrările de referință și eficiența indubitabilă a seminarelor, colocviilor, master-class-elor, a altor manifestări cu caracter instructiv și cognitiv, chiar dacă unor li se par cam dese. În genere, acest sistem, de instruire non-stop, de acumulare continuă a unor cunoștințe, experiențe și practici noi, generează, desigur, și anumite dificultăți, și totuși el este apreciat pozitiv de toți cei care ne-au scris.

Cam în fiecare a doua lucrare este menționat **rolul conducerii BM** în crearea și menținerea unei atmosfere de lucru favorabile angajaților ei. Nimeni nu așteaptă ca liderul Bibliotecii Municipale și / sau adjunctii doamnei director general să le rezolve problemele, dar este mult prețuit faptul că **la direcția BM găesc înțelegere și sprijin** pentru soluționarea greutăților sau limpezirea unor neclarități în activitatea cotidiană. **Inițiativele novatoare ale dnei dr. Lidia Kulikovski**, aspirația și ambiția dumneaei de a menține BM pe o primă linie de plutire în domeniul bibliotecar, eforturile de a crea în filialele BM condiții propice pentru realizarea unei biblioteci performante sînt apreciate la justa lor valoare de către membrii Echipei „Hasdeu” și sprijinite prin contribuții personale.

Dacă e să facem un rezumat, să tragem o concluzie despre starea de spirit a bibliotecarilor noștri – exprimată și în testul de sinceritate la care i-am provocat – aceasta ar suna astfel: fiecare angajat vrea să fie mai bun (sau nu mai rău) decît colegul de alături; fiecare dorește să contribuie maximum la buna desfășurare a lucrurilor în BM; la fel, își vede rostul aflării în Echipa „Hasdeu” prin a fi util(-ă) cititorilor, chișinăuienilor, comunității.

Cum bibliotecarii noștri au trecut bine și foarte bine concursul neafișat de confesiuni aniversare privind munca prestată la BM – **un adevărat examen al sincerității profesionale și pur omenești** – aș îndrăzni să propun **inserarea acestor lucrări într-o cărțuție aparte**, ca un omagiu trudei și crezului celor care au optat pentru serviciul în bibliotecă și nu abandonează această opțiune. Am certitudinea că eventuala carte de spovedanii (sau de reflecții pe temă liberă) ale angajaților Bibliotecii Municipale ar fi un excelent material paradidactic pentru colegii mai tineri, iar concomitent – și un valoros document ilustrativ la o posibilă istorie nu numai a BM „B.P. Hasdeu”, dar și a vieții culturale a Chișinăului la început de secol XXI. Căci, am convingerea: greșesc amarnic cei care consideră că istoria adevărată, cea credibilă, se scrie exclusiv în baza unor rapoarte, dări de seamă, comunicări, acte juridice, documente financiare etc., făcîndu-se abstracție de înscrisuri mai puțin exacte și ferite de rigiditate, ieșite mai mult din sufletul decît din mintea omului.

Sincere felicitări și mulțumiri la fel de mari și sincere tuturor celor care au dat curs sugestiei de a scrie sub genericul **Biblioteca Municipală în viața mea**, punîndu-ne la dispoziție lucrări ce conferă acestui număr de *BiblioPolis* un farmec aparte, un spor vădit de omenie și frumusețe.

(**BiblioPolis, 2012, vol. 44, nr. 3**)

SUMAR

Scriu despre biblioteci, pentru că e un subiect major	3
Călătorind prin gânduri, suflete și frumusețe	5
Cartea, o magnifică lucrare a spiritului divin	7
Mărțișoare pentru bibliotecare.....	10
Biblioteca între tradiție și modernitate	13
O categorie specifică de cititori: chișinăuienii	16
Cel mai puternic, mai sigur liant	19
Anul unor mari evenimente culturale	22
Greu estimabila valoare a instituțiilor de cultură	25
Orice anotimp este bun pentru lecturi.....	28
Cititorul se formează. Cel mai mult, totuși, la bibliotecă	31
Diferențieri absurde și păguboase, sortite gropii de gunoi a istoriei.....	36
Cel mai bun cadou oriunde și oricînd – cartea.....	41
Biblioteca văzută din interior.....	45
Bibliotecile pînă la și după sărbători	48
Reflecții aniversare	52
Arta de a vorbi cititorilor.....	56
„Mii de minți și inimi trăiesc lîngă tine”, Bibliotecă Municipală.....	60
Arta de a scrie pentru cititori	65
Ce-i de făcut în societatea cunoașterii?	71
Sîntem o parte a Galaxiei Gutenberg	77
Apărarea bibliotecii	81
Cartea, un lucru scump.....	86
Moartea poetului, afirmarea literaturii	90
O școală sigură pentru formarea intelectului: biblioteca.....	96
„În goana internetului”, să nu neglijăm unele realități netrecătoare	103
Și totuși, și la noi se mai citește!	107
Ziua bibliotecarului, pe nou	113
Copiii și cărțile.....	117
Biblioteca – o instituție ideală pentru apropieri culturale	122
Biblioteca și perpetuarea valorilor naționale	130
Pilonii de rezistență ai bibliotecii: ieri, azi, mîine.....	133
Cum să ne facem o vară de neuitat.....	138
Chișinău, un oraș al bibliotecilor.....	142
O picătură în marea informațională.....	145
Zidari la Cetatea Cărții	149
Deschiderea spre lume a revistei <i>BiblioPolis</i>	153
Testul de sinceritate al bibliotecarilor noștri.....	156

52 =

V2017

Arta de a pasiona cititorii
Vlad PohilAj
978-9975-4395-7-2

BPD00016823

Licențiat al Facultății de Filologie, secția de jurnalism, a Universității de Stat din Chișinău, **Vlad Pohilă** s-a impus ca ziarist, traducător, lingvist, redactor de carte. Este autorul unor cărți ce au contribuit la cultivarea și promovarea limbii române în condițiile specifice ale Basarabiei: *Nume proprii din alte limbi în context moldovenesc* (1988), *Să citim, să scriem cu litere latine* (1989), *Grafia latină pentru toți* (1999), *Mic dicționar de nume proprii străine* (1998); este unul dintre autorii *Dicționarului de greșeli* (1998). În 2008 publică volumul de eseuri *Și totuși, limba română*.

A tradus mai multe lucrări de artă – din limba rusă; iar romane, povestiri și poezii – din rusă, polonă, bulgară, cehă, franceză, lituaniană etc. Redactor și autor la numeroase lucrări de referință: dicționare, enciclopedii, calendare, ghiduri. Ca publicist, a excelat prin abordarea tematicii culturale, colaborând cu numeroase ziare și reviste românești de la Chișinău, București, Iași, din Canada, Franța, Germania, SUA etc. Din 2002 este redactor-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*, editată de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”. Membru al Uniunii Scriitorilor din Moldova (din 1990), a fost distins cu Ordinul Republicii (2010).

* * *

„[...] Meritul lui Vlad Pohilă este de a fi adunat în jurul revistei *BiblioPolis* oameni de cultură, de a o menține calitativă, interesantă, diversă și solicitată. Alături de acest avantaj, noi, toți cei de la BM, avem sprijin, îndemn, pildă, să scriem, să împărtășim lumii preocupările noastre. Nu obosește să-i învețe pe alții, să-i îndemne să scrie, să-i ajute să scrie, să-i felicite și să-i laude pentru că au scris. Cîți bibliotecari au îndrăznit să scrie? Câți bibliotecari au scris? Aproape toți. Și iarăși este meritul lui Vlad.

Oamenii anevoie vorbesc bine despre alții. Însă nu la Vlad Pohilă se referă aceste cuvinte... Mai ales cînd oamenii sînt de calitate, de seamă; cînd sînt colegii lui de breaslă, de muncă, de idei – scrie și se bucură că i-a pus în evidență, că le-a făcut publice succesele, că le-a adăugat valoare...”

Conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

